

Prosto spisje v ljudski šoli.

M. Lichtenwallner.

1. snopič.

Izdaja

„Slovenska Šolska Matica“.

Uredil

dr. J. Bezjak.

V Ljubljani, 1908.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Prosto
spisje v ljudski šoli.

M. Lichtenwallner.

1. snopič.

Izdaja

„Slovenska Šolska Matica“.

Uredil

dr. J. Bezjak.

V Ljubljani, 1908.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

65 I 38861

030041855

I. Teoretični del.

1. Uvod.

Kdor je zadnja leta pazljivo zasledoval razvoj našega ljudskega šolstva, mora priznati, da se je malone v vseh njegovih panogah izvršil velikanski prevrat. Staro, obrabljeno se je moralo umakniti novemu, boljšemu in vedno še zastavljajo možje, ki so si postavili za svojo življensko nalogo osvoboditi naše šolstvo vseh duhomornih spon, v dosego tega vzvišenega smotra svoje najboljše moči.

Poleg stremljenj te vrste pa se je začelo baš v našem času na šolskem polju še neko drugo gibanje, ki utegne uplivati na naše ljudsko šolstvo blažilno in oživljajoče v najboljšem pomenu besede. „Umetniška vzgoja v šoli“, tako se glasi klic, ki naj bi vzdramil tudi nas slovenske učitelje ter nas zvalil v vrsto tistih, ki težé na vseh črtah na bolj umetniško kulturo.

To teženje je n. pr. do zdaj že povzročilo popoln prevrat v risarskem pouku in že se pojavljajo glasovi, ki zahtevajo, naj bi se tudi drugi ljudskošolski predmeti, kakor n. pr. lepopisje, petje in telovadba, gojili v bolj umetniškem zmislu.

Nobeden imenovanih predmetov pa ni za potrebe in zahteve našega časa tako odličnega pomena kakor je z i k o v n i pouk, kaj čuda torej, ako se bije kakor v pedagoškem, tako v političnem svetu zanj najhujši, najstrastnejši boj.

In tako je povsem naravno, da se je tudi na ta predmet raztegnilo prej omenjeno gibanje, saj je baš v najvažnejši

panogi jezikovnega pouka, v spisju, še do danes marsikaj slabega, nejasnega in zastarelega, tako da je tu nujno treba pojasnitve.

Pred vsem moramo poudarjati, da je bilo delo pri spisovnem pouku po doslej običajnih metodah za učitelja in učenca skrajno naporno in da uspehi niti približno niso odgovarjali težavnemu delu, ki se je moralo pri tem opravljati.

In kdo je bil kriv teh neuspehov? Večinoma mi učitelji sami, ker smo poučevali spisje po metodah, ki nikakor niso primerne mišljenju našega učenca v ljudski šoli.

Bodi mi torej najprej dovoljeno, kratko očrtati dosedanje postopanje pri spisovnem pouku ter opozoriti na glavne nedostatke dosedanjega učnega postopanja!

2. Dosedanje smeri pri spisovnem pouku in njih nedostatki.

Spisovno slovstvo preteklih dni nam kaže dolgo vrsto raznih struj, ki so se zaporedoma priporočale pri spisovnem pouku, ne da bi se moglo trditi, da bi si bila katera izmed njih doslej pridobila splošno veljavo.

Na kateri način se je torej poučevalo po naših šolah spisje v pretekli in polpretekli dobi?

Učno postopanje je bilo v tem predmetu dosihmal kaj različno. Tu se je n. pr. obnovilo ter po učiteljevem navodilu napisalo kako razpravljeno berilo ali kaka kratka povest, ki jo je bil učitelj otrokom prej pripovedoval. V tem slučaju se je torej učencem podala pred pismenim upodabljanjem vsebina in oblika.

Ali učitelj si je izbral kako snov iz realij, poiskal primerne misli ter si sestavil besedilo, izprašal ali bolje izvabil potem iz otrok te svoje misli oziroma stavke, ki si jih je napisal o dotičnem predmetu, ter jih tako dolgo vadil, ponavljal, sestavljal v skupine in zopet ponavljal, da so postali naposled tudi duševna last učencev. Ko je potem še

zapisal začetne ali druge značilne besede poedinih stavkov na šolsko tablo, so napisali učenci te memorirane, že razvrščene stavke kot „spis“ v svoje zvezke.

To poslednje postopanje, ki so pri njem morali učenci po navodilu učiteljevem sami najti vsebino in obliko, imenujejo kaj radi razvijanje spisov.

V istini pa se pri izpraševanju besedila ni postopalo razvijajoče, t. j. učenčevo samomišljenje ali samodelavnost zbuja joče, temveč polagale so se učencem na jezik misli in besede, ki so odgovarjale že prej po učitelju določenemu vzornemu besedilu, katero si je učenec zapomnil na pamet ter zdaj le obnovil.

Ne more se reči, da bi bil učenec pri tem „razvijajočem“ postopanju sam našel vsebino in obliko. Spisi, ki so nastali na označeni način, niso bili nič drugega nego navadno vežbanje spomina ali pa, če hočeš, navadne slovniške vaje ter reprodukcije memoriranih snovi. Kaj čuda, ako so bili taki spisi pri vseh učencih istega razreda glede besedila skoraj do pičice enaki in da vsled tega niso kazali niti najmanjšega sledu učenčeve individualnosti.

V očigled tem nedostatkom se je pojavila pred nekaterimi leti v spisovnem slovstvu nova struja, ki je značila v marsikaterem pogledu velik korak naprej.

Makso Schiebl je bil namreč, ki je določil v svoji „Stilistični razvojni teoriji“ za spisovni pouk povsem nova načela, katera je pedagoški svet povsod z največjim navdušenjem sprejel in širil.

Bistvo Schieblslovih nazorov glede spisovnega pouka se da kratko povzeti tako-le:

- a) Učence je treba za vsako nalogo najprej ogreti.
- b) Učenci morajo po navodilu učiteljevem sami najti dispozicijo in besedilo potom „vprašajoče meditacije.“
- c) Pri tej meditaciji bodi učencem vodilna misel smoter, ki naj se doseže v vsakem posameznem slučaju.

V metodičnem oziru obsega spisovni pouk po Schießlu tri glavne stopnje:

1. stopnja čiste reprodukcije (3. šolsko leto.);
2. stopnja navajanja h komponiranju (4., 5., 6. in 7. šolsko leto);
3. stopnja prostih spisov (8. šolsko leto.).

Nočem trditi, da bi Schießlova razvojna teorija ne bila zapustila nobenega sledu v naši ljudski šoli. Gotovo ne! Toda neko dejstvo moram tukaj poudarjati.

Mi učitelji smo se svoječasnno jako trudili in si prizadevali, napeljati spisovni pouk v tir, ki nam ga je bil pokazal Schießl, ter smo si sprva celo domišljali, da smo dosegali po novem postopanju v spisovnem pouku Bog ve kako krasne uspehe; ali danes moramo priznati, da smo se takrat kruto varali. Zaradi tega smo prisiljeni in na podlagi svojih dosedanjih izkušenj upravičeni, Schießlovo „razvojno teorijo“ razen njegove zahteve, da se morajo učenci za vsako temo najprej ogreti, za ljudsko šolo odločno odkloniti.

Okoli leta 1900. je izšla H. Schillerjeva pedagoško-psihološka študija pod naslovom: „Spisje v materinščini“, ki se mora imeti za nekako izpopolnitev Schießlove razvojne teorije.

Schiller priporoča, da naj se v začetku določitev vsebine in oblike (besedila) deli na 2 akta.

V prvem aktu naj se določi zgolj vsebina tako, da se nekako v Schießlovem zmislu „razvije“ z boljšimi učenci, v drugem aktu pa naj se le vrši preobrazba razvite vsebine oziroma napisanih stavkov in stavkovih skupin tako, da nadomeščajo učenci najprej poedine besede z drugimi istoznačnimi besedami, potem rekla z istoznačnimi rekli. Med tem ko predlagajo učenci razne variacije, napisuje učitelj vse sprejemljive predloge na šolsko tablo nad dotično istoznačnico v stavku, da jo morejo učenci pri upodabljanju spisa laže reproducirati.

Ako je to delo v enem odstavku dovršeno, se izpreminja v istem odstavku stavkovna skladnja tako, da se n. pr. dva stavka združita v en stavek, da se iz enega stavka naredita dva stavka, glavni stavek pretvori v odvisnik, odvisni v glavnega, da se izpremeni besedni red i. t. d. Vse sprejeto na isti način napišeš na tablo nad dotičnim temeljnim stavkom, ki ga hočeš izpremeniti.

Ako se je prvi odstavek tako obdelal, se vrši na isti način v obeh označenih smereh preobrazba vseh drugih odstavkov.

Zatem sledi utrjevanje. Učitelj mora namreč zdaj vaditi z učenci vse napisane izpremembe v posameznih odstavkih tako dolgo, da znajo vsi brez težkoč povedati eno ali več variacij.

Potem je še rešiti pravopisno vprašanje, nato se odstrani, kar se je upodobilo na šolski tabli, in naposled napišejo učenci ves spis „prosto“ v svoje zvezke.

Schillerjeva metoda ima zares nekaj zapeljivega na sebi in moramo ji, kar se tiče oblikovne izobrazbe, priznati visoko vrednost. Ako pa po drugi strani pomislimo, da se pri tem postopanju vsebina in oblika spisov popravlja, in sicer tako temeljito popravlja, da je vsled tega produktivna sila v učencu, katerega vodimo tako rekoč na vrvcu za seboj, v obeh smereh popolnoma uničena, tedaj se bomo pač z lahkim srcem odločili, odpovedati se za vselej tudi tej zdaj po naših šolah obče veljavni metodi v spisovnem pouku.

Naposled nam je še omeniti delo, ki skuša še v veliko večji meri kakor Schillerjeva študija obrniti našo pozornost v spisovnem pouku na jezikovno obliko.

To je namreč delo, ki ga je spisal E. Lüttge pod naslovom: „Der stilistische Anschauungsunterricht“. 1903 in 1904. Pisatelj zajema snovi, ki naj se obdelujejo v spisovnem pouku na srednji stopnji, izključno iz čitanke, njemu so torej glavna stvar dovršeni vzorci (berila, pesmi), ki

jih razpravlja najprej stvarno, potem v pravopisnem oziru, a naposled preide k ustnim stilistiškim vajam, ki imajo namen, pripravljati učence na pismeno upodabljanje spisa.

Pri teh ustnih stilistiških vajah, ki gotovo v največji meri pospešujejo učenčevo spretnost v izražanju, je po Lüttgeju upoštevati to-le:

- a) Poedini izrazi kakor poedina rekla naj se nadomeščajo z drugimi.
- b) Poedini stavki naj se preobrazujejo.
- c) Potem sledi čitanje in pripovedovanje z besednimi in stavkovimi izpremembami kot povzetek prvih dveh točk.
- d) Družitev stavkov. Pripovedovanje vsebine z uporabo primernih veznikov.
- e) Razvrstitev misli. Ta se ravnaj po času, v katerem se dogodki zaporedoma vrše.

Šele tedaj, ko je spis po tukaj naštetih vajah temeljito pripravljen, sme po Lüttgeju učitelj od svojih učencev zahtevati, da se lotijo upodabljanja spisovne tvarine.

Vidimo torej, da je Lüttgeju že na tej srednji stopnji jezikovna oblika prva in glavna stvar. On hoče, da naj se že na tej stopnji prične boj zoper najnavadnejše napake pri upodabljanju spisov, namreč zoper monotonijo ali enoglasnost v izraževanju in skladju stavkov, zoper napačno skladnjo ter družitev stavkov in zoper logiški nedostatek v nanizanih stavkih.

Lüttge je torej na stališču, da se da učenčev slog likati edinole na dovršenih vzorcih, to je na podlagi stilistiškega nazornega nauka, nadalje da naj se že učenec na srednji stopnji, torej devet- do enajstleten otrok, tako izraža ter da naj tako piše, kakor bi pisal učitelj, torej kakor kak odrasel „logiški“ človek, in v tem tiči baš največja napaka Lüttgejevega „Stilistiškega nazornega nauka“, ki nas sili, da se mu moramo iz psihološkega stališča odločno protiviti.

Tako smo, kolikor nam je le bilo mogoče, na kratko očrtali glavne smeri, ki so si hotele doslej v spisovnem pouku pridobiti veljavo. V svoji mnogoletni praksi smo jih pač vse temeljito preizkušali, ko smo se namreč poprej, to lahko povemo z mirno vestjo, resno poglobili v poedina dela raznih preosnovateljev na polju spisovnega pouka, jih najprej temeljito proučili ter skušali v svoji praksi uveljaviti njihova načela. Ako pa se danes vprašamo, kaki so bili doslej naši uspehi v spisju, moramo, ako hočemo biti pošteni in odkritosrčni, priznati, da so bili pač jako skromni, še več, tu in tam jih sploh ni bilo.

3. Prosto pot za prosto spisje!

V očigled opisanim dejstvom je postala temeljita preosnova spisovnega pouka v ljudski šoli naravnost nujna potreba. Res je sicer, da potrebuje šola časa in miru za svoj razvoj, toda v našem slučaju bi bilo vsako nadaljnje zagovarjanje do zdaj običajnih metod v spisovnem pouku v pedagoškem kakor tudi v didaktičkem oziru največja napaka.

Vsled tega pa je tudi sedaj preosnova spisovnega pouka pri didaktičkih razpravljanjih glavna točka dnevnega reda; kajti skrajni čas je že, da zavržemo metode, ki se obračajo samo do učenčevega spomina ter ovirajo vsako produktivno delo, skrajni čas, da take metode odslovimo ter si pripravimo prosto pot za prosto spisje.

Do zdaj je bilo prosto spisje pridržano edinole najvišji stopnji ljudske šole, a nam to ne zadošča več, mi marveč zahtevamo, da se naj prosto spisje goji že od tretjega šolskega leta naprej in da naj se že v prvem in drugem šolskem letu prične s preventivnimi vajami, katere imajo namen, učence primerno pripravljati na prosto spisje.

Rekli smo, da nam je v to svrho pred vsem treba proste poti. Kdor pa hoče biti prost, mora imeti pogum,

da razbije spone, ki je vanje bil doslej vkovan. No, mi smo imeli toliko poguma, kajti že pred dvema letoma smo pretrgali vsako zvezo s starimi metodami ter se odločili, že na srednji stopnji pričeti s prostim spisjem ter ga brezpogojno gojiti. In že zdaj, torej jedva po dveh letih smo popolnoma prepričani o tem, da smo zdaj na pravi poti, na poti, ki nas gotovo dovede do cilja; odkar smo namreč dali svojim učencem prostost misli, je spisovni pouk za učitelje in učence nehal biti težko breme, temveč je postal neusahljiv vir veselja do produktivnega dela.

4. Pouk, poln življenja — glavni pogoj dobrih uspehov v prostem spisju.

Predno poskušamo pokazati, kako je napeljevati otroke k temu, da začno prosto napisovati svoje misli o raznih stvareh in situacijah, t. j. da začno samostojno proizvajati, se nam zdi potrebno, odgovoriti najprej vprašanju, kakšen da bodi šolski pouk v obče, da se prosto spisje more razcvitati ter obroditi sadú.

Pri splošnem šolskem pouku bodi učitelju prva skrb, da venomer krepi in bistri vse učenčeve čute, t. j. da jih napravlja dovzetne za razne vtiske vnanjega sveta. To pa se ne da nikoli doseči samo med štirimi stenami zaduhle šolske sobe, z otroki je temveč treba dostikrat poleteti ven na prosto, v naravo božjo; kajti edinole v prosti naravi se nauči otrok gledati, poslušati, čuvstvovati ter poskušati svojo domišljijo; le tam se lahko dovede do samostojnega opazovanja ter vzgoji do samotvornosti. Vsa naša skrb bodi torej, postaviti šolo v krepko utripajoče življenje dneva in narave; kajti mladina naj pride do spoznanja, življenja in narave sama, ne pa po besedah učiteljevih.

Omeniti moramo, da so začeli tu in tam ljudskošolski pouk že z najboljšim uspehom napeljevati v označeni tir. Imenujemo le imena Gansberg, Scharrelmann („Herz-

hafter Unterricht“), Oton Ernst, Pilz in pred vsem John („Der Unterricht in der Natur“), ki so zaslovela v zadnjem času po vsem pedagoškem svetu; kajti njih nositelji so bili prvi, ki so započeli boj zoper dosedanji način šolskega poučevanja, kateri se obrača izključno do učenčevega spomina in njegovega razuma, a zanemarja njegovo srce, njegovo dušo, ki jo pušča prazno in hladno.

Imenovani reformatorji hočejo pridobiti vse, ki imajo glavo in srce na pravem mestu, za nove cilje in nova pota, njih zadnji namen je namreč, učiteljstvo dovesti do globljega razumevanja njegovega vzvišenega poklica, navdušiti ga za bolj umetniško izvrševanje njegovega vsakdanjega dela ter mu odpreti pot v notranji otroški svet, do otroške duše.

„Kar se odraslemu človeku dozdeva važno, to ni da bi moralo vselej biti važno tudi za otroka. Ko ljubimo mi odrasli abstrakcije, ljubi otrok podrobnosti, konkretne stvari. Ne gre se torej v prvi vrsti za to, da se nauče otroci gotovih rezultatov znanstvenih raziskavanj na pamet, ampak za to, da otrok podkrepi in pospeši v sebi duševno rast s svojim lastnim produktivnim delom; kajti to je edina pot do vsakega spoznanja. (Scharrelmann, „Herzhafter Unterricht“.)

„Ves pouk bodi torej prepojen s pristnim pravim življenjem!“ tako kliče tudi P. Krause v svoji drobni, toda čitanja vredni brošurici „Der freie Aufsatz in den Unterklassen“, ki je baš izšla, ter pravi dalje doslovno: „V zmyslu Scharrelmannovem moramo poučevati, ako hočemo v učencih zbuditi veselje do samotvornosti, do lastnega proizvodjanja. Tedaj se jim odpro oči in ušesa, in kjer so poprej malomarno šli mimo kake stvari, tam zdaj obstojé ter premišljujejo, vglobé se v njo ter se odločijo, iz lastnega nagiba napisati o tem, kar so baš opazovali, kak spis“.

Kar Krause tukaj trdi, je do pičice resnično; saj imamo zdaj tudi mi iste izkušnje, saj so se tudi naši učenci pričeli zanimati za vsako podrobnost izven šole in zaradi tega

kličemo tudi mi: „Da, opazujejo naj naši otroci, mnogo naj opazujejo, in to z vsemi svojimi čuti, da zadobé tem naravnim potem oblast nad snovjo, katero jim je potem upodobiti v spisu. Neprestano naj zbirajo dožitke na polju in vrtu, v gozdu in na travniku, na svojem domu, v trgovini in obrti!“

Ako hočemo torej v prostem spisju doseči lepe uspehe, se moramo tudi pri splošnem pouku v mnogo večji meri nego doslej ozirati na izvenšolsko življenje otrok, na stežaj moramo tako rekoč odpreti šolska vrata in okna, da se more to življenje v mogočnih tokih razlivati pa naših učilnicah, kjer naj se z njim okoristi ves šolski pouk.

Ako je po takem pouku učenčeva duša napolnjena z živimi predstavami in izkušnjami, tedaj pač ne more biti drugače, kakor da sili taka živa snov sama od sebe na dan; zdaj učenca lahko brez skrbi pozovemo, da naj o tej ali oni stvari napiše kak spis.

5. O izboru snovi pri prostem spisju.

V prejšnjem poglavju smo obrazložili, kakšen da bodi šolski pouk sploh, da postane spisje to, kar bo v resnici moralo biti, namreč cvet in sad jezikovnega pouka.

Zato nam sedaj ne bode težko, odgovoriti vprašanju, o katerih snoveh naj učenci pišejo proste spise.

Do zdaj so se jemale splošno snovi za spise nekaj iz čitanke, nekaj iz pouka v realijah, ali pa jih je učitelj podajal ali „razvijal“ neodvisno od teh virov; na vsak način pa so morale biti te snovi pred pismenim upodabljanjem zanesljiva duševna last učenčeva. Poleg tega so se pač tudi priporočale snovi, ki naj bi jih zajemal učenec iz svojih dožitkov. Vsekakor pa so zavzemale največ prostora teme, naslanjajoče se na čitanko in na realije: torej na srednji kakor tudi na višji stopnji obnavljanje razpravljenih beril pripovedne vsebine, dalje pesmi

in znane povesti, naposled razne snovi iz realij. (Primerjaj k temu knjigo F. Frischa: Spisje v ljudski in meščanski šoli I., II. in III. del!)

Oton Anthes pravi v svoji brošurici „Papirnatí zmaj“, da take teme pač ne morejo zbuditi v učencu veselja do samostojnega, lastnega proizvajanja, kajti vzorna oblika prozaičnih in poetičnih sestavkov, kakršno ima njih avtor v oblasti, zamori v učencu vse veselje do njegove lastne ustvarjalne sile (stvarjalnosti).

Tem besedam radi pritrjujemo ter jim še hočemo dostaviti, da obnavljanje raznih pripovednih sestavkov v spisovnem pouku pač ni nič drugega nego to, kar je kopiranje v risarskem pouku, da torej produktivno delo učenčev, kadar preobrazuje kako znano povest, ne zaleže nič.

Nič več vredne niso tudi teme, ki se naslanjajo na realije. Te „vaje v napisovanju“ nimajo prav za prav s prostimi spisi nič skupnega, ker takisto ne značijo nič produktivnega, ampak so le pismene reprodukcije priučene učne snovi, ki lastno upodabljanje učenčev le v neznatni meri pospešujejo. Zaradi tega imajo te vaje le v toliko pomen, da učenci laže v spominu ohranjujejo razpravljeno realno snov, ki jo kot „spis“ pismeno fiksirajo, produktivno delo učenčev pa ne izda tudi v tem slučaju nič.

Proč torej s temi kakor tudi z onimi spisi, ki se naslanjajo na čitanko, ker ti-le ne dosežajo svojega namena, zlasti tudi zaradi tega ne, ker je snov, katero naj učenec upodablja, že prej upodobljena, snov pa ne sme biti nikoli kak dovršen vzorec, ampak biti mora vselej, kakor se primerno izraža Anthes, sirovina. Proč s takimi spisi naposled tudi zaradi tega, ker se pač ne more zahtevati, da naj se otrok še zanima za snov, ki se je že pri prejšnjem pouku vsestranski premlela.

Odkod pa naj tedaj jemljemo snovi za prosto spisje?

Že prej smo omenili, da daje prostemu spisju najboljšo podlago šolski pouk, ki je poln življenja.

Ker se pri prostem spisju gre v prvi vrsti za to, da postane učenec produktiven, se smejo za prosto upodabljanje izbirati le take snovi, ki so zajete iz domačega ali šolskega življenja učencev, naj si bodo te snovi dogodki, ki so jih sami doživeli, naj si bodo opazovanja, ki so zbudila njihovo posebno pozornost ali na kakšen koli način pretresla njihovo dušo, sploh snovi iz duševnega obzorja učencev, v kolikor jih namreč morejo s svojimi čuti zaznavati.

Ker spada k duševnemu obzorju učenčevemu gotovo tudi njegovo vsakdanje življenje, upoštevati je v prostem spisju v prvi vrsti razne pojave in dogodke iz vsakdanjega življenja. Otrok naj piše o vsem, kar je kje videl, slišal, čutil, kar je na kateri koli način zbudilo njegovo zanimanje; kajti le v takih spisih mu bode mogoče razodeti kolikor toliko svojega lastnega svetovnega naziranja, t. j. postati osebnemu. Gojitev ter razvijanje osebnosti pa je tudi eden izmed glavnih smotrov, ki jih hočemo v prostem spisju doseči.

Nikoli pa naj učenci ne pišejo o snoveh, do katerih nimajo nikakršnih osebnih odnošajev, s katerimi se tedaj niso nikdar bavili njihovi čuti ali kateri niso nikoli pretresali njihove duše; kajti v vseh takih slučajih je in ostane spis neproduktivno delo.

V „Praktičnem delu“ te razprave hočemo pokazati, koliko snovi nudita narava in vsakdanje življenje otroku, kateri ima za oboje odprte oči in odprto srcé.

6. O posebni prostosti pri izboru spisovnih tem.

Dosihmal je bilo običajno, dajati vsem učencem istega razreda oziroma oddelka isto spisovno nalogo v obdelovanje. Ako hočemo prostemu spisju pridobiti kolikor mogoče obširno polje, moramo opustiti to slabo navado ali modo, ki je včasih celo huda napaka, ter učencem dovoliti, da hodijo svoja lastna pota, t. j. da si izbirajo spisovne snovi v nekem

določnem okviru ali, kakor to nanašajo okoliščine, tudi izven tega okvira sami.

Mi smo namreč mnenja, da je mogoče, isto ali skupno spisovno nalogo dati le takrat, kadar imajo do nje vsi otroci osebne odnose, kadar napolnjuje duše vseh otrok neka določna predstava. (Moja šolska pot. Včerajšnja nedelja. Današnja nevihta.)

Ker pa ima, kakor nas izkušnja uči, do mnogih nalog le majhen del otrok osebne odnose, si moramo pomagati, kakor to svetuje tudi Scharrelmann v svoji knjigi „Im Rahmen des Alltags“, na ta način, da predložimo učencem večje število aktualnih nalog, ki jih določi deloma učitelj, deloma pa jih morajo najti učenci sami. Vsak učenec si izbere zdaj nalogo, ki mu najbolj ugaja, kar je gotovo bolj mično za učitelja kakor tudi za učence.

Jako je tudi umestno, opozoriti učence že nekoliko dni prej na snovi, ki bi jih učitelj rad imel obdelane, da otroci lahko pravočasno začno z opazovanjem, ker je neizogibno potrebno, da se njihov duh bavi nekaj časa s snovjo, katero jim je upodobiti v spisu. Tako se učitelj lahko zanese, da izvirajo spisi potem iz lastne izkušnje, iz lastnega nazarja učencev.

Poleg tega pa še je vsakokrat dovoljeno, da si vsak učenec izbere sam svojo temo, to se pravi, učenec ni ravno primoran, da se odloči za katero predlaganih tem, ampak izbere si tudi lahko kako snov, ki leži izven označenega okvira. To je dovoljeno zlasti vselej takrat, kadar je kateri otrok kaj posebnega opazoval ali kaj posebnega doživel ali kadar ima kaj na srcu, n. pr. ako ima kako srčno bôl, sploh, ako sili kaka določna predstava s posebno močjo v ospredje. Zdaj ima otrok lepo priliko, olajšati si srce, in to tudi vselej stori, ako si je namreč učitelj pridobil njegovo zaupanje. Tako dobimo spise, ki so po svoji temi kakor tudi po svoji vsebini lastni proizvodi učencev.

Utegnil bi kdo dvomiti, so-li otroci, ki si znajo sami najti primerno spisovno temo. Tu moramo pač poudariti ter iz lastne izkušnje povedati, da je ta dvomba odveč. Kakor hitro namreč otroci spoznajo, kaj učitelja zanima, kaj bi on rad od njih izvedel, si v resnici sami najdejo primerno spisovno temo. Še več; tu in tam imajo celo za logo nalogo, tako da so pripravljeni, kolikorkrat se to od njih zahteva, napisati kak spis. In ravno spisi te vrste — tudi to nas uči lastna izkušnja — so najboljši, najlepši in najbolj izvirni, pa tudi najbolj prisrčni; kajti ravno v teh spisih kažejo otroci, da ne opazujejo samo površno, ampak da se v stvari tudi poglobljajo, da čuvstvujejo. V teh spisih se začenejo namreč polagoma pojavljati pri otrocih čuvstvene refleksije, kar mora učitelja z veseljem navdajati, ker mu taki spisi na tako naraven in priprost način razkrivajo notranje življenje njegovih učencev.

Tu in tam se učencem tudi lahko dovoli, samostojno iznajti kratke povesti. Tudi Scharrelmann je mnenja, da se naj učenci i v tem oziru vadijo, ter daje v svoji prej omenjeni knjigi za to tudi primerna navodila.

Pripomniti še hočemo, da se poedinim učencem zdaj pa zdaj tudi lahko dovoli, nabirati oziroma napisovati pravljic, pripovedek in povesti, ki so razširjene med narodom, pa še do zdaj niso bile nikjer natisnjene. Dobro sicer vemo, da takih napisovanj ne smemo smatrati za prave proste spise, ker otroci z ozirom na dano vsebino pri tem prav za prav niso produktivni. Mislimo pa, da se na ta način ohrani marsikatera pripovedka in domača pravljica, ki jo je babica pripovedovala svojim vnukom in ki bi se sčasoma morebiti popolnoma pozabila, ter da ostane potomcem narodna zapuščina, narodno blago, in to zlasti tedaj, ako se učitelj nekoliko trudi in te stvari zbira, ureja in na primeren način objavlja.

*

K poglavju o izboru snovi pri prostem spisju hočemo še opozoriti na neko posebno vrsto spisov, ki so s prostostjo pri izboru spisovnih tem v najtesnejši zvezi.

V mislih imamo namreč po Scharrelmannu uvedene „Spisovne serije“, od katerih naj se obdeluje zlasti tema „Od včeraj“, kolikorkrat le čas to dopušča.

Vsak učenec se mora kolikor mogoče hitro spomniti dogodka, dožitka, vtiska od prejšnjega dne ter si ga mora bliskoma nazorno predstaviti. Nihče ne sme modrovati ali dolgo premišljevat, ampak vsakdo mora tak lahek, lep domišljaj ravno tako hitro prosto napisati. Pisati se pa sme o vsem, prepovedano je le, kar je sirovo, podlo, nizkotno, kar pa velja seveda za prosto spisje sploh. Priznati moram, da se kaj takega v obče ne dogaja, in ko bi se kdaj primerilo, bodi prepuščeno pedagoškemu taktu učiteljevemu, da v takem slučaju pravo ukrene.

Tema „Od včeraj“ je zares neizcrpna, poleg tega pa še pišejo otroci strastno radi o njej. Zato je v mojem razredu stalno pripravljena majhna škatlja liki poštna omarica, ki sprejema dotične proizvode učencev, nad katerimi moram včasih naravnost strmeti, ker so mi priča, kako znajo nekateri učenci že na tej stopnji natančno opazovati.

Seveda moramo v začetku tudi s trivijalnostmi biti zadovoljni. Saj ne traja dolgo, da se temu ali onemu učencu posebno posreči tako delo. Tako izvirno delo je zdaj treba pedagoški „izkoristiti“, kar se najlaže doseže s tem, da se pred vsemi učenci prečita. Nihče bi ne verjel, kako učinkuje tako delo na druge učence in kako odpira tako rekoč novo pot, kajti kmalu potem poskušajo tudi drugi učenci doseči isti uspeh s tem, da tudi napišejo nekaj izvirnega.

Ker taka dela navadno ne zahtevajo dosti časa — nastati bi prav za prav morala kar tako v eni potezi — je najprimernejše, porabiti zanje zadnjih deset minut kake učne ure, ako se je namreč do tega časa slučajno predelala

za to uro predpisana učna tvarina. Proizvode, ki so se posrečili, lahko učenci potem oddajo na posebnih lističih.

V „Praktičnem delu“ te razprave hočem dati v oceno tako spisovno serijo, seveda izključno proizvode svojih učencev.

7. O spisovni temi.

Kakor smo do zdaj poudarjali, da je treba pri prostem spisju v prvi vrsti gledati na pravi izbor snovi ter učencem dajati potrebne prostosti pri izboru spisovnih tem, tako hočemo zdaj dokazati, da moramo nadalje vso pozornost obračati na spisovno temo samo.

Ta-le ima namreč namen, učencu natančno označiti omiselje, ki mu ga je v spisu upodobiti. Ni torej malo važno, kako jezikovno obliko da ji damo. Kakor hitro namreč zahtevamo od učenca popolnoma prost spis, je oni-le na spisovno temo naravnost navezan, kajti tema mu je tako rekoč edini kaŕipot do primernih misli, ki jih rabi za svoj spis. V to svrhu mora imeti te-le lastnosti:

1. Spisovna tema mora biti določna, t. j. nuditi mora kak jasen vidik, ki natančno označuje snov, za katero se gre. Splošne teme, kakršne so bile dolgo časa običajne, učenca ne zanimajo, ga ne ogrevajo, temveč ga puščajo hladnega. Ako pa omejimo n. pr. temo „Pomlad“ na ta način, da ji damo obliko „Pomlad v našem sadonosniku“ ali „Pomlad na našem travniku“, tedaj smo snov natančno označili ter zbudili v učencu, ki ima zdaj določen smoter pred seboj, živo zanimanje za snov, tako da se bode z veseljem lotil svojega dela. Njegovo delo pa bode gotovo tudi zanimivo, ker nam namreč razkrije osebne odnošaje učenčeve do njegovega sadonosnika, ki ga zdaj vsak dan obiskuje, ali pa razodene duševno zvezo med njim in njegovim travnikom, kjer se zdaj vsak dan rad pomudi nekaj časa.

2. Spisovna tema mora biti tesno omejena, t. j. obsegati sme le majhno, bolj zaokroženo omiselje, da sili

učenca, zamisliti se bolj na globoko, nego ustiti se na dolgo in široko. Zoper to zahtevo se je do zdaj najbolj grešilo in še se tudi zdaj najbolj greši.

V prvi točki smo omenili, da postane učenčevo delo takoj zanimivejše, ako je spisovna naloga določna. Koliko bolj osebno ali individualno pa šele postane njegovo proizvajanje, ako določimo ali damo spisovno nalogo kolikor mogoče natanko in podrobno.

Tako bi n. pr. bilo umestno, prvo prej omenjenih tem zastaviti tako-le: Pripoveduj o pomladi v vašem cvetočem sadonosniku, ki ga zdaj tolikrat obiskuješ, ker je tako krasen! Ali drugo: Pripoveduj o pomladi na vašem travniku, kamor hodiš zdaj vsak dan po cvetlice in koder letaš zdaj večkrat za pisanimi metulji! (V spisovnice se zapiše seveda krajši naslov tako, kakor smo to bili prej omenili.)

Scharrelmann trdi namreč popolnoma prav, ko pravi, da najtesneje omejena tema vedno tudi v največji meri zbuja v učencu primerne misli za upodabljanje spisa. Istotako se popolnoma strinjamo s tem, kar pravi dalje tako-le: „Čim obširnejša je spisovna tema, čim bolj zaokroženo naj se razpravlja, tem površnejša, tem manje vredna bode vsebina. V najbolj posebnih podrobnostih ter najbolj mičkenih opazovanjih in izkušnjah je šele pravo pravcato življenje.“

Iz tega sledi torej, da morajo spisovne teme, ki so namenjene otrokom, obsegati tako tesno omejeno omiselje, da se more učenec, kakor je to že v njegovi naravi, pomuditi pri vsaki poedini ter najmanjši stvarci, ki zbuja njegovo pozornost. Baš zaradi tega pa naj se obsežne teme vedno razkroje v primerno število poedinih, tesneje omejenih tem. (Glej primere v „Praktičnem delu“!)

Priznati moram, da sem z velikim zadoščanjem čital zgoraj navedene besede o potrebi tesne omejitve spisovnih tem, saj mi le-te potrjujejo, kar sem izvrševal že sam dalje časa v svoji praksi, toda le nekako bolj instinktivno.

Zaradi tega že zdaj pripomnim, da sem zastavil marsikatero od spisovnih tem, ki jih objavim v „Praktičnem delu“, baš v zmislu te upravičene zahteve prvotno dosti bolj natančno in podrobno.

3. Spisovna tema mora biti nadalje konkretna, da učenec pri upodabljanju snovi v istini lahko jemlje od svojega in pridevlje od svojega, tako da kaže njegov proizvod zares gotove znake njegove individualnosti. Ta zahteva sicer ni več nova; saj so že Schießl, Lüttge i. dr. nadomestili „Psa“ in „Vrt“ v spisovnem pouku z „Našim domačim psom“ in „Našim vrtom“.

4. Da mora spisovna tema tudi že po svoji zunanji jezikovni obliki zbudati primerne misli v učencu, je tudi celo upravičena zahteva. Zlasti je tema izpodbudna, ako ji damo obliko indirektnega vprašanja; kajti s tem, da učenec odgovarja zastavljenemu vprašanju, zadobi njegov spis hkrati določen smoter, kar gotovo izredno poživi zanimanje; n. pr.: Kako smo včeraj zvečer lovili kresnice. — Tudi kaka posebno značilna lastnost, ki jo ima predmet, o katerem naj učenec piše, učinkuje izpodbudno; zato naj se omeni že v naslovu; n. pr.: Naš hudi pav.¹⁾

8. O metodičnem razpravljanju prostih spisov.

Naš dosedanji spisovni pouk pa ne boleh samo za napačnim izborom snovi ter za premalo določnimi in premalo omejenimi spisovnimi temami, ampak ta pouk boleh zlasti tudi zaradi tega, ker je dosedanji način „metodičnega razpravljanja“ spisovne snovi bil popolnoma napačen.

Vsi najnovejši preosnovatelji spisovnega pouka, kakor P. Reiff, Anthes, Scharrelmann, Krause, Wagner i. dr. so si v tem edini, da tiči največja napaka glede metodičnega razpravljanja spisov v pretemeljiti pripravi besedila,

¹⁾ Primerjaj tudi: E. Lüttge. „Der freie Aufsatz auf der Oberstufe.“

pri kateri se namreč najprej ustno stavke za stavkom „razvija“, utrja, rekše premleva in potem šele pisмено upodablja.

Imenovani preosnovatelji trde popolnoma prav, ako pravijo, da se s takim postopanjem otrok oropa naravnost vsega, kar je njemu lastnega, ker se mu siloma vzame njegova posebnost, njegova izvornost, njegov govor, njegov slog, nikar pa da bi se mu dovolilo misliti, se izražati, pripovedovati ter pisati po svoje. „Schreiben sollen die Kinder, wie ihnen der Schnabel gewachsen ist“, pravi doslovno P. Reiff.

Ako torej hočemo boljše uspehe doseči v spisovnem pouku, moramo spisovno pripravo izpeljati v čisto drug tir.

O kaki podrobni, natančni, obširni pripravi sploh ni govora. Tu se gre samo za to, da v učencih ožive predstave, ki so si jih bodisi potom opazovanja, bodisi potom lastnih dožitkov že prej pridobili; gre se nadalje za to, da se jim ohrani njihova nezavzetost napram spisovni temi; gre se naposled še za to, da se vsak poedini otrok prepriča, da učitelja baš to najbolj zanima, kako da on (učenec) misli in sodi o tem, kar je opazoval ali doživel.

Taka kratka priprava, ki naj se vrši bolj v zabavnem, kakor pa v strogo šolskem tonu, mora seveda ustvariti v učencih tisto razpoloženost, ki je za vsako spisovno delo neizogibno potrebna; kajti razpoloženost, ki z njo otroci doumejo nalogo, je največjega pomena za plodovitost njihove proizvodne sile.

Vsaka nadaljnja „razprava“, kakor je bila namreč dosihmal običajna, se opušča, saj hočemo dobiti proste spise.

Po kratkem, razpoloženost ustvarjajočem navodu začno torej učenci brez vsake posebne priprave spisovne oblike upodabljati snov, ki so jo zaznali prej s svojimi čuti.

Pouk mora biti individualen, da se lahko razvijajo tudi slabe osebnosti; zaradi tega ne zahtevamo prostosti

samo glede na izbor spisovnih tem, ampak tudi glede na izbor spisovne oblike.

Sveta nam bodi pri pouku individualnost otrokova! Pri nobenem drugem predmetu pa se ta-le ne da laže upoštevati, kakor baš pri spisovnem pouku. Ne vsilujmo torej učencem svoje oblike, puščajmo mu temveč njegov slog prav tako, kakor mu puščamo njegovo pisavo!

Kajpada se tu ne sme pričakovati ali celó zahtevati od otroka, da naj svojo snov upodablja v obliki, nam odraslim lastni.

V tem oziru pravi Anthes: „Tega pa tudi nikakor ni želeti. Vsekakor pa ima otrok moč, upodobiti snov, ki jo je zaznal s svojimi čuti, v obliki, ki je njemu kot otroku lastna. In to naj bi smel v spisju storiti in nič drugega ne.“

„Kakor hitro otroci spoznajo, da ugaja učitelju baš ta njim lastni otroški način upodabljanja, tedaj postanejo zgovorni ter za svoje delo naravnost oduševljeni. Prva in najvažnejša zapoved glede spisovnega pouka se torej glasi: Ne pripravljaj nikoli spisovne oblike, ampak pusti, da otrok svojo snov upodablja po svoje! Nikdar ne vsiljaj otroku svoje oblike, ampak prizadevaj si, vglobiti se v njegovo otroško obliko!“

Utegnil pa bi kdo misliti in se bati, da ostane potem učencu vedno ta otroški način izražanja.

No, zaradi tega pač ni treba imeti prav nobenih pomislekov; kajti napredujoči šolski pouk, zlasti v prirodoznanstvu, potem v čitanju prozaiških in poetičkih sestavkov kakor tudi zgledni vpliv vsak dan govorečega učitelja, vse to že pripomore k temu, da se napelje izražanje otrok polagoma v pravi tir, ne da bi pri tem otroci prišli ob svojo individualnost.

To-le je namreč važno, kajti pri vsem tem naj učitelj neguje posebno to, kar je vsakemu otroku posebe lastno, kar je v njem izvirnega. Zaradi tega pa je treba otroke bodisi pri pouku v naravi, bodisi s primernimi opazovalnimi nalogami venomer napeljevati in siliti k energičnemu opa-

zovanju. Tako se vsak otrok nauči, ogledovati si stvari po svoje, in baš nad tem subjektivnim gledanjem naj kaže učitelj vedno svoje dopadanje!

*

Ko se torej učenci lotijo pismenega upodabljanja svoje pismene snovi, ne prejemajo od učitelja nikakršnih daljnjih navodil, ta jih le večkrat pozove, da naj pišejo samo to, kar vsi radi slišimo, česar še ne vemo vsi, na kar nihče drug ne misli, kar bi se dalo naslikati. (Scharrelmann.)

Tako se namreč učenci polagoma odvadijo pisati, kar je samo ob sebi umevno, torej vsakdanje reči ali trivialnosti.

Ako je takim potem spisovna snov prav izbrana, ako tema natančno označuje snov, ki pride pri upodabljanju v poštev, in ako se je učitelju posrečilo, zbuditi v učencih pravo razpoloženost, tedaj jim gre delo hitro od rok. Kmalu zavlada v razredu tišina, da se zaslišijo peresne poteze po papirju, nihče nima časa šepetati ali izgovoriti le besedo in včasih je naravnost ganljivo gledati, kako otroci liki mravlje urno in marljivo znašajo potrebne snovi za zgradbo, ki se je srčno vesele, ko je gotova.

Otrokom se vidi, kako srečne se čutijo zdaj, ko jim je dovoljeno, razkriti učitelju vse svoje misli, svojo dušo, ki se zrcali zdaj tudi v njihovih očeh, ki iščejo oči učiteljeve, kakor da bi mu hotele reči: Ti nas vendar ljubiš in si nam naklonjen, ker nam dovoliš pisati o takih stvareh. Pristrčno te zahvaljujemo. — — In ako srečajo oči učiteljeve tak hvaležni par otroških očes, ali naj ga to ne razveseli, ali naj se ne čuti takrat tudi on srečnega? — —

9. Prosti spisi, najdražji doneski k otroški psihologiji.

Ako se zdaj lotim naloge, povedati nekaj besedi o vzgojnem pomenu prostih spisov, si ne morem kaj, da ne ponovim na tem mestu najprej besed iz zapisnika o uradni konferenci za šolske okraje mariborskega okrajnega

glavarstva iz leta 1907., ki se tičejo spisja, ker se mi dozdeva, da vzgojne vrednosti prostih spisov ni mogoče primeriše in lepše označiti. Te besede se glase: „V prostem spisu nam da učenec samega sebe, vso svojo dušo, ako si je namreč učitelj pridobil zaupanje svojih učencev. V prostih spisih najde učitelj vse, česar mu je treba v pravo presojo otroka: njegovo čuvstvovanje in dušno razpoloženost, vse njegove misli, glavo in srce, rodbinske in druge razmere, v katerih učenec živi, zabavo, ki jo najbolj ljubi, vse, vse spravijo prosti spisi na dan. Kolike važnosti za vzgojitelja, ki zdaj natančno vé, kje da je treba odpomoči! Pri nobeni drugi priliki ne spozna tako natančno svojih učencev, kakor iz njihovih prostih spisov.“¹⁾

Tem besedam popolnoma pritrjujem; kajti tudi jaz smatram proste spise za najdražje doneske k otroški psihologiji, ker mi zares dovoljujejo, kakor me to zdaj uči lastna izkušnja, globok pogled v otroško omiselje, v ta mlada človeška življenja; ker mi dajo priliko, zasledovati vse njihove srčne gibljaje, spoznavati njihovo dušo, ki naj bi jo čedalje bolj spoznaval vsak učitelj in vzgojitelj.

In tako moram reči z duhovitim pisateljem J. Friedrichom, ki je izdal v svoji zanimivi knjigi „Sonnenschule“ zbirko čisto prostih, od učencev nižjih gimnazijskih razredov upodobljenih, pesniško navdahnjenih spisov o naravi in življenju, da se tudi meni tako godi, kakor navdušenemu naročniku umetniškega tednika ali mesečnika. Kakor se oni teh-le veseli, tako se veselim tudi jaz vselej prihodnjih spisovnih nalog, da si pridobim zopet novega znanja o duši in o načinu vsakdanjega življenja svojih učencev, bodisi da slišim nekaj, kar sem že pričakoval, bodisi, da izvem nekaj takega, česar se sploh niti nisem nadejal.

¹⁾ Na tem mestu moramo pač odkrito in hvaležno priznati, da si je pridobil g. nadzornik J. Schmoranzler velikih zaslug s tem, da je dal učitelstvu omenjenih šolskih okrajev tako krepko izpodbudo za prosto spisje.

10. Kako je premagovati majhne zastanke v prostem spisju.

Vsak razred ima jako nadarjene, manj nadarjene in slabo nadarjene učence, od katerih provzročajo pač ti-le vsakemu učitelju največ skrbi. A kdo bi si mislil, da se da s temi reveži, ki so pač največ trpeli pri prejšnjem spisovnem postopanju, zdaj primeroma mnogo več doseči in da ti-le za bolj nadarjenimi učenci, kar se tiče produktivnosti, ne zaostajajo Bog ve koliko.

Utegnilo pa bi se vendar primeriti, da pri tem ali onem slabo nadarjenem učencu hipoma zastane delo. Da se v teh duševno malo gibljivih učencih iznova zbudi veselje do proizvajanja, naj se pozovejo poedini učenci, ki jim gre delo hitro in lahko od rok — k temu se ti-le lahko oglašajo tudi prostovoljno — da glasno prečitajo kosček svojega dela. To se lahko zgodi zlasti takrat, kadar vsi učenci upodabljajo isto snov, pa tudi tedaj, kadar se je dalo učencem več skupnih tem.

Že zdaj poudarjam, da je čitanje spisov, ki so se posebno posrečili v tej ali oni smeri — o tem bodem namreč še enkrat razpravljati pri „Popravi“ — sploh velikega pomena, ker taki spisi mogočno izpodbujajo neproduktivne učence ter kot zgledi včasih odpirajo naravnost nova pota.

Scharrelmann daje še drugih migljajev, kako premagati pri prostem upodabljanju spisov kratke zastanke, ki se lahko dogajajo tudi boljšim učencem. Tako dovoljuje n. pr. med pisanjem rahle, stvari se tikajoče pogovore, s katerimi naj bi se učenci izpodbujali med seboj. Tudi smejo pri njem učenci drug drugemu pogledovati v zvezek, seveda ne da bi prepisovali drug od drugega, ampak zopet v svrhu medsebojne izpodbude. To so gotovo sredstva, katerih naj bi se učitelj tedaj posluževal, kadar se mu to zdi primerno.

Če pa učitelj skrbi za to, t. j. če opozori učence nekaj dni ali tednov prej, da pravočasno pričnejo s primernim

opazovanjem, ali če naravnost določi, kaj da naj opazujejo, pač ne pridejo nikdar v zadrego zavoljo izbora, kakor tudi ne pri upodabljanju spisovne stvarine.

Moji učenci imajo razen spisov, ki jim dam povod jaz, vedno nekaj spisovnih tem oziroma gotovih spisov pripravljenih, ki jih iz lastnega nagiba sami upodobijo. Lahko rečem, da tako rekoč tekmujejo med seboj; kajti vsak bi rad imel „najlepše“, pa tudi največje število spisov; zaradi tega me tudi vedno prosijo, naj jim dovolim napisati tudi te prostovoljne doneske v snažne zvezke, kateri prošnji seveda vselej rad ustrežem.

Tako je torej razumljivo, zakaj da je v mojem razredu tako močno naraslo število prostih spisovnih nalog.

Poprej se je vsakih štirinajst dni mogel komaj eden spis pripraviti za snažni zvezek, kar je dalo v šolskem letu skupaj kakih dvajset spisov za vsakega učenca; zdaj pa je mogoče — poleg mnogih krajših spisov, katerih tukaj niti ne upoštevam — podvojiti to število.

Omeniti še hočem, da pri popolnoma prostem izboru spisovne naloge odpade vsaka priprava, učenec se sme k večjemu sporazumeti z učiteljem zaradi njene jezikovne oblike.

11. V katerih slučajih se more in tudi mora pri pismenem upodabljanju oblika sama ob sebi učiti.

Temu vprašanju hočem tukaj kratko odgovoriti.

Tam, kjer praktično življenje kategorično zahteva neko gotovo zunanjo tehniko v izražanju, naj se v šoli uči s polno zavestjo tudi oblika; samo naj se tedaj učencem tudi izrecno pove, da se tu gre le za formalne vaje. Učenci si morajo biti namreč vedno na jasnem, ali se gre v kakem gotovem slučaju samo za prost spis ali pa samo za formalno vajo. Tako se morajo n. pr. važne oblike poslovnih spisov, dalje priprosta stvarna poročila, v kolikor se namreč tičejo potreb praktičnega življenja, na višji stopnji naravnost

učiti in vaditi kot oblike. Prosto spisje, ki se pri njem namreč ne oziramo na nikake praktične postranske namene, naj pa se z vso resnobo in brezpogojno neguje popolnoma prosto od tretjega do zadnjega šolskega leta. (Primerjaj k temu tudi znameniti govor vseučiliškega prof. dr. Martinaka v listu „Pädagogische Zeitschrift“ z leta 1906., št. 7!)

Kar se posebe tiče pisma ali lista, bi se moral po tem takem tudi ta-le naravnost učiti kot oblika.

Tudi Anthes, ki je dal s svojim „Papirnatim zmajem“ najkrepkejšo izpodbudo prostemu spisju, se s tem ne strinja docela.

Leta 1906. je objavil namreč v julijski številki znanega časopisa „Das Blatt der Hausfrau“ pomenljiv članek pod naslovom: „Über Einfachheit und Natürlichkeit des Briefstils.“

Ker po eni strani omenjeni časopis gotovo ni vsakomur dostopen in ker nam je po drugi strani Oton Anthes glede prostega spisja postal v marsikaterem oziru nekako mero-dajen, hočem na tem mestu nekaj njegovih misli iz ome-njenega članka v posnetku prosto priobčiti. Anthes pravi blizoma tako-le: „V domačem življenju čestokrat opazujemo, da včasih otrok ni mogoče drugače spraviti do tega, da bi napisali kako pismo, kakor pa, če to zahteva krvava potreba. In vendar bi moral prav za prav zanje biti to praznik, ako se od njih zahteva, da naj poročajo nekaj babici, teti, stricu itd.“

V šoli naj bi pomenila pisemska oblika, ko se pride namreč do njene uporabe, neko osveževanje spisovnega pouka, neko približevanje k dejanskemu življenju. Toda kdor stvar pozna natančneje, ve dobro, da se pri tem ne do-seže dosti več, kakor da se odkaže kraju ter dnevu in letu pravo mesto, da dobi ogovor svoj predpisani klicaj, konec pa svojo posebno vrsto. Kar je vmes, pa je izvečine slabo.

Tu mora nekje biti pogršek. Po mojem mnenju tiči pogršek edinole v tem, da sploh pisemsko tehniko učimo, t. j. da predpisujemo neko gotovo pisemsko obliko, da po

tem takem že v otroku zbudamo nejasno in strašljivo predstavo, kakor da bi bilo tako pismo kak kos slovstva; da že otroka spravljamo v pogubno zmoto, kakor da bi dobro pismo moralo imeti tako in tako obliko.

Pismo je dobro, ako se v njem zrcali bistvo in posebna nprav piščeva; otroško pismo je dobro, čim bolj je otroško in čim manj nas opominja slovstva. Ni torej potrebno, mučiti otroka s predpisi, tikajočimi se zunanosti; kajti ti-le ga navdajajo kar s početka s svetim strahom pred lastnim proizvajanjem.

Pismo naj torej predstavlja pošiljalca takega, kakršen je v resnici. Čim manje umetniškega ti kaže, čim bolj je preprosto, naravno in resnično, tem boljše je.

Da se pa to doseže, je piscu treba stvari tako upodobiti, kakor so šle skozi njegovo osebo; treba mu je le pristno in nepopačeno obnoviti vtisk, ki so ga na nj napravile stvari — in njegovo pismo bode gotovo preprosto in naravno.

Toda pri upodabljanju pisem smo še pač v marsikaterem oziru pedantski in nazadnjaški. Za ogovorom naj bi sledil klicaj! Na tem je gotovo nekaj bahávega ali vsaj nekaj okornega, preveč svečanega, ceremonijalnega. To sodi pač za pisma višjim osebam; v pismih, ki jih pišemo dobrim znancem, pa je to naravnost smešno. Ali bi ne bilo mnogo bolj intimno, ogovor tudi vnanje vpletati v besedilo?

Baš tako po nepotrebnem svečano se navadno upodablja tudi konec pisma.

Da torej povzamemo:

V našem povprečnem pismu še prepogosto straši pošast šolskega spisa, ki je upodobljen po dobro pretehtanem obrazcu. Naj si bode s spisjem, kakor si hoče: pismo ne sme biti spis, dobro pismo to gotovo ni.“

Anthes ne priznava torej kakih posebnih predpisov ali pravil za vnanjo obliko intimnega pisma in kdo more reči, da ne trdi prav? V bistvu pripoznavamo torej tudi mi, kar

je na njegovih zahtevah pametnega, dasiravno si nikakor ne prikrivamo, da še bode nekaj časa poteklo, preden pridejo ti njegovi nazori tudi v praksi do veljave.

12. O korekturi prostih spisov.

Prej ko se napišejo spisi v snažne zvezke, jih morajo učenci pregledati ter popraviti. Dočim je bila namreč pri prvem napisovanju vsebina glavna stvar, naj obrnejo zdaj učenci vso svojo pozornost na obliko!

Kakor rečeno, pregleda ter popravi najprej vsak učenec sam svoje delo, tako da iztrebi iz njega vse površnosti kakor tudi vse druge napake, v kolikor jih more namreč spoznati s a m.

Potem menjajo učenci med seboj zvezke, tako da dobi vsak učenec drug spis v pregled, na kar je celo dovoljeno, da se več učencev združi ter skupno loti korekture svojih spisov.

Zdaj šele učenci napišejo spise v spisovnice. Jasno je pač, da še ti spisi nikakor niso brez pogreškov, ampak v njih je še vedno nekaj pravopisnih, slovniških in stilistiških napak, katerih učenci baš niso mogli spoznati.

Zdaj nastane vprašanje, kako naj učitelj ravna s temi na čisto napisanimi spisovnimi nalogami.

Glede tega vprašanja so metodiki, ki zastopajo naj-novejšo strujo v spisovnem pouku, dokaj različnih nazorov.

Nekateri so namreč na tem stališču, da naj se razreduje samo vsebina spisovnih nalog, označba ali zaznamenjevanje napačnih mest pa naj se popolnoma opušča. To svojo zahtevo utemeljujejo tako, da trde, da vsled zaznamenjevanja raznih pogreškov otrok izgubi pogum do lastnega proizvajanja, da se ga vsled tega loti bojazen pred samostojnim upodabljanjem.

Nisem sicer pristaš pedantske korekture, vendar se ne morem strinjati s temi nazori.

Izkušnja me namreč uči, da učenci niti najmanje ne izgubljajo veselja do samostojnega proizvodjanja, ako se jim zaznamenujejo razni pogreški v njihovih prostih spisih. Seveda je neizogibno potrebno, te spise, pa naj si bodo s početka tudi nekoliko okorni, hvaležno sprejemati ter se o vsem, kar se je le nekoliko posrečilo, izreči pohvalno; priporoča se, da pri slabo nadarjenih učencih naravnost iščemo ter hvalimo dobra mesta, da te reveže izpodbujamo, jačimo ter duševno dvigamo.

Meni se je tako posrečilo, spraviti marsikaterega slabotneža na pravo pot, posrečilo se mi je celo, napraviti iz notorično lenega, toda nadarjenega učenca marljivega, spretnega in navdušenega „stilista“.

Popolnoma sem torej prepričan, da učenec ne izgubi poguma do prostega upodabljanja spisovne tvarine zaradi potrebne korekture, ampak bojazen pred prostimi spisi se ga loti samo tedaj, ako učitelj osorno zavrača, kar je učencu slučajno izpodletelo, kakor tudi, ako venomer graja in kritikuje.

Mislim in bojim se celo, da se utegne navdušenje učencev za prosto spisje znatno poleči, kakor hitro se odločimo, opuščati zaznamenjvanje napačnih mest. In zakaj?

Nekoč sem vrnil svojim učencem namenoma spisovnice, ne da bi poprej bil popravil zadnji spis. Poučil sem se sicer o kakovosti poedinih spisov na ta način, da sem jih enostavno prečital. Vrhu tega sem še pri dobri polovici učencev razredoval vsebino, ne da bi seveda podčrtal tudi razne pogreške, pri drugi polovici pa niti nisem razredoval vsebine.

Ko sem potem bil kratko ocenil nekatere spise, sem dal razdeliti zvezke ter sem pozval učence, da napišejo v spisovnice nov spis, ki so ga imeli že pripravljenega.

Splošno razočaranje! Učenci, tudi tisti, ki sem jim vsebino porazredoval, so namreč mislili, da se to pot nisem dosti zmenil za njihove spise, in bili so naravnost užaljeni,

da nisem nikjer zaznamenjeval napačnih mest, in to z vso pravico, saj sami vedo, da še ne morejo napisati čisto pravih spisov.

Kaj me uči ta mala izkušnja? Uči me, da otroci sami hočejo, da naj učitelj temeljito pregleduje njihove spise. Ker pišejo, kakor namreč nekateri mislijo, v prvi vrsti za učitelja, se je bati, da prične polagoma pojemat i ona velika gorečnost, s katero so se prvotno posvetili tej stvari, kakor hitro si namreč le domišljajo, da se učitelj premalo zanima za to njim zdaj tako priljubljeno delo.

*

Drugi zopet zahtevajo, da naj se korektura v začetku omejuje le na največje napake in da naj postaja od leta do leta natančnejša. Stvar je najbrž tako razumeti, da naj se označujejo vedno le tista mesta v spisu, ki jih more učenec na podlagi svojega slovniškega znanja spoznavati sam kot napačna, da naj se pa ne popravljajo napake, katerih učenec vsled svojega še pomankljivega jezikovnega znanja ne more sploh pojmiti.

*

O korekturi prostih spisov razpravlja razen v svoji že imenovani knjigi „Im Rahmen des Alltags“ Scharrelmann zelo primerno tudi v gori na strani 11. navedeni knjigi „Herzhafter Unterricht.“ V svojih „Modrovanjih o spisovni korekturi“ pravi namreč, da ne ravnamo prav, če označujemo napake v spisih s črtami tako natančno, da učenec na mah opazi vse napačno pisane besede ali krivo rabljene jezikovne oblike in torej že v prvem trenutku ve in spozna brez vsakega truda, kje in kakšen je ta ali oni pogrešek; kajti v resnici ima korektura le tedaj vrednost, kadar je učenec prisiljen, pogreške sam iskati ali zasledovati ter preudarjati, ima li kak pravopisen, slovniški ali stilistiški pogrešek pred seboj. Čim laže torej učenec zasledi in spozna kak pogrešek, t. j. čim natančneje ga učitelj označi, tem bolj

površna mora biti od učenčeve strani korektura. Zato naj se poedini pogreški zaznamenujejo z enakimi, le nekaj milimetrov dolgimi ter lahnimi črticami. S tem se 1. delo učitelju olajša, 2. učence prisili intenzivneje misliti, 3. zunanja oblika spisov ne popači ter ne žali učencev.

Celo Scharrelmann torej tu priznava, da nam brez korekture ni moči spisja dobro poučevati, niti on je noče čisto opustiti, ampak daje le uvaževanja vredne nasvete, kako bi se dalo to inace gotovo nadležno delo poenostavljati ter v psihološkem oziru bolje izkorističati.

Kar se tiče poenostavljanja korekture, se jaz za svojo osebo popolnoma strinjam s Scharrelmannovim nasvetom, v ostalem pa sem in ostajam trdnega prepričanja, da je neizogibno potrebno, pri popravljanju spisov vsaj vse pravopisne in slovniške pogreške zaznamenjovati, sicer bi učenci lahko mislili, da so nezaznamenjavana, toda napačna mesta tudi pravilna.

Da se mi pa ne bode moglo očitati, da sem pristaš pedantske korekture, hočem tudi jaz v eni, in sicer važni točki popustiti: Začetnikom se namreč čestokrat pripeti, da naredijo v istem stavku poleg pravopisnih in slovniških pogreškov tudi še kako stilistiško napako. Ako torej zaznamenjujemo prvi dve vrsti pogreškov in poleg teh še podčrtavamo stilistiške napake, tedaj pomenja to zares, zlasti ako se to postopanje ponavlja v več stavkih — prelivanje krvi. Da se to prepreči, sploh na srednji stopnji ne podčrtujem stilistiških napak, pač pa si jih zabeležujem, o čemer hočem takoj natančneje razpravljati.

Gotovo je, da bi bilo zaznamenjavanje najdenih pravopisnih in slovniških ter zabeležba stilistiških napak prazno delo, ako bi se opuščalo, vse te napake pregledno sestavljati ter o njih v šoli razpravljati, tako da se vsak učenec kolikor mogoče okorišča.

V ta namen si je treba med pregledovanjem spisov zabeleževati v posebno „beležnico“ vse one splošne ali

skupne napake, ki se največkrat ponavljajo, kakor tudi tiste poedine napake, ki so poučne za vse učence.

Zaradi lažjega pregleda se napake razdeljujejo v pravopisne, slovniške in stilistiške ter po tej razporedbi zapisujejo v dotične razpredelke v beležnici, pri čemer se je še posebno ozirati na to, da prihajajo sorodni pogreški vsake skupine kolikor mogoče skupaj. (Primerjaj k temu: dr. J. Bezjak „Posebno ukoslovje slov. učnega jezika v ljudski šoli.“ II. snopič. Str. 316.¹⁾)

Tako pripravljen, stopi učitelj z zvezki pred svoje učence in zdaj „nastopi šele pravi pedagoški del vsega postopanja.“

Ker so učenci seveda v prvi vrsti radovedni, kako se jim je v obče posrečilo njihovo delo, je kaj lahko, obrniti njihovo pozornost najprej na pozitivno stran njihovega dela, namreč na vsebino.

Omenil sem že, da je čitanje izvirnih spisov v pedagoškem oziru velikega pomena, ker se daje z njimi slabjšim učencem izpodbuda ter zbuja v njih veselje do lastnega proizvajanja.

Seveda se mora stvar vršiti po nekem gotovem načrtu. Že med pregledovanjem spisovnih nalog naj učitelj določi, kateri spisi oziroma deli spisov bi bili najbolj primerni za čitanje, zlasti ako želi še več proizvodov v kaki gotovi smeri. Vedno se mora človek iznova čuditi, kako izpodbujajo tako izvirno delo, ki se posreči temu ali onemu učencu, neproduktivne učence ter kot zgled odpira zopet drugim novo pot.

Ako najde učitelj v kakem spisu, ki ga je določil za čitanje, kak poseben izraz ali kako dobro reklo, naj nikoli

¹⁾ Zlata knjiga, s katero je odlični pedagoški pisatelj in metodik neizmerno obogatil dosihmal tako ubogo metodiško književnost slovensko. Naj bi ne bilo slovenskega učitelja, ki bi ne poznal in temeljito ne proučil te knjige, ki je prva, ki se ozira v tako obilni meri na ljudskošolski pouk materinščine.

ne pozabi, učence na to posebe opozoriti ter jim povedati, da so taki izrazi mnogo vredni. Vidno veselje učiteljevo nad kakim dobrim izrazom, kakim dobrim reklom zbudi zopet v drugih učencih veselje do jezikovnega upodabljanja.

Za čitanje kakega spisa pa ne bodi merodajna in odločilna samo snov, ampak pri tem je uvaževati tudi učence. Mislim namreč manj nadarjene in slabo nadarjene učence, katerih del ne smemo molče prezirati ali jih morebiti popolnoma odklanjati, če se tudi manje posrečujejo ali celo ponesrečujejo; ampak baš takim otrokom je treba dajati izpodbude s tem, da se skuša v njih zbuditi ugajanje dobrih proizvodov njihovih součencev. Učiteljev pedagoški takt dela tu naravnost čudeže.

Ko učitelj pojasni ter s pomočjo spisov, ki so se prečitali, prav nazorno pokaže otrokom, da so tisti spisi največ vredni, katerih vsebina je najbolj zadovoljila poslušalce ter v njih zbudila največ zanimanja, obrne njihovo pozornost na obliko ter preide k razpravljanju najdenih napak.

Na podlagi beležk v prej omenjeni beležnici učitelju pač ni težko, to nalogo uspešno izvršiti.

Najprej se razpravlja o skupnih ali splošnih ter sorodnih napakah vsake skupine (1. o pravopisnih, 2. o slovniških, 3. o stilistiških), ki jih je treba zopet izpodbijati s skupnim delom vseh učencev, torej z združenimi močmi.

Od tega generalnega ali občnega razpravljanja raznih napak imajo učenci veliko korist, ako se stvar le prav izvrši, t. j. ako se v končno iztrebljanje pravopisnih pogreškov prirejajo primerne pismene vaje in prav tako v iztrebljanje slovniških in stilistiških napak primerne ustne in pismene jezikovne vaje. Po tej tesni zvezi pravopisja in slovnice pridejo učenci naposled vendar do prepričanja, da je neka gotova mera slovniškega znanja tudi njim neizogibno potrebna.

*

Mnogo preglavic delajo začetnikom v prostem spisju ločila. Te težave pa učenci kmalu premagajo, ako skrbi

učitelj za to, da se pri čitanju beril primerno vadi oko in uho učenčevo.

Lüttge priporoča v ta namen naslednje vaje:

a) Vaje očesa.

Ponovno čitanje najprej z imenovanjem ločil, potem z razločnim označevanjem odmorov.

b) Vaje ušesa.

En učenec čita berilo z razločnim prenehanjem, drugi pa na dotičnih mestih pri zaprti knjigi v zboru glasno imenujejo ločila.

Imam navado, s svojimi učenci večkrat delati take vaje; kajti prepričal sem se, da se tem potem učenci najlaže in najhitreje usposobijo, staviti v svojih prostih spisih tudi pravilna ločila.

*

Ako se torej učitelj potruži, spisovni pouk pri razpravljanju spisovne oblike na tukaj označeni način primerno zvezati z drugimi panogami jezikovnega pouka, bodo uspehi tudi glede oblike rastli od spisa do spisa; ako pa samo površno pregleduje spise, ne da bi zaznamenjeval tudi razne napake ter jih izrabljaj za nadaljnji pouk, bodo pač ti uspehi popolnoma izostali; tedaj se pa tudi spisi marsikaterega učenca na najvišji stopnji glede oblike ne bodo posebno razločevali od spisov kakega začetnika.

Svaril bi torej, gledati pri spisju samo na vsebino, pri tem pa zanemarjati obliko; kajti izkušnja me uči, da se dado v obeh ozirih vzporedno doseči najboljši uspehi, ako se postopa pri prostem spisju in posebe pri korekturi prostih spisov pravilno.

13. Moja sklepna beseda o prostem spisju.

Kmalu potečeta dve leti, odkar negujem s svojimi učenci prosto spisje. Da je pot, na katero smo se lani podali, edino prava, za to mi je najboljši dokaz to-le dejstvo:

Učenci, ki so prvo leto kakih sedem mesecev izdelovali proste spise, so iznenadili svojega učitelja v začetku letošnjega šolskega leta z večjim številom prostih spisov, ki so jih napisali iz lastnega nagiba v zadnjih velikih počitnicah. Da imajo poedini učenci tudi med šolskim letom vedno več spisov pripravljenih, ki jih v svojem prostem času upodablajo tudi iz lastnega nagiba, to sem že omenil. Ako pomislimo, kako neradi primejo otroci v svojem prostem času za pero, moramo priznati, da se je v srcih teh otrok zanetil ogenj, ki nikdar več ne izgubi svoje svetlosti in toplote. To pa bodi nam učiteljem po eni strani resen opomin, da se ne vrnemo nikoli več na pot, po kateri smo hodili v spisovnem pouku doslej, po drugi strani pa nam bodi ta dragocena izkušnja krepko bodrilo, da korakamo po začrtani poti neustrašeno naprej.

14. Slovtvo.

Svojo razpravo o „Prostem spisju v ljudski šoli“ sem spisal na podlagi lastne mnogoletne izkušnje, spisal pa sem jo tudi, proučivši naslednje metodiške knjige in spise:

1. Makso Schiebl: Die stilistische Entwicklungstheorie in der Volksschule. 1889. Založnik M. Kellerer v Monakovem.

2. H. Schiller: Der Aufsatz in der Muttersprache. 1902. Založnika Reuther & Reichard v Berlinu.

3. F. Frisch: Der Aufsatz in der Volks- und Bürgerschule. 1892. Zaloga: Pichlerjeva vdova in sin na Dunaju.

4. E. Lüttge: Stilistischer Anschauungsunterricht. 1904. Založnik E. Wunderlich v Lipsiji.

5. P. Reiff: Praktische Kunsterziehung. Neue Bahnen im Aufsatzunterricht. 1906. Založnik Teubner v Lipsiji in Berlinu.

6. O. Anthes: Der papierene Drache. Vom deutschen Aufsatz. 1905. Založnik R. Voigtländer v Lipsiji.

7. H. Scharrelmann: Im Rahmen des Alltags. 1906. Založnik Alfred Jansen v Hamburgu.

8. J. Friedrich: Sonnenschule. Ein Wiener Probejahr. 1905. Založnik H. Seemannovi nasledniki v Lipsiji in Berlinu.

9. P. Krause: Der freie Aufsatz in den Unter-
klassen. (Theorie und Praxis.) 1907. Založnik E. Wunderlich v Lipsiji.

10. H. Scharrelmann: Herzhafter Unterricht. 1907. Založnik Alfred Jansen v Hamburgu.

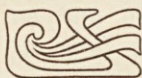
11. Dr. J. Bežjak: Posebno ukoslovje slov. učnega jezika v ljudski šoli. I. del 1906., II. del 1907. Izdala Slov. Šol. Matica.

12. J. Münster: Aufsatz, Schule und Welt. 1906. Založila nemška društv. tiskarna v Gradcu.

13. Strokovni list „Pädagogische Zeitschrift.“ 1906. Štev. 7.

14. L. Gurlitt: Schule und Gegenwartskunst. 1907. Založnica „Hilfe“. Berlin-Schöneberg.

15. E. Seidel: Der Anschauungsunterricht itd. 1908. Pädagogische Rundschau. Gradec.

II. Praktični del.

1. Uvod.

Že v teoretičnem delu svoje razprave sem bil poudarjal, da prosto spisje ne pozna podrobne, natančne, obširne „priprave“ v šoli, ker se morajo otroci za to spisje zunaj šole pripravljati sami. Istotako sem že bil omenil, da odpade vsaka nadaljnja „razprava“, kakršna je bila namreč dosihmal pri spisovnem pouku običajna.

Naj torej nihče ne pričakuje, da tu nameravam razpravljati o prostih spisih v obliki posebnih „učnih slik“, kakršne so pač pri drugih predmetih običajne.

Namenjen sem le, podpreti ter izpopolniti svoja teoretična izvajanja z večjim številom praktičnih zgledov, ki naj bi dokazali, da je res mogoče, v ljudski šoli že na srednji stopnji v prostem spisju dosegati dovoljne uspehe.

V to svrho hočem na tem mestu objaviti vse spisovne naloge, ki so jih moji učenci izvršili v šolskem letu 1907/8, ter istočasno podati vrsto prostih šolskih spisov, in sicer neizpremenjenih, kakršni so potekli izpod peres mojih učencev.

S tu podanimi spisovnimi nalogami bi po eni strani rad pokazal, kako neizmerno raznovrstne so spisovne snovi, ki jih nudita življenje in narava našim otrokom na kmetih, po drugi strani pa hočem s tem dokazati, da se da v podanih skupinah zaslediti celo neki gotov sistem, ker se

gibljejo poedine spisovne naloge navzlic vsej prostosti pri njih izboru vendarle v okvirju nekega določnega omiselja.

Tu podane spisovne naloge pa hočejo tudi poočiti, kako je treba obsežne teme razkrajati v primerno število poedinih, tesneje omejenih tem.

Gotovo se tudi opazi, da so tu in tam poedini učenci dveh različnih šolskih let obdelovali eno in isto spisovno temo. To je pač nekaj popolnoma naravnega, saj žive otroci istega razreda zunaj šole ponajveč v enakih razmerah. Ali vkljub temu se proizvodi učencev višjega šolskega leta pri istih temah bistveno razlikujejo od proizvodov njihovih mlajših tovarišev in baš zaradi tega so taki spisi za učitelja zanimivi, ker mu jasno kažejo stopnjo duševne zrelosti njegovih učencev.

Da sem se odločil podati na tem mestu tudi vrsto prostih spisov, ki so jih izdelali učenci, za to imam svoje tehtne razloge.

V nemškem jeziku je namreč v zadnjih dveh letih izšlo že več knjig s prostimi spisi ljudskošolskih učencev, v slovenskem spisovnem slovstvu pa še doslej prav za prav nismo imeli prilike izvedeti, kaj da premorejo naši slovenski otroci v prostem spisju. Zdi se mi torej potrebno, da se v tem oziru čim prej popravi, kar se je do zdaj bilo zamudilo.¹⁾

Po drugi strani pa je treba tudi zaradi tega objavljati proste spise naših učencev — in sicer bi kazalo, da to store tudi drugi tovariši — da tem potem prepričamo d v o m l j i v c e, da so naši otroci res zmožni, pisati čisto prosto in da nadalje enkrat za vselej ovržemo smelo trditev naših na-

1) Leta 1904. je dobil g. dr. F. Ilešič v roke prost šolski spis neke učenke 6. razreda 2. odd. šestrazredne ljudske šole v Središču ter ga je objavil v 8. št. „Popotnika“ istega leta na str. 353. Pripomnim, da je to spis, ki ga je napisala učenka zadnjega šolskega leta, kjer se itak mora prosto spisje gojiti; toda mi delamo na to, da naj se začenja s prostim spisjem v ljudski šoli že na nižji in srednji stopnji.

sprotnikov, kakor da bi namreč taki spisi izviral večjidel od nas učiteljev, pa da otroci sami nikakor niso zmožni, brez temeljite priprave in posebnega razpravljanja spisovne tvarine napisati kak spis.

Pa tudi somišljenikom in prijateljem prostega spisja naj bi dali podani spisi v marsikaterem oziru novo izpodbudo. Meni se vsaj dozdeva, da mora tudi tistega, ki je glede prostega spisja že popolnoma na jasnem, zanimati, kake teme si izbirajo otroci drugod in kaki da so sploh njihovi izdelki.

Pri sestavljanju spisovnih tem se nisem oziral na to, da bi prišle sorodne snovi, t. j. take, med katerimi se da zaslediti neka notranja zveza, v isto skupino, kakor je to običajno v raznih do zdaj izdanih navodilih za prosto spisje, ampak podam jih tako, kakor so si jih učenci izbirali tekom poedinih mesecev minulega šolskega leta ali kakor sem jih dajal jaz kot skupne ali splošne teme. Mislim, da si na ta način vsakdo najlaže ustvari pregled o letnem delu učencev v spisovnem pouku, zlasti ako še dodam to-le :

Moj razred (4. in 5. šolsko leto) je štel letos nekaj nad 80 učencev, ki je od njih pripadalo vsakemu oddelku okroglo 40. Od začetka šolskega leta, t. j. od novembra meseca 1907. l. do konca julija meseca 1908. l. je obdelalo 40 učencev 1. oddelka 360 in 40 učencev 2. oddelka 396, torej v 9 mesecih skupaj 756 raznovrstnih spisovnih tem.

Obdelane spisovne teme si zapisujem jaz v posebno beležnico, da mi je v naslednjem šolskem letu mogoče, opozoriti o primernem času nove učence na snovi, ki se dajo porabiti v spisju. Seveda je treba to zbirko od leta do leta z novimi temami izpopolnjevati.

S pomočjo te beležnice mi pač zdaj ne bode težko, podati tukaj vse po poedinih mesecih sestavljene spisovne teme, katerim so dodani, kjer je to označeno z zvezdico, tudi dotični proizvodi mojih učencev.

2. Spisovne teme ter prosti šolski spisi.

A. 4. šol. leto. — November.

1. spis.

1. Kako sem v počitnicah pasel ovce.
2. Kako je bilo v počitnicah na paši.
- * 3. Kako sem v počitnicah pasel krave.
4. Kako sem nabiral gobe.
5. Kako sem hodila po kostanje.
6. Kako sem nabirala orehe.
7. Kako smo spravljali krompir.
8. Kako smo pri nas spravljali sadje.
9. Kako smo klatili orehe.
10. Pri Jugovih v trgatvi.
11. Trgatev pri moji teti.
12. Kako sem hodila po maline.
13. Kako sem v počitnicah pasla koze.
- * 14. Kako sem letos pobirala kostanje in orehe.
15. Trgatev v grajščinskem vinogradu.
- * 16. V trgatvi.
17. Jesen v gozdu.

1. Kako sem v počitnicah pasel krave.

Ko so se začele velike počitnice, so mi gospod F. na Bistrici rekli, da naj grem k njim za pastirja. Jaz sem rad to storil. Ko pridem na njihov dom, mi najprej dajo dobro južino. Potem sem gnal njihove tri rdeče krave in ravno tako teličko na pašo. To se je ponavljalo zdaj vsak dan. Na paši mi nikoli ni bil dolg čas. Najrajši sem pobiral debele zimske hruške, ki jih je navadno ležalo vse polno pod starimi drevesi. Mehke sem takoj snedel, trde pa sem si spekel v ognju in jih še le potem pojedel. Kuril pa sem si skoraj vsak dan, posebno proti koncu počitnic, ko je že bilo bolj hladno. Ko ni bilo več hrušek, je bil dober tudi krompir, pa ne sirov, ampak pečen. To je bilo dobro, da so se krave tako rade pasle, da mi jih ni bilo treba dostikrat vračati. Popoldne je večkrat prišel tudi gospodarjev deček k meni na pašo. Ko sva si nekaj časa kurila, sva začela skakati čez ogenj. Jaz sem skočil više nego on. Ko sva se naveličala kuriti in skakati čez ogenj, sva se začela za šalo metati. Jaz

sem njega dostikrat vrgel, on pa mene, ker sva oba enako stara in enako močna. Ko se je nehala paša, sem se vrnil zopet k svojim staršem, pa ne več s starim „gvantom“, ampak s čisto novo obleko, ki so mi jo kupili gospod F. Ko sem se poslovil od njih, sem se jim zato lepo zahvalil.

(Kreut Henrik, srednje nadarjen.)

2. Kako sem letos pobirala kostanje in orehe.

Proti koncu počitnic so me mati vsako jutro zgodaj zbudili in mi rekli: „Le vstani, da pojdeš orehov pobirat!“ Rada sem jih ubogala in šli sva z večjo sestro po orehe. Najprej sva jih pobrali po cesti, ker drugače bi jih bili vozniki povozili. Ko sva nabrali polne jerbese, sva jih nesli na podstrešje. Potem sva jih zopet šli pobirat.

Nekega dne je šla sestra v cerkev. Tedaj sem morala jaz orehe pobirati sama. Črez nekaj časa pa pridejo stric na travnik ter se pri meni ustavijo. Vprašam jih, kam da so namenjeni. Odgovorijo mi, da so prišli čakati veverice, ki nam hoče vse orehe izluščiti. Nekaj časa so stric na štoru poleg mene sedeli in gledali, ako bi opazili katero, ker imajo bistro oko za divjačino, so kmalu zagledali edno. Hitro s puško pomerijo — puška počí, veverica se skota z drevesa, jaz pa zletim po njo. Nato greva s stricem v hišo.

Med tem je prišla sestra domov. Zdaj greva pobirat kostanjev. Ker se je povsod vlačila gosta megla, ni bilo posebno prijetno. Pri Mariboru se je megla ravno tako videla, kakor da bi bilo morje. Ko sva prišli do kostanjev, so se začele šoje dreti na ves glas, kakor da bi jim ne bilo prav, da sva prišli po kostanje. Ko sva z njimi napolnili vsaka svojo vrečico, sva se podali domov. Vsega skupaj smo letos nabrali kostanjev dva ali tri mernike, orehov pa devet ali deset mernikov.

(Robnik Marjeta, zelo nadarjena.)

3. V trgatvi.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.¹⁾

1.

Prišel je veseli čas trgatve. Neki torek sredi oktobra ob devetih predpoldne smo se podali Osterveršnik Jozefa in njena sestra Elizabeta ter vsi Maroltovi otroci na Bistrico v trgatve. Ko dospemo v vinograd,

¹⁾ Opomba. Do zdaj izdana metodiška navodila za prosto spisje nudijo pač dovolj prostih spisov, ki so jih izdelali ljudskošolski učenci nižjih razredov. Toda nikjer ne čitamo, so li napisali dotične spise sami najbolj nadarjeni učenci, ali pa so med njimi tudi spisi srednje in slabo nadarjenih otrok. (Edini J. Friedrich priznava, da je v svoji že imenovani knjigi «Sonnenschule» zbral in izdal le spise najboljših učencev — svojih štirinajst pesnikov). Ker bi pa utegnil kdo biti mnenja, da srednje in slabo nadarjeni na

so bili moški že vse belo grozdje obrali. Nam je še samo ostala „izabela“. Kramar Julijana in jaz vzameva zdaj majhni vedri ter greva brat. Tako store tudi druge ženske. Po vinogradu smo prav težko hodili, ker zelo visi. Vrhutega je solnce tako pripekalo, da me je začela vročina že premagovati. Grozdja sem si tedaj pač zelo zaužila. Ko smo po trsju že vse obrali, smo šli nad brajde, ki se nahajajo na vrhu vinogradov, kjer najbolj solnce pripeka. Na brajdah so viseli posebno lepi svetli in sladki grozdi. Dva moška sta nosila brente. — Tu na vrhu sem videla nekaj posebnega. Na nekem precej velikem prostoru je bilo namreč zasajeno posebno žlahntno trsje. Okoli tega trsja so bile gosto v zemljo vtaknjene smrekove vejice, med katerimi je bilo nastavljenih vse polno zanj iz konjskih žim za ptiče. Ako se namreč drzne kak ptič iti grozdja zobat, ne more drugače priti do sladkih jagod, nego pri zanjki. Tedaj pa ga zgrabi zanjka za nogo in pernati tatič ne more zdaj ne ven in ne notri¹⁾. Tako je že viničar dobil dosti ptičev. Po končani trgatvi pa jim da vselej zopet prostost. — Jaz, dekla in otroci smo šli prej domov. S seboj smo nesli v jerbasih lepo grozdje. Kjer je bila lepa cesta, smo sedli na voz, ki so ga peljali naši voli, po izjedeni cesti in po strmini pa smo šli peš. Moški so ponoči prešali in drugo jutro so konjički pripeljali „vince“, ki je bilo močno sladkó, na naš dom. Tako je srečno minula pri nas letošnja (Repolusk Valpurga.)

2

Prišel je čas trgatve. Že je bil tisti dan blizu. Pripravljali so brente. Tudi zame so napravili majhno brento. Bil sem v trgatvi v Lembahu. Drugi dan so se pripeljali mati in tri sestre. Jaz sem pa bil že tako cele počitnice spodaj. Najprej smo šli v prvi vinograd. Bilo je 6 moških, 7 žensk in cela truma otrok. Deklice so imele majhne škafe, jaz pa majhno brento. Nekoliko časa smo šli po ravnem, potem smo pa začeli laziti v hrib. Pot je bila tako strma in kriva, da bi se bili lahko v kolena grizli. Dospeli smo na vrh. Zadaž so s kravami pripeljali voz, na katerem so bili štirje sodi. V te smo nosili grozdje. Ko smo obrali ves vinograd,

nižji in srednji stopnji v ljudski šoli še niso zmožni, prosto pisati, smo se odločili, podajati v tej knjigi tudi spise takih učencev; v to svrhu smo tu podane spise v tem zmislu, kakor to kaže predstojeci zglede, primerno razdelili. Seveda je to instruktivno le v tistih slučajih, kadar se gre za kako skupno spisovno temo. Končno pa hočemo podajati po več spisov, ki obravnavajo isto snov, zlasti še tudi zaradi tega, da pokažemo, da so v kljub enaki snovi ti spisi vendar popolnoma različni in sicer tako glede vsebine kakor tudi glede oblike, da so v resnici popolnoma prosti spisi.

¹⁾ Tu ima učitelj lepo priložnost, poučiti svoje učence, da je tako postopanje napram pticam, ki so naše največje dobrotnice, brezsrčno, in da imamo druga strašilna sredstva za kradljivce te vrste v vinogradih, kakor so n. pr. klopotec, blišččeče tablice iz pločevine i. t. d.

smo šli v drugi vinograd. Vse grozdje so zapeljali v domačo prešo. Ko smo obrali oba vinograda, smo pa ponoči prešali. Mošta je nateklo 5¹/₂ polovnjaka. Bil je zelo dober in sladek. Še včeraj sem ga malo pokusil.
(Ozim Rudolf.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

Veselila sem se že dolgo, da bi skoraj že prišel dan trgatve. Ko je naposled vendar prišel tisti dan, sem se zjutraj zelo zgodaj zbudila. Ko sem se najedla, sem vzela s seboj, kar sem potrebovala. Zelo vesela sem šla v branje. Prišla mi je že nasproti moja bratranka. Rekla mi je, da moram hiteti, ker drugi že berejo. Ko sem prišla tja, sva vzeli z bratranko vsaka svoj jerbasček. Potem sva šli hitro pobirat jagod, ki so ležale pod brajdami na tleh. Ko sva napolnili vsaka svoj jerbasček, sva nesli jagode v drugo posodo. Smejali sva se temu in onemu, ker je vsak znal kaj smešnega povedati. Ko sem pa napolnila drugikrat svoj jerbas, mi ga je moj bratranec prevrgel, tako da sem morala vse jagode še enkrat pobirati. Potem pa je zopet začel zobati jagode iz mojega jerbasa. Oh, kako sem bila nanj jezna! Ko se je približal večer, smo pustili branje. Ker pa še nismo bili gotovi, smo šli drugi dan zopet brat. Zadnji dan so mi dali teta s seboj grozdje, ki sem ga nesla domov svoji materi, ki niso mogli iti v branje.
(Rafolt Roza.)

2.

Teta so nas povabili v trgatev. Drugi dan smo se podali brat, sestra in jaz v njihov vinograd. Bilo je še temno, ko smo se zjutraj odpravili od doma. Ko smo prišli na Bezeno, bilo je še komaj ob šestih. Hitro smo šli dalje, tako da smo bili ob polu osmih že pri teti. Tu smo dobili najprej kave in kruha. Potem smo šli v vinograd. Jaz in tetina deklica sva imeli skupaj eden škafek. Ko je bil poln grozdja, sva ga vsipali v brento. Brente pa sta nosila dedec in stric. Kolikokrat sta prinesla prazne brente nazaj, tolikokrat sva jima vsipali grozdje v nje. Potem so teta prinesli južino, po južini pa smo šli zopet brat. Kmalu potem smo sklenili trgatev. Potem sta šla dedec in stric v prešo, jaz in tetina deklica sva pa šli po mleko. Ko prideva nazaj, sva tudi šli v prešo. Tam sva gledali, kako sta dedec in stric stiskala grozdje. Kmalu potem je bila tema. Mi otroci smo šli spat. Stric, dedec, teta, brat in sestra so pa šli zopet v prešo. Ko sem zjutraj vstala, je bilo že svetlo. Stric in dedec sta ravno valjala sode v klet. Potem so nam dali teta grozdja in kruha, da smo nesli materi in očetu. Potem pa smo šli veseli domov.

(Gričnik Ana.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1.

Sedaj se je začel čas trgatve. Ko smo prišli v vinograd, je hlapec pripeljal s konji dva velika soda. Potem smo začeli brati. Žensk je bilo dvanajst in štirje možje. Trije so nosili brente, eden pa je grozdje mlel. Brali smo skoraj en teden. Grozdje je bilo zelo sladko. Nabrali smo precej veliko. Ko smo bili gotovi, so odpeljali vse skupaj na Falo. Tako smo bili gotovi s trgatvijo. (Kante Feliks.)

2.

V nedeljo popoldne smo šli k Jugu brat. Prišli so pa tudi Jugovi otroci v branje. Potem smo začeli brati. Brajde so bile zelo polne lepega grozdja. Grozdi so bili veliki in lepi. Odrasli ljudje so brali na brajdah, mi otroci smo pa pobirali jagode. Potem smo tudi mi otroci začeli brati. Tisti dan, ko smo brali, je bil res lep dan. Solnce je tako lepo sijalo in toplo je bilo. Potem smo šli večerjat. Ko smo se navečerjali, smo šli domov. (Škorjak Marija.)

2. spis.

1. Moja šolska pot.

(Splošna tema.)

1.

Ob 8. uri zjutraj oblečem suknjo, denem torbo na hrbet, pa hajd v šolo! Predno grem, še pomislim, ako česa potrebujem. Tedaj poprosim mater, da mi dajo denarcev. Ako pa ne, jim voščim „srečno“, se prekrižam in grem. Kmalu pridem do gozda. Pod nogami mi zdaj v jeseni šumi listje. Potem pa pridem na prazno in ravno polje, ker se že bliža zima. Sredi polja stoji pokopališče. Od pokopališča naprej je Lingeljev ribnik. Na to stoje pred nami hiše in kmalu se prikaže dvonadstropna šola. Navadno pa ne grem sam, včasih me doide kak součenec, ali pa jaz katerega. (Ozim Rudolf, zelo nadarjen, gl. str. 45.)

2.

Doma sem v Rušah. V šolo nimam daleč, zato grem še le ob osmih od doma. Predno grem v šolo, še moram včasih mleko nesti. Cesta je zdaj v pozni jeseni vsako jutro zmrzla. Na drevju je že tu in tam sneg. Po njivah je že tudi malo belo. Na nekaterih njivah pa je tako lepo zeleno. To je ozimina. Drevje se je že osipalo. Ko grem nekoliko dalje, pridem do pokopališča. Tu vidim, kako se po nekem starem spomeniku vije zelo star bršljan, na katerem vise zdaj majhne kroglice. Ako korakam

dalje, pridem do velikega ribnika, kjer je zdaj že malo ledu. Če grem po okrajni cesti naprej, vidim na vsaki strani travnike, katere pokriva večasi bela slana. Ko še naredim par korakov, pa stoji pred menoj veliko poslopje. To je naša šola. Navadno ravno pozvoni, ko grem po stopnicah v prvo nadstropje, kjer je naš razred. Ko stopim notri, odložim svoje reči in mirno čakam, da se začne pouk.

(Namestnik Alojzij, zelo nadarjen.)

D e c e m b e r.

3. spis.

1. Prvi sneg.

(Skupna tema.)

1.

Ko sem se danes zjutraj zbudil, sem videl zunaj vse belo. Kaj mislite, da je to bilo? „Prvi sneg!“ Drevje je bilo tako belo, kakor spomladi, kadar je najlepše s cvetjem posuto. Moj bratec je že težko pričakoval snega. Zakaj? Ker so mu mati obljubili, da dobi to zimo sanke. Tudi jaz bi že bil rad šel s svojimi sankami na klanec. Ali kaj? Namesto na klanec, sem moral iti v šolo, ker je ura odbila že osem. Po cesti smo se dečki hoteli malo kepati, pa se nismo mogli, ker je sneg bil preveč suh. Zato nam je pod nogami tako škripal. Lepo je bilo gledati okrog, ker je bilo vse tako lepo belo. Ali drugi dan je deževalo in okolica je postala zopet rjava. Tudi pot je zdaj zelo slaba in grda.

(Ozim Rudolf, zelo nadarjen, gl. str. 45.)

2.

V torek popoldne je od severne strani pritiščalo meglo. Komaj smo se mi otroci prerili skozi njo, ko smo šli iz šole domov. Doma so mati rekli: „Jutre pa dobimo sneg.“ Ko drugo jutro dekla stopi v sobo, reče nam zaspancem: „Zunaj je vse belo snega.“ Vsi smo se temu začudili. Mati pa so rekli nam otrokom: „Danes ne pojdete v šolo!“ Meni in sestri to ni bilo po volji. Ko sem potem stopila na hišni prag, sem se sama prepričala, da zunaj močno sneži. Oh, kako veselo so plesale snežinke po zraku! Takoj sem se spomnila na pesem „Prvi sneg“ in začela sem jo peti. Potem so nas mati vendar pustili v šolo. Naša šolska pot je zelo strma, ker je naš dom visoko na planini. Zato smo se dostikrat prevrgli, in to posebno radi tega, ker je prejšnji dan zemlja pomrznila. Ko pridemo potem blizu naše šole, vidimo ob cesti sneženega moža, ki je imel dolgo šibo v roki. Na šolskem dvorišču so se dečki ob ednajstih keпали. Tudi moj brat iz prvega razreda se je hotel kepati, a jaz mu tega nisem

dovolila. Ko smo šli iz šole, sta tudi dva dečka delala sneženega moža, v roko pa sta mu dala brezovo metlo. Oh, kako je veselo, ko je vse belo!
(Robnik Marjeta, zelo nadarjena, gl. str. 43.)

4. spis.

1. Včerajšnja nedelja.

(Splošna tema.)

1.

Ko sem včeraj na vse zgodaj stopil na hišni prag, sem videl, da je nebo bilo jasno kakor ribje oko. Potem pa sem šel v hišo ter sem povedal še drugim, da je zunaj tako lepo. Na to so šli tudi oče ven gledat. Tudi oni so rekli, da je nebo tako čisto kakor ogledalo. Zjutraj jaz nisem mogel iti v cerkev, ker sem moral krmiti kravo. Zato so pa šli oče in mati. Dan je bil res tako lep, kakor je včasi sredi pomladi. Zato je bilo zunaj na prostem zelo veselo. Vsi smo bili praznično oblečeni. Tudi ljudje, ki so šli mimo naše hiše od maše, so imeli praznično obleko. Ko smo opoldne sedli za mizo, smo jedli boljše, kakor pa med tednom. Popoldne sem šel k blagoslovu. Ko pridem domov, sem šel nalogo pisat. Potem pa sem šel zopet na prosto, ker je še vedno sijalo toplo solnce. Pa kmalu je prišel večer. Ko je postalo hladno, smo vsi šli v hišo. Drugi so se pri večerji še marsikaj pogovarjali, jaz pa sem poleg zadremal in nič ne vem, kako so me spravili v posteljo. Tako je minila včerajšnja nedelja.
(Kreut Henrik, srednje nadarjen, gl. str. 43.)

2.

Ko sem se v nedeljo zbudil, sem mislil iti v cerkev. Ali mati so mi rekli: „Ti pa idi potem, zdaj bodemo šli oče, sestra in jaz!“ Morala sva torej ostati z bratom sama doma. Ko so prišli mati domov, sva šla z bratom k sv. blagoslovu. Po blagoslovu sva mislila iti domov, ali ko sva prišla venkaj, sva zagledala očeta. Potem smo šli vsi skupaj proti domu. Po blagoslovu pa smo šli oče, brat in jaz v mlin mlet moko za kruh. Predpoldne so oče prosili g. župnika, če smejo popoldne nesti na mlin. Ker so jim g. župnik to dovolili, smo šli tedaj popoldne mlet moko. V mlinu smo si zakurili, ker je bilo mrzlo. Potem so oče napeljali vodo na žleb. Zdaj se je začelo mlinsko kolo vrteti, v mlinu pa se je vse začelo gibati. Tako je postalo glasno, da se skoraj nismo več razumeli. Čez nekaj časa pa se je moka zamašila. Kmalu se je začel kamen ustavljeni, ali oče so ga hitro vzdignili, in zopet je bilo vse v redu. Ko smo bili gotovi, smo šli domov. Bilo je že temno. Zato sem se jaz tako prevrgel, da sem se precej potolkel, oče so pa rekli: „Ako bi ne bil sijal mesec,

bi skoraj ne mogli priti domov.“ Še večkrat je kateri izmed nas padel in tudi žakelj z moko je večkrat lopnil na zemljo. Ko smo naposled prišli domov, sem vprašal najprej mater, če je že kuhana večerja. Ker še večerja ni bila kuhana, sem prej napisal domačo nalogo. Potem sem se navečerjal in kmalu potem ves truden sladko zaspal.

(Namestnik Alojzij, zelo nadarjen, gl. str. 47.)

Januar.

5. spis.

- * 1. Na božični večer v Lembahu.
- 2. Naše božično drevo.
- 3. Kako smo krasili božično drevo.
- 4. Na božični praznik.
- 5. Na tepežni dan.
- 6. Božični večer pri nas.
- * 7. Temni in jasni božični večeri.
- * 8. Naše jaslice.
- 9. Pri polnočnicah.
- 10. Božični dan.

1. Na božični večer v Lembahu.

Ker na božične počitnice nisem bil doma, hočem opisati, kako so krasili božično drevo v Lembahu pri Kovačevih. Z mano sta šli dve sestri. Vedno sta povpraševali: „Ali bode že skoraj božični večer?“ Komaj sta dočakali tistega večera. Ljudje so godrnjali, ker ni bilo nič snega. Tudi meni ni bilo to po volji. Zakaj neki? Ker bi bil dobil drsalke, ako bi bil takrat sneg. Zato mi je bilo zelo žal, da takrat ni bilo snega. Po večerji so nam pa teta rekli: „Sedaj bodemo pa šli v ono sobo molit, kjer stoji tista velika Marija. Potem bode pa Jezušček, ki je nocoj rojen, že prinesel božično drevo!“ Meni so pa že prej rekli, da moram iti v ono sobo, kjer krasijo božično drevo. V neki škatljici so bile pozlačene niti. Na peči se spet nekaj blišči. Pogledal sem na peč. Bila je ena pozlačena in ena posrebrnjena, 2 metra dolga verižica. V neki skledi je bilo vse polno pekarij. Na mizi je pa še bilo 35 pisanih svečic. Vse to so navesili na božično drevesce.

(Ozim Rudolf, gl. str. 46.)

2. Temni in jasni božični večeri.

Prvi božični večer je bil prav lep in jasen. Trilijoni zvezdic so migljali na krasnem nebu. Ker je bilo jasno, je bilo tako mrzlo, da je vsak zajček svojo mater iskal, da bi se pri njej malo segrel.

Drugi božični večer pa so po zraku snežinke plesale. In plesale so celo noč in še drugi dan dopoldne. Noč pa je bila neizmerno temna. Ljudje pa so Boga hvalili, da je dal zemlji belo, toplo odejo.

Tretji večer je bil ravno takšen kakor drugi, samo da sneg ni šel. Proti polnoči se je začelo lepo svetiti. Sneg, ki je padel v božični noči, ni ležal dolgo. Prišel je namreč južni veter in ga je snedel.

(Feichter France, slabo nadarjen.)

3. Naše jaslice.

Nekaj dni pred božičnimi prazniki je sestra kupila hlevček in druge podobe, katere smo otroci po večerih s škarjami izrezavali. V torek popoldne sva šla z bratom po mah. S seboj sva vzela veliko košaro. Ko jo prineseva domov, sva takoj poiskala trioglato deščico, katero sva pribila v kot. Dekla in sestra pa sta razstavili koze, ovce, pse, pastirje, palme, plotove i. t. d. Ob vzhodu pa je stal hlev. Ravno pred njim je stalo par ovčic. Zadi se je razprostiralo mesto Betlehem z gradovi in cerkvami. Proti hlevu so se pomikali sv. Trije kralji. Nad hlevcem je visela velika zvezda repatica. Na prednji rob deske sta prilepili lep rdeč papir, na katerem so bile svetle zvezde. Na vsakem kraju zgoraj pred hlevcem sta viseli dve lepi podobi, na katerih je naslikano, kako potuje sv. družina v Egipt. Okoli teh podob sta pribili vence. Nad hlevcem sta še tudi pribili enega, kateri je bil iz bršljina. Pred hlevcem so stale štiri svečke, katere so gorele ves sveti večer. Ko je bilo vse pripravljeno, so prišli mati z malimi otroki v hišo, kateri se niso mogli dovolj nagledati jaslic. Na božični praznik so hlapci v tej hiši obedovali. Potem smo še mi prišli tja in zdaj smo vsi skupaj molili pred jaslicami rožni venec. Drugi dan je prišel naš sosed k nam in se ni mogel načuditi našim lepim jaslicam. Tudi sosedova deklica je videla naše jaslice in jih je tudi občudovala. V četrtek po Svečnici bom jaz razdejala jaslice ter jih bom hranila v omaro. Dobro vem, da se bode mlajša sestra zopet jokala, ko ne bode več v hišnem kotu videla božičnih jaslic.

(Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

6. spis.

1. Težave na moji šolski poti meseca januarja.
2. Kako smo kolinili.
3. Na Štefanovo.
- * 4. Na tepežni dan (v Rušah).
5. Naše koline.
- * 6. Na tepežni dan (v Lembahu).
- * 7. Na tepežni dan (v Lobnici).

8. Koledniki v Rušah.
9. Kako vozijo pri sosedu led v ledenico.
- * 10. Tepežkarji pri nas.

1. Na tepežni dan.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1.

Na tepežni dan sem bil v Lembahu. Že zjutraj na vse zgodaj sem bil tepen. Najprej jih je prišlo pet, za temi pa so po vrsti prihajali še drugi dečki in deklice iz vasi. Vsak je imel v roki dolgo šibo, na hrbtu ali v rokah pa torbo ali kako cejnico. Pa tudi jaz sem si pripravil šibo. Ako je kateri mene natepel, sem pa tudi jaz njega. Imel pa sem tudi polno škatljo vinarjev, katere so prejšnji večer teta pripravili. Bolj je bil kateri ubogo oblečen, več je dobil. Nazadnje mi je zmanjkalo denarja, zato sem moral iti v klet po jabolka. To so dobili tisti, ki so prišli prepozno, namreč po deveti uri zjutraj. Pozneje nimajo tepežkarji tukaj pravice. Tako je minul tepežni dan v Lembahu. (Ozim Rudolf.)

2.

(Tepežkarji pri nas.)

Že pred par dnevi mi je rekel bratranec: „Le počakaj, na tepežnico pa pridem k vam, kako te bodem natepel!“ Jaz odvrnem: „Oh! le pridi, bom se ti že skrila.“ V soboto zjutraj prileti mlajša sestra k meni ter zakriči: „Skrij se, skrij!“ In že sem slišala, kako so v kuhinji vriskali, ker so jih tepežkarji topli. Sestra je ravno pometala sobo in že so bili pri njej. Jaz sem takoj planila iz postelje in vrgla na se obleko, a nisem več utegnila zbežati v drugo sobo, kajti bila sem že tepena. Zdaj sem skočila na klop, pa sem pri tem trknila z ного v posteljo tako, da sem imela zadosti. Nato se hitro skrijem pod odejo. Tepežkarji začno s šibami udrihati po meni. Jaz pa jim zakličem: „Le tepite me, saj me tako nič ne boli!“ Črez nekaj časa pa le pokukam izpod odeje ter skočim iz postelje. Pod posteljo je bil moj bratec, na klopi pa mlajša sestra. Pri nas je dobil vsak tepežkar velik kos potice in po eno desetico. Potem sem še jaz hlapce enkrat natepla. Nazadnje sem še rekla pastirju: „Tebe bi še smeli tepežkarji bolj natepsti!“ (Robnik Marjeta.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

V soboto dopoldne sem rekla očetu, da morajo prinesiti šibo domov. In res so mi jo zvečer prinesli. Pa ne samo za me, za brata tudi. Bila

sva zelo vesela, ko sva zagledala šibo. Zvečer sem prosila očeta, da bi naju zjutraj zgodaj zbudili. Zbudili so naju že ob šestih. Hitro sva se opravila in sva hotela oditi. Mati pa naju niso pustili tako zgodaj! Zato sva še nekaj časa čakala. A naenkrat, kakor bi trenil, se odpro vrata, in v sobo stopi deklica ter začne po meni udrihati. S to deklico sva šli potem k sosedovim. Tam se nama je deklica skrila v neki kot, vendar sva ju malo naklestili. Potem sva hodili od hiše do hiše. Jaz sem dobila precej denarja, vsega skupaj 1 K 2 v. Tako je minul veseli tepežni dan.
(Kaiser Antonija.)

2.

Vedno sem že pričakoval tepežnega dneva. V petek zvečer sem si pripravil šibo. Zjutraj sem se zgodaj zbudil in šel na tepežnico. Najprej sem šel k sosеду. Tamkaj sem dobil sedem vinarjev. Potem sem šel domov k zajuterku. Ko sem se najedel, sva začela z bratom doma vse od kraja pretepati. Najprej sva mater, potem dekle. Očeta pa nisva mogla, ker so že zgodaj šli s konji na vožnjo. Šla sva torej z bratom k drugemu sosеду, ali tamkaj so še vsi spali. Zato sva zunaj pred okni vpila na ves glas: „Pametva, pametva!“
(Robnik Jožef.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1.

Že ves teden sem mislil na tepežni dan. In res je prišel dan 28. grudna. Že zjutraj ob peti uri sem šel tepst ljudi. Ko pridem v hišo, začnem tepsti. Ko sem že pretepel vse hlapce in dekcle, sem dobil dva kosa kruha in 40 v. Voščil sem jim tudi veselo Novo leto. Ko pridem v drugo hišo, tam so se mi vsi hlapci in dekcle poskrili, a jaz sem jih le našel. Tamkaj sem dobil tri kose kruha in 40 v. Tudi tukaj sem voščil veselo Novo leto. Ko sem prišel domov, sem preštel kruh in denar. Imel sem pet kosov kruha in 80 v. Žal mi je, da sem tolikokrat padel. Tako je minul tepežni dan.
(Jelenko Anton.)

2.

Prišel je dan nedolžnih otrok. Jaz sem vstala ob petih. Tedaj je bilo že vse polno otrok zunaj. Jaz pa nisem hotela odpreti duri. Pa tako dolgo so odpirali, da so odprli. Tedaj jih je pa prišlo zelo veliko. Jaz sem se pa skrila. Ko so pa odšli, so že bili drugi tukaj. Potem je prišel dimnikar v kuhinjo. Jaz sem ga natepla. On pa je rekel: „Jaz sem tako že bil tepen.“ Tako je minul ta dan.
(Potočnik Marija.)

7. spis.

- * 1. Kako pri nas luščimo orehe (fižol, bučno seme).
- 2. Kaj naši voli po zimi delajo.

3. Kako zdaj spravljamo led v ledenico.
4. Kako so nam zmrznili domači zajci.
- * 5. Kako sva s sestro predli.
6. Zimski večeri v naši hiši.
7. Kako sem na planini kidal sneg.
8. Moje sanje.
9. Kako se vozimo meseca januarja na saneh.
10. Kako trpim na svoji šolski poti po zimi.
- * 11. Moj nesrečni padec pri vožnji na saneh.
12. Kako sva z očetom hodila na semenj.
13. Skoraj brez šole.

1. Kako pri nas luščimo orehe.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1.

Oj, kako veselo je luščiti orehe! Zakaj bi pa tudi ne bilo veselo? Na skrivnem si dobiš košček kruha in hitro luščiš, da še nekaj dobiš tudi za svoj lačni želodček. Kakor vervece, tako hrustamo včasih mi otroci izluščena jederca. Če pa drugi tudi pomagajo, tedaj pa to ne gre tako lahko. Vendar je takrat tudi veselo. Marsikdo pove kakšno povest ali kako šalo ali pa nam pokaže kako umetnost. Tako nam je pokazal v soboto zvečer naš pomagač to-le umetnost: Vzel je kos papirja ter ga je poddržal nad lučjo. Na papirju ni bilo najprej nič napisano. Ko pa nam ga je zdaj zopet pokazal, je bila na njem zapisana številka 7. Mi smo ga izpraševali, kako da je to mogoče. Nato nam je tako-le razlagal: „Imeti moraš kos belega papirja in kos mila. Z milom moraš napisati številko na papir, tako da nihče ne vidi. Številka se na papirju ne vidi, če tudi papir v roko vzameš. Potem pa moraš poddržati papir nad luč. Ko ga nato odmakneš, boš videl, kar si prej z milom nanj napisal.“ Večja sestra je takoj vedela, da je to zaradi tega, ker je milo mastno. Zelo se že veselim na prihodnji večer, ko bomo zopet luščili orehe. Prvič zato, ker jih bom zopet nekaj pohrustal, drugič pa zato, ker nam bode gotovo kdo pokazal zopet kako umetnost.

(Ozím Rudolf.)

2.

(Kako po zimskih večerih luščimo fižol.)

Ko prižgemo zvečer luč, prinesejo mati velik jerbas fižola. Za njimi pa pridejo babica iz kuhinje ter pravijo: „Le počakajte malo, otroci, bom prišla tudi jaz pomagat ter vam bom povedala nekaj iz svojih mladih

let!“ Ko pridejo babica v hišo, sedejo na stol in začnejo luščiti fižol. Zdaj jim jaz rečem: „Le pripovedujte nam povesti, da vas bomo poslušali!“ In res, začeli so nam pripovedovati povest, kako je neki človek hodil s trebuhom za kruhom. To povest vam hočem enkrat napisati. Ako pa gredo babica iz hiše ter ni nobenega v sobi, kakor sami otroci, se pa začnemo igrati. Ko pa se nekoč tako igramo, pridejo mati s košato šibo v roki ter pravijo: „Bom vam že pomagala, ali mi boste luščili fižol ali ne!“ Jaz sem se hitro zmuznila pod posteljo, brat pa pod mizo. Manjša sestra je pa lepo sedela na klopi ter luščila fižol. Ko pa pridejo babica iz kuhinje, pravijo: „Otroci, pojdite k meni, pa radi luščite fižol, tedaj pa ne boste tepeni!“ Ko smo pa tako sedeli okoli jerbasa, je manjša sestra zapela: „Mi zdaj luščimo fižol, jutri ga pa bodo mati skuhalo ter ga bomo s takim veseljem jedli, kakor ga sedaj luščimo.“ Vsak večer si pojemo za kratek čas kako pesem, najrajši pa: „En hribček bom kupil, bom trsek sadil.“ Zimski večeri so pač resnično veseli večeri.

(Seifried Marija st.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

Oh, kako smo že bili radovedni na zimske večere. Ako luščimo pri nas po zimskih večerih fižol, tedaj si včasih tudi tiho pojemo. Kadar pa starši niso v sobi, tedaj pa se rajši igramo, namesto da bi delali. Tedaj pa pridejo včasih mati s šibo v roki v sobo. Kako hitro letimo tedaj pod posteljco, pod mizo ali pod kako obleko! Ako nas ne najdejo, tedaj pa rečejo: „Le čajte, bom vas že dobila, kadar bodete prišli ven!“ Kadar pa grejo zopet v kuhinjo, tedaj zopet drug za drugim gremo luščiti fižol. Kadar stopijo zopet v sobo, tedaj se pa narejamo, kakor da bi nič ne bilo. Kadar pa oče vidijo, da se igramo, nam pa nič ne rečejo. Tudi mati nam včasih pomagajo luščiti. Če nimamo več dela, tedaj pa kaj beremo. Tako pa hitro minejo pri nas zimski večeri.

(Perkovnik Marija.)

2.

(Kako po zimskih večerih luščimo bučno seme.)

Ko se zvečer začne mračiti, prinese dekla s podstrešja bučno seme. Najprej ga začne luščiti dekla, potem še jaz. Včasih še mati luščijo bučno seme, ali malokedaj, ker oni imajo drugo delo. Oče pa sedejo za mizo ter berejo časopise. Včasih berejo tudi kaj smešnega, tedaj nama to pripovedujejo, in dostikrat se moramo temu ali onemu vsi skupaj smejati. Pa tudi to nam povejo, ako kaj žalostnega berejo. Tedaj se včasih jočemo. Bučno seme luščimo do devetih zvečer, včasih pa še bolj dolgo.

(Robnik Jožef.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

Zvečer ob sedmih pridejo teta domov in prinesejo fižol s podstrešja. Jaz sem ga morala luščiti. Teta so pa skuhalo jesti. Potem so pa prišli mati domov. Ko so videli, da luščim, so rekli: „Je že prav, da si prinesla fižol, jaz tako težko hodim po stopnicah“. Nato smo se pa vsi vsedli okoli jerbasa. Bedeli smo do desetih, zluščili smo ga tri jerbasa. Potem je pa prišla moja tovarišica in njena mati. Potem sta si s teto pravili povesti. Moja tovarišica se je pa smejala, potem je pa zaspala. Mi smo pa dalje luščili. Kako prijetno je luščiti fižol, če se mu ne dremlje. Mi drugi smo šli zelo pozno spat. (Hleb Marija.)

2. Kako sva s sestro predli.

Ko sem v petek prišla iz šole domov, sem rekla materi: „Zdaj bom pa jaz gonila kolovrat.“ Mati pa reko: „No, pa idi po sestro, da se bo ona tudi naučila presti!“ Oh, kako vesela sem bila, ko so mi mati pustili kolovrat. Ko potem pride sestra, mi pravi: „Zdaj pa le močno goni!“ In res, začela sem kolovrat tako močno goniti, da je venomer pelo dr-dr-dr. Naenkrat pa sem ga morala ustaviti, ker se nama je zelo krtičilo. Zdaj sem tudi pogledala na svoje roke in kaj sem opazila na desni roki? Žulj je bil, ki pa ga nisem hotela nobenemu pokazati. Nazadnje mi je postalo še vroče. Mati so se mi vedno smejali, ker sem gonila kolovrat zdaj premočno, zdaj pa skoraj nič. Zvečer sem bila zelo dobre volje. Potem smo šli k večerji. Jaz pa sem rekla materi, da ne bom šla večerjat, ker bova s sestro dalje predli. Mati pa so rekli: „Če pri jedi prede, tedaj čreva skupaj sprede“. Hitro sem tedaj šla večerjat, ker sem vedela, da z njimi ni nič opraviti. Nisem veliko večerjala, že sem bila zopet pri kolovratu. Tedaj smo se pa začeli pipati. Jaz sem namreč hotela sama goniti kolovrat, starejši in mlajši brat pa tudi. Oče pa so bili hudi, ker smo se tako pipali za kolovrat. Brata sta morala zdaj iti fižola luščiti, jaz pa sem ostala sama pri kolovratu. Gonila sem ga še dolgo, dolgo. Šele okoli desete ure je potihnil. Dobila sem za darilo, kaj mislite? Tri lepe žulje! Tako je minul večer, ko sem jaz prvokrat predla. (Kaiser Antonija, srednje nadarjena.)

3. Moj nesrečni padec pri vožnji na saneh.

Nekega dne smo šli večji brat, sestra in jaz s sankami vozit na naš breg. Najprva sva se zapeljala jaz in moj tovariš Štefan L., ki je ravno tedaj prišel po mleko. Ker je bilo zelo strmo, nisem mogel sani držati dosti nazaj. Zato je šlo več po zraku, ko pa po zemlji. Naenkrat je naju zapeljalo skozi plot, kjer ni več pribitih lat, ampak kjer sta le

dva droga povprek. Na en tak drog sem priletel jaz ravno s svojimi ustnicami. Lahko si pač mislite, kako sem se na njih potolkel. Rano, ki sem jo dobil, sem si šel hitro umivat, da mati ne bi nič videli. Ko sem mislil, da je že bolje, sem se zopet šel vozit, pa ne več na breg, ampak po cesti s „skiji“. Zvečer nisem mogel nič jesti, ker so mi med tem ustnice strašno otekle. Ponoči nisem mogel nič spati, drugi dan pa nisem mogel iti v šolo. Še zdaj, ko je že minilo več dni od tega, imam malo otekle ustnice, pa tudi jesti še ne morem lahko. Ne vem, ali me bodo mati zopet kmalu pustili v breg. (Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

Februar.

8. spis.

1. Kako se vozimo na saneh.¹⁾
2. Naše koline.¹⁾
3. Zimski večeri v naši hiši.¹⁾
4. Pri mojih zajcih.
5. Srebrna gostija pri našem gospodarju.
6. Na svečnico.
7. Kako luščimo po večerih bučno seme.
8. Na „lovu“ meseca svečana.
9. Včerajšnja veselica v naši hiši.
10. Kako po večerih luščimo fižol.
11. Moja vožnja na saneh.¹⁾
12. Bolezen v naši hiši.
13. Včeraj na potu iz šole.
14. Moje sanje.¹⁾
- * 15. Kako kopljemo pri nas studenec.
16. Naša nova krava.
- * 17. Kako sem si delal sani in se vozil z njimi.

1. Kako kopljemo studenec.

Neko nedeljo meseca prosinca so šli oče v Maribor. Medpotoma so šli k studenčarjem ter jim rekli, da morajo priti studenec kopat. Kar v ponedeljek je prišel eden kopat, oče so mu pa pomagali. S seboj je

¹⁾ Da se tukaj ponavljajo nekatere teme, ki so jih obdelavali učenci že v prejšnjem mesecu, to je pač najboljši dokaz, da so dotični proizvodi dali tudi drugim učencem izpodbudo, napisati o istih snoveh tudi kaj izvirnega.

prinesel smodnik in 10 m dolgo vžigalno vrstico, pa tudi vse, kar se rabi pri kopanju studenca. Oče so šli naprej v studenec, isti mož pa za njimi. Lansko leto so že iskopali 1 m in pol. Ker pa ni bilo vode, sedaj dalje kopljejo. Najprej zrtajo 10 cm globoko luknjo v peč. Potem pa nabijejo. K vžigalni vrstici privežejo 12 m dolgo žico, po kateri spuste goreč venec iz slame. Od slame se vžge užigalna vrstica in od te smodnik in odnese velik kos pečine. Ko so tako streljali, so prišli do vode. Tedaj pa ni nič več odneslo pečine. Zato so naročili nekemu možu, da more prinesiti dinamita. Ko ga je prinesel drugi dan, so nabili. Ko so pa vžgali, smo se prijeli vsak za svoj steber. Kadar je poknilo, so šipe zažvenketale. Ko je pa sedaj dinamit poknil, je bilo ravno tako, kakor tedaj, ko je smodnik poknil. Razneslo pa tudi zdaj ni nič. Ker je prinesel prvič premalo, so mu rekli oče, da mora prinesiti drugikrat več dinamita. Nazadnje se jim je le posrečilo, priti do žile, po kateri priteka zdaj najboljša pitna voda. (Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

2. Kako sem si delal sani in se vozil z njimi.

Ko sem si delal sani, sem vzel dolgo, dolgo desko. Ta deska ni bila debela, ampak tanka. Potem sem še vzel žago, nož, meter in sekiro. Nato sem začel desko žagati. Najprej sem prerezal desko na pol. Potem sem jo spredaj zaokrožil ter zrtal na vsaki strani dve luknji. Ko so bile sani gotove, sem jih vzel ter šel z njimi na bližnji hribček. Ko sem se zapeljal prvikrat, je šlo kakor blisk po pobočju navzdol. Ko pa se zapeljem drugikrat, so se mi sani strle. Zaradi te nesreče pa se nisem jokal, ampak za par dni sem imel že druge sani, ki sem jih naredil ravno tako kakor prve. Pa kaj se je zgodilo? Ko sem se z njimi prvikrat zapeljal, se mi je zgodilo ravno tako, kakor s prvimi sanmi. Od te dobe jih ne delam več, ker sem malo jezen.

(Kosmač Vincenc, srednje nadarjen.)

9. spis.

1. Kako pomagam materi v kuhinji.
2. Kako pomagam očetu v hlevu.
3. Nekaj o mojem očetu.
4. Kako smo se igrali vojake.
- * 5. Zakaj smo to zimo tako radi na prostem.
6. Kje in kako sem našel prvega metulja.
7. Kje in kako sem našel prvo cvetočo ivo.
8. Kako pomagam očetu v žagi.

9. Moji zajčki na paši. (Februar!)
- * 10. Kako in kje sem našel (-la) prve pomladne cvetice.
11. Kaj delam zimskega dne doma.
12. Kako pomagam očetu v delavnici.

1. Zakaj smo to zimo tako radi na prostem.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1.

To zimo smo pač kaj radi na prostem. Vsi ljudje se čudijo, da je že meseca svečana tako prijetno zunaj. Seveda, ker ni nič snega in ker solnce tako prijetno sije. Posebno veselo je v nedeljo, ko sem prosta. Tedaj gremo popoldne vse tri deklice na prosto, da se poigramo. Ko se pa solnce skrije, smo žalostne, ker moramo iti v sobo. Pa ne samo jaz, skoro vsi ljudje se zdaj radi izprehajajo na prostem. Drugo zimo so se ljudje ob tem času stiskali za peč, letos pa že tako zgodaj posedajo po tratah. Zelo sem se tudi začudila, ko sem zadnjič zagledala prvega metulja, ki so ga že zbudili topli solnčni žarki iz zimskega spanja. Jaz res ne vem, ali je zima, ali je že pomlad, tako je veselo.

(Kangler Magdalena.)

2.

To leto je pač čudno. Sredi zime, pa tako toplo. Kadar prižene veter oblake, so vsi možje veseli, misleč, da bo šel sneg in da bodo lahko drva vozili. Ko pa pride malo snega, pride gorak veter in ga polži, Kadar je lepo, leti vsak na prosto. Po četrtkih se nas zbere veliko ter se gremo na prosto igrat. Zdaj po zimi! Igramo se navadno slepe miši, platno prodajat i. t. d. Lansko leto je sedel ob tem času vsakdo raje za pečjo, a letos hočejo nekateri že bosí hoditi. Ako bo še naprej tako toplo, bomo začeli bosí hoditi v šolo, čeravno je zdaj sredi zime.

(Namestnik Alojzij.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

Še nikoli nisem doživela take zime! Kako čudno, da je že meseca februarja tako lepo skopnel sneg, kakor da bi bila pomlad. Že tako zgodaj nas pozdravljajo prve pomladne cvetlice. Tako smo se razveselile, ko smo našle nekaj vijolic. Iskale smo še več vijolic, pa nismo našle nobene. Videla sem že tudi rumenega metulja. Zelo veselo je zdaj na prostem. Najbolj prijetno je seveda opoldne sedeti kje zunaj, kjer sije toplo solnce, in se greti kakor kuščar.

(Malec Marija.)

2.

To leto je res kaj čudna zima. Sneg pade in že pripihlja topel vetrič in ga pojê. Okoli naše hiše je že popolnoma skopnel. Ljudje že vedno pravijo, da bode drevje začelo poganjati. Oče se tega bojijo, ker mislijo, da bode potem zgodnji mraz spomladi cvetje uničil. Videl sem že tudi mnogo metuljev letati, ki so bili žolte barve. Kadar prvokrat vidim takega metulja, sem zelo vesel, ker že vem, da bode skoraj prišla ljuba pomlad. (Robnik Jožef.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1.

Ta zima ni tako huda, kakor je bila lanska. Letošnjo zimo smo zato tako radi na prostem, ker vsak dan sije solnce. Včasih se nas zbere več skup ter gremo po bez za pokalice. Grede se pogovarjamo, kam bomo šli po njega. Včasih ga hitro najdemo. Ko si ga prinesemo, se vsede vsak na tak kraj, kjer sije solnce najbolj toplo, ter dela pokalico ali brizgalnico. Ko ima vsak narejeno, potem se igramo z rečmi, ki smo si jih naredili. Ako pa bi zunaj ne bilo tako prijetno in toplo, bi morali sedeti doma za pečjo. (Šetorič Jožef.)

2.

Tam, kjer sem jaz doma, je zdaj že tako toplo. Solnce ves dan prijetno sije in nas greje. Mati so onokrat rekli, da še nobeno zimo ni bilo tako toplo, kakor letos. Lani je bil še ob tem času sneg, zdaj pa ga ni nikjer, samo zlato solnce je povsod. K meni prihajajo vedno deklice se igrat. Igramo se pa zunaj. Včasih skačemo, včasih se lovimo, včasih pa skrivamo. Potem deklice zopet odidejo. (Hleb Marija.)

2. Kako in kje sem našel prve pomladne cvetice.

1.

Lani je sestra prosila svojo tovarišico za pomladne cvetice, namreč zvončke. Potem jih je zasadila v svojo gredico, katero je ogradila s precej visoko ograjo, da ji kokoši niso nič razbrskale. Vsak dan jih je pridno zalivala, jim odnašala plevel in jih oskrbovala. Včeraj smo se pa gugali blizu gredice, na kateri raste zvončki. Ravno sem stopil iz guge, pa sem zagledal cvetoče zvončke. Vzkliknil sem od samega veselja: „Čujte, glejte, že zdaj cveto zvončki!“ Sestre in bratec so z velikim krikom leteli in to povedali materi. Še celo mati so se veselili in si utrgali par zvončkov. Potem smo nekaj zvončkov dejali v steklenico, z vodo napolnjeno in jih postavili pred Marijino podobo. Nato so mati rekli: „Letos so se pa zvončki prej zbudili nego lani.“ „Pač res“, so dejali teta, „letos lahko

cvetó, ker prijetno sije solnce.“ „Čuda“, so še pristavili botra, „da letos že zdaj cveto. Druga leta so šele marcija cveteli.“

(Ozirn Rudolf, gl. str. 46.)

2.

V četrtek so mi mati rekli, da moram nesti v mlin staremu možu južino. Nalili so mi mošta in odrezali kos kruha. Dobila sem tudi kos mesa, ki sem ga ponesla s seboj. Z mano je šla tudi mlajša sestrice. Ko sva tako korakali po cesti naprej, se je začelo solnce igrati z nama. Tako sva hitro prišli do mlina, ki je v globočini. Zato tja ne prisije rumeno solnčece. Mlinsko kolo je bilo popolnoma zamrzlo. Pri mlinu je koč, v kateri biva star mož. Šli sva s sestrico v koč, da sva se malo segregli. Jaz sem pa možu rekla: „Tu k vam pač ne prisije solnce zdaj v tem času. Bi morali iti gor na tisti travnik. Tam bi pač sijalo solnce na vas!“ Bilo nama je oditi. Ko prideva do našega travnika, sem jaz nekaj zagledala. Kaj je neki bilo? Dva metuljčka. Res sta letala po travniku dva metulja. Zaspana sta še bila. Oba sta bila pisana. Hitro sem poskočila za enim, a nisem ga mogla ujeti. Mislila sem si, da pač tudi rad učaka pomladnega dneva in toplega solnca. Ko sva šli malo dalje, sva se ustavili pri majhnem žuborečem potočku. Sestrice se je igrala s solnčnimi žarki, a jaz sem premišljevala, kak spis bi bil iz tega. Šli sva zopet nekoliko dalje, potem pa sva se ustavili pri naših kostanjih. Z dreves so naju pozdravljali ščinkovci s svojim petjem. A kmalu so naju ptičice zapustile, in midve jo zavijeva kar črez naš travnik. Dospevši do vrbe, se ustaviva. Začeli sva si odtrgavati vejice z mačicami. Malo od te vrbe pa se je solnčecu smejala cvetličica marjetica. Stekla sem k njej. Oh, kako sem bila vesela! Ločila sem se od nje. In zopet sem nekaj našla. Kaj neki? Bila je prva vijolica. „Oh veselje, izpolnjene so bile moje želje“ — pravi pesem „Vijolica“. Nisem se mogla razveseliti, ko sem jo zagledala. Čudno! Že meseca svečana cveto cvetlice. Včasih je tega meseca razsajala še huda zima, letos pa so na travniku cvetlice namesto snega. Morali sva iti domov. Grede naprej sva si natrgali vsaka šopek marjetic in mačic. Jaz sem si pela mične pesmice. Ko sem doma povedala, kaj sem videla, je starejša sestra rekla: „Sirotice, na te bo še pa padel sneg!“ In res jih je kmalu pokrtil sneg. Šopek prvih pomladnih cvetic sem dejala v steklenico. Veliko veselje imam z njimi.

(Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

M a r e c.

10. spis.

1. Na pustni torek.
2. Kako sem že v začetku sušca pasel koze.

3. Kako sem na grlu zbolel.
4. Na pustni torek zvečer.
5. Kako sem preživel(-la) pustni torek.
6. Na pustni torek popoldne.
7. Kako je bilo na pustni torek pri nas v Lobnici.
8. Kaj sem na pustni torek posebnega doživel.
- * 9. Maškare pri nas.
10. Pust na cesti.
11. Na predpustno nedeljo.
- * 12. Kako smo pri nas obhajali pust.

1. Maškare pri nas.

„Romb, romb, romb!“ se je razlegalo po naši hiši, ko smo otroci bili zvečer odmolili. „Maškare, maškare!“ je zaklicala sestra. Radovedni smo bili, kaki in kateri da so. Leteli smo jim tedaj naproti ter vpili: „Joj, koliko jih je! Polna hiša jih je!“ Ali spoznali nismo nobenega, kajti vsi so bili prav lepo našemani. Ali šeme, šeme, te so bile čudne! Drugače pa so bili oblečeni in tudi obnašali so se kakor vojaki. Ko so vstopili v sobo, je vsak po vojaški salutiral. Potem so mati navili „automat“, ki je v gostilniški sobi, in začel je igrati. Začudeno so maškare začele gledati. Kakor bi trenil, so začele zdaj plesati. Oh, kako so se sukale! Zdaj šele smo prav videli, kako so bile oblečene. Nekatere so imele prav kakor vojaške čake, druge pa so imele bolj špičaste čake, na njih pa prilepljene dolge trake iz barvastega papirja. Nenadoma je neka maškara zapiskala in kakor bi trenil so vsi stopili v vrsto. Pač pravi vojaki! Pred vrsto se je zdaj postavila tista maškara, ki je drugim zapovedovala. Spoznal si jo takoj za bolj veljavno, ker je imela bolj dolgo sabljo od drugih. To sabljo je zavihtela zdaj kvišku ter na ves glas zaklicala: „Stopajte! 1, 2, 3!“ Nato je salutirala, se priklonila ter s svojo hlabro četo odkorakala na cesto. Oh, kako smo se mi smejali. (Ozim Rudolf, gl. str. 46.)

2. Kako smo pri nas obhajali pust.

Na letošnji pustni torek je bril hud veter in je hudo snežilo. Ko grem iz šole domov, je stalo na vasi na kupe otrok, ki so kepali maske. Oh, kako se je vse smejalo! Meni pa se je mudilo, zato sem jo hitro navila domov. Moja tovarišica takrat ni nič družega govorila, kakor o samih krapih. Ko sva se s sestro bližali naši hiši, je res začelo dišati po krapih. Kar skokoma letim v kuhinjo, kjer je stala že velika ponva praženih krapov. Še torbe nisem utegnila sneti, že sem vzela enega. A dobila sem

tudi kos klobase. Ko se je zmračilo, smo užgali v hiši luč. Nato smo se podali v večjo sobo, kjer smo se začeli o marsičem pomenkovati. „Če je pust na peči, je Velika noč na dvorišču“, je rekel star mož, ki je sedel za pečjo. Tudi naš žagar in njegova deklica sta bila pri nas. Ta me je nagovarjala, da ji naj denem šemo na obraz. Potem smo uganjali razne burke in šele ob devetih smo šli k večerji. Jaz skoraj nič nisem mogla jesti, ker sem že bila krapov sita. Zato sem se kar oblečena zvrnila v posteljo. Drugi dan je bil velik post — pepelnična sreda. Kako željno sem se ozirala po krapih, ki so bili v velikí sobi na omari. A kaj mi je pomagalo, saj jih nisem smela jesti. Šele v četrtek smo jih zopet dobili. Oh, kaj vse smo si te dni v šoli znali povedati o maskah, o krapih in o drugih dobrih rečeh. Nekaferi učenci so cele maškarade narisali na papir ter jih dali gospodu učitelju. Oh, kako so se jim oni smejali!

(Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

11. spis.

- * 1. Škorci so tu!
- 2. Škorci na našem orehu.
- 3. Zvončki na našem vrtu.
- 4. Zvončki na našem travniku.
- 5. Kako nabiram zvončke.
- * 6. Kako po zimi krmim ptičke.
- 7. Kako sem iskala prve pomladne cvetlice.
- 8. Sosedov hudi pes na cesti.
- 9. Kako smo se preselili.
- 10. Kaj delamo zdaj na vrtu.
- 11. Naši novi voli.
- 12. Kako sem prvokrat vozil drva.

1. Škorci so tu!

1.

Ko sem šel nekega dne v šolo, zagledam na neki lipi štiri škorce. Ko sem pa drugi dan nesel mleko, sem že od daleč začul neko petje. Hitro sem spoznal te ptičke, ki so tako lepo peli. Škorci so bili. Celo deset jih je bilo. Kolikor je bilo hišic, toliko tudi parov škorcev. Ko sem prišel domov, sem rekel bratu: „Le hitro nesi škorčevi škatljici na drevo, ker so škorci že tu!“ Že lansko leto je brat naredil dve škatljici. Nato sem šel v šolo. Na potu sem zagledal tudi škrjančka, ki je drobil svojo milo pesmico v zračni višini.

(Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

Že zdaj v začetku sušca je poslala pomlad svoje oznanjevalce. Ali o joj! zdaj je še prezgodaj. Oh, uboge sirote! Zdaj je zapadel zopet sneg. Kako ste že veselo prepevali okrog našega doma, zdaj pa je zopet vse tiho in mirno. Le tu pa tam je slišati kak žalosten glas. Veliko bolj je bi pač bilo za škorce, ako bi bil ta sneg, ki je zdaj padel, šel rajši po zimi. Posebno pa bi to bilo drvarjem v korist. Kaj ne? Tedaj bi bili lahko po zimi vozili drva s planine, česar pa letos niso mogli. — Ko sem včeraj prišel iz šole domov, sem šel opazovat naravo. Ni mi bilo treba iti daleč, da bi videl škorce. Najprej sem šel v sadonosnik. Kako žalostno so čivkali! Oče so naredili škatlje ter jih navesili na drevesa. Kakor bi trenil, je bilo okoli škatljic vse polno škorcev. Ali kaj, ko pa ne morejo vsi notri, da bi se skrili pred mrazom. Treba bo napraviti še več škatljic. Oče bodo to tudi storili, saj bodo revčki zato tembolj veselo prepevali, ko bode zopet sijalo ljubo solnčece. (Ozim Rudolf, gl. str. 46.)

2. Kako po zimi krmim ptičke.

Ubogi ptički! Kako se mi usmilijo, ker nimajo po zimi kaj jesti in vrh tega še morajo zmrzovati. Zato jim vsako jutro nadrobim kruha in ga nesem k vrtu na neko desko. Navadno me ptički že pričakujejo na drevesih, kjer na ves glas čivkajo. Ko pridem nazaj v sobo, gledam skozi okno, kako jih zdaj cela truma zleti h kosilcu. Ko se nasitijo, zopet veselo žvrgole. Ob hudem mrazu pač veliko trpe. Mi se lahko stisnemo k peči, ubogi ptički pa morajo zmrzovati v snegu. To je pač hudo zanje. Nekoč je brat rekel: „Naredil bom zraven deske še dve škatlji za škorce, da jih ne bo zeblo, ko pridejo zopet k nam“. Upam, da pride skoraj pomlad. Potem si bodo ptički že sami iskali hrane in tudi gnezdili bodo. Kako bode to veselo! Kruta roka mora biti tista, ki razdira ptičkom gnezda ali jemlje iz njih mladiče. Kako potem starši žalostno čivkajo za mladiči! Kaj takega bi pač jaz ne mogla nikoli storiti. — Rada bi videla, da bi tudi k nam kmalu prišli škorci in lastovke. Ali moja želja se še ne izpolni tako hitro, ker je moj dom visoko na planini. Oh, izgini skoraj sneg in led ter pridi tudi k nam na planino ti ljuba, preljuba pomlad! (Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

12. spis.

1. Lep nedeljski izprehod.
2. Kako in kje sem videla prvega metulja.
3. Na Jožefovo v Mariboru.

4. Moji zvončki.
5. Prvi metulji.
6. Naši mladi kozliči.
7. Zakaj se veselim pomladi.
8. Pogreb mojega strica.
9. Kako sem nabirala mačice.
10. Mojemu domu se približuje pomlad.
11. Včerajšnje vreme.
12. Kako sem preživela zadnji Marijin praznik.
13. Kako smo sejali oves.
14. Kako zdaj na vrtu kopljemo.
15. Kako žgemo pri nas žganje.
16. Kako zeleni naš vrt.
17. Prvi škrjanček.

A p r i l.

13. spis.

1. Prve vijolice.
2. Kako nabiram regrad.
- * 3. Kako spomladi sadimo brajde.
- * 4. Moj šopek prvih pomladnih cvetic.
5. Na „Prinčevem“ vrhu.
- * 6. Moj vrtec v prvi pomladi.
- * 7. Kako zdaj v vinogradu kopljemo.
- * 8. Kako sem sestri godel za god.
9. Kako spomladi dvorišče snažimo.
10. Kako se zdaj s krogli igramo.
11. Moje vijolice.
12. Kako smo se v nedeljo izprehajali po gozdu.
13. Kako smo hodili po srebot za presmec.
14. Kako si pripravljam presmec za Cvetno nedeljo.
15. Delo na našem travniku v prvi pomladi.
16. Delo na našem vrtu v prvi pomladi.
17. Včerajšnji sejem.
18. Naše vrtno cvetice pod snegom.

- * 19. Moj vrtec v prvi pomladi.
- 20. Pri drvarjih v našem gozdu.
- 21. Prvo cvetoče vresje.
- 22. Kako hodim na travnik salato nabirat.
- 23. Kako sem zadnjo nedeljo opazovala naravo.
- 24. Kako sem pomagal snažiti sadno drevje.
- 25. Kako smo vrt kopali.

1. Kako spomladi sadimo brajde.

Nekega dne so mati rekli: „Sedaj pa bomo morali saditi brajde.“ Drugi dan sva z bratom morala izkopati čez eden meter globoko jamo. Ker so pri sosedu ravno tisti dan orali, je prišel Ozimov Ludovik k nama. Ko je bila jama pol metra globoka, je hotel Ludovik, ki je komaj pet let star deček, prinesiti lestvo, ker se je bal, da bi midva z bratom ne mogla priti iz jame. Brat je malega dečka še malo za norca imel, potem pa je Ludovik postal nevoljen in je odšel. Ko sva bila z jamo gotova, sva vprašala mater: „Kedaj pa bomo sadili ključe?“ „Jutre“, odvrnejo mati. Večji brat je navozil drugi dan gnoja v jamo, nato smo pa vsadili ključe.

(Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

2. Moj šopek prvih pomladnih cvetlic.

Ko danes opoldne ni bilo šole, sva šli s Škorjakovo k Dravi po cvetlic. Ko prideva na L.-ov travnik, je našla Škorjakova eno marjetico. Rekla mi je: „Morava jih potem natrgati.“ Jaz pa ji odgovorim: „Kaj jih pa bova trgali, če jih pa ni več nego ena!“ Leteli sva naprej, da sva prišli k Dravi. Moja tovarišica zakliče: „Kje pa ste trobentice, da vas nič ne najdeva? Oglasite se vendar!“ Ona je šla naprej, a jaz sem šla navzdol k Dravi. „Jaz sem že našla trobentice“, zakličem veselo. In tudi ona vzklikne skoraj istočasno: „Tukaj so trobentice in vresje, pojdi sem!“ „Vresje, vresje!“ sva zaklicali zdaj obe. Kjer je bilo kaj razcvetenega, takoj sva zleteli tja, kakor ovčice k svoji materi. Naenkrat prideva do potočka. Tu zagledam jeternice. „Glej, glej na oni strani modre jeternice!“ zakličem veselo. Tam je bilo tudi vse zeleno zimzelena. Nazaj grede sva naredili lep šopek iz nabranih cvetlic. Škorjakova je zdaj rekla: „Pojdiva tja k potoku, da še natrgava lapuha!“ Potem sva šli v šolo. V šoli sva še enkrat vse lepo povezali. Beli, rdeči, modri in rumeni cveti ter zeleni listi, kako lepo se je to strinjalo! Potem sem dala šopek gospodu učitelju!

(Vivat Marija, srednje nadarjena.)

3. Moj vrtec v prvi pomladi.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1.

V četrtek mi je brat naredil vrtec. Oh, kako veselje imam s svojim vrtcem, v katerem cvetejo beli zvončki! Delala pa sva ga z bratom tako-le: V četrtek zjutraj so babica vprašali: „Kje si pa bodeta vidva letos naredila vrtec?“ „Tam-le pri zidu za hišo“, jim odgovorim. „Črne prsti pa nakoplji“, so rekli mati, „tam-le za hlevom!“ Brat je delal plot, jaz pa sem nosila zemljo. Ko je bil plot gotov, sem začela rahljati zemljo. Potem sem naredila tudi majhne gredice. Lepše gredice so moje, slabše pa bratove. Na prvi moji gredici raste repušec, na drugi je vsejana salata, na tretji gredici pa rastejo razne cvetlice. V vrtu za plotom pa dvigajo svoje nežne glavice moji ljubljenci — beli zvončki. Oh, kako vesejeje imam s svojim vrtcem!

(Seifried Marija.)

2.

Nekega dne so mati rekli: „Jutri bodemo tudi na tvojem vrtcu kopali.“ Najprej smo navozili notri gnoja, potem pa so začeli kopati. Jaz sem se že bal, da bi tudi moje zvončke izkopali. Vedno sem hodil gledat, kako bodo kaj naredili z njimi. Proti poldnevu je bilo skoraj že vse gotovo. Popoldne pa so razdelili vrt na grede. Tudi meni so mati dali eno gredico, na kateri imam zvončke in breskev. Sedaj še ni lepo na vrtu, pa bode že prišel čas, ko bode notri vse pisano. Tedaj pa bode vsak rad zahajal vanj. Na gredice so tudi že vsejali raznovrstno zelenjad. Na eni strani še morajo narediti nov plot, potem pa bo tukaj za par tednov kakor v rajcu.

(Jug Franc.)

3.

Pred hišo imam majhen vrtec. Naredila sem si ga lani v jeseni. V njem imam nasajene cvetlice. Večji del so zvončki, vijolice in iskricice. Po zimi so mirno spale pod snegom. Komaj pa je sneg skopnel, že začno kukati moje ljubljence iz zemlje. Nekega jutra sem po opravljenem delu letela na vrtec. Oh, kako sem bila vesela, ko sem zagledala kakor temen baržun rdečo iskrico. Tudi druge so že pokukavale iz zemlje. Nisem se mogla temu dovolj načuditi. Tudi mati in sestra sta se temu čudili, ko sem jima naznanila to novico. Tudi vijolice je že zlato solnčece prebudilo iz zimskega spanja. Enkrat sem si jih že natrgala za majhen šopek. Oh, ta duh, ta duh! „Svoj vrtec preljudi prav rada imam“, tako jaz pojem večkrat na vrtcu. Nekoč pa sem nasejala tudi že drugih cvetlic, ki naj bi cvetele v poletju. Ali kaj, te šmentane kokoši so mi vse razbrskale. To sem imela zdaj za svoj trud. Pritožila sem se materi, a oni reko: „Saj vidiš, da je ograja prenizka!“ To je bilo tudi res.

(Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

Pri vsaki hiši skoraj že zdaj kopljejo na vrtu. Tudi mi smo začeli kopati. V ponedeljek so mati rekli: „Jutri bodemo šli gledat na vrt, kako je kaj tam.“ Jaz jim odgovorim: „Jutri bo morda veselo na vrtu delati, pa tudi mojo gredo moram napraviti.“ Bližala se je 11. ura, in jaz sem moral očetu nesti južino. Ko pridem domov, me je že čakalo delo. Hitro se najem in hajd na vrt. Ni bilo dolgo in imeli smo pol vrta gotovega. Mati so ves čas pravili, da bo še najbrž prišel sneg. Tako se nam je kmalu približala noč. Oh, kako sladko sem to noč spal, ker sem po dnevu tako močno delal na vrtu. Drugo jutro pa so mati rekli: „No, le čaj, o Veliki noči pa dobiš največjo klobaso, ker tako rad delaš.“

(Tanzer Alojzij.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1.

Že na vse zgodaj sem šla na vrt. S seboj sem vzela motiko. Ko sem prišla tja, sem videla cvetličice, n. pr. zvončke in iskrice. Tedaj ko je še bil sneg, so lukali ven izpod snega. Tedaj sem se bala, da bodo zmrznili. Tudi lani sem si ga (?) naredila. Tedaj nisem imela tako veliko veselje kakor letos. Sedaj še ni tako razcveteno, tedaj bo lepše videti. Tudi solnce bo sijalo na njih. Naredila sem ga tako: Okoli in okoli sem djala deske in ga lepo skopala. Ko sem vse skopala, sem pograbila, da je bilo bolj ravno. Okoli sem nasadila cvetlice, na sredi pa salato. Veliko veselje imam z vrt(e)cem.

(Kerlatec Marija.)

2.

Doma imam vrtec. Zasadila sem ga z raznimi cveticami. Najprej so mi začeli cveteti zvončki, ki so tako lepo duhteli, čašice so pa obešali proti zemlji. Ko pridem popoldne iz šole domov, jih vsakokrat zalijem. Za zvončki so mi potem hitro začele cveteti vijolice. Tudi te zamočim, ko pridem iz šole domov, ako ne pozabim. Iz njih si včasih naredim šopek, ki silno lepo duhti. Zdaj, ko mi je sneg zapadel na cvetlice, sem ga zmetala vun iz vrtca. Imam pa še tudi druge cvetlice, ki pa še zdaj ne cvetijo, ampak še le imajo popke.

(Marin Elizabeta.)

3.

Na mojem vrtcu cvetijo zdaj vijolice. Joj, kako lepo dišijo! Vijolice pač najlepše dišijo. Te vijolice je imela prej moja sestra, ki je že izstopila iz šole. Jaz ne vem ravno, kje jih je dobila. In zdaj jih je pa pokril

sneg. Uboge vijolice, zdaj so pa pod snegom, a pod snegom menda ne bodo dolgo. Ko bo sneg izginil, bojo pa zopet vesele. Tudi jaz bodem potem vesel.

(Ramšak Ivan.)

4. Kako zdaj v vinogradu kopljemo.

Kako veselo je kopati v vinogradu! Skačem vriskaje od jame do jame ter se veselim prve pomladi in gorkega pomladnega solnca. Ko se tega naveličam, primem za svoj kramp ter začnem zopet kopati in se z drugimi kopači pogovarjati. Včasih je veselo kopati; ali kadar pride ilovnata zemlja, tedaj moram močno prijeti za kramp. Ko že nekaj časa kopljemo s krampom, potem lahko kopljemo z motiko ali z lopato. Zjutraj vsak rad obleče suknjo. Ko pa se bliža deveta ali deseta ura, obesi vsak svojo suknjo na kol, ker mu je prevroče. Ko je že jama en meter globoka, gremo nosit komposta. Potem zagrnemo jamo ter vsadimo trs. Tako se to delo ponavlja, dokler ne bo prekopan ves vinograd.

(Ozim Rudolf, gl. str. 46.)

5. Kako sem sestri godel za god.

Odmolili smo. „Hitro si pripravi gosli“, so rekli teta v sobi, „boš zagodel Micki za god! Zdaj je še v kuhinji.“ Naglo stečem po gosli. Ko jih prinesem, zakličejo teta skozi malo odtrznjena vrata: „Micka!“ „Kaj je?“ je odvrnila. Ko zaslišim njen glas, sem začel igrati na gosli. „Ali nisi imel po dnevu časa se učiti, kaj boš zdaj po noči tu cvilil“, se je začela kregati starejša sestra. Jaz pa ji odvrnem: „Ali ne veš, da je jutre Mickin god?“ Mala Micka se je med tem skrila. Moj mali brat Ludovik pa si je hitro poiskal v kuhinji dve pokrivači, teta so vzeli škaf in dve drvi, moje večje sestre pa so si tudi dobile pokrivače. Potem smo pa mi čudni godci godli, da je vsa posoda po kuhinji žvenketala. Ko smo nehali, nam je prinesla mala godovnica v veliki skledi sladkih pekarij. Bilo je res veselo, pa tudi prav smešno.

(Ozim Rudolf, gl. str. 46.)

14. spis.

- * 1. Kakšno škodo je naredilo zadnje deževje na mojem vrtcu.
2. Kje in kakšno škodo je napravilo zadnje deževje.
3. Plazovi po zadnjem deževju.
4. Lobniški potok ob zadnjem deževju.
5. Kako škodo so nam naredili plazovi.

6. Voda v naši kleti.
7. Ruški potok ob zadnjem deževju.
8. Bistriški potok ob zadnjem deževju.
9. Drava ob zadnjem deževju.
- * 10. Ogenj v tovarni za vžigalice.
11. Kako smo v vinogradu vezali šparone.

1. Kakšno škodo je naredilo zadnje deževje na mojem vrtcu.

Saj vsi veste, kako je v torek in v sredo neprestano lilo. Nekateri ljudje so že skoraj obupali. Skoraj da bi zdaj verjela, kar so pri nas doma pravili, ko je letos na dan 40 mučencev tako lilo in snežilo. Stric rečejo materi: „Pri spodnji žagi nam je voda ploh zanesla na skočnik. Bodo morali iti hlapci in ga spraviti dol“. Tudi ceste so bile popolnoma raznešene. Drugi dan je bilo ravno tako vreme, kakor prejšnji dan. Ko je popoldne malo ponehalo, sem vzela dežnik ter letela gledat svoj vrtec. Skrbelo me je namreč, kaj se je tam zgodilo. Oh, kako sem bila žalostna! Zakaj bi pa tudi ne bila? Zadnjič sem vam poročala o cvetlicah v mojem vrtcu. Danes pa vam moram naznaniti, da mi je blato vse cvetlice zasulo in pomečkalo. Nekatero mi je s koreninami vred izrulo in jih neslo Bog ve kam. Celi plazovi so se odtrgavali na moje uboge cvetlice. Še celo ograjo so mi podrli. Tisti zvončki, ki so bili prej tako snežnobeli, kako grde, rjave cvetove imajo zdaj od blata. Tudi vijolice in iskrice so vse blatne. Najrajša bi se bila razjokala. Ko je pa Bog videl mojo žalost, je poslal drugi dan zopet vodne kapljice z neba, ki so skopale in umile moje blatne cvetlice. Kako so zdaj zopet čedne! Potem je začelo zopet sijati zlato solnčece in je revice ogrelo. Zato so zdaj z menoj vred zopet vesele.

(Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

2. Ogenj v tovarni za vžigalice.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1.

V soboto zvečer je začelo močno žvižgati v tovarni za vžigalice. Jaz pa nisem takoj vedela, kaj to pomeni. Črez nekaj časa prileti sosed ter pravi: „Tovarna gori!“ Zelo smo se ustrašili, ker smo se bali, da bi se ogenj razširil. Naenkrat se je zaslišalo močno ropotanje s ceste. Pripeljali so se namreč ognjegasci, ki so hitro začeli s svojo brizgalnico gasiti ogenj. Pred tovarno se je zbrala velika množica ljudi. Nekateri so pomagali gasiti, nekateri pa so samo stali in gledali. Ljudje, ki stanujejo

okoli tovarne, so bili v velikem strahu, nekateri pa so se celo glasno jokali, ker so se bali, da bi ne imeli več zaslužka, ako bi tovarna zgorela. Meni so se zelo usmilili. Hvala Bogu, da so kmalu ogenj pogasili!

(Kangler Magdalena.)

2.

V soboto pred Črno nedeljo so morali tisti delavci, ki imajo opraviti pri sušilnici, delati čez navadno uro. Ob sedmi uri zvečer je zažvižgalo in ob pol osmih je zopet začelo žvižgati, pa ni več prenehalo. Ravno smo sedeli pri polni skledi močnika, ko je nekdo pri oknu zaklical: „Fabrika gori!“ Vsi smo leteli ven, z bratom pa sva šla na bližnji breg, odkoder sva videla požar. Kar bosa sva potem letela k tovarni. G. Pogačnik se je z „avtomobilom“ odpeljal v Ruše naznanit, da tovarna gori. Kmalu nato so prišli ognjegasci. Hitro so napeljali cevi za vodo v prvo nadstropje. Ker ni bilo dosti ognjegascev, so drvarji gnali brizgalnico. Tudi gasili so bili najbolj drvarji, predno so prišli ognjegasci. Nekateri so v klobukih nosili vodo, enemu je celo klobuk zgorel. Čez nekaj časa je zaklical neki ognjegasec: „Eno cev dol!“ Ko so to storili, je zopet zaklical: „Drugo cev dol!“ Tudi to so storili. Drvarji pa so brizgalnico tako gnali, da se je skoraj vse polomilo. Čez par minut je zaklical stotnik: „Obe cevi nazaj!“ Potem je zatrobental v znamenje, da je vse pogašeno. Zdaj pa je šel eden orožnik v pritlične prostore. Za njim so šli tudi drugi ljudje. Ker so prej v prvo nadstropje tako brizgali vodo, je tekla zdaj skozi strop v pritličje. Ko je bilo vse pogašeno, so se ljudje polagoma razšli, le nekaj delavcev je ostalo tam za stražo. Tudi jaz in brat sva šla domov. Doma sva natančno pripovedovala, kako so rešili tovarno, da ni do tal pogorela.

(Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

V soboto večer se je užgalo v tovarni. Pri nas smo se ravno navečerjali, ko je začelo žvižgati. Brat je hitro letel gledat, kaj da je. Ko je prišel nazaj, zavpije: „Gori, gori!“ Potem je letel pomagat gasiti. Mati so tudi leteli gledat, a jaz sem hitro podurhnila za njimi. Zunaj tovarne pa se je nabrala velika množica ljudi, tako da smo se komaj gibali. Mati so nekaj časa pomagali, potem pa so šli domov. Doma so rekli: „Nocoj je bilo več ljudi pri fabriki, kakor jih je na Ruško nedeljo v cerkvi.“ Goreti pa je začelo takole: Tiste šibice, ki pridejo iz oblarije, so dali v sušilnico sušit. Zraven pa je prišla ena taka vžigalica, ki je že imela kapico ali ki je bila že namočena. Ta se je potem v vročini sama užgala

in tako je začelo vse skupaj goreti. Doma smo se še nekaj časa pogovarjali o ognju potem pa smo šli spat. Slišala sem, da bodo dobili zdaj pri tovarni sami svoje ognjegasce. (Sršen Jozefa.)

2.

V soboto smo zaslišali neko žvižganje. Ugibali smo, kaj li to pomeni. Potem rečejo oče: „Fabrika gori!“ Po vasi se je začulo trobentanje. V hiši, kjer se hrani gasilno orodje, smo zagledali luč. Naenkrat so prišli s konji in že so brizgalnico peljali po vasi. Oče in brat sta šla na trato vrh naše hiše. Oče pravijo: „Kadi se, gori pa nič.“ In res je bilo do pokopališča vse v dimu. V velikem strahu smo bili. Jaz sem kar trepetala in sem vedno povpraševala mater: „Mati, k nam ne bo prišel ogenj?“ V ruškem zvoniku je začelo biti plat zvona. Oče in brat sta letela gasit. Tudi selniški ognjegasci so prišli pomagat. Tako so kmalu pogasili ogenj. Oče so nam potem doma pravili, da se je zato užgalo, ker so delavci delali črez določeno uro in jih je Bog zaradi tega kaznoval.

(Kaiser Antonija.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1.

V soboto dne 4. aprila zvečer je gorela tovarna. Ob pol osmih je začela klicati, da bi jo obranili. Namreč žvižgala je na vso moč. Žvižgala je menda dobre četrť ure. Jaz sem se tako ustrašil, da potem dolgo nisem šel spat, ker sem se bal, da bi raznesel veter iskre še drugam, ali vendar ven nĩ prišel ogenj. Pa ko bi ognjegasci le četrť ure zamudili, bi zgorela cela tovarna. (Ramšak Ivan.)

2.

V soboto je ves dan lepo solnce sijalo. In potem, ko se je zmračilo, smo se vsi skupaj zbrali v hiši. Potem so prinesli mati večerjo. Ko smo se navečerjali, smo pa molili. Ker pa še ni bilo pozno, je brat čital lepe povesti iz knjižice, ki sem jo jaz dobil v šoli. Pa kar naenkrat smo zaslišali žvižganje. Mislili smo, da vlak žvižga. Potem, ko smo spoznali, da je to v tovarni, ne pa vlak, smo šli na sosedovo njivo, tam smo videli, kako se je kadilo. In slišali smo, kako znamenje so dajali, da je ogenj v strehi. Dalje pa ne vem, ker smo šli spat. (Potočnik Alojzij.)

15. spis.

1. Kako delamo na Bistrici presmece.
2. Na Cvetno nedeljo.

- * 3. Moj presmec.
- 4. Lastovke pri nas.
- 5. Kako delajo pri nas presmec.
- * 6. Kako rabijo pri naši hiši presmečev les.
- 7. Kako sem delal presmec.
- 8. Kako rabijo v Zg. Sv. Kunigundi presmečev les.
- 9. Kako smo nosili rožje iz vinograda.
- 10. Moja zajca.

1. Moj presmec.

V soboto pred Cvetno nedeljo sem naprosil brata, da naj tudi za me naredi presmec. Ko je nesel opoldne očetu obed, je grede šel po tiso, dren, ivo, srobot in vse, kar se potrebuje za presmec. Ko pridem iz šole domov, sem videl že vse pripravljeno. Potem sva šla z bratom na delo. Najprej sva vzela čremso ter sva jo dejala na sredo. Okoli čremse sva nadevala dreva, ive in smrdljive brine. Tudi sva vmes vtaknila par vejic zelenike iz našega vrta. Vsak je dobil še po eno oljkino vejico, ki so jo mati kupili pri trgovcu. Vse sva potem povezala s srobotom, kateremu sem jaz porezal grče. Na Cvetno nedeljo pa sem nesel presmec k blagoslovu. Ko je bil blagoslovljen, sem šel z njim domov ter sem ga zanesel na podstrežje. Tu sem ga hranil za streho.

(Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

2. Kako rabijo pri naši hiši presmečev les.

Na Cvetno nedeljo nesejo navadno od vsake hiše presmec k blagoslovu. Tako je bilo tudi letos. Nekateri so imeli velike presmece, drugi pa zopet manjše. Da delajo ljudje presmece, to naj nas spominja, ko je Jezus potoval skozi Jeruzalem. Pri nas rabimo presmečev les tako-le: Pred Veliko nočjo vzamejo mati stari presmec in ga denejo v peč, predno zakurijo za velikonočni kruh. Ko prinesejo na Cvetno nedeljo novi presmec domov, ga mati vzamejo ter odtrgajo od vsake rastline, ki je v njem, po eno vejico in jo dajo vsakemu govedu. Tudi za trame v hlevu vtaknejo po eno blagoslovljeno oljkino vejico. Ko pa pride pred božičnimi prazniki tisti čas, da se mora po vseh hišnih shrambah pokaditi in poškopiti, tedaj mati kade in škrope tudi z vejicami od presmeca. Tudi drugi ljudje imajo lepe navade s presmecem. Pri sosedovih devljejo n. pr. presmečev les na ogenj, kadar v poletju hudo grmi in se bliska. Naša mati pa te navade nimajo, ker rečejo, da se ne sme kuriti, kadar je huda nevihta.

(Seifried Marija ml., srednje nadarjena.)

16. spis.¹⁾

- * 1. Naš kres na velikonočno soboto.
2. Kako smo obhajali velikonočno nedeljo.
3. Na velikonočni ponedeljek.
4. Kaj sem dobila za pisanko.
5. Moj oče na dopustu o Veliki noči.
6. Moj brat vojak o Veliki noči na dopustu.
7. Kresi na velikonočno soboto.
8. Kako smo pred Veliko nočjo snažili stanovanje.
9. Kako so na „Glažuti“ o Veliki noči streljali.
10. Kako smo letos obhajali Jezusovo vstajenje.
11. Pred Veliko nočjo v gozdu.
12. Kako so na Kalvariji streljali.
13. Na velikonočno soboto.
- * 14. Velikonočni kresi na Kozjaku.
15. Kako smo se pripravljali na velikonočne praznike.
16. Velikonočni ponedeljek v snegu.
17. Kako sem na Veliko noč staršem v krčmi pomagal.
18. Blagoslavljanje kruha in mesa pri Jugovih.

1. Naš kres na velikonočno soboto.

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1.

Na velikonočno soboto zvečer je gorelo po višavah, ki obkrožujejo naše Ruše, vse polno najlepših kresov, samo našega ni bilo nikjer, ker je naše posestvo v dolini sredi vasi. Zato bom pa napisal nekaj o drugih kresih, ki sem je videl ta večer. Ako si gledal okrog, se ti je zdelo, da vidiš sama rdeča očesa. Ob robu grajščinskega vinograda je tudi gorel velik kres. Ta je bil posebno krasen. Imel je namreč obliko križa. Ljudje so pametni, vsak se namreč trudi, da kolikor mogoče lepo naredi. Tudi na selniškem kraju, kjer se vidi grbasti Kozjak, je bilo vse polno rdečih očes. Ti kresi so se od naše strani pač najlepše videli. Na naši strani je

¹⁾ Tu podane teme naj služijo za zgled, kako je treba obširno temo „Velikonočne počitnice“ razkrojiti na večje število tesno omejenih tem.

še gorel tudi kres na Šarhovem vrhu, ki pa je kmalu ugasnil. Oh, kako rad bi jaz enkrat zažigal kres! Morajo se sicer zelo truditi, prej ko nanesejo zadosti suhega vejevja na kup, oh, kako veseli so pa potem, če lepo gori!

(Jug Franc.)

2.

Ko sem prišel na velikonočno soboto iz cerkve domov, sem se hitro preoblekel ter šel na prosto. Že na Veliki petek je slikarjev pomagač, ki mu je ime Franc, nosil iz postelj slamo na majhen grič ter jo deval na kup. Moj brat pa je nanosil suhih vej iz bližnjega gozda ter jih tudi zdeval na kup, ki je bil zdaj jako velik. Ko sva z bratom nekaj časa stala pred hišo, sva videla, kako je Franc letel na grič. Tudi midva se podava na vrh. Ko smo bili že vsi na griču, smo kres na štirih krajih užgali. Kako je plamen švigal proti nebu ter razsvetljeval temno noč! Vroče pa je postalo tako, da smo morali stopiti daleč proč od ognja. Videli smo z našega mesta še mnogo drugih kresov, ki pa se mi niso zdeli tako veliki, kakor je bil naš. Ko je vse pogorelo, smo še ogenj pogasili tako, da smo nanj v rokah nanosili blata, ker nismo imeli motik pri sebi. Potem smo šli zadovoljni domov.

(Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1.

Že v petek je brat začel delati križ za kres. Še tisti dan sva z bratom nesla križ k vinogradu. V soboto zvečer pa sta oče in brata šla kresa žgat. Komaj sem prišla domov, sem že letela gledat kresov. Od vseh, kar sem jih videla, je bil naš najlepši. Tako lepo se je oziral na vas. Lep križ je bil. Kakor lučce na križu, ravno tako je bilo. Ta večer je bila v meni sama radost in veselje. Drugi ljudje so tudi gledali. Pa kaj mi je pomagalo, na vasi sem ga sicer videla, a k njemu pa nisem smela iti. Kmalu potem so ugasnili.

(Kaiser Antonija.)

2

Ko so bile velikonočne počitnice, so oče rekli, da moram navlačiti velik kup gošče. Ubogal sem jih in sem šel vlačiti gošče. Vlačil sem dva dni, v petek in soboto. Bila je zelo suha hosta, ker tja je vedno najbolj sijalo solnce. Tudi brat mi je pomagal nositi goščo. V soboto zvečer sva šla z očetom v Ruše k vstajenju. Ko prideva domov, greva nakurit (!) kresa, ali midva ga nisva mogla nakuriti. Potem je prišla dekla in ga je nakurila. Od kraja je malo gorelo, potem pa vedno hujše in hujše. Ko

je že cela hosta gorela, je bil strašno velik plamen. Od nas se je videlo tudi veliko drugih kresov, ki pa niso tako hudo goreli, kakor naš.

(Robnik Jožef.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1.

V soboto zvečer sem šel z bratom k vstajenju. Ko sem prišel v Ruše, sem šel k cerkvi. Potem smo pa šli okoli cerkve. Godci so lepo godli. Ko je bila tema, sva šla domu. Prišla sva do Mulejevega gozda in sva zagledala na našem vrhu goreč križ, spredaj pa je bil vrt. To je bil naš kres. Ko sva prišla domu, sva pa šla takoj gledat. Naredil ga je Štupanov brat. Postavil je dve deski po koncu, okoli pa je djal rdeč papir. Notri pa so gorele sveče. Potem pa sva šla domu.

(Kante Feliks.)

2.

Ves teden sem se veselil sobote, da bi kuril kres. Ko je pa prišla velikonočna sobota, so pa šli vsi zvečer k vstajenju. Samo mati in jaz sva ostala doma. Ko se je zmračilo, sem pa mater vprašal, če smem iti kresa kuriti. Mati pa so rekli: „Ti ne smeš, bosta že brata, ko prideta iz cerkve.“ Jaz sem zdaj prosil mater, če smem nanositi hoste na drug prostor, da bi tamkaj zakuril. Dolgo mi niso dovolili. Črez nekaj časa pa so mi rekli, da si smem nanositi hoste in pa kuriti kres. Ko sem pa šel na njivo, da bi vžgal kres, ni hotelo nič goret. Oh, kako žal mi je bilo, da ni gorelo. Začel sem se jokati. Potem sem pa šel domov. Mati so rekli, da bosta že brata vžgala kres, ko prideta iz cerkve. Meni pa še je zdaj žal, da nisem smel sam kuriti svojega kresa.

(Potočnik Alojzij.)

2. Velikonočni kresi na Kozjaku.

Potihnilo so zvonovi v stolpu ruške cerkve, ki so oznanjevali vstajenje Gospodovo, in na zemljo je legel mir. Tedaj sem se podal na bližnji griček gledat kresov. Ko pridem na vršič, se na Kozjaku onkraj Drave naenkrat nekaj zasveti. Kaj pa je bilo? Kres! Najprej, kakor da bi bila kaka luč v daljavi, potem je plamen postajal večji in večji in nazadnje je segal visoko proti nebu. Zdaj se zasveti na drugem, na tretjem vrhu, in ista prikazen se tolikokrat ponovi, kolikokrat se je nanovo zasvetilo. Tako sem naštel nazadnje dvanajst kresov, ki so žareli na Kozjaku. Ko se je na zemlji še bolj stemnilo, se je Kozjak svetil, kakor da bi gorel. Ta večer je bila v meni pač sama radost in veselje.

(Feichter Franc, gl. str. 50.)

Majnik.

17. spis.

1. Naš šolski izlet na Žavcerjev vrh.¹⁾
2. Razgled z Žavcerjevega vrha.
- * 3. Pri tkalcu na Žavcerjevem vrhu.
4. Moje sanje o izletu.
5. Pri Vilduškem gradu.
- * 6. Kje in kako sem slišala letos prvo kukavico.
7. Slišala sem ptičko pet'.
8. Moj nedeljski izprehod.
9. Moja zadnja bolezen.

1. Pri tkalcu na Žavcerjevem vrhu.

Dne 29. vel. travna smo priredili šolski izlet na Žavcerjev vrh. Ko smo prišli na vrh, je začelo deževati. Zato smo stopili pri Žavcerju pod streho. Ko nas je zagledala gospodinja, nas je prijazno povabila v sobo. Pa to ni bila soba, kakršne so pri nas v Rušah. Sredi sobe je stalo veliko ognjišče. Žena je vedno devala drva na ogenj. Pod stropom se je vlačil gost dim, ki se je moral pri vratih ven kaditi, ker nimajo dimnika. Ta soba je tedaj bila dimnica. V kotu je sedel star mož za svojim tkalskim stolom in je tkal. Imel je že zgrbano čelo in velo lice, sivi brki pa so mu segali do prsi. Na očeh so mu tičala očala in lasje so mu bili že osiveli. V roki je držal cevko, katero je metal sem ter tja. Votla cevka je na eni strani odprta. V košari na klopi je bila na votlih klinčkih namotana nit. Konec je privezal vedno tja, kjer je prej nehal. Z nogo je pritiskal za neki drog. Kadar je pritisnil za drog, so zgoraj stopile niti navzkriž tako, da so tvorile špičasto luknjo. Nato je vrgel cevko zkozi luknjo. Z drugo roko pa je potegnil k sebi les, ki je visel pred njim. To pa zato, da se niti bolj stisnejo. Ko je že več natkal, je namotal platno na neki drog. — Ko se je zvedrilo, smo se poslovili od tkalca ter šli zopet na prosto. Vrh, na katerem smo zdaj stali, je 914 m visok. Na

¹⁾ Dne 29. maja 1908. sem priredil z učenci 4. šol. leta poučni izlet na Kozjak, in sicer na Žavcerjev vrh (914 m). Ko so potem učenci o tem izletu v šoli izdelovali proste naloge, sem se prepričal, da se je posrečilo tistim učencem, ki so svojo spisovno temo tesneje omejili (Glej točko 2. in 3.), delo mnogo bolj nego pa onim, ki so obdelovali preobširno temo: „Naš šolski izlet na Ž. v.“

vse strani smo imeli lep razgled, samo na severu se je še vlačila megla. Proti izhodu smo videli Maribor, prijazne Slovenske gorice, široko Ptujsko polje in staro mesto Ptuj, bolj proti jugu pa naše zeleno Pohorje ter Dravsko dolino, kjer je moj ljubi dom.

(Kupčič Franc, srednje nadarjen.)

2. Kje in kako sem slišala letos prvo kukavico.

V nedeljo dopoldne sem šla na izprehod. Jaz sem mlajšo deklico nesla, oče so pa peljali za roko starejšo deklico. Bilo je takrat zelo veselo. Ko smo pa šli nazaj, sem nekaj slišala v bližnjem gozdu, namreč kukavičin glas, ki je tako lepo pela kuku, kuku! Rekla sem: „Ali slišite kukavico peti?“ Zmislila sem se na ono lepo pesem, ki jo v šoli pojemo: „Slišala sem ptičko pet'.“ Ljudje pravijo, da če sliši kdo prvokrat kukavico peti, tedaj mora z denarjem zazvoniti; mislijo, da je potem celo leto srečen z denarjem. Ko sem šla naprej, sem si mislila, to bi pač bilo za spis. Popoldne sem sedela pri mizi ter sem delala nalogo. Naenkrat nekaj slišim; hitro skočim k oknu ter ga odprem. In spet slišim lepi glas kuku, kuku! Kukavica nam naznanja, da bode prišlo kmalu toplo poletje. Vesela sem bila, ko sem slišala v mesecu maju prvo kukavico peti.

(Kangler Magdalena, gl. str. 58.)

18. spis.

- * 1. Pomlad ob cesti.
- * 2. Pomlad v gozdu.
- * 3. Pomlad okrog mojega doma.
- * 4. Pomlad na sadonosniku.
- * 5. Pomlad ob potoku.
- * 6. Pomlad na našem travniku.
- 7. Pomlad na mojem domu.
- 8. Pomlad v gozdu in na travniku.
- 9. Pomlad na paši.
- 10. Pomlad na našem vrtu.
- 11. Kako smo hodili po smreko za mlaj.
- 12. Na potu od Sv. Areha k Sv. Bolfanku na Pohorju.

Opomba. Že v „Teoretičnem delu“ sem poudarjal, da morajo spisovne teme, ki so namenjene otrokom, obsegati

tako tesno omejeno omiselje, da se more učenec, kakor to že odgovarja njegovi naravi, pomuditi pri vsaki poedini ter najmanjši stvarci. Baš zaradi tega pa naj se obsežne teme, kakor je n. pr. tema „Pomlad“, razkrojijo v primerno število poedinih, tesneje omejenih tem.

Ko namreč Vesna siplje s polnimi rokami cvetje po vrtih, sadonosnikih in livadah, tedaj je treba otroke opozoriti, da si vsak izbere kak priljubljen mu kraj, kamor naj zahaja nekaj časa, da se v prosti naravi navduši za najlepši letni čas. Iz občevanja otrok s prosto naravo se izcimijo potem spisi, ki so ne le popolnoma izvorni, ampak tudi najbolj presrčni.

Evo nekaj praktičnih zgledov!

a) Spisi najbolj nadarjenih učencev.

1. Pomlad ob cesti.

Prijetno se je izprehajati zdaj spomladi po cesti, kjer so nasadi. Zakaj bi ne bilo prijetno? Visoko nad tabo drobi škrjanec svojo milo pesemco. Krog in krog tebe so od cvetic pisani travniki. Nad tabo so tudi veje cvetočih dreves. Veje so, kakor bi si podajale roke. Stopile so navzkriž, da tvorijo streho. Ta streha pa nam dela prijetno senco. Pod drevjem pa vlada nepopisno prijeten duh. Ta duh prihaja od cvetočih dreves. Po vejah pa še prepevajo ptički. Pod drevjem raste detelja. Tu pa tam kuka med deteljo zlata glavica. Zlatica je. Zdaj pa zdaj pade s cvetočega drevesa kak cvetni list. Kar zatuli veter. Cvetni listi so, kakor bi se tega tuljenja prestrašili, padli z drevesa. Tudi rjavi hrošči, ki se drže cvetov in listov, padejo kakor omamljeni na zemljo. Potem pa sfrče nazaj na drevo. „Letos pa imajo zopet svojo pravico“, so rekli mati, „bodo pa že vse cvetje požrli in potem ne bo nič sadja.“ Gotovo pobirajo tiste ptičice, ki tam letajo, te hrošče. Pa vesela pomlad ne bo trajala dolgo, skoraj bo vzela slovo. (Ozim Rudolf.)

2. Pomlad v gozdu.

Ko sem sedel nekega pomladanskega dne pred hišo, sem zaslišal kukavico. Črez nekaj časa sva šla z nekim dečkom v gozd. Bukovje je že zelenelo, le više na planini še ni bilo ne sluha ne duha o pomladi. Ko sva šla z dečkom mimo košatega grma, sva videla kraljička, kako je

skakljaj po tleh. Ravno sva pri potočku nabirala rumene kalužnice, ko začujeva neko petje. Moj tovariš je mislil, da je to slavec. Jaz sem pa mu rekel, da je to črnoglavka. Ko zaslišiva potem kukavico, jo je tovariš začel oponašati. Kukavica se nama je vedno bolj bližala. Ko pa je deček utihnil, je tudi ptica utihnila ter je zletela celo na drug vrh. Malo časa sva še hodila po gozdu. Ker pa je bilo že opoldne, sva se vrnila domov.
(Namestnik Alojzij.)

3. Pomlad krog mojega doma.

Približal se je krasno cvetoči majnik. Neko popoldne sem šla gledat okoli doma. Najprej grem na vrt. Kako se razveselim, ko zagledam lepe bele šmarnice. Na vrtu imamo tudi dve marelici, ki sta zdaj posuti z belim dehtečim cvetjem, kakor nebo v jasnem večeru z zvezdami. Iz cvetja je srkalo mnogo čebelic, čmrljev in metuljev sladki med. Potem so začeli čmrlji gosti: „Zum, zum, zum.“ Skoraj se mi ni ljubilo iti z vrta. Potem sem šla na sadonosnik, kjer so se pisani metuljčki zibali po cveticah. „Oh, kako je vse krasno“, sem si mislila. Ves dan bi bila tukaj ostala, tako se mi je vse dopadlo. Z visokih dreves so me pozdravljale drobne ptičice. Zagledala sem drobno siničico, ki je čivkaje zletela na skedenj ter si prinesla v kljunčku sena. A ko je opazila, da sem jaz videla, kam je nesla seno, se je hitro obrnila drugam ter ga je zanesla na oreh v duplo. Ona zdaj mene ni videla, jaz njo pa. Skrila sem se za hruško, in siničica je zopet nekam zletela ter si prinesla seno in slamo. Potem pa zopet sena. Nato je sedla na vejo ter se odpočila. Na hruški sta sedela dva ščinkovca ter si pela. Eden zapoje „Ščink“, drugi pa „Ščink, ščink!“ Tudi dva strnada se prilovita. Vse je marljivo delalo. Potem sem šla na travnik, ki je bil posut z raznimi cveticami. Ves pisan je bil. Okrog pisanega travnika pa je krog in krog zeleni gozd. Moj dom pa je na sredi in zdi se mi ravno tako, kakor da bi bila sredi raja.

(Robnik Marjeta.)

b) Spisi srednje nadarjenih učencev.

1. Pomlad na sadonosniku.

Povsod se že razliva krasna pomlad. Tudi k nam na sadonosnik je že prišla. Ko sem v sredo šla na sadonosnik, sem zagledala drevje vse posuto z belim cvetjem. Bilo je tako polno cvetja, da so se že šibke vejice pripogibale k zemlji. Naenkrat je začelo dehteti po celem sadonosniku. Začela sem si misliti, kaj bo letos v jeseni sadja. Skozi naš sadonosnik žubori tudi majhen potoček. V sredo je bil velik veter in ko je zahrul, se je vse belo vsulo z drevja. Skoraj na vsaki travi je bil po

eden bel list od cvetov. Tudi v potok so padali cvetni lističi in voda jih je odnesla Bog ve kam. Ko se vsedem na trato, zagledam na nekem drevesu vse polno ptičic, ki so prepevale svoje mile pesmice. Oh, veselo jih je bilo poslušati! Pa niso bile same ptičice, ampak tudi čebelice in druge žuželke. Čebelice so brenčale okoli cvetja in srkale sladki med. Na cvetočem sadonosniku je pač samo veselje doma.

(Rafolt Rozalija.)

2. Pomlad ob potoku.

Oh, kako veselo je zdaj ob potoku! Kadar imam le čas, grem k njemu. Solnce prijetno sije in se s potokom pogovarja. Bistri potoček se mu najbrž zahvaljuje, da ga je zbudilo iz zimskega spanja. Toplo solnčece je namreč stalilo ledeno skorjo, ki je pokrivala potoček po zimi. Ob mojem potočku pa se je tudi vse drugo prebudilo. Tako raste zdaj ob njem dišeča čremsa ter mu dela senco. Poleg kopriv, ki jih nihče ne potrebuje, cveto po obrežju tudi bledomodre potočnice. Tudi žlahtne jagode že tukaj cveto in tudi grenkuljico je pomlad že zbudila. Oh, preveselo se je izprehajati zdaj ob bistrem potočku! (Kupšič Janez.)

c) Spisi slabo nadarjenih učencev.

1. Pomlad na našem travniku.

Ko sem v nedeljo dne 10. maja prišel na travnik, sem videl tam mnogo raznovrstnih cvetic. Tako je bilo veselo na travniku, da bi bil navečno tamkaj ostal. Nekatere cvetice so vzdigovale svoje glavice, kakor bi mi hotele kaj povedati. Ena tam, druga tu. Tako so lepo sedele na svojih prostorih, kakor učenci v šoli. Tako lepo pripogibljejo svoje nežne glavice, kakor bi se med seboj pogovarjale. (Potočnik Alojzij.)

2. Pomlad na travniku.

Ko sem se podal zjutraj na travnik, sem postal zelo vesel. Natrgal sem si šopek cvetic, na katerih so še visele rosne kapljice. Kako se je to svečilo v zlatem solncu! Trava je že tudi visoka. Med travo je vse polno raznovrstnih cvetic. Kako je to pisano! Najbolj se mi je dopadla cvetlica kukavica, na kateri sem zapazil lepe vijoličaste lističe. Ko sem pa potem še slišal ptico kukavico, se je izpolnila moja želja. Veliko veselje je bilo v meni, ko sem se podal s cveticami domov.

(Gorjanc Ferdinand.)

Junij.

19. spis.

1. Mravljišče ob robu travnika.
- * 2. Mravljišče v gozdu.
3. Mravljišče v naši hiši.
4. Mravljišče ob robu smrekovega gozda.
5. Mravljišče na travniku.
6. Mravljišče na tratah.
7. Mravljišče na meji.
8. Mravljišče ob plotu.
9. Mravljišče ob cesti.
10. Kako sem nabirala jagode.
- * 11. Pri žabji mlaki.
12. Velika suša meseca majnika na našem vrtu.
13. Prve jagode.
14. Prva prepelica.
15. Prva cvetoča roža na našem vrtu.
16. Velika suša meseca maja na polju.
17. Kako sva s sestro iz jagod delali vence.
18. Kaj delam pomladi na paši.
19. Kako smo pri stricu pokončavali gosenice in hrošče.
20. Ptičje gnezdo ob cesti.
21. Mladi škorci pri nas.
22. Gosenice na našem sadnem drevju.
23. Moje harmonike.

Opomba. Opazovalne naloge so za prosto spisje iste važnosti kakor za prirodoznanski pouk. Toda z njimi je treba šele tedaj začeti, ko se je priredilo že več poučnih izletov, pri katerih so se učenci pod vodstvom učiteljevim učili in vadili, kako jim je na prostem opazovati. Motil bi se naruč, kdor bi mislil, da znajo učenci kar od začetka sami iz sebe opazovati. Tega jih je treba šele učiti, kar se pač najlaže doseže s poukom v naravi. Ako pa se je učitelj prepričal, da so njegovi učenci že zmožni samostojnega opazovanja,

jim lahko daja tudi določne opazovalne naloge, ki se po tem takem morajo imeti za nekako izpopolnitev poučnih izletov.

Tu hočem podati nekaj spisov, ki so plodovi naročenega opazovanja. Učenci so dobili namreč nalogo, naj opazujejo življenje na mravljišču spomladi. Nekateri so opazovali mravlje v gozdu ali ob robu gozda, drugi so si poiskali mravljišče na travniku ali na kaki trati, tretji zopet kje ob plotu, ob cesti, na meji, da celo v hiši i. t. d. Iz teh opazovanj so se prvič izcimili prav mični otroški spisi, drugič pa je bilo na podlagi teh opazovanj in spisovnih nalog prav lahko in zanimivo, obravnavati pozneje v prirodopisni uri mravljo v biološkem oziru.

Evo nekaj takih prostih spisov, ki so sad opazovalnih nalog!

1. Mravljišče v gozdu.

Ko sem šla nekoč opazovat mravljišče, sem srečala sredi gozda drobne mravlje. To so bile marljive delavke, ker vsaka je nesla s svojimi kleščami po eno iglo od bora. Kmalu pridem do velikega mravljišča. Tam vidim veliko število mravelj. Jaz sem se skrila za drevo, da me marljive mravljice niso videle, in zdaj sem jih opazovala, kaj bodo delale. Zbrala se je najprej vrsta delavk, ki so šle malo po gozdu. Hipoma zgrabi ena mravlja košček lesa, druga zopet iglo, tretja zopet kako slamo. To je bilo veselje gledati! Kmalu pride mravlja, ki je na hrbtu nesla mrtvo mravljičico. Ko pride do svojega doma, položi mravljo dol, potem pa jo zopet nabaše na hrbet ter jo težko nese na vrh mravljišča. Mravljišče se je kar zibalo, tako so mravlje hitele gor in dol. Šla sem še bolj blizu mravljišča, tedaj pa so marljive mravlje priletele od vseh krajev, kakor bi jih kdo bil klical. Na kupu so bile tudi druge mravlje, ki so pa bolj velike in imajo krila. Tiste pa niso tako marljive, ker nič ne delajo. Morala sem se podati domov. Malo od kupa pa me je srečala drobna mravljičica, ki je nesla gosenco. Šla sem nazaj k mravljišču, da bi videla, kaj bodo naredile s to škodljivo živaljo. Ko pa druga mravlja vidi, kaj njena sestrice nese, pride ji nasproti, da bi ji pomagala. Mravljičica, ki je že težko nesla, vrže gosenco pred njo, kakor bi hotela reči: „Težko je, težko!“ Potem zgrabi gosenco druga mravlja ter jo nese do mravljišča, kjer jo vrže na tla; spet prileti tretja mravlja ter jo nese na vrh. Tam zgrabijo mravljičice

škodljivca in ga raztrgajo in požro. Potem pa gredo zopet na delo. Drobne mravljice lahko primerjamo z ljudmi. Kdor je len in kdor nič ne dela, tisti naj gre k marljivim mravljam, da bo videl, kako so te drobne živalce gibke, kako delajo neprenehoma ter skrbe za svoj dom.

(Kangler Magdalena, z. n., gl. str. 58.)

2. Mravljišče ob robu travnika.

Neko nedeljo zjutraj sem rekla materi, da grem opazovat mravljišče. Z menoj je šla tudi sestra. Ko dospeva do mravljišča, še ni bilo veliko mravelj zunaj. Ko pa nekaj časa čakava, se jih prikaže nebroj iz njihove imenitne palače. Začele so laziti po stezici gor in dol. Tam spodaj je šla ena iskat živeža. Za njo še prileti druga. Ustavi se in tiščita glavi skupaj, kakor bi se kaj pogovarjali. Tam prinese ena gosenco z drevesa. Grem počasi za njo. Zdaj odloži težko breme, gre k mravljišču ter pritira veliko drugih mravelj s seboj. Zdaj si naložijo težko breme. Pa kako čudno! Nekatero vlečejo naprej, druge zopet nazaj, tako da na nobeden kraj ni šlo. Nazadnje pa so le začele prav vleči. Pa komaj privlečejo gosenco na sredo ceste, se hipoma ustavijo, kakor bi jim kdo branil. Kaj je bilo namreč? Zagledale so mrtvo mravljo. Ena kar odstopi, jo nabaše ter zanese k mravljišču. Zdaj prinese druge tudi tisto gosenco, jo zavlečejo v luknjo ter se dobro gostijo z njo. Tudi mrtvo mravljo so zanesle v luknjo. Ali so jo tudi snedle? Nazadnje skoraj nobene mravlje ni bilo več zunaj. Zdaj grem k drugemu mravljišču. Tu se je nekaj strašnega zgodilo in tega sem bila kriva jaz. Pri prvem mravljišču se mi je namreč obesila neka mravlja na obleko, a tega jaz nisem zapazila. Ko obstojim pred drugim mravljiščem, se spusti dol in gre med druge mravlje. Oh, kako strašen boj se je zdaj začel med njimi! Končal pa se je s tem, da so druge mravlje usmrtilo mojo ubogo mravljico ter jo mrtvo odnesle v svoje temne hrame. Potem sva se s sestrico vrnili zopet k prvemu mravljišču, kjer je bilo zopet vse živo. Ena mravlja je nesla črva, druga je vlekla hrošča, tretja kako slamico, četrta kako borovo iglo i. t. d. Delale so tako marljivo in brzo. Zato pa se tudi imenujejo te mravljice delavke. Delajo pa od ranega jutra do poznega večera, in to tudi po nedeljah. Mislila sem si: „Tu sem naj bi šel lenuh ter se od mravljice učil marljivosti!“

(Robnik Marjeta, z. n., gl. str. 43.)

3. Mravljišče ob robu borovega gozda.

Ko sem imel nekega toplega pomladnega dne čas, sem se hitro odpravil k mravljišču. Ko stojim par minut zraven mravljišča, so me začele mravlje tako pikati, da sem moral uiti. Mravljišče je obrnjeno proti

solncu, da je mravljam bolj toplo. Mravlje imajo svojo pot lepo narejeno. Kadar jim kdo razdere gnezdo, tedaj leti vsaka po jedno bubo. Včasih pa imajo mravlje procesijo, tako da gre druga za drugo. Če naredi kdo s palico luknjo v mravljišče, tedaj vsaka mravljica pobere kako iglo od bora ter jo vrže v luknjo, da se zopet napolni. Jaz še nisem nikoli kakega mravljišča razdril, pa ga tudi ne bom, ker se mi drobne mravljice preveč usmilijo.

(Krėuh Henrik, sr. n., gl. str. 43.)

4. Mravljišče v naši hiši.

Nekega dne opoldne sem pod mizo nekaj zagledal. Kaj pa je bilo? Bilo je vse polno mravelj. Bile so mravlje, ki so imele peruti. Ljudje pravijo, da so to stoletne mravlje. Večjidel pa je bilo onih, ki nimajo peruti. Takšne mravlje, ki imajo peruti, so letale po šipah in po celi hiši. Ko pa pride večer, pa vse zlezejo v luknjo, kjer so poprej prišle ven. Pod podom imajo mravljišče.

(Ramšak Ivan, sl. n., gl. str. 68.)

5. Mravljišče na meji.

Ko sem šla opazovat mravljišče, kaj sem videla? Videla sem, kako hitro si nosijo za zimo (!) hrane. Mravlje so stoletne. Večkrat sem sedela in sedela pri mravljišču in opazovala. Zelo velik kup jih je. Kako veselo jih je gledati. Vse mrgoli, vse se giblje. Niti ene nisem videla, da bi bila lena. Vse je marljivo. Če sem šla zjutraj gledat, tedaj jih še ni bilo veliko, ker so še spale. A ko je prisijalo solnčece, tedaj so se pa že privlekle vun iz postelje. Potem pa marljivo delajo in se gibljejo. Tako bi se tudi človek moral ravnati po marljivih mravljah. Le idi človek in se uči od njih marljivosti! Kadar nočeš delati, te bo pred marljivo mravljo sram.

(Hleb Marija, sl. n., gl. str. 55.)

2. Pri žabji mlaki.

Ako stojiš nekaj časa pri žabji mlaki, te začno ušesa boleti od samega — rega, rega, rega . . . Posebno zvečer se sliši to regljanje daleč na okrog. Mnoge žabice skačejo ven iz mlake po zeleni travi, pa v mlako nazaj ter delajo še razen regljanja štrbunk, štrbunk, v vodo. Videla sem tudi v mlaki kepe, ki so grahu podobne ter imajo repe. Ako greš za en ali dva tedna pozneje gledat k žabji mlaki, bodeš videl, da to niso več kepe, ampak mlade žabice. Če pa kako mlado žabico zazebe, splazi se na rob mlake, da se segreje, potem skoči zopet v vodo. Žabe so po hrbtu sive, po trebuhu pa imajo žolte in bele pege. Hranijo se z raznimi muhami in z drugimi živalcami, ki letajo okoli mlake.

(Kangler Magdalena, gl. str. 58.)

20. spis.

- * 1. Današnja nevihta.¹
2. Prve zrele črnice.
3. Kako smo nabirali črnice.
4. Kako sem nabirala jagode.
7. Naša cvetoča vrtnica.
8. Prve zrele črešnje.
9. Kako nam je Bog zopet poslal dež.
10. Moja bolezen.
11. Kako smo zamakali zeljne sadike.
- * 12. Kako se je mlad škorec ponesrečil.
13. Na črešnji v tetinem sadonosniku.
14. Kako sem na paši opazoval vojake.
15. Moji mladi zajčki.
16. Kako sem lovil fazana na polju.

1. Današnja nevihta.

Ko smo opoldne bili na šolskem dvorišču, je solnce tako močno pripekalo, da si je vsak iskal sence pod kakim drevesom. Nihče se ni hotel prav igrati. Ko pa nas je šolski zvonec poklical v razred, smo mislili, da je že noč, tako je naenkrat postalo temno. Najprej je bilo zunaj čisto mirno in tiho, takrat smo se najbolj potili. Zdaj zagledam na nebu črnosive oblake, ki so viseli ravno nad Kozjakom, in zaslišim votlo donenje od daleč. Potem zatuli veter, vzdigne cestni prah in ga zanese tako visoko, da smo ga videli iz naše šolske sobe, ki je v prvem nadstropju. Drevje, ki se vidi skozi šolska okna, pa je na vso moč odkimavalo, kakor da bi hotelo reči, da to ni prav. Bliski žarečim kačam podobni, so švigali po nebu in grmelo je, da so glasno žvenketale šipe šolskih oken. Naenkrat potegne mrzel veter in postalo je hladno. Od severa prihaja namreč vedno bliže in bliže dež, ne dež, ampak ulilo se je kakor iz škafa. Še parkrat se zabliska in zagrmí. Potem pa se nebo zopet zjasni in bil je zopet najlepši dan. (Ozim Rudolf, gl. str. 45.)

¹ Prvo učno uro popoldne je nastala taka nevihta, da sem moral pouk prekiniti. V odmoru so učenci opazovali, kar se je zunaj vršilo. Ob dveh se je nebo zopet zjasnilo, šolska soba je bila svetla in prijazna kakor pred nevihto. Pač naravno, da so me učenci naprosili, naj jim dovolim, takoj napisati spis o tem, kar smo ravno vsi skupaj bili doživeli.

2. Kako se je mlad škorec ponesrečil.

Včeraj predpoldne zapazim na grmovju blizu našega doma mnogo škorcev, ki so veselo čivkali. Naenkrat prileti iz zračne višine ptičar ter zgrabi enega izmed mladih škorcev. Žalostno in preplašeno gledajo stari za njim. A pomagalo ni nič. Mladega škorca ni bilo več, ker je bil v ostrih krempljih ptičarjevih. Ptičar je letel naravnost v gozd. Tam se je gotovo skrila na kakem drevesu. Stara sta še bila dolgo žalostna in žalosten sem bil tudi jaz.

(Feichter Franc, sl. n., gl. str 50.)

21. spis.

1. Ptičje gnezdo v našem skednju.
2. Kako smo lovili kresnice.
3. Kako smo lovili veverico.
4. Prvi škrjanček na moji roki.
5. Pod našo cvetočo lipo.
- * 6. Naše mlade lastovke.
7. Na „Lepo nedeljo“.
8. Na Telovo.
9. Kako je včeraj solnce zahajalo.
10. Naše vrtnice.
11. Kako smo krasile mlaj.
12. Naše čebele.
13. Kako so stavili v Rušah mlaj.
14. Moje mlade mačke.
15. Kako smo pri nas sušili seno.
- * 16. Kako sem lovila kresnice.
17. Lep poletni večer na prostem.
18. Strnadovo gnezdo v gozdu.
19. Košnja pri nas.
20. Kako sem pri sosеду tlačil seno.
21. Ruški mlaj.
22. Na „Lepo nedeljo“ pri medu.
23. Na sosedovi črešnjji.
24. Kako sem prvokrat spal na dišečem senu.
25. Naši raki.

26. Kako zdaj v vinogradu vežemo.
27. Cvetlice na oknih naše hiše.
31. Naša črešnja.
32. Kako osipavamo krompir.

1. Naše mlade lastovke.

Nekega dne grem v hlev. Pogledam na steber in vidim v lastovičjem gnezdu šest mladičkov. Oh, kako sem bila vesela! Oni kukajo iz gnezda tako, da je videti le njihove čudne glavice. Zdaj prileti samica. Kako čudno začno mladiči čivkati! Samica prinese v kljuno glogovega belina, ki ga razkosa na šest delov. Vsak mladiček dobi en kos. In zdaj se zopet poskrijejo v gnezdo. Nato prileti samec ter sede na gnezdo in eden mladičev široko zine, samec pa mu potisne muho v kljun. Potem se vsede on na klop ter začne žvrgoleti svoj: „Kvivit - kvivit - kvivit!“ Zdaj zopet prileti samica ter prinese zopet muho in jo da drugemu mladiču. Samec in samica poznata svoje mlade tako dobro, kakor mati svoje otročiče. Neprenehoma jim prinašata hrane. Ne bo menda več dolgo, ko bodo mladiči izleteli iz gnezda. Kadar v jeseni jemljejo slovo, mi je vsakikrat težko pri srcu. Zbirajo se v jato, sedejo na streho in v slovo tako milo žvrgole, kakor nikoli ne.

(Robnik Marjeta, gl. str. 43.)

2. Kako sem lovila kresnice.

Ko leže na zemljo tihi mrak, začno prepevati črički svoj tri-tri, kobilice pa rejža-rejža, kakor bi nas hotele opominjati, naj začnemo kositi. Ko se pa še bolj zmračí, vidimo letati po zraku neke svetle lučke, to so namreč kresnice. V svojih otroških letih sem si jaz marsikaj nespametnega domišljevala o teh živalcah. Tako sem nekega večera hitela materi pravit, da je nekaj zvezd z neba padlo. „I, kaj še več!“ pravijo mati. „Da, da, res, res!“ zatrdim jaz. Mati gredo tedaj na prag in vprašajo: „Kje pa, kje?“ In ravno tedaj so se tam blizu zasvetile tri ali štiri. Jaz jih pokažem materi in pravim: „No, tu jih pogledjte!“ Mati pa se nasmejijo in rečejo: „Pojdi, pojdi! Saj to niso zvezde, so le kresnice!“ Jaz si dolgo nisem mogla zapomniti tega imena. Zdaj eno ujame in jo nesem v hišo. Tu si jo natančneje ogledam. Ali ko sem jo dejala na mizo, je kakor svetla iskra švignila skozi okno in ni je bilo več. Drugi večer pa je neka kresnica priletela v vežo. Sestra jo je hitro ujela, a predno jo je prinesla v hišo, ji je ušla. Včasi prileti katera tudi skozi okno v hišo. Tu obletava razne predmete, a kakor bi mignil, je že ne vidimo. Tako nam delajo te nedolžne stvarce mnogo veselja po tihih poletnih večerih.

(Seifried Marija ml., sr. n., gl. str. 72.)

Julij.

22. spis.

1. Kako sem pomagala žeti.
2. Kako sem nabirala maline.
3. Kako smo nabirali lipovo cvetje.
4. Kako smo osipavali krompir.
5. Cvetočni lipi sredi vasi.
6. Naša grlica.
7. Na botrini pušči.
8. Velika suša na naši njivi.
9. Kako se doma igramo z žago.
10. Kako pomagam sestri v tovarni.
11. Naše pozne črešnje.
12. Kako vežemo v vinogradu.
- * 13. Naše dišeče lilije.
14. Na murvi.
15. Kako je pri sosedu trava gorela.
16. Kako sva s sestro lovila kresnice.
17. Pri očetu v planini.
18. Na sosedovi cvetoči lipi.
19. Ogenj na Bistrici.
20. Kako se naše mlade mačke igrajo.
21. Velika žalost v naši hiši.
22. Velika suša na našem vrtu.
23. Moja hoja na Brinjevo goro.
- * 24. Kako je v nedeljo zvečer luna izhajala.
25. Poletni večeri pred našo hišo.
26. Ptičje gnezdo ob cesti.
- * 27. Kako sem opazovala kosa.
28. Naša mlada mačka pri igri.

1. Naše dišeče lilije.

Oh, kako prijetno je sedaj na našem vrtu! Dehteče lilije so tam razvile svoj nežnobi cvet. V našem vrtu imamo pet grmov teh dišečih

cvetlic. Prelepo te vabijo na vrt s svojim nedolžnim in dehtečim cvetjem. Zdi se mi, kakor da bi mi hotele reči: „Pridi malo k nam ter nas malo poduhaj!“ Hitro grem k njim. Podobne so deklicam, ki so oblečene v snežnobelo obleko. Oh, kako rad se sedaj v vrtu zabavam!

(Kupšič Franc, sr. n., gl. str 77.)

2. Kako je v nedeljo zvečer luna izhajala.

Lep poletni večer je bil. Mrak je legel po dolini in nastala je velika tišina. Prijetno je bilo sedeti pri starših na klopi pred hišo. Zdaj tu, potem tam še kak ptičji glas! Naenkrat prileti bratec in pravi: „Glejte, tam pa gozd gori!“ Vsi smo se začeli smejati, kajti vedeli smo, da je luna izhaja. Ker je bratec spoznal, da je sam sebe prevaril, ga je postalo sram in odšel je spat. Nato poluka izza zelenega Pohorja bleda, smehljajoča se luna. Obraz ji je bil ta večer celo okrogel. Potem pa je plavala do jutra na nebu ter razsvetljavala temno noč.

(Ozimek Rudolf, gl. str. 45.)

3. Kako sem opazovala kosa.

Nekega lepega večera grem na izprehod. Pod košatim grmom zagledam ptico, ki je žvrgolela in skakala sem ter tja. Tovarišica me vpraša: „Ali poznaš to ptico?“ Jaz ji odvrnem: „Zakaj bi ne poznala kosa?“ Skrijem se za drevo in sedaj opazujem od daleč, ker se bojim, da bi ga splašila in bi mi potem odletel. Sedaj prileti starka, prinese gosenco v kljunu, leti k gnezdu ter jo da mladičem. Kos začne kljuvati po nekem črnem hrošču in seka tako dolgo po njem, da ga razseka. Te drobne ptičice tvorijo lepo družino: otročiči čivkajo, starka dela in skrbi, stavec jim pa veselo žvrgoli. Ljubi Bog je dal kosu sicer prav preprosto obleko, namreč svetločrno, zato pa mu je podaril jako lep glas. Kadar leže na zemljo zvečer mrak, tedaj zleti kos na višino in drobi svoje mile pesmice, da se razlega daleč na okrog. Človek, ki ga ulovi in zapre v kletko, je pač brezsrčen. Kako potem žaluje za svojimi prijatelji, ki se tam v goščavi radujejo in se vesele mladega življenja!

(Kangler Magdalena, z. n., gl. str. 58.)

23. spis.

1. Sredi poletja na polju.
2. Cvetoče buče na naši njivi.
3. Kako sem prvokrat žela.
4. Sredi poletja na sadonosniku.

5. Naš vrt sredi poletja.
6. Cvetlice na našem vrtu sredi poletja.
7. Lep poletni večer na klopi pred našo hišo.
8. Kje in kako sem našel ježa.
9. Naše mlade prepelice.
10. Moja bolna mati.
11. Moja hoja k Sv. Arihu.
12. Kako sem lovila veverico.
13. Kako so moja mati pekli kruh.
14. Lastovičje gnezdo v našem hlevu.
15. Kako so moja mati kupovali maline.
16. Naša mlada mačica.
17. Kako sem nabirala ostrožnice.
18. Prva košnja pri nas na planini.
19. Naše lilije cveto.
20. Prazen strah.
21. Kako sem prvokrat opazoval divjo kokoš.
22. Ose pod štorom.
23. Kako smo v planini delali drva.
24. Zakaj sem se danes tako prestrašil.
25. Strnadovo gnezdo v gozdu.
- * 26. Kako sem hodila po maline.
27. Naše mlade mačke.
28. Včerajšnja nevihta.
29. Ogenj na Kozjaku.
30. Kako smo na planini spravljali seno.

Kako sem hodila po maline.

V četrtek, dne 30. julija, sem šla s sestro po maline. Vstala sem ob treh zjutraj. Hitro sem bila pripravljena. Sestra je še vzela s seboj nekaj za želodec, potem pa sva se kar odpravili. Po strmi poti sva čez pol ure prišli do našega vinograda. Od tod smo stopale jaz, sestra in naša najemnica po strmi poti vedno više in više. Dolgo smo bile čisto tihe in zamišljene. Nobena ni govorila niti besedice. Zdajci je pokukalo zlato solnce izza gore. Kako veličastno ga je bilo gledati! Obstale smo malo ter občudovale žareče nebo na izhodu. Ko smo potem šle dalje, smo po-

stale bolj zgovorne, posebno je znala najemnica vedno kaj smešnega povedati. Tako smo prišle do goličave, ki ji pravimo frata. Tukaj smo začele urno sukati roke. Črez nekaj časa je že bilo v moji cejnici precej temnordečih malinic. Tudi sestra jih je že precej nabrala. Oh, kako je bilo tu dolgočasno. Nisem slišala ure, ne zvana in tudi vlaka nisem videla. Bila sem kakor v kaki luknji. Koprivice so me pikale, trnje me je zbadalo, kameni pa so bili taki, da sem komaj splezala črez nje. Potem pa še je bilo tako vroče, da mi je kar lilo po obrazu. Tudi sem bila silno žejna, vode pa ni bilo nikjer blizu. Zdaj se je zlato solnčece začelo pomikati za goro. Prevezale smo jerbace ter odšle. Urno smo letele navzdol. Ko pridemo v Ruše, je bilo že mračno. Pri trgovcu smo jih prodale in sicer en liter po 32 vinarjev. Za četrto ure sva že bili doma na Bezeni. Urnost dnevne hoje (!) me je zazibala v sladko spanje.

(Marin Angela, srednje nadarjena.)

A v g u s t.

24. spis.

1. Lep poleten večer na našem vrtu.
2. Kako pri nas mlatimo.
3. Kako smo si napravili novo kegljišče.
4. Kako sem pomagala žeti.
5. Naše zrele slive.
- * 6. Kako sem lovil polha.
7. Lisica pri naših kokoših.
8. Kako smo v Puščavo hodili.
9. Prva zrela jabolka na tetinem vrtu.
10. Kako sem pomagal prešati.
11. Kako smo pri nas želi.
12. Ose na naši hruški.
13. Poletje v gozdu.
14. Kako sem opazoval divjo raco.
15. Naš muhasti konjiček.
16. Moja vratna bolezen.
17. Moja hoja k Sv. Arihu.
18. Kje in kako sem našel ježa.
19. Današnji dež.

20. Na našem skednju.
21. Kako smo dobili lisico tatico.
22. Hud vihar po noči.
23. Sršeni v bukvi.
24. Kako so pri sosedu trosili slive.

Kako sem lovil polha.

Včeraj, dne 6. avgusta, sem šel v planino k očetu. Srečno sem došel na vrh. Na vrhu planine stoji lesena kočica z lesenim dimnikom. To je drvarska kočica ali bajta, v kateri stanujeta moj oče in njihov tovariš. Ko stopim v bajto, še nobenega ni bilo. Zato sem ju šel iskat. Grem po gozdu med starimi bukvami naprej in naprej. Naenkrat zagledam dva moža, ki sta podirala visoko in debelo bukev. To sta bila moj oče in njihov tovariš. „Brrrum!“ Bukve je padla na tla in močno zahrščala. Nato grem in jo s koraki izmerim. Naenkrat pa zagledam luknjo v deblu, ki je bila z listjem zamašena. Oče odmašijo luknjo ter poštorajo z vejico po njej. „Dudl, dudl!“ „Nekdo je v luknji“, rečejo oče. Kakor bi mignil, smukne iz luknje polh in spleza na bližnjo smreko. Ker smreka ni bila visoka, splezam za polhom. Sedel je na veji. Ko me zagleda, se spusti z veje ter kakor mačka pade na tla. Ker se jaz nisem mogel tako hitro spraviti z drevesa, je polh srečno odnesel pete.

(Kosmač Vinko, sr. n., gl. str. 57.)

25.

Spisovne serije.

(Glej „Teoretični del“ str. 17.)

„Nulla dies sine linea.“

Od včeraj.

a) Proizvodi najbolj nadarjenih učencev.

1.

Včeraj popoldne sem šel v dravski gozd, da bi si nabral črnic. Kar pridirja proti nam preplašena srna. „Srna!“ zakličem. Vsi prilete na cesto in raztrosijo vse črnice. Srna pa še bolj prestrašena zbeži. Še malo, in nismo je videli več.

(Rudolf Ozim, gl. str. 45.)

2.

Včeraj sem se izprehajala ob robu našega travnika, blizu katerega je zeljnik. Tam malo postojim. Kakor bi trenil, skoči globoko dol na cesto drzen zajec. „Joj, zajec, zajec!“ vzkliknem jaz ter kakor blisk zdirjam

domov ter povem to stricu. Stric vzamejo puško in me vprašajo: „Kje? kje?“ Ko dospeva tja, ni bilo ne duha ne sluha več o zajcu.

(Robnik Margareta, gl. str. 43.)

3.

Včeraj sem šel v naš breg po jagode. Kar pred menoj nekaj zašumi. Jaz odskočim par metrov ter vidim velikega modrasa, ki je imel po hrbtu kakor kake škatlje. Hitro pobere kamen in mu ga zasmodim v glavo. Potem grem v goščo po dolg hlod, da bi se obranil kače, ako bi me hotela napasti. Ali ko pridem na tisto mesto, kjer je bila prej, je ni bilo več. Ko pa se podam domov, smukne modras zopet izpod grma. A komaj sem ga opazil, že ga ni bilo več.

(Namestnik Alojzij, gl. str. 47.)

4.

Včeraj sva šli s tovarišico po jagode. V nekem velikem plazu jih je bilo vse rdeče. Tovarišica gre na plaz. Ko je že pri jagodah, zagleda v bližnjem grmu veliko kačo. Ona se je tako ustraši, da se zapelje po plazu navzdol. Ta plaz pa je kakih sedem metrov dolg. Pod njim pa je tekel potok, v katerega je padla zdaj uboga G. Vsa mokra in preplašena je prišla na suho. Oh, kako se mi je usmilila!

(Seifried Marija, gl. str. 57.)

5.

Včeraj sem nesla očetu južino. Na V. travniku so bili kosci. Eden izmed njih zagleda na tleh med visoko travo ptičje gnezdo. V njem so bila štiri jajca. Kosec vzame eno jajce ter udari z njim ob koso. Jajce se sterc. „Prepeličja jajca so!“ zakliče. Potem še stare druga jajca. Nato priletijo prepelica. Misli se vsteti na gnezdo, a ne najde ne gnezda ne jajec. Kosci se jamejo glasno smejati, prepelica pa žalostna odleti, jaz pa še bolj žalostna nadaljujem svojo pot.

(Seifried Marija, gl. str. 54.)

b) Proizvodi srednje nadarjenih učencev.

1.

Ko sem šla včeraj v drvarnico po drva, se mi je naenkrat spustil pod noge naš petelin. Nisem vedela, odkod je prišel. Nisem mu sicer nič storila, a on me je začel tako kljuvati, da mi je skoraj kri pritekla. Bežala sem, kolikor so me noge nesle. Petelin pa za menoj. Tako dolgo je tekkel za menoj, da me je dobil. Potem pa so ga mati z metlo napodili.

(Buchmeister Marija.)

2.

Ko sem šla včeraj popoldne iz šole domov, sem videla ženo, ki je držala deklico za roko. Obe sta šli po cesti naprej. Ravno so prišli zadej za njima konji. Videla sem, kako je konj prijel ženo za robec. Žena in deklica sta na glas zakričali. Pa tudi jaz sem se zelo ustrašila. Mislila sem si, kako lahko bi jo konj vgriznil v glavo in kako bi jo to bolelo, ker vem, kakšne zobe ima konj. (Rafolt Rozika, gl. str. 45.)

3.

Ko včeraj zjutraj vstanem, vidim na črešnji kradljivce. Kako pridno so zobali, kakor da bi bile črešnje njihove. Ti kradljivci pa so bili — škorci. Kregati sem se začela, pa mislite, da so bežali? O, ne! Na vse grlo so se mi še smejali. Šla sem torej v sobo po metlo in sem jo vrgla na črešnjo. Zdaj jih je odletela cela truma. Pa so prišli zopet nazaj. To so pač nadležni, ti škorci! Bodo vse črešnje pozobali namesto nas. (Kaiser Antonija, gl. str. 52.)

c) Proizvodi slabo nadarjenih učencev.

1.

Včeraj mi je podgana pojedla dva mlada zajčka. Enega je nesla skozi okno in na steljo. Enega je pa samo ubila in ga pustila v hlevu. Potem sem jo šel čakati, a ni je bilo več v hlev.

(Kante Feliks, gl. str. 46.)

2.

Ko sem prišla včeraj v naš sadonosnik, sem zagledala na črešnji tatiče. To so bili vrabci. Letim k očetu in jim to naznamim. Oče so mi dali majhno ogledalo, to ogledalo sem morala privezati na vejo. Zdaj ne hodijo več, ker se ogledalo sveti, pa se bojijo. (Schweiger Pavlina.)

3.

Ko smo šli včeraj po večerji pred hišo, je po potu nekdo prihajal. P. je prišel s srnjakom s planine. Prvikrat sem videl mladega živega srnjaka. P. mi je rekel, da naj greva z njim v gozd, namreč jaz in ovčar, ker ga je nesel k njegovi sestri. V gozdu je bila namreč mlada srnica. To je bila njegova sestra. (Kolár Marija.)

B. 5. šol. leto.

O p o m b a. Doslej sem objavil spisovne teme in proste spise, ki so jih izdelali učenci 4. šol. leta. Tej zbirki naj sledijo spisovne teme in prosti spisi 5. šol. leta.

Pripominjam, da sem v to zbirko namenoma sprejel največ spisov tistih učencev, ki sem od njih doslej objavljajal spise 4. šol. leta.

Gre mi namreč za to, da pokažem, kako isti otroci napredujejo v prostem spisju od leta do leta, kako se duševno razvijajo.

Hočem dodati potem tudi nekaj prostih spisov višje stopnje, iz njih se uvidi počasni razvoj prostega spisja od skromnih in okornih začetnih poizkusov na nižji in srednji stopnji do relativno dovršenih izdelkov na višji stopnji.

Mnogi tu podanih spisov razpravljajo isto snov, da se spoznajo individualne zmožnosti poedinih učencev. V vseh slučajih pa se niso mogli podati spisi raznonadarjenih učencev, ki pišejo o istem predmetu, ker bi knjiga bila preveč narastla. Od druge strani pa mnogih snovi sploh ni bilo mogoče podati v raznih izvršitvah, zakaj te-le pogostoma temeljijo na osebni opazovanju le nekaterih učencev. Ker pa dajo baš taki izdelki čestokrat najkrepkejšo izpodbudo do enakih poizkusov, sem tudi izmed njih obelodanil najbolj tipične.

Pri sestavljanju tem se tudi pri tej zbirki namenoma nisem oziral na to, da bi prišle po vsebini sorodne snovi v isto skupino, ampak podajem jih zopet tako, kakor so si jih učenci izbrali tekom poedinih šolskih mesecev sami ali kakor sem jih dajal jaz kot splošne teme.

Tako je bralcu najlažje mogoče zasledovati, kako se v učencih tekom šolskega leta razvija in narašča tvoriteljna sila, nadalje pa mu je pri tej razvrstitvi spisovnih snovi tudi najbolj priročno, o pravem času najti primeren spis, ki ga lahko čita svojim učencem v izpodbudo.

Pripominjam tudi, da je med spisovne teme in izdelane spise zadnjega šolskega leta še uvrščenih nekaj tem in spisov prejšnjih dveh šolskih let.

Naposled pa še posebe opozarjam na razpravico „O d spominskih spisov do prostih kompozicij“, ki sem jo z nekaterimi praktičnimi zgledi dodal tu podani zbirki.

November.

1. spis.

- * 1. Na dan Vseh svetnikov na našem pokopališču.
2. Letošnji god vseh svetnikov.
- * 3. Kako smo spletali vence za očetov in babičin grob.
4. Kako smo okrasili očetov (materin, tetin, babičin, dedov, bratčev, sestričin) grob.
5. V soboto pred Vsemi svetniki na domačem pokopališču.
6. Kako obdarujejo v Rušah domače ubožčke in ubožice na dan Vseh svetnikov.
7. Na Vernih duš dan.
8. Naše pokopališče v tisočerih lučkah.

Na dan Vseh svetnikov na našem pokopališču.¹

1.

Pretekli teden smo morali spletati vence za ta praznik. V soboto smo imeli ves dan opraviti s samimi cveticami. V nedeljo popoldne so mi nadevali mati poln jerbas vencev, ki sem jih morala nesti na pokopališče. Med tem so babica nakupili belih svečic. Na pokopališču sem obiskala najprej dedov grob, kjer sem še to in ono spravila v red. Potem se podam k grobu, kjer počiva moja draga sestrice. Njen grobček sem lepo ozaljšala s cveticami ter sem še hitro zanesla en venec na grob očetove matere, ki je pa sicer bil ves v travi. Ker sem zdaj imela čas, sem hodila po pokopališču od groba do groba. Skoraj vsak grob je bil ozaljšan z venci ali s cveticami. Vendar je bilo prav lahko spoznati, kje da počiva bogatin in kje da spi siromak svoje smrtno spanje. Tako sem opazila neko ženo, ki se je jokala, ker ni mogla najti groba svojega deteta. Naposled ga vendar najde. Bil je porastel z visoko travo, tako da je bil križec skoraj popolnoma skrit. Žena zdaj globoko vzdihne in slišala sem dobro, kako je rekla: „Bom ga pač morala ozaljšati z molitvami.“ — Kmalu potem začno zvoniti z vsemi zvonovi in s ceste sem se že

¹ Zaradi pomanjkanja prostora nismo mogli ponatisniti vseh spisov, ki jih je g. sestavitelj tega spisa zbral. Da se laže oceni vrednost spisa, smo dostavili kakor deloma že prej imenu dotičnega učenca črke: z. n. (zelo nadarjen), n. (srednje nadarjen), s. n. (slabo nadarjen); ako pa je učenec že znan, smo tudi opozorili na stran, kjer je že omenjen.

sliši glasno moliti. Procesija se bliža pokopališču. Imela sem še komaj toliko časa, da sem užgala sveče na vseh naših grobih. Po končanem cerkvenem opravilu sem se podala otožna in vsa zamišljena domu.

(Seifried Marija st., z. n., gl. str. 54.)

2.

Lep dan je bil, kakoršnega si ne moremo lahko misliti v pozni jeseni. Solnce je kaj lepo sijalo. Spomnili smo se zopet svojih rajnih sorodnikov ter jim spletli štiri vence iz najlepših cvetic iz našega domačega vrta. Na dan Vseh svetnikov pa sva jih nesli s teto na pokopališče. Imamo namreč dva groba. Zato sva položili dva venca na grob, dva pa na križ. Teta se je zdaj podala v cerkev, meni pa je naročila, da moram tu počakati ter potem prižgati svečice. To sem naglo storila. Nato sem se pa šla ozirat po drugih grobovih. Naenkrat pa se oglasi zvon, ki nam je dal znamenje, da prihaja procesija. Res, dolga in široka procesija se je pomikala bliže in bliže. Tudi jaz sem se pridružila. Šli smo k velikemu križu. Tu smo zbrano molili za vse rajne, ki na tem pokopališču počivajo. Nato je pa začela mrzla sapa pihati, in morala sem iti z materjo domov.

(Marin Angela, n., gl. str. 91.)

3.

Zjutraj sem se napravila za cerkev. Sestra se tudi hitro napravi in gre skozi vrata; kakor bi trenil, ni je več videti. Zdaj vprašam očeta: „Ali bode te šli vi v cerkev?“ Oče pokimajo z glavo, da ja. Potem jaz rečem, da grem z njimi. Sestra ni imela časa čakati na me, da bi šli skupaj, ker je nesla dva venca, mudilo se ji je namreč na pokopališče. Prej pa, ko sem še jaz smela iti, sem morala iti po mleko. Zdaj je že mleko doma in jaz. Oče vprašajo: „Bodeva šla zdaj?“ „Da, mati mi še morajo dati robec na glavo.“ Mati pridejo od nekoč in mi dajo robec. Zdaj greva od doma. Oče pa še rečejo prej materi: „Ko pridemo domov, molili bomo rožni venec, po rožnem vencu pa bomo napojili verne duše.“ Midva z očetom in sestra nismo mogli dolgo biti na pokopališču, ker vsi svetniki so bili zvečer zelo mrzli. (?) Ko smo si vse dobro ogledali, smo šli zopet domov. Meni bi bilo zelo žal, če bi ne bila hodila na pokopališče.

(Hetzl Filomena, s. n.)

2. spis.

1. V počitnicah pri babici.
2. Trgatev v domačem vinogradu na Bistrici.
3. Trgatev pri moji teti.
4. V trgatvi pri sosedovih je bilo veselo.

- *5. Kako smo letos spravljali sadje.
- 6. Kako smo prešali jabolka in hruške.
- 7. Kako smo klatili orehe.
- 8. Kako smo spravljali krompir.
- 9. Kako smo grabili steljo.
- 10. Kako smo nabirali gobe.
- 11. Kako smo nabirali kostanje.
- 12. Kako po večerih luščimo koruzo.
- 13. Kaj se mi je nekoč pripetilo na paši.
- 14. Naša preselitev iz Ruš v Puščavo in zopet nazaj.
- 15. Kako sem hodila v velikih počitnicah v Puščavo.
- 16. V „Ruški koči“ pri Sv. Arihu na Pohorju.
- 17. Na Bratovsko nedeljo v Selnici.
- 18. Kako si znašamo drva za zimo.
- *19. Kako sem se v počitnicah vozil v Kraljevec na Ogerskem in nekaj o ogerski noši.

1. Kako smo letos spravljali sadje.

Prav veliko truda smo imeli letos s tem ljubim sadjem, predno smo ga spravili. Kdor pozna globoke jarke in velike strmine na severnem pobočju našega zelenega Pohorja, kjer je moj ljubi dom, se temu ne bode niti najmanje čudil. Začetkom počitnic pač naše delo ni dosti izdalo, ker še takrat ni bilo vse sadje zrelo. A kmalu je prišel čas, da smo se morali po dva- do trikrat na teden podati v globoki jarek na izhodni strani našega doma po lesnike. Pa tudi doma, kjer smo od kraja pustili delo na sadonosniku na celem, smo imeli kmalu veliko skrbi z jabolki. Ako nas je bilo več, nabrali smo v jarku dopoldne osem do deset vreč lesnik. Toda pobiranje sadja, to še nam ni delalo toliko preglavice, veliko več nam je delalo to, kam naj sadje zapeljemo, ker je naša krnica bila premajhna in istotako tudi preša. Tako je pač na svetu, če je slaba letina, nam ni po volji, in če je dobra letina, kakor jo imamo letos, nam zopet ni prav. — Še ravno o pravem času pa se spomnimo, da imamo dobre sosedo. Gremo torej k Č. ter jih poprosimo, ali bi smeli prešati na njihovi veliki preši, kjer sadje semelje na drobno poseben stroj, predno se začne prešati. Ker so nam sosedovi to drage volje dovolili, peljala sta naša voliča od zdaj po dva- do trikrat na teden vreče z lesnikami k Č. na prešo. Vsakikrat smo naprešali po en sod mošta, včasih tudi po dva ali tri škafe več. Tako smo dobili letos pet sodov mošta, kar se še na

našem malem posestvu do zdaj ni pripetilo. Največ je seveda lesnikovca, ki ga pri nas čislajo zlasti zaradi tega, ker se najbolj dolgo drži. Tudi jabolk še si nismo nikoli toliko shranili za zimo kakor letos. Prodajati jih seveda mi hribovci ne moremo, kajti ako bi jih mi hoteli spraviti v sodih do železnice, pripeljali bi pač samo drozgo na ruški kolodvor. Pa saj se tudi doma vse dobro porabi. Zato pa recimo: Hvala Bogu, da nam je letos dal toliko sadja!

(Seifried Marija, ml., gl. str. 72.)

2. Kako sem se v počitnicah vozil v Kraljevec na Ogerskem in nekaj o ogerski noši.

V zadnjih počitnicah sem se vozil z očetom v svojo rojstno vas Kraljevec na Ogerskem. Ko sva prišla na ruški kolodvor, je kupil oče dva vozna listka do Pragerskega. Na glavni postaji v Mariboru sva izstopila, da bi počakala na brzovlak. Ko pridrdra brzovlak iz Gradca, se hitro spraviva vanj, ker sva se bala, da bi potem ne dobila več prostora. Črez pet minut da sprevodnik znamenje za odhod proti Pragerskemu. Ker brzovlaki na manjših postajah ne obstojé, je vlak pri Hočah in Račjah samo zažvižgal in zdrčal mimo. V Račjah sem videl zelo veliko opekarno. Hitro potem smo bili na Pragerskem. Tu smo skoraj vsi izstopili. Na postaji se je kar trlo raznovrstnega ljudstva. Skoraj bi se ne mogla preriti skozi. Ko prideva v kolodvorsko gostilno, naroči oče steklenico piva. Oče tudi kupi par „safalad“ in kruha. Ko sva se najedla in napila, gre oče po dva druga listka. Ko pridrdra vlak, se z očetom med prvimi spraviva vanj. Od Pragerskega naprej smo se peljali po samem polju. Na polju sem videl mnogo delavcev in delavk. Tudi pastirjev ni manjkalo. Črez dolgo časa nas pripelje vlak v starodavno mesto Ptuj. Tu votlo zaropočejo železniški vozovi črez visoki most preko Drave. Od Ptuja naprej sem opazil cele njive, ki so bile obsajene z „lūkóm“. Iz tistih krajev pripeljejo čestokrat k nam v Maribor in Ruše luk ali čebul. Črez nekaj časa pridrdra naš vlak v Možgance. Tu je najbrž glavna postaja za razpošiljanje čebule. Ko pridrdramo mimo Velike nedelje v Ormož, sem videl, kakor nikjer drugje, dvojezične napise.(?) Peljali smo se tukaj tudi delj časa poleg Drave. Pri Ormožu se cepi Drava v več delov, tako da včasi kateri del ni večji od naše Lobnice. Potem smo se peljali tik zida, ki je na nekaterih mestih po več metrov visok. Ta zid varuje železno cesto zemeljskih plazov. Pri Središču mi je pokazal oče mejo med Štajerskim in Ogerskim. Onkraj meje sem že videl dečke in može v samih spodnjih hlačah in sami srajci. Tu sem opazil tudi velike črede goveje živine in konj. V Čakovcu sem prvikrat slišal sprevodnika klicati v madžarskem jeziku „Czakturnya“. Ne daleč od Čakovca smo se peljali mimo velikega, z visoko ograjo ograje-

nega gozda, v katerem se skrivajo plahe srne. Črez kakih 10 minut pridrdra naš vlak na postajališče Sobotica. Sprevodnik pa je zaklical: „Kis-Szabatka.

Kako sem bil vesel, ker sem se bližal svoji rojstni vasi! Ko sem še nekaj časa gledal skozi okno, opazim naenkrat visok v nebo štrleč topol. Komaj sem že čakal, da bi se pripeljali do postaje. Ko smo se pripeljali na postajo, sem zagledal celo vrsto kočijažev, ki so čakali ljudi. Ker sva z očetom imela velike zavitke s seboj, sva se vsedla v kočijo našega soseda, ki je jako podil konja proti našemu domu. Že od daleč sta letela moja mlajša brata kočiji nasproti. Najmlajši brat je prišel skoraj pod konja. Večji pa je kar skočil na kočijo. Pri vratih pa sta naju že čakali mati in dekla, ki je odnesla zavitke v kuhinjo.

Drugi dan pa je bila ravno nedelja, in tako sem imel lepo priliko opazovati ogersko ali pravzaprav hrvatsko nošo. Možje in dečki imajo po nedeljah in praznikih visoke škornje, majhen okrogel klobuk in celo baržunasto obleko ali pa hlače in srajco iz domačega platna, telovnik in suknjo pa iz volne. Ženske imajo cele obleke iz domačega platna in volnen robec okoli sebe. Deklice so pa po letu gologlave, in lasje jim vise po hrbtu. Na koncu lasi pa imajo vpleten širok trak, ki je navadno svilen.¹

(Sernc Adolf, z. n.)

3. spis.

- * 1. Sneg je že tu! (Skupna tema.)
2. Vojaki v Rušah.
3. Nocoj je bil potres.

Sneg je že tu!

1.

„Oče, sneg naletava!“ smo začeli kričati vsi včeraj po obedu. „Pa res,“ pravi oče, naj le gre v božjem imenu, saj nam to nič ne naredi, stelje imamo dovolj, repa je tudi vsa doma, no, razen ajde je, hvala Bogu, vse pod streho.“ Zvečer ga je bilo že prst debelo. Bratec je vzel moje drsalke in se je hotel iti drsat. Toda nič se ni mogel voziti, ker je bilo še premalo snega. Toda drugi dan ga je že bilo do kolena. Jaz sem bil tega zelo vesel. Mlajši sestri sta pa bili žalostni, ker nista mogli iti v šolo. Slišal sem, kako so se ljudje pritoževali, da nimajo nič stelje, drugi so zopet tarnali, da še imajo repo zunaj, tretji, da še imajo sadje na drevju itd. Mislite si, jabolka z rdečimi lici med zelenim listjem, vmes pa blesteči sneg! Cvet in sad istočasno na drevesih! Pač nekaj zelo redkega.

¹ Opise ljudstev in tujih krajev je opustiti, ako otrok le-teh ni videl na svoje lastne oči.

Toda meni se zdi, da se je ta sneg vendar le nekoliko prenaljil. Zato mislim, da se bode ljudem, ki še niso spravili poljskih pridelkov domov, želja izpolnila, in da bodeta ta sneg kmalu snedla južni veter in toplo solnce. Bog daj, da bi se v resnici tako zgodilo, kajti drugače utegne zima biti predolga. (Ozím Rudolf, z. n., glej str. 46.)

2.

Ljudje so se ustrašili teh belih „mušic“, ki so začele plesati po zraku. To se je zgodilo v pondeljek popoldne. Bili smo ravno namenjeni, iti na njivo po repo, a potem le nismo šli. Na drevju so še jabolka, v listnici pa ni nič stelje. Ali nisi mogel prej malo pogledati na vrte in na polja, predno si začel po zraku plesati? Sicer pa je zdaj lepo gledati rdeče kapice izpod bele odeje. Jabolka namreč tako milo gledajo doli z dreves. — Drugo jutro je pokrivala že precej debela plast snega hribe in doline. Sestra pa reče očetu: „Pojdimo na njivo, jaz bodem metala sneg dol in vi boste za menoj pipali repo!“ Očetu to ni bilo po volji. Rekli so, da še bode ta sneg tako skopnel. Jaz bi to skoraj verjela, saj je na Kozjaku onkraj Drave že izginil. Seveda je to njegova (?) južna stran, ki se v njo upirajo topli solnčni žarki. Mi pa smo na vznožju severnega Pohorja, zato pa smo tako dolgo skriti pod snežnobelo odejo. Tam v Selnici zdaj pipljejo repo, pasejo krave, grabijo listje in se smejiyo nam, ki tukaj zmrzujemo. Pa naj bo, vendar sem rajša v Rušah nego v Selnici. (Kaiser Antonija, n., gl. str. 52.)

3.

Res čudno, da je letos že tako zgodaj zapadel sneg, pa še toliko ga je! Naenkrat so začele po zraku plesati bele muhe, ki se imenujejo snežinke. Naletavale so vedno gosteje in gosteje. Videlo se je ravno tako, kakor če bi kdo moko sipal. Zvečer je bilo že za več prstov snega. Ko pa zjutraj vstanem in pogledam skozi okno, vidim, da ga je že do kolena. Ko sem šel v šolo, sem komaj gabal. A snežiti še vedno ni nehalo, še le zvečer ga je zmanjkalo v oblakih. Ko pridem popoldne iz šole domov, sem moral metati sneg od hiše in delati gazi. Proti večeru je postalo tudi prav mrzlo. Oh, da bi le prišel topel vetrič, ki bi te polizal, ti grdi sneg! (Feichter Franc, sl. n., gl. str. 50.)

December.

4. spis.

- * 1. Večer na mojem domu dne 2. decembra 1908.
2. Razsvetljava in baklada v Rušah na predvečer cesarjevega jubileja.
3. Proslava cesarjevega jubileja na naši šoli.

Večer na mojem domu dne 2. decembra 1908.

Ko sem prišel dne 1. decembra popoldne iz šole domov, sem moral iti k trgovcu po 1 dm dolge sveče. Prišedši domov, sem je moral natak-niti v lepe, raznobarvaste lampijone. Mlajši brat in obe mlajši sestri so se zvedavo kretali okrog mene, kajti pravega pomena teh priprav le niso uganili, pa saj tega tudi ne bi razumeli, če bi jim tudi hotel vse raz-jasniti. Bližal se je namreč pomenljiv dan, dan 2. decembra. Tega dne mine namreč šestdeset let, odkar je zasedel naš blagi cesar Franc Jožef I. svoj prestol. Zato razsveti ta večer vsak zvesti Avstrijan svoje stanovanje tudi od zunaj. Tudi mi smo obesili proti večeru pred hišo 10 lampijonov. Potem smo sedli vsi skupaj na klop pred hišo ter se pogovarjali, kako utegne biti ta večer tam na cesarskem Dunaju. Vsak izmed nas otrok bi pač rad bil tamkaj, zlasti pa si vsak želi videti presvetlega cesarja. Zdaj rekó oče: „Gotovo bodo zopet koga stisnili, ravno tako bo, kakor je bilo tedaj, ko je naš cesar obhajal štiridesetletnico.“ Med tem smo prižgali sveče v lampijonih, ki čarobno razsvetijo naš dom, ki ga loči majhen gozdíč od Ruš. Od tega-le gozdíča sem proti našemu domu se pomika zdaj dolga baklada, ki so jo napravili Rušani v proslavo cesarjevega jubileja. Na čelu stopa nova veteranska godba, pred njo letijo seveda nekateri otroci. Za godbo korakajo domači ognjegasci, za njimi pa naši veterani. Vsak ognjegasec drži v roki gorečo baklo, vsak veteran nese na lepo oglajeni palici barvast lampijon. Zadaj se pa vali množica navdušenega ljudstva, med njimi tudi veliko učencev. Zares pestra slika, ki je ne po-zabim nikoli! Naš dom je bil zdaj kakor v samem ognju. Ali kmalu nam izginejo baklonosci izpred oči, godba utihne, lampijoni pred našo hišo ugasnejo, samo zvezde na nebu še ostanejo ter same razsvetljujejo temno noč — v proslavo cesarjevega jubileja.

(Ozim Rudolf, z. n., gl. str. 46.)

5. spis.

- *1. Kaj sem doživel(a) na Miklavžev večer doma.
2. Kako me je obdaril sv. Miklavž.
- *3. Moj pogovor s parkljem.
4. Parklji na cesti.
- *
5. Ruše v gosti megli.
- *6. Naša dolina v gosti megli.
7. Moja šolska pot v gosti megli.
8. Dolina v gosti megli, planina v zlatem solncu.

1. Kaj sem doživel(a) na Miklavžev večer doma.

Jako smo se otroci veselili tega večera. Po večerji smo šli v sobo in smo se začeli živahno pogovarjati. Seveda se je naš pogovor sukal najbolj o Miklavžu in o — parkljih. Naenkrat začne zunaj pred kuhinjskimi durmi nekaj rožljati. „Joj, Miklavž je zunaj,“ vzkliknemo skoraj enoglasno ter letimo v kuhinjo. Tu sta že stala v snežnobelo haljo oblečena Miklavž in angelj. „Otroci, molite!“ veli Miklavž. Sestrici sta kar padli na kolena in od velikega strahu nista mogli spraviti niti besedice iz ust. Mene je Miklavž vprašal te-le molitve: apostolsko vero, angeljsko češččenje in še več družega. Tudi brata je strogo skušal. Nato smo vsi štirje skupno molili očenaš. Zadovoljen z nami, je potem začel deliti darila. Jaz sem dobila dve oranži, pet smokev, dva rožiča, štiri jabolka, nekaj orehov, „Miklavža“ in parklja, veliko sladkorja in barvaste svinčnike. Miklavž me je torej prav bogato obdaril. Tudi brat je dobil to, kar jaz. Sestrici pa sta dobili punčice in še drugih drobnih reči. Ko je Miklavž razdelil darila, nam reče s prav resnim glasom: „Otroci, radi ubogajte svojo skrbno mater! Ako boste pridni, vas pridem drugo leto zopet obiskat. Ostanite mi zdravi, moji ljubi otročiči!“ In nato je odšel. Zunaj pa je parkelj še enkrat zarožljajal s težkimi verigami, v katere bi nas gotovo bil vklenil, ako bi mi bili neubogljivi, poredni in nevedni. — Drugi dan je vsak vedel nekaj povedati o Miklavžu. Vsi smo bili zadovoljni in smo sklenili, od zdaj biti še bolj pridni. V pondeljek pa je še prišlo po pošti pismo od sestre iz Ljubljane, ki je v njem pisala, kaj je Miklavž prinesel njej in drugim deklicam v „Mladiki“. Pač žalostno je za tiste otroke, ki niso tako srečni, da bi jih Miklavž obiskal ter tako bogato obdaril, kakor je nas.

(Robnik Marjeta, z. n., gl. str. 43.)

2. Moj pogovor s parkljem.

„No, parkelj, koga pa imaš v košu?“ vprašam parklja, ki sem ga srečal zvečer na cesti. Parkelj mi odgovori: „Nekega dečka sem pobasal, ker ni hotel moliti.“ „No,“ mu rečem, „pa mi ga pokaži, zelo rad bi vedel in videl, kateri da je tisti grešnik!“ „Bom ti že pokazal,“ zarenči parkelj, „hočeš, da še tebe denem zraven?“ In res mi je hotel vreči verigo okoli vratu, toda jaz se mu izmuznem, tako da se je z verigo sam udaril po kolenih. Nato je prišel moj brat. Začela sva ga kepati, parkelj pa za nama. K sreči sva mu z bratom ušla. Tako je bilo letošnji Miklavžev večer prav veselo.

(Gorjanc Ferdinand, s. n., gl. str. 80.)

3. Naša dolina v gosti megli.

Ko sem šla danes zjutraj v šolo, je bilo pri nas na Smolniku popolnoma jasno; sneg je imel trdo skorjo. Ko sem pa prišla s hribov v dolino, me je zalegla gosta megla, tako da nisem videla dalje kot par

korakov pred sebe. Že par dni se vlačí ta gosta, siva megla po Dravski dolini. Gotovo je nastala vsled tega, ker je v zraku mnogo mokrote. To tudi vsakokrat čutim, kadar grem zjutraj ob naši Lobnici skozi gosto meglo. Vse je namreč nekako mokro in vlažno. Dobro čutim, da so to neizmerno drobne vodene kapljice, ki se včasí združijo v večje in težje kapljice. Tedaj pa ne ostanejo v zraku, ampak padejo kot dež na zemljo. Tu spodaj v dolini pa je tudi zjutraj vedno dovolj hladno, da se lahko naredi megla. — Žalostno je tedaj, kadar se vlačí tako gosta megla kakor danes. Ko smo nekaj časa bili v šoli, je postalo zunaj lepo jasno. Pa kmalu je bilo zopet vse v gosti megli. Tako se je to izpreminjalo skoraj do poldne. Kadar je tu spodaj v dolini gosta megla, je pri nas na planini lepo jasno. Ako pogledam od nas na Kozjak, natanko vse razločujem, ako pa se oziram po Dravski dolini, je vse s sivo meglo prevlečeno. Zato je bolj prijetno na planini. To pa stori seveda toplo sonce. Pa ko bi le sneg prej skopnel, bilo bi še bolj prijetno. Pa le ta snežna odeja pri nas tako dolgo leži. (Repolusk Valpurga, z. n., gl. str. 44.)

6. spis.

1. Kako se pripravljamo za božične praznike.
2. Zakaj se veselim božičnih praznikov.
- *3. Kako sem hodil(a) po božično drevo.
4. Pred Božičem v ruških prodajalnah.
5. Izložba pri trgovcu S. pred Božičem.
6. V naši trgovini pred Božičem.
7. Kaj si želim o Božiču.
8. Žalost v naši hiši pred Božičem.
9. Vreme pred letošnjim Božičem.
10. Kako smo snažili stanovanje pred Božičem.

*

11. Divje gosi na našem polju.

Kako sem hodil(a) po božično drevo.

1.

Že večkrat sem hodil v tem mesecu po našem gozdu ter gledal to in ono jelovo drevesce. Hotel sem namreč najti tako, ki bi bilo najbolj primerno za Božič. Iskal pa sem le tam, kjer je bilo bolj gosto. Večkrat sem zašel v tako šumo, da nisem mogel ne naprej ne nazaj. Večkrat sem se tudi prevrgel ter do krvavega opraskal. Ko sem v soboto prišel iz šole

domov, jo krenem zopet v naš gozd. Ko pridem do že znane goste šume, zagledam lepo smreko, ki ni mogla nikamor rasti. Bila je ravna kot sveča in ne prekošata, pa tudi ne prerodka. Brž se prerijem do nje ter jo zaznamujem. Ker je bilo okoli nje vse polno trnja, sem se zopet nekoliko opraskal po rokah. Nato se podam ves zadovoljen domov. V četrtek, ko bodem imel več časa, bom šel po njo. Kako pa bode ta smreka pripomogla k temu, da se poveliča v naši hiši eden najlepših naših praznikov, namreč Božič, to Vam bodem že opisal prihodnjič.

(Ozim Rudolf, z. n., gl. str. 46.)

2.

Bližajo se nam božični prazniki. Saj veste, da moramo v teh dneh oskrbeti božično drevesce. Mati mi včeraj skrivnostno rečejo: „Alojz, jutri boš moral iti po nekaj, kar ti sam dobro veš.“ Ko pa pride zvečer oče iz tovarne, slišim besede: „Alojz, boš li kaj šel po smrečico za Božič?“ Nato odvrnem: „Oče, nič se ne skrbite zaradi tega, božično drevesce bom že jaz oskrbel.“ Drugi dan rečejo oče: „Prosi!“ Jaz prosim in iz očetove roke se vsiplje v mojo roko vse polno sladkorja. V torek zvečer pa pravim očetu: „Oče, poglejte v kot!“ In v kotu zagledajo lepo božično drevesce. Bilo jim je zelo všeč. Še bolj pa bode nam otrokom, ko bode viselo na njem vse polno sladkorja in drugih dobrih reči.

(Tanzer Alojzij, n., gl. str. 67.)

3.

Dolgo sem premišljeval, kje bi dobil za nas lepo božično drevo. V soboto zjutraj pa mi pride prava misel, in takoj letim v goščo. Tam hodim in iščem od drevesa do drevesa, ne najdem pa nič. Grem torej naprej. Pridem do drevesa, ki je bilo lepo okroglo, ali za me ni bilo, ker je bilo malo preveliko. Zdaj se podam v goščo, kjer sem lani našel drevo za božični večer. Ko pridem tja, takoj zagledam mlado hojko. Vzamem nož iz žepa in jo odrežem. Potem stečem vesel z drevescem domov in naznanim materi, da že imamo božično drevo.

(Gorjanc Ferdinand, s. n., gl. str. 80.)

J a n u a r.

7. spis.¹

1. Naše božično drevo.
2. Kako smo krasili božično drevo.
- *3. Naše jaslice.
4. Kako smo delali jaslice.

¹ Glej opombo str. 73!

5. Moja lepa božična darila.
- *6. Na Sveti večer.
7. Pri polnočnicah.
8. Na Božič.
- *9. Moj brat (vojak) o Božiču na dopustu.
10. Moj žalostni Božič.
11. Moj izlet o Božiču v planine.
12. Na Novo leto.
13. Kolédarji v Rušah.
14. Na tepežni dan.
15. Večer pred sv. Tremi kralji.

1. Naše jaslice.

Pri nas smo napravili jaslice pod podobo lurške Matere božje. Pod podobo smo najprej pribili dva dolga žreblja, ki držita štirioglato desko. V nedeljo smo pa prinesli lepega, kakor baržun mehkega in živozelenega mahu iz bližnjega gozda. Mah smo zložili v lep hribček, kateremu je tvorilo ozadje mesto Jeruzalem. Po hribčku smo nastavili ovce, koze, osličke, kravice in pastirce. Ob vznožju hribčka pa smo postavili hlevček, v katerem je poleg jaslic sedela Marija. V jaslicah pa je ležalo v plenice povito dete. Okoli jaslic so klečali pastirci ter slavili Boga. Nad hlevcem je bilo v latinskem jeziku napisano: „Slava Bogu na višavah!“ Okoli jaslic je še migljalo vse polno rdečih lučic, božjemu detetu na čast.

Ko so bile jaslice gotove, smo zabili v strop sredi sobe žrebelj, ki smo nanj obesili naše božično drevo. Ko so potem prižgali sveče na božičnem drevescu, se je bliščalo po sobi tako, da skoraj nisem mogla gledati. Na božičnem drevescu pa so viseli pozlačeni orehi, pozlačene krogle z rdečimi obroči, rožiči, fige, punce iz sladkorja, jabolka in še marsikaj drugega. Otroci smo začeli kar poskakovati od samega veselja. Manjša sestra pa se ni ganila od jaslic in mi reče: „Glej, Mica, kak' lepe jaslice imava zdaj midve!“ (Seifried Marija st., z. n., gl. str. 54.)

2. Na Sveti večer.

Ta večer je pač najsvetejši v letu. Ko se je malo zmračilo, grem v gozd, ki je okrog naše hiše. V gozdu ne slišim ničesar. Le smrekove veje se še pripogibajo in rahlo šumljajo. Zdaj pa zdaj skoči katera kvišku in sneg se strosi z nje. Le tu pa tam se sliši kak ptičji glas. — Ko pridem domov, grem in poškopim z blagoslovljeno vodo vse prostore v naši hiši in tudi v hleve grem škropit. Mati pa vzamejo lonec z žerjavico,

na kateri se žge velikonočna oljka. Potem gremo k večerji. Po večerji pa nismo šli spat kakor navadno, ampak čakali smo, da je ura odbila ednajst. Potem greva z materjo k polnočnici. Ko prideva domov, so bile moje oči tako trudne, da niti ne vem, kako sem prišla v posteljo. Tako je minul Sveti večer. (Repolusk Katarina, s. n.)

3. Moj brat (vojak) o Božiču na dopustu.

Že dva tedna pred Božičem je brat z Dunaja pisal, da se jako veseli letošnjih božičnih praznikov, ker pride domov na dopust. V sredo zvečer v božičnem tednu smo ga pričakovali, ker smo vedeli, da pride z devetimi vlakom. Bilo je že poludeset, a brata še vedno ni bilo. Šli smo spat. Vsi smo že trdno spali, kar nekdo pokljuka na vrata. Nisem še prav odprla oči, sem že bila po koncu. Prišel je namreč brat z Dunaja. Vsakega je lepo pozdravil ter mu podal roko. Najprej sem si ga dobro pogledala. Na prsih je imel tako znamenje, ki pomeni, da je dober strelec. Na ovratniku je imel na vsaki strani po eno zvezdo. Na prsih in sicer na levi strani pa se mu je tudi bliščala nova svetinja. Ko smo si ga dobro ogledali, smo ga začeli izpraševati, kako se mu dopade vojaški stan. Brat pa odgovori: „Do zdaj mi je še šlo, hvala Bogu, dobro.“ „Ali je na Dunaju kaj novega?“ ga vpraša oče. „Tako veste, da se v tako velikem mestu vsak dan kaj novega pripeti.“ Potem nam je začel pripovedovati o vojakih, posebno veliko pa nam je pravil o slavnostih, ki so bile dne 1. in 2. decembra na Dunaju in o cesarju. Pa tega vsega Vam tukaj ne morem dopovedati, kajti ako bi hotela vse to napisati, kar nam je brat pripovedoval o Dunaju, potrebovala bi cel zvezek. Tudi nisem vsega popolnoma razumela, ker je govoril večinoma nemški (!). V jeseni ga bomo zopet videli, ako ga prej ne bode zadela sovražna krogla.

(Buchmeister Marija, n.)

8. spis.

1. Danes se zunaj vse blešči.¹

(Splošna tema.)

1.

Sinoči so viseli oblaki doli do zemlje. Na višjih mestih bi se jih lahko bil z roko dotaknil. Svet se mi je zdel čisto majhen. Nobenega ptičjega glasú ni bilo slišati. Še strnadi, katerih je v našem listnjaku vedno dovolj, so se skrili, kakor bi kam odšli. Oče reče zvečer pri večerji: „Jutri bomo

¹ Težki snežni oblaki vise zvečer nad dolino in planino, črez noč pobeli sneg vso pokrajino, proti poldnevu pa se razdele oblaki, in zlato solnce se razlije z modrega neba po mehki snežni odeji, tako da se ves svet blešči od snega in od solnca. — Ta položaj v zimski naravi je ustvaril v učencih razpoložnost za spis, ki ima gornji naslov.

pa gotovo nekaj belega videli.“ Ko sem zjutraj vstal, je priletela moja večja sestra v hišo, rekoč: „Huš, huš, huš!“ Jaz se hitro oblečem — črevljev še sicer nisem obul — ter grem ven.

Komaj stopim iz veže, že sem do kolen v snegu. Še pogledati nisem mogel po njem, tako se je vse bleščalo. Nato sem se hitro obul ter šel po lopato. Z njo sem pred hišo odmetal ves sneg. Tudi kapljati je začelo izpod kapa. Proti poldnevu pa se je zjasnilo. Oh, kako je bilo tedaj lepo! Solnce je začelo metati svoje žarke v sneg. To se je pa bleščalo, kakor bi bil sneg s samimi demanti potrošen. Še do soseda nisi mogel pogledati.

Ni se še skrilo solnce za gore, že so oblaki svoje mreže zopet zdevali pred solnce, kakor bi bili svetlobe ljudem nevoščljivi.

(Namestnik Alojzij, z. n., gl. str. 47.)

2.

Ko sem zjutraj vstala, že slišim praviti očeta: „Otroci, danes pa ne morete iti v šolo, ker je preveč snega.“ Nato smo vsi leteli radovedni ven gledat. Zunaj je bilo vse belo. Tisti dan smo rajši sedeli pri topli peči, kakor da bi pa bili zunaj. Opoldne pa me je nekaj vleklo ven iz sobe in šla sem malo na prosto. Solnce je prijetno sijalo in sneg se je bleščal, kakor da bi bilo samo zlato in srebro na zemlji. Setrica me vpraša: „Kaj pa se tako blešči?“ Jaz odgovorim: „Ljubo solnčece je uprlo svoje zlate žarke v sneg, zato se vse tako lepo blešči.“ Žalostno mora pač biti tam, kjer ne sije zlato solnčece, da bi lahko opazovali, kako se sneg blešči

(Perkovnik Marija, n.)

3.

Danes se zunaj vse blešči, kakor bi bil ves svet z biseri posut. Ljubo solnce upira namreč svoje zlate žarke v sneg. Zato se vse tako blešči. Če gremo zdaj po cesti, se ne moremo ozirati po snegu, ki leži pred nami, ker nam preveč jemlje oči. Najbolj čarobno se je okoli poldneva bleščal naš sosed Kozjak. Čeravno je ves grbast, vendar se mi je danes najbolj dopadel. Tam daleč na zapadu pa sta imeli Velika in Mala kopa vsaka svoj zlat klobuk.

(Markl Štefan, s. n., gl. str. 47.)

9. spis.

1. Mrzli zimski dnevi meseca januarja.
2. Najmrzlejši zimski dan v januarju.
3. Težave na moji šolski poti po zimi.
4. Kako lomimo in vozimo led za ledenico.
5. Na ledu je veselo.
6. Moje največje zimsko veselje.

- *7. Kako se vozimo na sankah v šolo.
- 8. Kako sem se ponesrečil pri vožnji na saneh.
- 9. Zimski večeri v naši hiši.
- 10. Prijeten zimski večer v naši hiši.
- 11. Kako luščimo po zimskih večerih fižol (bučno seme, koruzo).
- 12. Kako sem prvokrat vozil drva.
- 13. Kako vozijo naši drvarji po zimi drva.
- 14. Naše cvetice na oknu po zimi.
- 15. Nekaj o ledenih „ročah“ na oknih.
- *16. Kako krmim ptičke v hudi zimi.
- 17. Včeraj smo kolinili.
- 18. Bratova gostija.

1. Kako se vozimo na sankah v šolo.

Letošnja zima je zelo dolga. Zaradi tega smo se lahko mi šolarji, ki stanujemo na planini, precej časa s sankami vozili v šolo. Začetkom zime še nisem imela sank. Ko sem pa videla, kako so se drugi lepo vozili po gladki cesti sèm doli s Smolnika in da so bili mnogo časa prej spodaj v dolini, sem jih jaz tudi hotela imeti. Zato rečem nekega dne hlapcu, naj mi jih naredi. Tretji dan sem jih že imela. Tedaj sem pač kar poskakovala od samega veselja. Prvi dan še niso dobro šle. Pa tudi prevrgla sem se večkrat. Sčasoma pa so ravno tako dobro tekle, kakor sanke drugih učencev, čeravno so bile moje samo iz desek. Shranjevali pa smo si sanke vedno pri V. G. koči. Ako je peljal včasih kateri voznik na Smolnik, smo ga naprosili, če bi smeli djati sanke na njegov voz. Navadno nam je vsak to dovolil, samo tedaj ne, kadar je peljal kaj težkega v planino. Tedaj smo jih pač morali sami spraviti nazaj. Neko jutro pa svojih sank ne morem najti. V naglici vzamem neke druge sani, ki pa so bile mnogo večje od mojih in zraven tudi še kovane. Tedaj pa je bilo ponoči zelo zmrznilo, tako da je bila cesta skoraj ledena. Bila pa je pri meni tudi neka tovarišica, ki bi se tudi rada sankala v šolo. Skoraj si je nisem upala peljati. A kmalu se ohrabrim. Kjer nisem slutila nobene nevarnosti, tam nisem čisto nič zavirala. Zato je šlo, kakor bi veter nesel najine sanke. Niti enkrat se nisva prevrgli. Ko sva že bili pri koči, sva se zelo smejali, ker sva se tako naglo vozili. Peš bi bili rabili po tej ledeni cesti dobro uro, tako pa sva bili v desetih minutah v dolini. Bog ve, ali se bodo našle moje sani, da bi se še lahko dalje tako vozila v šolo, kakor sem se do zdaj.

(Ramšak Roza, z. n.)

2. Kako krmim ptičke v hudi zimi.

Huda zima je prišla in ptički nimajo krme. Ljudje, ki so dobrega srca, se jih bodo že usmilili ter jim bodo kaj dali. Kadar jaz zjutraj vstanem, grem tudi hitro gledat, ako imajo kaj v škatlji. Ako vidim, da nimajo nič notri, vzamem škatljo in jo nesem v sobo. Tu nadrobim v škatljo kruha ter jo zanesem zopet nazaj na drevo. Potem letim hitro v sobo in gledam skozi okno. Zdaj prileti ptičica v škatljo, pobere s svojim kljunčkom drobtinico kruha, zleti na bližnje drevo ter jo tam snede. Neka dne pa vprašam očeta: „Zakaj pa ptičice ne ostanejo pri škatlji, da bi se najedle? Oče odgovori: „Ako bi ti kaj izmaknila, bi tudi tam ne ostala in čakala tako dolgo, da bi vse použila. (?) Tako pa se tudi ptičice ne upajo.“ Veselo je gledati, kako neprestano letajo v škatljo po drobtinice. Zato pa bodo zopet spomladi in po letu pele lepe pesemce, da bo jih veselje poslušati. Res, uboge so si ptičice po zimi.

(Perkovnik Marija, n., gl. str. 54.)

Februar.

10. spis.

1. Zima krog mojega doma.
2. Zima na cesti.
3. Razgled z naše Kalvarije po zimi.
- *4. Zima ob potoku.
5. Zima ob Dravi.
6. Kako sem hodil čez zamrzlo Dravo.
- *7. Kako sem si delal sani in še nekaj.
8. Kako sva hodila z očetom po drva.
9. Lep zimski večer na prostem.
10. Jasno zimsko jutro.
11. Najveselejša zimska večera v naši hiši.
12. Kako je bilo na Svečnico.
13. Velika nesreča na železnici.
14. Kako sem padel v žago.
15. Drobne ptičice po zimi.

1. Zima ob potoku.

Poglej si vendar potok sredi zime! Kako je ves zarasel z ledom! Nikjer nobene cvetke, ki bi ga krasila. Kako je spomladi bil pester, kako

pa je sedaj enoličen in ves bel! Samo možje hodijo ob njegovem obrežju ter ga s cepini trebijo. Ko smo včeraj večerjali, naenkrat slišimo pok, pok, pok, pokal je namreč led na našem lobniškem potoku. Sedaj je ta potok res jako zapuščen, saj ni ob njem in v njem nikakega življenja. Kadar pa bo prišla pisana in topla pomlad, moral bo vzeti led slovo, in v potoku in ob potoku bo zopet vse živo. Plavale in švigale bodo v bistri potočnici pisane postrvi, zelenele bodo ješje, cvele bodo moje ljubljenske, modre potočnice, in otroci bodo kaj radi zopet skakali in se igrali ob njem. Zdaj je včasih prav malo vode v potoku, ker zmrzne, takrat pa bode struga zopet polna. To pa je zelo dobro, ker takrat bodo imeli v naši tovarni vsi delavci dosti dela. Zdaj včasih ne morejo delati v tovarni samo zaradi tega, ker je premalo vode. Zdaj še le vemo, kako moč ima naš potok in koliko je zaradi tega vreden.

(Kangler Magdalena, z. n., gl. str. 58.)

2. Kako sem si delal sani in še nekaj.

Ko je zadnji teden zapadel zopet sneg, sem si hitro začel delati sani. Očeta sem prosil za tri deske, ki sem jih tudi takoj dobil. Tudi stružec sem potreboval. Ves dan sem sedel pri stružnici ter obsekaval, krivil in stružil sani. Samo zbite še niso bile. Drugo jutro sem na vse zgodaj začel zbijati deske. Ko je bilo vse gotovo, sem si mislil: „Kaj pa bi bilo, če bi nabil še obroče po krivinah.“ Mahnem jo torej proti drvarnici, kjer je vedno nekaj obročev. Kar vzamem enega, ga presekam na dvoje ter ga pribijem na sani. Ko sem bil gotov, sem se šel vozit. Bil je namreč ta dan ravno četrtek. Meni se je pridružil tudi moj tovariš Gorjanc, ki se zna dobro voziti, ker je že vozil drva s planine. Jaz grem prvi na klanec. Tovariš me je pa med tem čakal spodaj ob plotu. Ko sem bil na vrhu pripravljen, snamem klobuk ter zavriskam: „Juhuhu!“ Neslo me je kakor veter. Nazaj držati sem pa pozabil. Zaradi tega me je zaneslo črez plot in črez 1 m visok zid tja na sosedovo njivo. Potolkel sem se na kolenu in na glavi. Nato je šel Gorjanc s sanmi v breg. Tudi on je dal znamenje, da se bo sedaj peljal. Njega pa ni tako hitro neslo kakor mene, ker je dobro nazaj držal. Pri plotu pa je vendar prišel pod sani, tako da se v trenutku niti ganiti ni mogel. Jaz sem mu hitro priskočil na pomoč. Potem pa mi reče: „Lojzek, na tvojih saneh se pač ne bom več vozil, rajši grem v planino drv vozit.“ Meni je odleglo po noči, a njemu šele drugi dan. Ne mislite pa, ljubi moji, da jaz zaradi take malenkosti ne bom več šel na klanec.

(Namestnik Alojzij, z. n., gl. str. 47.)

11. spis.¹

1. Moj oče pri delu.
2. Kako služi moj oče vsakdanji kruh.
3. Moj oče v pisarni.
4. Moja skrbna mati.
- *5. Moj poredni bratec (-a sestraica).
6. Moj najljubši bratec (-a sestraica).
7. Moj najstarejši brat (-a sestra).
8. Moj najmlajši brat (-a sestra).
9. Moj edini brat (-a sestra).
10. Moj bratec Ludovik.
11. Moja sestra Štefka.
12. Moja dobra babica.
13. Moj rajni dedec.
14. Moj najljubši prijatelj (-a prijateljica).
15. Moj prijatelj Konrad.
16. Moja prijateljica Milica.
- *17. Moj prijatelj Namestnik.
18. Moj tovariš Kosmač.

1. Moja poredna sestraica.

Oh, ko bi vi vedeli, kakšna je moja sestraica, bi se pač smejali. Hočem vam jo malo opisati.

Ime ji je Lizika. Stara je štiri leta. Kodrasti lasje so ji rumenkasti, oči pa modre. Ako vas zanima njena porednost, torej poslušajte!

Ko pomoli zjutraj svojo kodrasto glavico kvišku, reče: „Dober večer!“ ali „Dober dan!“ samo dobro jutro ne. Potem gre pit kavo. Ko jo oblečejo in umijejo, pride česanje na vrsto. Česati pa se Lizika ne

¹ Opomba. Tu in tam se priporoča tudi tema: Naš sosed. (Naša sosed a.) Jaz se te teme načelno izogibljem in bi to priporočal tudi drugim. Utegnilo bi se namreč prigoditi, da bi se v kakem takem spisu dotaknil učenec tudi kake slabe strani sosedove ali sosedine. Ker s koncem šol. leta učencem vračajo spisovnice, prigodilo bi se prav lahko, da pride tak spis dotičniku ali dotičnici v roke. Ni izključeno, da se morejo izcimiti iz tega neljube posledice za vse prizadete. — Sploh se pa ne glede na to eventualnost naj ne pripušča učencem nikoli, pisati o komerkoli kaj žaljivega ali zaničljivega.

pusti rada. Kadar ji starejša sestra reče, da mora glavo nazaj držati, ji odgovori: „Menda bom glavo tako nazaj držala, kakor kakšen pes!“ Opoldne pride in nas pokliče k obedu, rekoč: „Zdaj pa le pojte večerjat!“ Kadar pa molimo, pa ona vedno nekaj brblja vmes, ker še ne zna moliti. Vsak večer pa hoče h kateremu drugemu v posteljo. Nekega večera ji reče stric: „No, Lizika, nocoj pa smeš k meni priti.“ Ona pa odvrne: „Bi že prišla, pa potem dobim brke od vas.“ Vsi nato prasemo v smeh. Ona pa gre v kot, a kmalu se zopet potolaži in pride k meni, rekoč: „V šoli je pet učencev. Trije pišejo z metlo, dva pa pišeta s prstom. Sedijo na mizi, pišejo pa na stolih.“ Oh, ko bi še le vedeli, kako Lizika šivlje! Včasih tudi zaspi zraven šivanja. Ona je pač zelo, zelo smešna. Ko bi človek bil še tako žalosten, Lizika ga pač razvedri in razveseli. Jaz jo imam zaradi tega zelo rada. Pa tudi ona mene zelo ljubi.

(Robnik Marjeta, z. n., gl. str. 43.)

2. Moj poredni bratec.

„Tebi pa ni para,“ reče večkrat mati bratcu. Ime mu je Miroslav, pa mi ga rajši kličemo za Mirka. Od ranega jutra do temne noči je skoraj med vrati. Le redkokdaj po dnevu spi. Včasi sedi tudi na stolu pri knjigah. Pa ne smete si misliti, da zna čitati, kaj še. Le tisti hrsk, hrsk se sliši po sobi. Tedaj namreč knjige trga. Marsikatera knjiga je že storila smrt radi tega. Vsi skupaj ne moremo dosti paziti na knjige samo zaradi paglavca. Povsod je tudi na potu. V kuhinji je nekoč lonec zelja prevrgel. Potem je pa bežal v sobo pod posteljo, ker se je bal kazni. Ko pridem iz šole domov, mi pove vse, kar se je čez dan doma zgodilo. Ne pozabi mi pa nikdar povedati, kaj bom jedel. Včasi mi pove še več, kot se je zgodilo. Ima pa tudi „harmonike“ na usta. Te ima tako rad, da jih še nese celo v posteljo s seboj. Sedaj pa že veste, kakšen je naš Mirko. Poreden je res, toda hudoben nikakor ni. Zato ga imamo vsi jako radi.

(Namestnik Alojzij, z. n., gl. str. 47.)

3. Moj prijatelj Namestnik.

Mojemu najljubšemu prijatelju je ime Lojzek. Gotovo ga vsi poznate. V šoli sedi dve klopi pred menoj in se prav dobro uči. Zlasti zna delati lepe spise in se v njih tudi večkrat pošali, dasiravno je drugače bolj resen in zelo pameten. Doma nisva daleč narazen; zato ga večkrat obiščem. Navadno ga najdem v sobi pri kakšni knjigi ali s peresom v roki. Največkrat pa ga vidim, kako je ves vtopljen v čitanje kake povesti. Pri njem je vedno njegov bratec Mirko, ki ga ima ravno tako rad, kakor jaz ljubim svojega bratca Ludovika. Ako je po zimi, prosim svojega prijatelja, da se greva vozit s sanmi ali s šiji. Lojzek mi v to vselej rad

privoli. V poletnem času tičiva tudi vedno skupaj. Rada si pripovedujeva lepe povesti ter si zraven delava piščalke, pokalice, samostrele in druge nedolžne igrače. Lojzka imam rad, da bi ga ne mogel imeti še bolj. Ako je v zadregi, mu pomagam, če morem, ako pa mu ne morem pomagati jaz, pa mu iščem pomoči, kjer morem. Včasih pa ima tudi svoje muhe kakor jaz. Pa saj nisva angela. Sprla pa se vendar še nisva nikoli za resnico in se tudi nikoli ne bodeva.

(Ozim Rudolf, z. n., gl. str. 46.)

12. spis.

1. Pust v naši hiši.
2. Pust za pečjo.
3. Pust na saneh.
4. Kako sem se včeraj našemil.
5. Kako se je včeraj našemil sosedov Tonček.
- *6. Pust na vasi.
7. Pust v krčmi.
8. Kako smo pekli krape.
9. Kaj smo delali na predpustni ponedeljek.

Pust na vasi.

V torek popoldne sem šel s tovarišem na vas, kjer sva že od daleč zagledala nekaj neumnežev. Hitro skočim na most. Kar prileti neka maska ter žene mene in še dva druga tovariša v bližnjo pekarijo. Tu se hitro poskrijemo. Jaz grem na peč, eden tovariš zleze v peč, drugi pa sede poleg peči. Ko pridemo čez nekaj časa zopet na cesto, smo jih zelo kepali. Pri tem smo neki lepi maski popolnoma razcefrali šemo, tako da so se ljudje, ki so stali pred hišami, glasno smejali. Siromaki nikjer niso imeli miru. Od vseh strani so leteli v nje sneženi „krapci“. Črez nekaj časa pa začno mali otroci, ki jih je tudi bilo vse polno na vasi, na ves glas kričati. Bile so namreč že druge maske tu. Te vam hočem nekoliko opisati. Eden je bil oblečen kot lovec in je nosil na hrbtu zajca, drugi je imel obleko iz smrekovih stružin, kakoršnih je polno zunaj v tovarni za šibice, tretji pa je bil ženin, ki je peljal svojo nevesto. Res, čudno jih je bilo gledati, ko so celó ponižno korakali skozi vas. Gotovo niso bili nič posebno zadovoljni s tem grdim vremenom. Ko sem si vse te neumneže dobro pogledal, sem šel domov, snedel dva krapa ter se najedel pustnega zelja in klobas, potem pa sem šel spat.

(Jug Franc, z. n., gl. str. 66.)

Marec.

13. spis.

- * 1. Današnji živinski sejem. (Splošna tema.)
2. Moja zadnja vožnja v Maribor.
3. Na kolodvoru v Rušah ob prihodu vlaka.
4. Na kolodvoru v Mariboru ob prihodu vlaka.
5. Kako se mi je godilo v bolnišnici v Mariboru.
6. Kako se mi je godilo v bolnišnici v Gradcu.
7. Kako spravljamo od hiše sneg.

Današnji živinski sejem.

1.

Ko je pozvonil šolski zvonec in naznanil ednajsto uro predpoldne, smo imeli učenci, kakor vsak dan, četrtr ure prosto. Ker se je na sosedovem travniku nekaj posebnega vršilo, smo vsi zapustili šolske prostore, hiteli ven ter pristopili k plotu, ki loči šolsko dvorišče od sosedovega travnika. Na travniku je stalo veliko lepe, pa tudi mršave živine, a še več ljudi, bil je namreč živinski sejem. Med sejmarji sem opazila dosti meni znanih ljudi. Ti so med seboj prodajali in kupovali živino. Ko sem je tako opazovala, sem videla, kako je neki mož pogledal volom na zobe. Ko je videl, da so še mladi, je vprašal lastnika teh volov, koliko je ceni. Kar mu je ta odgovoril, ni bilo kupcu po volji. Začela sta se precej burno pogajati, poslednjič sta vendar zbarantala in kupec je odštél vsoto, ki sta se za njo pogodila. Tako so tudi drugi kupci nakupili, kolikor so potrebovali, drugi sejmarji pa so se polagoma porazgubili. Ko sem šla opoldne zopet na travnik gledat, ni bilo več ne duha ne sluha o sejmu. Ko bi ne bilo zjutraj tako polzko in ko bi ne bilo v sredo v Mariboru sejma, bilí bi tudi naši gnali eno kravo na sejem in kupili drugo.

(Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

2.

V pondeljek po Črni nedelji so prignali ljudje živino na Novakov travnik. Ker je zdaj slaba pot, zato ni bilo veliko živine. Naenkrat nalletim na vola, ki je imel v meso vzrasel rog. Potem zagledam dva jako lepa junčka, ki sta se neprestano zbadala z rogovi, pa ne za resnico, ampak igrala sta se le. Potem sem še pregledal krave. Nekatere so mi bile znane. Nato je pozvonilo in morali smo se podati v šolo k pouku. Opoldne sem hitel na dvorišče, a videl sem še samo par kokoši na travniku.

(Pajnik Pavel, s. n.)

14. spis.

Vreme na dan 40 mučencev.

(Splošna tema.)

1.

Dne 10. marca je bil god 40 mučencev. Zjutraj je rumeno solnčece krasno zlatilo grbasti Kozjak. Ko sem bila ob ednajstih na prostem, sem videla, da je bil v zraku velik nemir, na nebu pa so viseli temni oblaki. Proti poldnevu pa je začel liti dež. Po zraku pa so začele plesati snežinke. Ko pridem iz šole domov, slišim babico praviti: „Kako je danes grdo vreme! Oh, da bi le 40 dni ne bilo tako!“ Ta dan so bile ceste zelo blatne, voda ruškega potoka pa je bila podobna rjavi kavi. -- Drugi dan je bilo jako ugodno vreme. Po Kozjaku se je kaj krasno bliščal sneg, ki ga je obsevalo zlato solnčece. Besede o včerajšnjem vremenu, ki so jih govorili ljudje, so bile torej prazne, in istotako je bil prazen strah moje babice. (Seifried Marija st., z. n., gl. str. 54.)

2.

Zjutraj je bilo zelo lepo vreme. Sijalo je zlato solnce. Ko sem šla v šolo, si pač nisem mislila, da bi še danes snežilo ali pa deževalo. Po noči je tulil jug in nam je posušil ceste, ki so bile poprej vse v blatu. Ko smo šli ob ednajstih na prosto, je že razsajal močen in mrzel veter po dvorišču. Ta je gotovo naredil iz vodnih hlapov, ki jih je ponoči prignal topli jug, dež in sneg. Proti poldnevu je namreč že deževalo. Opoldne pa je nastala taka tema, da bi komaj bilo, da bi vžgali luč. Na šolskem dvorišču se opoldne nismo mogli igrati, ker je močno deževalo. Zato je bilo zelo žalostno. V šoli smo skozi okna videli, kako se je venomer izpreminjalo. Zdaj je deževalo, potem pa zopet snežilo. Debele snežinke so plesale po zraku in se naposled prav počasno in v vrtincih spuščale na zemljo. Ta sneg pa ni pokril doline, ampak pobelil je samo Kozjak in naše Pohorje. Ljudje pravijo, da je 40 dni grdo vreme, ako na dan 40 mučenicov dežuje ali sneži. Motijo se in se ne motijo, ker je danes zunaj vse mokro in belo. (Eigner Ana, n.)

3.

Ko sem zjutraj vstala, sem vprašala mater: „Mati, je-li mrzlo?“ Mati mi reče: „Ne, je tako toplo, piha jug.“ Potem pa pravi sestra: „Ne bom vzela ovratnika, ker je toplo in lepo sije solnce.“ Proti poldnevu pa so se začeli poditi oblaki. Opoldne pa je močno deževalo, naenkrat pa se je dež izpremenil v drobno pšeno. Ljudje pravijo, če na dan 40 mučencev dežuje, tedaj je 40 dni grdo vreme. Čudno, po zimi smo imeli tako lepo vreme, spomladi pa bomo imeli sneg. V prejšnjem spisu sem

omenila, da so že metulji in zvončki zunaj, sedaj pa se bojo morali skriti. — Ko sem včeraj prišla iz šole domov, je začelo zopet deževati, proti večeru pa se je začelo jasnit. Po noči je bilo vse polno zvezdic na nebu. Zjutraj pa se je zopet prikazalo zlato solnce! Ta pregovor, ki sem ga poprej omenila, je torej neresničen. Sicer pa je res bil letos dan 40 mučencev zelo čuden. (Hostnikar Marija, s. n.)

15. spis.

O p o m b a. Tuintam se trdi, da včasi vendar zmanjka primernih tem za prosto spisje. Meni se zdi, da je taka trditev popolnoma neutemeljena. Mogoče je seveda, da zlasti ob prehodih od letnega časa do letnega časa zunaj v nav i ni baš najti primerne gradiva, mogoče je, da tudi nič drugega ni posebno aktualnega. Kaj je storiti v takih slučajih? Takrat je treba le poskrbeti, da obrnejo učenci svojo pozornost na take stvari, ki se lahko o njih piše kadarkoli. Kakor se dado n. pr. teme 11. spisa rabiti kadarkoli v šolskem letu, istotako se lahko porabijo naslednje teme o domačem živalstvu v kateremkoli letnem času. Naravno pa je, da naj pridejo take teme tekom šolskega leta tedaj na vrsto, kadar baš ni bolj aktualnih na razpolago.

1. Moja najljubša žival.
2. Moji najljubši domači živali.
3. Naš pametni pes.
- * 4. a) Naš prejšnji pes Milord.
b) Naš prodani pes.
5. Naš izgubljeni pes.
6. Naš neumni pes.
7. Naš psiček.
8. Moja psička.
9. Pes gospoda B.
10. Naša zvesta psa.
11. Naša pridna psa.

*

12. Naša pridna muca.
13. Naša mlada, poredna mucika.
14. Naša stara mačka.
15. Naša smešna muca.
16. Naši dve muciki.
17. Naša izgubljena muca.
18. Naš pridni muc in naša lena muca.
19. Naša razposajena mačka.
20. Naše mačke.
21. Naša škodljiva mačka.
22. Moja huda mačka.
23. Kako se bratec igra z mačko.

*

24. Naš pes in naša mačka.
- *25. Naša muca in sosedov pes.
- *26. Kako mi je mačka strla krožnik.

*

- *27. Moji zajčki.
28. Naši mladi zajčki.

*

29. Moja pridna ovca.
30. Naši veseli kozlički.

*

31. Naše kokoši.
32. Kokoši — moje najljubše živali.
- *33. Naš petelin in naše pridne kokoši.

*

34. Naša goveja živina.
35. Naša dva vola.
36. Naša krava Šeka.
37. Naša marogasta telička.

*

38. Naša konja.
39. Naše veselo žrebe.

*

40. Naš hudi pav.
41. Naš rasposajeni pav.
42. Naša grlica.
43. Naš kanarček.

1. Naš prejšnji pes Milord.

Nekega dne prinese nekdo k nam v jerbasu malega psička. Bil je še skoraj slep. „Krstili“ smo ga za Milorda. Vedno sta bila z mačko v podpečniku. Ko je malo odrasel, se je kaj rad igral z našim večjim psom Hadčijem. Ta pa je bil že star in jezljiv. Zato je večkrat prav močno zarenčal v Milorda, ako se je hotel z njim igrati. Ali to tega nagajivčka ni uplašilo, ampak postal je vedno bolj predrzen, tako da se je naposled Hadči vendar začel z njim igrati. Kadar pa sta se igrala, je šlo Milordu navadno zelo slabo, ker je moral vedno ležati. Kolikorkrat je hotel vstati, tolikokrat ga je Hadči s svojo težko taco pobil na tla. Naposled sta se tega igranja vendar le naveličala. Tedaj je bil Milord ves prašen in razmršen. Ko pa je Milord postal večji, smo jaz in drugi dečki prevzeli prej Hadčijevo „delo“. Igrali smo se namreč zdaj mi z Milordom. Kadar smo se hoteli z njim igrati, pobral je kateri izmed nas kak kos lesa ter ga vrgel pred psom. Komaj pes les zagleda, plane za njim, ga pobere in oddirja. Mi pa za njim. Ta nagajivec nas je večkrat za norca imel, ker je skakal sem ter tja, da smo bili včasih že vsi obnemogli. Tedaj pa je legel v travo ter jezno grizel les. Včasih pa se nam je vendar posrečilo, da smo mu vzeli tak kos lesa. Tedaj pa je komaj čakal, da bi mu ga kateri spet vrgel. Neko zimsko jutro pa je grozno tulil zunaj pred hišo. Nato pa je izginil, da nekaj časa nihče ni vedel, kam. In kaj se je z njim zgodilo? Ubogi Milord je prišel namreč pod vlak, ki mu je odrezal obe zadnji nogi. Z veliko težavo je priplezal do nekega grma, kjer ga je potem železniški čuvaj ustrelil. Bilo nam je vsem jako žal za njega. — Milord je bil ves črn, samo na prsih je imel belo liso. Njegova dolga, kodrasta dlaka pa se je svetila kakor krtov kožušček. (Sernc Adolf, z. n., gl. str. 100.)

2. Naš petelin in naše pridne kokoši.

Pri nas doma imamo enega petelina in dvanajst kokoši. Vsaka kokoš je druge barve; zato je jako lepo gledati, ako se skupaj sprehajajo. Posebno spomladi na pisanem travniku, tam se ne ve, ali je kaka

cvetica ali je kokoš, tako lepe pisane suknjice imajo. Vse nam zelo pridno nesejo jajca. Vsaka ima svoje ime, tako tudi petelin. Temu pravimo namreč Pepo ali pa tudi Velikan. Ker je zelo velik in ker ima jako lepo perje. Kadar gredo na pašo, je on zmiraj prvi in ne pusti nobene kokoši naprej. Zjutraj, že na vse zgodaj, si zapoje svoj kikiriki ter nas kliče na delo, črez dan pa zvesto vodi svojo družino. Ko leže črni mrak na zemljo in kokoši že sladko spijo, še on vedno poje na ves glas: kikiriki, kikiriki! Gorje, če bi se zdaj mačka dotaknila kake kokoši, on se kar spusti v njo in jo začne tolči s kljunom po glavi. Zato raje mačka beži, če vidi, da je petelin kje blizu. Kadar pride tisti čas, ko dobijo kako zrno, že cela družina čaka pred vrati. Jaz jih kaj rada opazujem, kadar jedó. Včasih se tudi prigodi, da se kokoši in petelin stepejo. Tedaj jih pač petelin dobi po glavi. Ko vidi, da si ne more več pomagati, gre s krvavim grebenom proč ter ne mara več za svojo družino. Ko so si spet dobri, pokliče petelin svojo pisano družbo ter hodi z njo po dvorišču gor in dol. To vam je godba! Petelin veličastno zapoje kikiriki, kokoši pa kokodajckajo, da je kaj. Če jih pokličem pi, pi, pi, tedaj prideta po dve in dve k meni in zdaj je videti, kakor da bi se pomikala procesija po našem dvorišču. Petelin pa je seveda prvi, kakor bi jim kazal pot. Ako pride kak pes, da kokošim hitro znamenje, da se poskrijejo, on sam pa brž zleti na bližnje drevo. Pes ga zdaj žareče gleda, a petelin si misli: „Le gledaj me hudo, dobiš me pa ne!“ Potem pa zmagonosno zapoje svoj kikiriki, kakor da bi hotel zasramovati psa, ki bi rad prišel do njega, pa siromak ne more. Menda si naš petelin pri tem tudi misli: „Glejte, jaz sem pač v resnici velikan, ki se nikogar ne boji!“ Tak je torej naš petelin in take so naše kokoši.

(Kangler Magdalena, z. n., gl. str. 58.)

3. Moji zajčki.

Veliko veselje imam s svojimi zajčki. Zdaj jih imam devet. Poprej pa sem jih imel štirinajst, pa mi je mačka dva zadavila, tri pa mi je zajka sama ubila. Ker pa sem se bal, da bi mi zajka še ostalih devet ubila, dejal sem jih k drugi zajki, ki ima tudi mlade. Včasih jih nesem na trato, kjer so zelo radi. Veliko veselje imata z njimi tudi moj mlajši bratec in moja sestra. Ako jih jaz prinesem ven, je brat kmalu pri njih. Lovi jih na vse pretege, toda zajčki ga ne počakajo. Nekega dne pa je le dobil enega, ki ga je mislil nesti takoj materi. Pri tem pa ga je držal okoli trebuha tako trdno, da sem mislil, da bo zajček takoj poginil. Prijel sem torej brata za roke in mu z vso silo vzel zajčka. Mislil sem ga že vreči na gnoj, ali mati mi reče: „Namoči ga hitro v vodo, znabiti še pride k zavesti!“ Storil sem po maternih besedah. In res, zajček pride

zopet k sebi in skoči iz vode. Ko je pribežal v hlev, se ga drugi ustrašijo in poskrijejo v luknje. Takšni so torej moji zajčki.

(Flakus Albin, n.)

4. Kako mi je mačka strla krožnik.

V šoli smo dobili zadnjič več opazovalnih nalog iz naravoslovja. Tako bi morali tudi doma opazovati, ali voda prej shlapi na vetru ali pa v sobi, kjer je zrak miren. Včeraj zjutraj sem mislil napraviti doma ta poskus. V ta namen sem dejal en krožnik z vodo ven na prosto, kjer je bil ravno veter, drugi krožnik, na katerem je bilo ravno toliko vode, pa sem dejal v sobo. Potem grem čitat knjigo: „Pri severnih Slovanih.“ Ko že nekaj časa čitam, je zunaj nekaj zaropotalo. Kakor bi me veter nesel, sem letel na prosto, a kako sem se prestrašil, ko sem videl krožnik na tleh, zdobljen na drobne kosce. Postal sem žalosten, škorci na bližnjem drevesu pa so se mi smejali. Mati zakliče: „Čuješ, Anza, zdaj se že šiba namaka, enkrat še mi tako naredi!“ Jaz se zagovarjam rekoč: „Saj nisem jaz kriv, da se je krožnik strl.“ Potem pa žalosten pobrem vse črepinje, a škorci so se mi še vedno posmehovali, kakor bi vedeli, da me s tem dražijo. Poleg vsega tega pa še zdaj vedno ne vem, ali voda prej izhlapi na vetru ali v sobi.

(Šauperl Janez, n.)

5. Naša muca in sosedov pes.

Doma imamo majhno muco, ki bi se rada vedno igrala s psi. Nekega dne jo vidim, kako se je igrala s sosedovim psom. Naenkrat pes zatuli, in muca je bila kakor blisk na strehi. Sedaj je bilo čudno gledati psa, kako je praskal po steni, ker gor na streho ni mogel priti. Potem grem jaz tja, psa naženem, muca pa skoči s strehe in smukne v hišo. Pes pa gre za muco in jo čaka v kuhinji. Črez nekaj časa pride mačka. Pes ji ne stori nič in se zopet igrata. Ko se pa že mačka naveliča, hoče iti v sobo, pa ne more noter. Tedaj pa gre po psa. Ker pa tudi oba ne moreta odpreti vrat, začneta oba tuliti. Namesto da bi potrkala na duri, pa raje oba tulita. Kadar dobi mačka jesti, ji gre pes včasih pomagat, pa ne da bi se prekrižala, koj jesta naprej, včasih celo skledico prevržeta. Kadar se mačka sama igra, tedaj jo pes le gleda. To je tedaj, če ima kak oreh. Mačka stopi daleč od njega in če je vedno miren, skoči tja na njega, da ga malo prebudi(!). Ko ga prebudi, gre malo vkraj. Ali kaj, oreh je noče ubogati. Ko se pa že vsega naveliča, gre pod posteljo in

(Gorjanc Ferdinand, s. n., gl. str. 80.)

16. spis.

1. Škorci so tu!
2. Moj pogovor s škorcem.

3. Kdo me kliče?
4. Glej ga, prvega škorca!
5. Sosedovi škorci.
- *6. Naši škorci.
7. Škorci na naši jablani.
8. Naši škorci in siničice med sabo.

*

9. Kako sem opazovala škrjančka.
10. Jaz in škrjanček.
11. Prvi škrjanček.

*

12. Pastiričice so tu!
13. Franček in ptičke.

*

- *14. Prvi metulj.
15. Jaz in metuljček.
16. Edek in metuljček.

*

- *17. Prvi zvončki.
18. Zvončki že cveto.
19. Kako sem hodila po zvončke.
20. Jaz in zvonček.
21. Bratovi zvončki.
- *22. Moj pogovor z zvončkom.
23. Moji zvončki.
24. Moji zvončki — moje veselje.
25. Zvončki pri našem studencu.
26. Otrok in zvonček.

*

27. Prve mačice.
28. Kako sem se pogovarjala z mačicami.
29. Po mačice sem hodila.
30. Otrok in iva.
31. Moj pogovor z ivo.

32. Pri cvetočem leskovem grmu.
*33. Kako sem nabirala prve pomladne cvetice.

*

34. „Prvi“ pomladanski dan.
35. Lep dan v prvi pomladi.
36. Otroci v prvi pomladi v gozdu.
37. Kako se zdaj grejemo na solncu.
38. Kako nabiram regrat.

*

39. Moja prva vožnja po Dravi.
40. Na Jožefovo v Mariboru.
41. Pri mrliču.

1. Naši škorci.

Ko sem v sredo zjutraj dne 18. sušca pogledala skozi okno, zagledam veliko snega. Mislila sem si: „Naj bo, bomo že nekako prišli v šolo.“ Ali zastonj, nismo smeli iti. Grem ven, da bi se prepričala, ali je res pot tako slaba. In koga vidim zunaj na snegu? — vse polno škorcev. Kako so milo gledali name, kakor da bi mi hoteli reči: „Prinesi nam, prinesi malo zrnja!“ Razumela sem jih ter šla v jedilno shrambo in sem jim prinesla prosa. Natrosila sem jim ga na okno. Dokler sem jaz bila zunaj, niso hoteli jesti, ker so se me bali. Ko pa odidem v kuhinjo, že vidim skozi okno, kako hitro so pobirali zrnca. S polnimi želodčki so odleteli potem na gola drevesa. Tam so letali od vejice do vejice ter veselo žvrgoleli. Ko so postali lačni, so zopet prišli jest. Ubogi ptički, zakaj pa ste prišli tako zgodaj? Malo bi še bili počakali. Tam jim še že velja, kjer so dobri ljudje. Kjer jim pa ne dajo nobenega zrna, tam morajo sirote stradati. Skoro bo ta sneg skopnel, in prišla bo prava pomlad. Tedaj pa bodo tudi ptičice zopet bolj vesele.

(Repolusk Valpurga, z. n., gl. str. 44.)

2. Prvi zvončki.

Juhu, krasna vigrad je skoraj že tu! Res, pravo pomladansko življenje se bo kmalu začelo. Zadnji četrtek sem šla opazovat naravo. Bilo je popoldne. Zlato solnčece je ogrevalo zaspano zemljo. Ptičice so drobile svoje mile pesemce pod vedrim nebom in me razveseljevale z njimi. Začela sem gledati okoli sebe in kaj sem zagledala? Mislite, kaj! Krasen

snežnobel zvonček! Od samega veselja sem veselo zavriskala, rekoč: „Oh, ti predragi moj zvonček, ali si že tukaj? Ali si sam?“ Zvonček: „Veš, tudi drugi bi bili radi prišli z menoj vred na svetlo, a glej, kaj je še tu okoli snega, tako da oni, ako bi tudi radi, ne morejo priti na dan. Prosim te, pomagaj jim, da se bodo tudi oni veselili z menoj ter uživali sveži zrak in se igrali s solnčnimi žarki!“ Jaz: „Revčki ubogi, takoj jim pomagam! Sedaj pojdem domov po motikico ter bom zmetala z njih sneg, da bodo tudi videli solnce ter se veselili in igrali s teboj, dragi zvonček. Pa zdravstvuj ta čas! Z Bogom!“ Hitro sem letela potem domov po motikico ter odstranila sneg od zvončkov. Oh, glejte, kaj jih je še tu, joj! Vse polno nežnih zvončkov je še bilo pod mrzlim snegom. Jaz: „Zdaj pa ste rešeni nadloge, ki vam jo je delal ta preklicani sneg. Ali vas je še več?“ Zvončki: „Tega ti pa ne moremo povedati, ker jih nismo več videli. Kako da si nas ti našla? Ali si se nas že nadejala?“ Jaz: „Oh, kolikokrat sem že hodila sem gledat in vas pričakovat, a nikoli nisem nič našla. No danes vas tedaj vendar enkrat zopet vidim, dragi moji!“ Zvončki: „Hvala ti lepa, sedaj pa se bomo že večkrat videli in se pogovarjali, kako je kaj v krtovi deželi.“ „Veselim se že. To bode lepo.“

(Robnik Marjeta, z. n., gl. str. 43.)

3. Prvi metulj.

Oho, Ti si že tukaj? Kdo pa? Metulj! Danes je zelo lepo sijalo solnce in si je metulj mislil: „Danes bom pa le šel ven, da me vidijo zaspane živali, cvetice in zadremani otroci, ki se že tako veselijo te ljube pomladi.“ Zato je priletel pred mene in mi je rekel: „Ti deklica, ali nisi ti Kaiserjeva Tončka? Če si, tedaj pa me le zdaj dobro poglej in se prepričaj, da je res pomlad že tu! Povej pa to tudi svojim tovarišicam v vasi!“ Jaz mu odgovorim: „Seveda sem jaz Kaiserjeva Tončka. Kako pa me ti poznaš tako dobro? Vendar ti prav ne verjamem, da je pomlad že tu, ker si še sam.“ Metuljček odgovori: „Moji tovariši še večinoma spiyo, samo jaz in še nekateri drugi smo vam prišli oznanjevat, da je Vesna na potu k vam.“ Nato mi poda roko ter odrfči. Žalostno sem gledala za njim, ki je odletel, Bog ve, kam.

(Kaiser Antonija, n., gl. str. 52.)

4. Kako sem nabirala prve pomladne cvetice.

V četrtek sva hodili s sestro na izprehod. Solnce je prijetno sijalo. Mislila sem si: „Jaz tudi ne bodem ves čas v sobi sedela, rajša grem malo opazovat naravo.“ Zdaj se odpraviva na pot. Ko prideva do grmovja, sva opazili nekaj zelenega. A midve greva naprej, saj to ni bilo kaj posebno lepega. Zdaj prideva do potočka. Sestra reče: „Tukaj mora že nekaj biti.“

„No, pa pojdiva gledat!“ pristavim jaz. Bili so snežnobeli zvončki. Utrgala sem najprej samo enega in sem ga nekaj časa opazovala. Glavico je imel zelo zaspano, kajti ni se še prav zbudil. Zdaj jih še več utrgam, da bi si naredila lep šopek. Vsi zvončki so glavice držali zaspano. A zelo škoda jih je bilo utrgati. No, pa naj bo, jaz tudi hočem imeti veselje, saj že dolgo nisem več videla cvetic. Ko greva dalje, zapaziva še drugo cvetico, ki je imela rumen cvet, toda listja še ni bilo videti. Bil je to namreč lapuh. Tudi teh cvetic sem natrgala ter naredila iz njih lep šopek. Lapuh sem pa našla ob potočku, ker je tam bolj mokro. Zato ima pozneje tako velike liste, saj se mu ni treba bati, da bi mu zmanjkalo mokrote. Tudi zvončki rasto na mokrem. Tam poleg pa je tudi rastla veternica. Ona pa je imela samo na pol odprto glavico. Jaz ji rečem: „Še tebe bom utrgala, saj imam s teboj tudi veselje.“ Potem sem vse te cvetlice lepo zložila v lep šopek in ga bolj rahlo povezala. Sestra pa reče: „Zdaj pa le pojdiva domov!“ Ko sva prišli domov, sva skakali od samega veselja, ker sva našli tako lepe cvetlice. Mati pa reko: „Kako pač more taka cvetličica rasti pod snegom!“ Hitro sem jih dejala v steklenico in jo postavila na okno.

(Perkovnik Marija, n., gl. str. 54.)

5. Moj pogovor z zvončkom.

Zvončki so prizvonili. Sedaj pa le po nje. Zvončki zelo lepo diše. Zvonček mi reče: „Deček, po kaj si pa prišel?“ Jaz mu odgovorim: „Tebe sem prišel iskat.“ Zvonček reče: „Najbrž bi me rad domov ponesel.“ Jaz mu pa zopet odgovorim: „Saj še nisi dovolj razcveten.“ Zvonček: „Res, prav misliš.“ Jaz rečem: „Pa te smem utrgati?“ Zvonček reče: „Pusti me še!“ Jaz pa odvrnem: „Bode te pa drug.“ Potem pa sem ga utrgal in vesel korakal domov, doma pa sem ga dejal v kozarec. Imel sem ga tri dni v kozarcu.

(Šetorič Jožef, s. n., gl. str. 59.)

April.

17. spis.

Današnje slabo vreme.

(Splošna tema.)

1.

„Kaj bo le, ako se bo vreme še dalje tako kujalo. Delo bo silno zaostalo.“ Tako sem slišala danes zjutraj tarnati svojo mater. „Morali bi orati in pograbit senožeti, a kdo more brozgati po takem blatu.“

Zjutraj sem se praznično oblekla, vzela dežnik in šla k nekemu pogrebu. Ker je neprestano lilo, sem imela obleko vso mokro in z blatom

oškropljeno. Ko sem prišla do Ozimove hiše, odkoder je bil pogreb, sem šla s sosedovo deklico v neko uto, kjer sem bila varna pred dežjem. Tu sem čakala tako dolgo, da so se začeli zbirati v procesijo. Sprva sem upala, da dež vsaj nekoliko prejenja, a varala sem se. Ko pridemo na mirodvor, je bilo tam zelo blatno. Po cerkvenih opravilih smo se podali v kapelo, kjer se je služila maša zadušnica. Pri povzdigovanju nisem mogla poklekniti, ker je stala na tleh voda, ki je curljala od dežnikov. Po službi božji sem šla v vas, kjer sem se v neki hiši preoblekla. Ob $\frac{3}{4}$ na ednajst sem šla v šolo. Skozi okno drugega nadstropja sem opazovala naravo. Kozjak so objemale goste megle in tudi po dolini nič ni bilo drugače. Zategadelj nisem imela preveč razsežnega razgleda. Po travnikih so stale mlake, po drevskih vejah pa so visele deževne kapljice, kakor svetli biseri. Tudi domov grede sem marsikaj opazila. Potok, ki se je prej srebrnočisto kristalil v svoji strugi, je zdaj ves kalen drvil s seboj hlode in kamenje. Ponekod se je razlil po cesti, da sem morala iti v šolo in iz šole po stranski stezi. Žagi, ki stojita ob tem potoku, sta šli po bliskovo. Hvala Bogu, da sem imela dežnik; kajti brez njega bi bila mokra kot miš.

Bog daj, da bi vendar enkrat pokazalo vreme bolj prijazno lice. Jaz mislim, da nas ne bo več dolgo vodilo za nos, ker aprila je navadno vsako leto vreme tako nestalno. Nadejajmo se, da pride z majem tudi lepó vreme k nam. To je moja srčna želja.

(Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

2.

Včeraj sem slišal pivko. Takoj sem vedel, da ne bo dolgo lepó vreme, in res danes dežuje. Oče reče: „Danes bi moral sejati oves, pa ga že ne bom mogel.“ Ko sem šel v šolo, sem videl na travnikih velike mlake. Bezovski potok, ki je včasih suh, je bil danes zelo velik. Pek, ki je raznašal zemlje, je imel vrečo okoli sebe, da bi ne bil moker. V šoli sem videl na hodniku veliko dežnikov, od katerih je curljala voda na tla. Na Kozjaku so se vlačile sivkaste megle. Videl sem ljudi, ki so šli od vlaka. Vsi so imeli dežnike, samo orožnik ga ni imel. Vse je bilo mrtvo. Le tu pa tam sem opazil kakšnega vrabčka, ki je skakal od veje do veje. Drevje je še v sladkem spanju. Lipa, ki je stala včasih v lepem oblačilu kakor nevesta, je danes otožna. Linglov ribnik se je razlil po vsem polju tja do hiš. Tudi na šolskem dvorišču so bile mlake. Opoldne nisem šel na prosto, ker je še vedno deževalo. Ob treh sem šel domov. Ker imam raztrgane črevlje, je prišla voda v nje. Zvečer je še vedno deževalo, kakor bi lilo iz škafa.

Bog daj, da bi že bilo enkrat lepó vreme!

(Herič Friderik, n.)

3.

Ko sem zjutraj vstal, sem šel gledat vreme. „Eh,“ sem rekel, „že zopet dežuje!“ Nato smo šli k zajutрку. Ker je zelo lilo, mi reče mati, da ne bova šla s sestro v šolo. Po cesti je bilo gotovo zelo blatno. Drava, ki teče mimo naše hiše, je bila precej velika in zelo kalna. Tudi oče in brat sta prišla zvečer zelo mokra domov. (Pajnik Pavel, s. n.)

4.

Ko sem včera j zjutraj vstala, sem videla, kako močno je deževalo. Vprašala sem mater, če naj grem v šolo. Mati odgovori: „Danes z bratom ne bosta šla v šolo, ker preveč dežuje.“ Ostati pa sva morala doma zaradi tega, ker sva oba imela raztrgane črevlje. Doma sem gledala skozi okno in sem videla, kako je Lobnica močno narasla in kako se je penila. Popoldne sem pomagala materi kruh nositi v peč. Ker pa je tedaj močno deževalo, sem imela kruh ves moker. Kmalu potem je prišel večer in šli smo spat. Ko sem zjutraj vstala, sem bila vesela, da ni več deževalo.

(Sticher Antonija, s. n.)

18. spis.

1. Na Cvetno nedeljo.
2. Moj presmec.
3. Kako sem si delal presmec.
4. Kako rabimo pri nas presmečev les.
5. Kako smo snažili stanovanje pred Veliko nočjo.
6. Kako se pripravljamo za velikonočne praznike.
7. Zakaj se veselim velikonočnih praznikov.

*

8. Lastovke so že tu!
9. Lastovke v našem hlevu.
10. Naše lastovke.

*

11. Prva vijolica. (Saj te vidim.)
12. Jaz in vijolica.
13. Prva trobentica.
14. Tončka pri trobentici.
15. Jaz in jeternica.

*

16. Kako je zadnje deževje razneslo naše ceste.
17. Plazovi v našem vinogradu.
- * 18. Drago solnčece!
19. Ljubljeno solnčece!
- * 20. Sijaj, sijaj solnčece!
21. Moj pogovor s solnčecem.

*

22. Delo na našem vrtu v prvi pomladi.
23. Kako smo rezali brajde.
24. Kako smo delali olje.
25. Velik gozdni požar na Pohorju.
26. Ogenj v tovarni.
27. Kako je mojim staršem hiša pogorela.
28. Kako smo se igrali vojake.

1. Drago solnčece!

Oh, kako dolgo že nismo videli tvojega prijaznega ličeca! Morda smo se Ti kaj zamerili? Ničesar se ne spominjam in tudi ne vem, kar bi Tebe utegnilo užaliti. Kako je bilo že veselo, ko si Ti začelo ogrevati zmrzlo zemljico! Vsak se Te je veselil. In sedaj, ko se nam bližajo velikonočni prazniki, sedaj pa nam nočeš sijati in biti pri nas. To nikakor ni lepo. Prosim Te, pridi zopet oživljat nas otrok, pridi gotovo še pred Veliko nočjo! Pa tudi rastline, živalce in ljudje bi te nujno potrebovali. Glej, drevje bi rado cvetelo, cvetlice bi tudi rade cvetele, da bi čebele nabirale strd po njih, ljudje pa bi radi orali in sejali, a vse to se brez Tebe ne more zgoditi. Zatorej pa pridi, saj vidiš, kako Te neobhodno potrebujemo. Najraji pa bi Te že videli mi otroci na modrem nebesnem oboku. Zdaj pa z Bogom in na svidenje!

Tvoj

Ozim Rudolf. (Z. n., gl. str. 45.)

Ruše, dne 6. aprila 1909.

2. Sijaj, sijaj solnčece!

Ljubo solnce zdaj le malo sije, zmiraj tiči za sivimi oblaki. Kako veselo je bilo takrat, ko smo ga še videli na modrem nebu. Ko sem nekega dne zjutraj ob sedmih odprla svoje zaspane oči, že je solnce

ljubo svoje zlate žarke polagalo na mojo posteljco. In gledalo je tako, kakor bi hotelo reči: „Vstani, vstani, zaspana Anica!“ Gledalo pa je tako prijazno, kakor še nikoli ne. (Gril Ana, n.)

3. Saj te vidim!

Ko sem včeraj hodil po lepi, zeleni, solnčnati trati, zagledam vijolico, ki je molela iz travice. Tičala je za nekim drevesom, kakor bi se mi hotela skriti. „Misliš, da te ne vidim?“ Vsa žalostna povesi svojo glavico. Milo me pogleda in zaprosi, rekoč: „Deček, po kaj prihajaš sem? Pusti me še živeti!“ „Ali še imaš več sestric? Če jih še imaš več, potrgam druge, tebe pa pustim.“ „Seveda jih imam, pa ne malo.“ „Je že dobro, tedaj bom pa druge trgal, tebe pa pustim.“ „Rajši vtrgaj mene, mojim sestricam pa pusti življenje!“ „Naj bo tedaj!“ Jaz se sklonim, jo utrgam, povoham ter urno stečem proti domu.

(Kosmač Vincenc, n., gl. str. 57.)

19. spis.

1. Kako sem hodila na Veliki petek molit božjega groba.
2. Blagoslavljanje kruha in mesa na Veliko soboto v naši hiši.
3. Kako smo obhajali Kristusovo vstajenje.
- * 4. Pri vstajenju Gospodovem.
5. Na Veliko soboto.
6. Kako sem kot ministrant hodil na blagoslavljanje
7. Velikonočni kresi na Kozjaku.
8. Naš kres na Veliko soboto.
9. Sosedov kres na velikonočno soboto.
10. Velikonočni kres sredi našega polja.
11. Kako sem letos obhajala velikonočne praznike.
12. Na velikonočno nedeljo.
13. Najlepši dan mojih velikonočnih počitnic.
14. Kaj sem dobila letos za pisanko.
15. Moja brata-vojaka o Veliki noči na dopustu.
16. Kako je Ozimov Ludovik streljal na Veliko noč.

Pri vstajenju Gospodovem.

1.

Na Veliko sredo so se začele velikonočne počitnice. Kako željno sem že pričakovala zadnjih dni v tednu! Naposled so vendar minuli ti suhoparni dnevi, in nastopila je Velika sobota. Popoldne sem se napotila nekoliko prej z doma, da sem laže prišla k božjemu grobu, ki ga hočem najprej opisati. Kakor vsako leto, je bila tudi letos križna kapela v ruški cerkvi izpremenjena v božji grob. Ob straneh groba je bilo postavljeno razno grmovje, ob plotu pa, ki je obdajal grob in bil okrašen z vencem iz hojevih vejic, je stalo ponarejeno drevje. Spredaj so gorele sveče. Na grobu je stala z zagrinjalom zagrnjena monštranca, v ozadju pa se je razprostiralo mesto Jeruzalem z goro Kalvarijo. Vse je bilo sicer bolj priprosto, a vendar je napravilo na obiskovalca čaroben vtis.

Kmalu se je začelo vstajenje. V cerkvi je bila gneča, ker se je sešlo mnogo ljudstva. Z gore se je razlegal strel, v zvoniku so pritrkavali z zvonovi, na koru pa so peli veselo Alelujo. Ko smo šli domov, se nas je nabrala cela procesija. Kaj krasen pogled je bil na nasprotno stran našega Pohorja, na grbasti Kozjak. Tu so migljali kresovi, liki kresnice v tistem poletnem večeru. Sprva jih sicer ni bilo mnogo videti, a bolj ko smo se bližali našemu planinskemu domu, tem več smo jih videli. Ko smo prispeli na neko planjo nedaleč od doma, sem zapazila, da so niže Maribora spuščali rakete v zrak. Po Slov. goricah pa je gorelo zopet toliko kresov, kakor zvezdic na jasnem nebesnem svodu. Tako sem končala to krasno pot še le, ko sem prestopila domači prag.

(Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

2.

Ko se je začelo mračiti, smo se odpravili v Ruše k vstajenju. Ker je bilo lepo vreme, zato smo bili vsi veseli, najbolj pa seveda me mlada dekleta. Prišedši blizu cerkve, se nam je že oglašil zvon. Šli smo v cerkev, kjer je že veliko ljudi molilo božji grob. Pred cerkvijo so pa bili požarni brambovci in veterani. Začelo se je vstajenje. Zdaj so se oglasili pevci in zapeli „Aleluja.“ Oh, kako so sedaj streljali, prepevali, zvonili, vmes pa je tudi sviral godba. Dolga procesija se je začela pomikati iz cerkve, nato po vasi okoli in zopet nazaj v cerkev. Ko je bilo vse končano, sem šla domov. Na levem bregu Drave, tam na grbastem Kozjaku je bilo mnogo kresov. Zvečer je zopet bilo veselo, ker so streljali, da se je slišalo daleč naokrog. In to streljanje je bilo na čast Kristusovemu vstajenju.

(Marin Angela, n., gl. str. 91.)

20. spis.

- * 1. Naša cvetoča črešnja.
2. Naša črešnja v cvetu in njeni gostje.
3. Pod sosedovo cvetočo črešnjo.
4. Lojzek pod cvetočo črešnjo.
5. Naša črešnja v beli obleki.
6. Pod našo cvetočo hruško.
7. V mladem bukovem gozdu.
8. Življenje v mladem bukovem gozdu.
9. Bukov les spomladi.
10. Mladi bukov gozd ob naši Lobnici.
11. Kako se blišči naš mladi bukov gozd.
12. Pri cvetočem leskovem grmu.
13. Prvi kukavičin glas.
- * 14. Na lovu na divjega petelina
15. Kako si je ptičica delala gnezdo.
16. Žabje regljanje spomladnega večera.
17. Kako sem si delal piščalko.

1. Naša cvetoča črešnja.

1.

Prišla je k nam ljuba pomlad. Vse v naravi se zdaj lišpa in krasi. Tudi naša črešnja noče zaostati za drugimi. V četrtek opoldne se vsedem pod našo cvetočo črešnjo. Oj, kako so duhteli njeni snežnobeli cveti! Z njenega vrha pa se je slišalo zum, zum, zum. Bili so to namreč čmrlji, ki so pili iz cvetnih čašic med in se pogovarjali s črešnjo. Pa tudi pestri metuljčki so letali okoli nje. Ko jo tako pogledujem, jo vendar vprašam: „Črešnjica, boš mi li dala potem, ko odcveteš, rdečih črešenj?“ Zdaj potegne veter, in veje pokimajo, z njih pa se vsuje na tla belega cvetja, da so bila, kakor bi kdo bel prt pogrnil po njih, veje pa se še vedno zibljejo gor in dol. Pa še vedno je črešnja vsa bela, kakor kakšna nevesta. Zaničljivo se ozira na svoje sestre tam v sadonosniku, kakor bi jim hotela reči: „Glejte, kako sem vsa bela, ve ste pa vse tako rujave!“ Sestre pa zašepečejo: „Le čakaj, kmalu bodeš ti taka, me pa bele in še lepše, kakor si zdaj ti!“ Dolgo sem še poslušala, kako je šumelo v njenem cvetju, potem pa sem se poslovila od nje.

(Repolusk Katarina st., n., gl. str. 107.)

Dobro veste, kako je prijetno sedeti pod cvetočo črešnjo. Tudi mene je to veselilo, zato sem šel večkrat tja. Kolikokrat sem se ji približal, vselej so me pozdravljali pisani metulji, marljive čebele in pasasti čmrlji. Metulji so letali okolo drevesa, a čebele in čmrlji so letali od cveta do cveta in si pridno nabirali medu. Nekoč sem se vlegel na trato ter sem opazoval cvetočo črešnjo. Vsa se je izpremenila. Vprašal sem jo: „Kdo ti je pa oblekel tako snažno in belo obleko?“ „Ljuba pomlad me je oblekla, pa kmalu me bode zopet preoblekla.“ Naenkrat ostrmim. Slišal sem namreč neki glas, in ta glas imajo čebele. One namreč godejo z visokim tonom: z-z-z-z Dolgo sem poslušal to godbo, potem pa sem šel domov.
(Gorjanc Ferdinand, s. n., gl. str. 80.)

2. Na lovu na divjega petelina.

Dne 1. aprila se začne tisti čas, ko smejo lovci hoditi na divje peteline. Tedaj gotovo lovcu veselo utriplje v prsih srcé, in nekaj je v njem, kar mu tako dolgo ne dá miru, da to tudi v resnici doživi, kar se mu vsako noč sanja. Zato si nabije puško in kmalu po polnoči odrine od doma ter veselo stopa proti prostoru, kjer ve za petelina. Milijoni zvezdic mu razsvetljujejo pot, po kateri koraka z nabito puško petelinu naproti.

A vse to ni zanimivo samo za lovca, ampak tudi jaz bi si rada to enkrat skusila. Ker je moj stric lovec, ki hodi kaj rad na petelina, sem ga prosila, da bi me vzel enkrat s seboj. Stric mi tega pač ni rad dovolil, zavrniti pa me tudi ni hotel in tedaj mi pravi: „No, le pojdi, le! Pa če petelina ne bodeva dobila, boš pa ti kriva.“ Seveda, zadnje besede je stric bolj šaljivo izgovoril.

Zvečer sem prosila strica, da me najponoči o pravem času pokliče. In tako sem bila že ob dveh zjutraj na nogah. Ob tem času sva se namreč odpravila od doma. Ob polu treh sva bila že na „Apnici“. Gotovo ste še tedaj vi vsi sladko spali. Med potjo mi je stric natanko razložil, kako se moram obnašati, da ne bom petelina pregnala. Malo proč od „grde bukovne“ — tako namreč pravijo ljudje nekemu bukovemu drevesu — je začel petelin „peti“. „Petelin poje!“ reče kratko moj stric. „Zdaj pač oprezno hodi, da petelina ne splašiš! Tiho mi hodi, da ti še enkrat povem! Jaz sem jih seveda ubogala ter sem celo sapo vlekla na se. Ko greva nekoliko dalje, mi še reče stric: „Ko bo petelin zopet pel, tedaj lahko narediva par hitrih korakov ali skočiva naprej, ali ko boš slišala „člak“, tedaj pač stoj pri miru!“ Prišla sva mu že na sto korakov blizu. Tedaj malo postojiva. A naenkrat se zasliši petelinovo „petje“. Kar prestrašila sem se ga, tako čudno je pel. Lazila sva mu tiho in oprezno naproti. Že sva se mu tako približala, da ga naenkrat zagledava. Bil je tako velik,

da še nisem videla nikoli tako velikega ptiča. Solnce je ravno izhajalo, in perje se mu je zelenomodrikasto svetilo. To vam je bilo lepo gledati. Zdaj je ravno naredil „člak“, a moja nesrečna noga je ravno tedaj stopila na suho vejo, in petelin je veselo — odletel, Bog ve kam. Slišalo se je še samo fr-fr-fr, ko je namreč frčal po zraku. Stric pa mi reče: „Oh, ti si pač! Vidiš, zdaj pa imaš petelina. No, pa naj bo, da si vsaj videla, kako se mora lovec truditi, prej ko ga dobi. Doma pa bova vzela domačega petelina in ga pokazala materi.“ Omeniti je še samo, da je bilo takrat veliko, veliko snega.

(Robnik Marjeta, z. n., gl. str. 43.)

Majnik.

21. spis.¹

1. Pomlad ob našem potoku.
- *2. Pomlad v gozdu.
3. Pomlad na travniku.
4. Pomlad na našem sadonosniku.
- *5. Pomlad na našem vrtu.
6. Pomlad krog mojega doma.
7. Pomlad ob cesti.
8. Pomlad na polju in travnikih.
9. Pomlad pod našim kostanjem.
10. Oj, kako je spomladi v gozdu veselo!
11. Letošnji majnik — snežen mož.
12. Kako sem delala včeraj oltarček za majnik.
13. Moj pogovor s šmarnico na vrtu.
14. Pri siničjem gnezdu v gozdu.
15. Ptičje gnezdo na naši jablani.
16. Naša jablana v cvetu.

1. Pomlad v gozdu.

1.

Ko se poslovim od nas dolgočasna starka zima, potrka na vrata zelena in cvetoča vigrad in nas vabi venkaj na plano in v nežnozeleni gaj. Tam na robu gozda je veliko mravljišče, kjer je tako vrvenje in drvenje, kakor da bi v kotlu voda vrela. Ko dospemo v okrilje senčnatega

¹ Glej „Opombo“ str. 77!

gozda, ne vemo, kam bi najprej obrnili svoje oči. Na desni in levi stoje visoke smreke in vitke jelke, ki niti čez zimo niso slekle svoje krasne, temnozeleno obleke, a dalje tam nas bodejo v oči svetlozelena listnata drevesa. Najprej moramo seveda omeniti brezo, o kateri pravi pesnik Zupančič v neki pesmi, da sv. Jurij na njo pleza. To pomeni, da se je ona med tem, ko so druga drevesa še gola, odela z nežnozeleno odejo, da sv. Jurij, ki ima zgodaj spomladi svoj god, že najde nekaj zelenega. Poleg nje razteza svoje veje košata bukev, vsa v nežnem zelenju. Tam zopet stoji orjaški hrast in zraven njega gaber, kateremu je debeli sneg hrbitišče čisto skrivil. A pomlad mu je dala novih moči, da si je zdaj lahko zopet opomogel. Dalje stoje še druga drevesa in se vrste drugo za drugim in drugo poleg drugega. A mi jih ne omenjamo, ker se nam mudi dalje. Po sredini gozda žubori majhen potoček, ob katerem raste majhno grmovje. Tu sem nas tako mika in vleče, ker tu se nam obnovi spomin na otroška leta, ko smo tukaj stavili mline, kovačke, žage i. t. d. V tem potoku švigajo pisane postrvi in zdaj pa zdaj hlastne katera po mušici, ki brezskrbno leta nad bistro vodico. Z zanimanjem jih opazujemo, ali zdajci obrnemo svojo pozornost na nekaj drugega. Blizu nas se zaslisi v grmovju rajsko mili glasovi. Komu je srce radosti tako polno, da izliva vse vesele čute v čarobne melodije? Gotovo ste že uganili, da je to pevec nad vse pevce, namreč naš preljubljeni slavec. Kdo že ni občudoval njegovega mojstrskega grla ali vsaj čital občudovanega?

Z radostnimi čuvstvi v srcu se vrnemo čez polje, kjer kriljajo pisani metulji, domov. Ob potu že najdemo tuintam kako trobentico, v grmovju duhtečih vijolic in pa cele šopke samih zvončkov. Pri nas v planinskem svetu je pač vse bolj pozno, kakor pa spodaj po dolinah in ravninah. Pa že zdaj se nam vse to tako dopade. A kako prijetna in dobrodejna slika za naše oči bo še le takrat, ko bo radodarna Vesna posula tudi naše planinske livade, travnike in polja s pestrobarvnimi cvetkami!

(Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

2.

V nedeljo dne 7. majnika sem šla v gozd, ker sem imela čas. Med potjo sem videla mlado bukovje, ki je pokrivalo s svojimi svetlozelenimi listi zemljo. Želela sem si tudi, da bi našla kaj šmarnic. Ko pridem tja, kjer so bile šmarnice lani, sem videla, da še ne cvetejo. Žalostna sem iskala dalje. Pa kaj, ko jih nič ni bilo. Naenkrat pa zaslišim kukavičino petje. Potem pa je zletela(!) blizu mene in me začela gledati. „Ku-ku,“ jo začnem oponašati. Kukavica je pa boječa ptica, zato je hitro zletela na drugo drevo. Jaz sem pa šla še iskat šmarnic, pa jih nisem nič našla. Listja je bilo sicer veliko, pa cvetja nič. „Bodo še že cvetele,“ si mislim

Tudi druge rastline so pokrivalo zemljo. Ravno tako je bilo videti v gozdu kakor bi kdo zelen prt pogrnil. Potem sem še pogledala po gozdu in potem sem šla domov. (Škorjak Marija, s. n., gl. str. 46.)

2. Pomlad na našem vrtu.

Najrajše se zdaj izprehajam po našem ozelenem vrtu. Ako le imam čas, že sem v njem. Tu imam v prvi vrsti veliko veselje s svojimi, zdaj cvetočimi jagodami. Navadno vzamem motikico s seboj ter jih okopljem in oplejem. Ko se poslovim od njih, dospem do onih živordečih klinčkov. Ko jih nekaj časa tako občudujem, jih vprašam: „Kdo vam pa je podaril ta krasni cvet?“ Klinčki: „Ljuba vigred nam jih je podarila.“ Jaz: „A tako tedaj, ona vam je bila tako dobra.“ Klinčki: „Sedaj pa je že precej vroče, Janezek. Žejni smo. Prinesi nam malo vode!“ Jaz: „No, ako ste pa žejni, vam iz srca rad postrežem. O, saj jaz tudi vem, kaj je žeja!“ Skočim po vodo ter jih zalijem, Potem pa grem vesel dalje. Posod je bilo vse izpremenjeno. Tudi mačic in lilij je vse polno. Vse cveti in zeleni. Tudi vrtnica je že ozelenela. One krasno duhteče šmarnice tam za plotom so že tudi zacvele. (Kupšič Janez, n., gl. str. 77.)

22. spis.

1. Kako sem hodila prosit birmske botre.
2. Treba bo nove obleke.
3. Včeraj sem bila pri šivilji.
4. Kako in zakaj smo stavili slavoloke v Rušah (na Bistrici).
5. Dan sv. birme v Rušah.

23. spis.

1. Moja prva hoja k slapu „Šumiku.“
- *2. Moja prva hoja na Klopni vrh (1335 m).
3. Kako sem hodila k Sv. Duhu na Ostrem vrhu.
4. Naš šolski izlet k Sv. Arihu na Pohorju (1249 m).
5. Naš šolski zlet k Sv. Bolfanku na Pohorju (1037 m).
6. Razgled od Sv. Bolfanka dne . . .
7. Pot od Sv. Ariha do Sv. Bolfanka na Pohorju.
8. Gozdni požar na Pohorju dne . . .
9. V „Ruški koči“ pri Sv. Arihu.

Moja prva hoja na Klopni vrh (1335 m).

V zadnjih počitnicah smo se napotili moja brata, moji sestri in jaz k stricu na Klopni vrh. Hodili smo po riži in za kake tri ure smo že bili

pri malem Šumiku. Skoraj se nisem upal iti po riži naprej, tako je bilo strmo, naposled pa sem se vendar ohrabil ter se plazil za drugimi. Ko pridemo do klopi, se malo odpočijemo. Jaz sem zdaj hotel iti gledat mali Šumik, a sestra mi je to branila, ker se je bala, da bi strmoglavil v globočino. Vendar sem si ga pogledal, kar mi ni žal. Po vedno bolj strmi riži, nazadnje pa po strmi stezi pridemo do velikega Šumika. Nismo se mogli načuditi Lobnici, ki pada tukaj čez visoko peč v globočino. Za štiri ure smo prišli na kraj riže. Naprej je držala pot skozi temen gozd. Za dobro uro pridemo do velikih hlevov, ki jim pravijo „Švicarija“, ker so pred leti imeli Falski tukaj do 80 glav goveje živine ter so delali sir in sirovo maslo. Zdaj sem vedel, da smo na Klopnem vrhu. Ko pridemo k stricu, ki je tukaj v službi falskega grofa, je bilo že temno. Bili smo prijazno sprejeti. Jaz sem se že celo veselil jutra, da bi si ogledal kraj, kamor sem prišel. Ko zjutraj vstanem, letim takoj na prosto. Najprej sem si ogledal poslopje, ki ga imenujejo „Stock“, t. j. nadstropje. Zraven hiše je bil napravljen na visokem brunu strelovod. Ko smo potem šli v klopno-vrško borovje po brusnice, sem videl neke ute, ki jim pravijo „Torfhüte“. Tu so namreč nekdanj sušili šoto. Rezali pa so jo v bližnjem velikem močvirju, ki je nastalo tukaj na vrhu Pohorja zato, ker je svet raven, tako da snežnica in deževnica ne more odtekati, notri pa je sam granit. — Jaz sem ostal cela dva tedna na Klopnem vrhu, oni pa so šli domov. Z dečkom, ki je moj bratranec, sva šla večkrat, zlasti ob jasnem vremenu na razgledni stolp, ki stoji blizu Klopnega vrha. Ta stolp je lesen in 18 m visok. Imenuje pa se Alfonzov stolp na čast falskemu grofu Alfonzu, ki mu sliši ta svet. Ob jasnem vremenu se vidijo s stolpa vsi pohorski vrhunci tja do Velike kope daleč tam na zahodu in do Sv. Bolfanka na izhodu, potem Dravska dolina z mestom Mariborom, ves grbasti Kozjak in še dalje proti severu. Z bratranecem sva pasla tudi devet glav goveje živine. Blizu „Švicarije“ so namreč veliki travniki in pašniki, ki so jih poprej še bolj rabili, ko je bilo na Klopnem vrhu več živine. Slišal sem, da so nekdanj nalašč tukaj posekali gozde ter jih izpremenili v travnike. Ko sva nekoč gnala živino na staro „Glažuto“ past in ko sva si z bratranecem najbolj juckala in pela, prideta brat in sestra ter mi naznanita, da moram drugi dan iti domov. Bil sem žalosten in težko sem se drugi dan ločil od ljube mi planine.

(Dolinšek Edvard, n.)

24. spis.

1. Vrvenje in drvenje na mravljišču v gozdu (ob robu gozda, ob cesti, ob robu našega travnika, naše njive, našega vinograda, vrh naše drvarnice).

2. Mravlje na našem kostanju.

3. Mravlje pred našo hišo.

*

4. Kako nagajajo vrabci škorcem.

5. Mladi škorci na naši črešnji.

*6. Naša mačka in škorec.

7. Strnadovo gnezdo ob potoku.

8. O, ve hudobne vrane.

9. Veverica zna mnogo!

10. Nekaj o lisici zvitorepki.

*11. Glejte jo, lisico-tatico!

12. Lisica na našem dvorišču.

13. Kako se igramo spomladi na zeleni tratici.

14. Lep pomladni večer.

15. Velika suša meseca majnika na polju (na vrtu).

1. Naša mačka in škorec.

Kakor veste, mačka ni celo nedolžna. Večkrat gre namesto po miši k ptičem v vas. Tudi naša mačka se je na ta način zablodila ter zašla med škorce. Naenkrat je bila na drevesu. Gospodar škorec je ravno sedel na pragu pred svojo hišo. Oblečen je bil v temnosivo suktnjo, ki se je baržunasto svetila. Poleg njega je sedela gospodinja. Oba se glasno nasmejeta, ko ju iznenadi sivobeli mačkin obraz, na katerem se je svitalo dvoje sivih oči. „Dober dan!“ pozdravi maček škorca. „Bog daj, Bog!“ odzdravita domača došlec. Zdaj pomoli eden izmed mladičev glavo iz hiše. „Ali so prišli gospod maček po me?“ „Ne vem,“ mu odvrne starec. Maček pa nadaljuje: „Ali bi ne bili tako dobri, pa bi mi pokazali svoje otroke?“ „Kaj?“ začudita se škorca, „ali si prišel po mladiče?“ „Ne, ne,“ pravi maček, „prišel sem vam le nekaj družega pravit, zato bi pa vas že vnaprej prosil za napitnino.“ „Kako novico pa si prinesel?“ vpraša gospodar. „Mladega mucka imam.“ „In za to novico bi rad imel enega mojih mladičev? No, prav tako, pa mi prinesi ti prej svojega!“ „Tega pa gospodinja ne pusti odnesti,“ se izgovarja hinavski maček. „Glej, da se mi pobereš!“ zagrmí nad njim škorec. Maček pa misli zdaj po sili izvesti svojo hudobno nakano. Pravi boj se je začel med njima. Zmaga je bila škorceva. Maček pa ne samo da ni dobil nobenega mladiča, ampak je odnesel tudi precej ran na glavi domov.

(Namestnik Alojzij, z. n., gl. str. 47.)

2. Glejte jo, lisico-tatico!

„Glejte jo, botra, tatico, kako pri belem dnevu predrzno koraka po dvorišču! Veste li, po kaj je prišla? Po obed si je prišla.“ Kokoši so začele leteti v hlev, da bi jih lisica ne dobila. Ko zagleda mene, obstoji in se ne gane z mesta. Dobro sem videla, da je bil rep na koncu bel. Začeli smo štuti psa na njo, a pes se je je sam bal, ker je bila mnogo večja nego on. Potem pa je le začel lesti za njo. Lisica pa se ga ni ustrašila, ampak počasi se je obrnila ter šla nazaj tudi tako počasi, kakor bi še ne znala hoditi. Najbrž si je mislila, da bode že drugikrat dobila kakšno kokoš. Jaz pa ji zakličem: „Zdaj si pač zastonj prišla — nič ne dobiš. Letos nam ne boš kradla tako, kakor si lani.“ Zdelo se mi je, kakor da bi mi odgovorila: „Še bolj bom! Le me glej, boš že videla.“ Jaz pa ji še rečem za slovo: „Le pridi, boš pa videla, da boš morala z dolgim nosom in praznim želodcem oditi kakor danes!“

(Vivat Marija, n., gl. str. 65.)

Junij.

25. spis.

1. Veselo binkoštno jutro.
2. Šege na binkoštno nedeljo pri nas.
3. O Binkoštih na Vrbskem jezeru.

*

- *4. Pot čez Falsko peč v Puščavo.
- *5. Na božji poti v Puščavo.
6. Moja hoja v Puščavo.
7. Prizor s proščenja v Puščavi.

*

8. Prve črešnje.
9. Kako sem čuval črešnje.
10. Letos prvokrat na črešnji.
11. Ptičje gnezdo na naši črešnji.

*

- *12. Jagode so zrele že!
13. Prve jagode.
14. Glej jo, glavico žarečo!
15. Dva šopka živordečih jagod.

- 16 Lep šopek prvih jagod.
17. Črnice (borovnice) že zoré!

*

18. Kako sem lovila glogolove beline.
19. Kako smo lovili rake.
20. Kako sva z bratom lovila postrvi.
21. Naše mlade racke.
22. Mlad ribič.
23. Mlad drvar.
24. Mlada perica.
25. Kako delajo pri V. G. opeko.
26. Nova streha na naši hiši.

1. Pot čez Falsko peč v Puščavo.

Na Mali Šmaren dne 8. kimovca je v Puščavi vsako leto veliko proščenje. Ker je takrat moj god, sem smela iti z materjo v Puščavo. Napotili sva se torej na lansko Ruško soboto dne 8. kimovca tjakaj. Ker sem hotela jaz iti peš, sva morali precej zgodaj odriniti. Imeli sva krasno pot, ker nama vreme ni nič nagajalo. To pot, ki je tudi dokaj zanimiva, hočem tukaj opisati.

Prišedši v dolino, sva šli tu in tam mimo sadonosnikov, kjer so se drevesom šibile veje, obložene s sočnim sadjem. Med potjo se nama je pridružila neka žena. Nedaleč od V. Glaserjeve hiše že zagledam Dravo. Med pogovorom smo tako prispele polagoma blizu do Fale. Zdajci sem zopet zagledala Dravo, ki se je leno valila proti izhodu. Kmalu pridemo do Falske peči, kjer je cesta v živo skalo vsekana. Za železnico pa so morali tukaj narediti predor. Ko tako stopamo po cesti čez skalo, me je skoro groza obhajala; kajti na levi se dviga strma razpokana skala, globoko pod nami pa se peni Drava. Sploh stopa Pohorje na tem bregu čisto do struge in jo močno stiska. Šla sem celo sredi ceste in se nisem upala na rob, ker sem se bala, da bi se mi v glavi zavrtilo in bi se strmoglavila v hladne valove. Zato sem si globoko oddahnila, ko smo zapustile ta nevarni prostor. Naenkrat zaslišim dolg žvižg. Kaj pa je bilo? Vlak je prisopihal do predora in istočasno izginil v temni luknji; a za par hipov je že zopet priropotal pri drugi strani ven. Naša pot drži zdaj mimo falske graščine, ki se dviga visoko nad železnico in Dravo. Ko se že bližamo Puščavi, pridemo najprej do neklih križev, a kmalu nato pa smo že pri lepo ograjenem puščavskem pokopališču. Cerkve še vedno nismo videli,

in jaz sem že nestrpno pričakovala, da se nam prikaže. Kar nas pozdravi iznad nekega holmca cerkvice sv. Ane. Meni je srce veselo utripalo, kajti vedela sem, da bomo takoj dosegli svoj cilj. In res, za par trenutkov smo že zagledali rdeče kriti stolp daleč naokrog znane romarske cerkve v Puščavi. S tem pa je tudi bila končana zares zanimiva pot od Ruš čez Falsko peč v Puščavo. (Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

2. Na božji poti v Puščavo.

V soboto zvečer se je pripeljala sestra s svojima otrokoma. Tisto noč je prenočevala pri nas, drugi dan pa smo se vsi skupaj z vlakom odpeljali proti Fali. Ko sem gledal skozi okno, sem vedno imel pred očmi Dravo, ki se je valila proti Mariboru. Sedaj smo se peljali skozi falski predor. Ko se pripeljemo iz predora, sem že zagledal veliko falsko graščino. Kmalu potem je vlak obstal. Bili smo namreč na falski postaji. Sprevodnik zakliče „Faal“, mi pa smo morali izstopiti. Sedaj gremo peš proti Puščavi in sicer čez Jodlovo goro. Zato je bila cesta precej strma. Že zaslišimo tam v daljavi neko zvonjenje. Sedaj začnemo bolj hitro stopati, saj je držala cesta zopet navzdol. Oj, kako sem bil vesel, ko sem zagledal cerkvico sv. Ane. Ko pridemo v Puščavo, vidimo veliko kramarjev. Kmalu na to gremo molit v puščavsko cerkev. Ko pridemo iz cerkve, se malo okrepčamo in se podamo na postajo. Jaz si kupim vozni listek in kmalu potem se že peljemo zopet proti Rušam.

(Ulipi Jožef, s. n.)

3. Jagode so zrele.

1.

Ali veste, kaj sem včeraj videla? Hodila sem namreč po vinogradu sem ter tja ter nekaj iskala. Davno sem si že zapomnila ta kraj, zato se podam naravnost tja. „Oh, pa nič ne najdem“, godrnjam sama pri sebi, „samo zelene, rdečih pa nič!“ Ali v tem hipu zapazim kakor kri rdečo glavico, ki se mi je že od daleč nasmejala. Od samega veselja poskočim ter jo tako-le nagovorim: „Ljuba moja jagoda, povej mi vendar, kako, da si ti postala tako hitro rdeča, saj še ni dolgo, kar si še-le cvetela?“ Jagoda pa vzdigne svojo glavico ter mi razlaga: „Oj ti, deklica, ali ne vidiš, kako lepo sije solnčece? Glej, ono mi je podarilo to lepo rdeče krilce!“ Jaz: „In koliko oblek pa prav za prav imaš? Ko sem te najprej obiskala, tedaj si še bila bela kot sneg, nato si postala zelena kot detelja, zdaj si pa rdeča kot kri. Gotovo so tedaj črešnje tvoje bratranke!“ Jagoda: „Da, črešnje so res moje bratranke.“ Jaz: „Ljuba jagoda, ali greš z menoj?“ Jagoda: „Oh, ne, pusti me, ne jemlji mi življenja!“ Jaz jo potolažim rekoč: „Saj te pustim živeti, samo domov te hočem ponesti in dejati v vodo, da ne umrješ.“ Jagoda: „Ali pa ne veš, kaj se z menoj zgodi, ako

me odtrgaš? Ne veš li, da tedaj ne morem več živeti?“ Jaz: „Glej, kako si nerodna! Tu čepiš med visoko travo, da še po okolici ne vidiš. Nihče te tukaj ne pogleda, tam pa te bo vsakdo rad občudoval.“ Jagoda: „Oh, nikar me ne loči od mojih sestic!“ Jaz: „No, tedaj pa naj bo, pa grem dalje.“ — Ne dolgo, ko zapazim na solncu vse polno rdečih glav. „Oh, uboge sirote, kako vas tukaj solnce peče! Usmilite se mi, ker se tako potite. Ali greste z menoj v senco?“ Jagode pa privzdignejo glavice ter reko: „Ako pa bi ne prišlo solnce do nas, pa bi ne bile tako lepo rdeče.“ — Začnem jih trgati. Ne dolgo, jih imam lep šopek. Oj, kakšna radost! Zopet hitim nazaj k oni samotni jagodi ter jo nagovorim: „Sedaj pa le pojdi z menoj, glej, koliko tvojih sestic imam že tukaj!“ Jagoda skloni svojo glavo, jaz pa jo urno odtrgam. Z velikim veseljem poneseš njo in njene sestrice domov materi, ki se jih srčno razveseli. Nato jih denem v kozarec ter postavim na mizo. Tu jih vsakdo občuduje.

(Kangler Magdalena, z. n., gl. str. 58.)

2.

Toplega pomladanskega dne grem na našo Kalvarijo. Kar zagledam pod bližnjim grmom nekaj rdečega. To je bila jagoda. Vprašam jo: „Ali si že prikimala?“ Takoj jo utrgam ter nesem svoji sestrici. Ona jo z veseljem sprejme ter jo takoj pohrusta in mi reče: „Že nimam več.“ Ko grem drugikrat na Kalvarijo, zagledam več rdečih jagod. „Oho!“ vzkliknem, „tu jih je pa več nego na onem prostoru.“ Takoj si jih natrgam ter nesem tudi sestrici domov.

(Šetorič Jožef, s. n., gl. str. 59.)

26. spis.

- * 1. Naš vrt meseca rožnika.
- 2. Moj vrtec meseca rožnika.
- 3. Najlepša cvetica (roža) na našem vrtu.

*

- 4. Dan 1. rožnika ali god vseh cvetlic.
- 5. Najlepše je na travniku meseca rožnika.
- 6. Koscí na našem travniku.
- 7. Žalostno je po košnji na travniku.
- 8. Zakaj sem tako otožna ob košnji.
- 9. Dekličino veselje se je izpremenilo v žalost.
- 10. Kobilice na našem travniku.

*

11. Cvetoča rž na našem polju.

12. Mlado žito valovito.

*

13. Naš škorec že drugikrat vali.

14. Prijeten poletni večer.

15. Na moj god. (Lojzkov god.)

16. Zlata poroka na domu moje babice.

*

17. Kako se je moj stric ponesrečil.

18. Otrok v smrtni nevarnosti.

19. Drvar se je ponesrečil.

20. Moja prva nesreča.

Naš vrt meseca rožnika.

1.

Mesec rožnik je tu. Zato je zdaj povsod vse polno zelenja in cvetja. Tudi cvetice in rože na našem vrtu so se zbudile iz dolgega zimskega spanja. Kako prijetno je zdaj sedeti na vrtu! Tu vidiš bele šmarnice, tam zopet pisane mačešice. Sredi vrta so štiri velike grede, ki raste na njih razna zelenjava, kakor: solata, česen, glavnat zelje itd. Te grede pa obkrožajo rožni grmi z raznobarnimi rožami, potem klinčki in iskrice. Nekaj klinčkov že cvete, iskrice pa so že odcvetele. Pri plotu opaziš bolj bledordeče cvetice, ki jih imenujemo „srčeca“, ker imajo srčecu podobno cvetje. V zgornjem delu vrta pri plotu pa vidimo škrlatnordečo japonsko kutino. Sredi vrta tvorita dve roži lep lok. Tam imamo namreč šest tako nastavljenih palic, da se ti dve roži lahko ovijata po njih. V zgornji polovici vrta cveto po gredah in gredicah rdeče marjetice. Za plotom raste razno grmovje, kakor „calycanthus“ ali dišeči grm, „forsitya“, „dentzia“, „magnolia“ itd. Dišeči grm posebno vabi prišleca, ne s svojo lepoto, ampak s svojim čudovito dišečim cvetjem k sebi. „Calycanthus“ je čudna rastlina, ker ne diši samo njen cvet, ampak tudi lub, les in korenine. Pri senčnici v zgornjem kotu vrta se širi bolj temnordeče cvetoča „magnolia“ kot kakšna kraljica med ostalim grmovjem. Na robih gred in gredic pa so lepe orlice. Nekatero rožo, kakor „Maria Henrieta“,¹ „Grace Darling“, „Gloire de Dion“, mesečna roža in par drugih že napol cveti. Na našem vrtu so tudi tri okrogle in ena trikotna gredica, ki jih lišpajo razne cve-

¹ Posamezni rožni grmi in cvetice v tem lepem vrtu imajo namreč etikete, vsled tega je bilo učencem lahko mogoče, jih v svojem spisu imenoma navesti.

tice, katerim pa, izvzemši mačešice, ne vem imena. V zgornjem kotu imamo tudi napol zgotovljeno senčnico, v kateri je zdaj, ko se po nji ovija vinska trta, kaj prijetno sedeti. Naš vrt pa še posebno krasi troje „klematisov“. Eden od teh je moder, drugi bel, tretji pa rdeč. Ob nedeljah občuduje mimo gredoča gospoda zlasti modri „klematis“, ki je včasih tako poln cvetja, da bi se upognil črez plot na cesto, ako bi ne bil dobro privezan na palice, ki so tam liki klini nastavljene. Ne daleč od rdečega „klematisa“ pa cveto snežne kopice (brogovita ali kozja pogačica). Ves vrt se mi sedaj zdi kakšen majhen raj. Kadar se izprehajam po njem, mi srce veselja poskakuje. Vse mine. Tako bo tudi z lepoto našega vrta. Prišla bo zima, ki mu bo vzela zelenje in cvetje.

(Sernc Adolf, z. n., gl. str. 100.)

2.

Rožnik je tu. Povsod je zdaj polno sočivja. Tudi na našem vrtu ga imamo veliko. Imamo pa pet gredic. Na njih vidiš največ solate in zelja. Na eni gredici so pa cvetlice, kakor mačešice, klinčki, „knofiči“, pa tudi klopotci (?). Na sredi se pa šopiri vrtnica s svojim rdečim cvetjem. Na robu pa je neka cvetlica, ki ima srčecem podobne cvete. Zato jo tudi imenujemo „srčece“. Oh, na vrtu je v tem mesecu pač najbolj veselo in najbolj lepo! Kadar pa bo prišla mrzla zima, tedaj bodo pa šle cvetlice spat. Sedaj me še tolažijo cvetlice, tedaj me pa nihče tolažil ne bo.

(Vrhovnik Ivana, s. n.)

27. spis.

- * 1. Včerajšnji vihar in današnja nevihta. (Skupna tema.)
- 2. Nevihta dne 18. rožnika.
- * 3. Nevihta na planini in njeni nasledki.

Včerajšnji vihar in današnja nevihta.

1.

Kdo pa te je, veter, včeraj tako razjezil, da si tako tulil krog oglov in hotel vse preobrniti, kar si le dobil? Ko sem bila prišla iz šole domov, sem šla po jagode. Naproti mi pride naš volar, ki se je že ves čas jezil nad tem vetrom, ki se je polagoma začel izpreminjati v najhujši vihar. Veste li, kaj se je volarju zgodilo? Klobuk mu je zaneslo kakor kakšno pero daleč tja po strmem travniku in potem doli v tisto grdo lužo. Pač sitno, ali ne? Godrnjaje je šel ponj, a ker mu še vedno ni hotel ostati na glavi, si ga je z vrvco privezal ter še vedno godrnjal: „O, ti prekli-

cani veter!“, za kar pa se vihar še zmenil ni, ampak še hujše je začel tuliti in razsajati, da bi skoraj tudi mene odnesel tja v lužo. Ko nato stečem proti hiši, pogledam na vrtno ograjo, a nikjer perila. Grem ga iskat. In glej! Tam na trati je sestrina jopa, tam moje krilo in daleč spodaj na cesti stričev robec. Bog ve, kje je še vse drugo, kar še manjka! Šla sem in sem rešila, kar se je dalo rešiti, dasiravno ne lahko, ker mi je veter nosil prah v oči in me je vedno hotel prevreči. Pa še nekaj je omeniti. Vihar nam je namreč potrl za kakih 10 K šip na oknih. Ali ni to škoda? Vso noč je cvilil, tulil in bučal in še danes zjutraj je na vso moč razsajal. A kmalu potem se je pomiril in solnce je dopoldne sijalo, akoravno nekako bolj zaspano. Opoldne, ko je bilo prosto, se odpravimo nekatere deklice v gozd po črnice. Ko se jaz enkrat ozrem, že vidim, da se valijo tam od zahoda temni oblaki proti nam. „Joj, glejte, danes še bomo imele mokre hrbte!“ zakličem tovarišicam. Vkljub temu se podamo v gozd. Nobene ptičice, nobenega glasu ni čuti več. Vse je tiho in mirno. Toda čuj! Tam na zahodu glasno zagrmi, da se kar zemlja in nebo pretresa. Še enkrat, dvakrat, trikrat . . . potem pa je zopet vse mirno in tiho. Temni oblak se ustavi tam nad gorovjem onkaj Drave. Zdaj pa zdaj pade kakšna debela kaplja dežja na suho zemljo. Žejna zemlja z veseljem sprejme vsako kapljico in si pomoči z njo suho grlo. Malo časa še, in huda ploha se ulije na naše hrbte. „Joj, bežimo, bežimo!“ začno klicati tovarišice. In mi jo uberemo po strmem bregu nizdol po cesti nazaj v šolo. Ko pribežimo na šolsko dvorišče, je že zopet odjenjalo, in zlato solnčece je zopet prisijalo in grelo naše mokre hrbte. Ko sem potem sedela v šoli, je prikukalo ljubo solnčece tudi skozi okno in me nagajivo nagovorilo: „Ej, Marjetica ima moker hrbet! Moker hrbet! Ej, ej! V šoli bi bila ostala, pa bi bila zdaj lepo suha!“

(Robnik Marjeta, z. n., gl. str. 43.)

2.

Ura je odbila tri, štiri popoldne. Kar prilomasti strašen vihar Zmiraj pritiska huje in huje. Po našem orehu je kar škripalo. Ura ravno odbije devet. Zdaj zbere vihar vse svoje moči in rjove tako, da so šipe kar zvene po oknih. Kar pripoka velika orehova veja na tla. Ustrašil sem se tako, da bi skoraj padel na tla. Nato sva šla z bratom loviti kresnic. Ali komaj se je dvignila nežna živalica v zrak, že je potegnil vihar in je zagnal ubožico, Bog ve, kam. — Hipoma zopet nekaj pokne in še enkrat zaškriplje — vihar je odnesel klopotec, ki je bil na oglu vrtno ograje in ga je vrgel s tako silo na tla, da se je razletel na drobne kosce. Papirja je nosilo po zraku tako, da je bilo videti, kakor da bi letali beli golobi. Cerkovnik je že davno odbrenkal večno luč. Zdaj se vihar malo pomiri. Nato se upro moje oči v prej višnjevo nebo, a nikjer ni ponočnih lučic,

nikjer one svetle plošče, ki razsvetljuje temne noči. Še celo vaško svetilko, ki stoji pred našo hišo, je ugasnil ta razgrajč. Zdaj se spomnim, kaj so govorili in kako so tarnali danes ljudje med seboj. „Dež bo!“ tako sem največkrat slišal. Kmet, ki še ne kosi, pa je zdihoval: „Oh, da bi nam ljubi Bog le še podaril malo pohlevnega dežja.“ A oni, ki je ravno zdaj kosil, prosi: „Oh, da bi še le jutri bilo lepo, da bi nas ne nagnalo s travnika!“ Takšno tarnanje se je slišalo danes po vasi. S trudnimi očmi sem se vlegel v posteljo.

Drugo jutro sem se zbudil s solnčnimi žarki vred. Ko vidijo moje oči tako krasno jutro in ko slišijo moja ušesa lastovičje petje, poskoči od veselja moje srce. Hitro vstanem, zmolim jutranjo molitev in že sem na prostem. Ali nekaj se mi ne zdi celo prav. Nekako soparno je bilo, in muhe so postajale zmiraj sitnejše. Komaj odzvoni poldne, že pridrvi zopet vihar, in že je nebo pokrito s črnimi oblaki. Debele kaplje so začele padati na zemljo, zmiraj gosteje in gosteje. Kmalu se začne bliskati n grmeti, potem pa se ulije kakor iz škafa. Nevihta je. In tako se je izpolnila želja tistemu, ki je rekel: „Oh, da bi le bilo kaj dežja!“

(Kupšič Janez, n., gl. str. 77.)

Julij.

28. spis.

1. Poletje na našem polju (vrtu, sadonosniku, gozdu, na cesti, ob potoku, krog našega doma).¹
2. Lepó je zdaj na polju!
3. Pri cvetočem maku.
4. Žetev je tu!
5. Kako sem prvokrat bila ženjica.
6. V mlinu.
7. Kako smo mlatili z mlatilnim strojem.
- *8. Kako peče moja mati kruh.
- *9. Prijetni poletni večeri pred našo hišo.
10. Velika suša na našem polju (travniku, vrtu).
11. Kako je vlak užgal naš travnik.
12. Dežja nam manjka.
13. Studenec nam je usahnil.
14. Ruški potok se je posušil.
15. Kopatí se je zdravo in prijetno!

¹ Glej „Opombo“ str. 77!

16. Prve maline.
17. Zadnja jagoda.
18. Pod našo cvetočo lipo.
19. Pod cvetočo lipo sredi vasi.
20. Kako smo nabirali lipovo cvetje.
21. Kako sem lovil rogače (kresnice).
22. Boj z osami.
23. O, te hudobne ose!

*

24. Moja prva hoja k Sv. Antonu na Pohorju.
25. Moje prvo potovanje na Koroško.
26. Prvikrat na Bledu.

1. Kako peče moja mati kruh.

1.

Najraša peče moja mati kruh. To delo je pa tudi veselo, dasiravno e precej naporno. Najprej načeni mati na vse zgodaj lepe bele moke. Potem vlije v lonec tople vode ter pristavi kvas. Črez nekaj časa začne kruh kipeti. Ko pa vidi, da se delajo na kvasu mehurčki, gre mesit. Predno pa začne s tem delom, naredi vsakikrat s kuhljo križ ter reče: „Bog mi pomagaj!“ Potem pa začne veselo mesiti. Mi otroci pa se spravimo okoli nje ter smehljaje gledamo, kako mesi. Ko se ji zdi testo zadosti trdno, ga vzdigne z roko kvišku in ga dene v nečke. Potem ga valja. Nato pa potrosi jerbasčke z moko in dene v nje testo. Testo v tej posodi zopet kipne. Sedaj moram prnesti bukovih drv. Ko ta drva pogorijo, je lepa žerjavica. „Idi po grebljico!“ mi reče mati. Hitro jo prinesem. Zdaj pogrne z grebljico ogenj iz peči. Potem pa pomete z omelom peč, tako da je snažna in ni nobenega oglja. Na to devlje kruh na lopar in ga vsaja v peč. Če je sedaj ura tri, ga že ob štirih vzame iz peči. Zdaj ga dene na hladen prostor. Najprej ga načne mati. Predno pa to stori, naredi z nožem na spodnji strani hleba sveti križ. „Oh, kako je dober sveži kruh!“ rečem, ko ga dobim v roko. „Otroci, preveč ga ne smete jesti, dokler je svež, ker lahko zbolite“, nas vsakikrat opominja naša skrbna mamica.

(Seifried Marija st., z. n., gl. str. 54.)

2. Prijetni poletni večeri pred našo hišo.

„Lojzek, pojdiva na trato!“ sem vzkliknila nekega lepega poletnega večera. „Ti ne veš, kako je tamkaj veselo. Črički prepevajo, lahko bi rekla, da molijo večerno molitvico. Slišal boš tudi žabo, ki se s svojim

„petjem“ zelo ponaša. No, zakaj bi pa se ne ponašala, saj res zna lepo „peti“, kakor še jaz ne, pa tudi ti ne.“ Tako sem le spravila Lojzka na prosto. Zdaj se ozrem na nebo. Glej, tam na nebeškem oboku me že pozdravlja zlata zvezda, za njo druga in tretja, naposled jih ne morem več prešteti. Zdi se mi, da se mi smehljajo angelci doli z nebes. Ljudje pravijo, da prižigajo angelci sveče, kadar se prikažejo zvezde na nebu. „Zvezd ne smeš šteti“, me opominja zdaj bratec, „če prideš do svoje, se ista utrne in pade z neba, ti pa v tistem trenutku umrješ.“ Bila bi se mu glasno nasmejala, ko se ne bi prikazali v tem trenutku svetli oblaki na obzorju. „Kaj neki to pomeni?“ vprašam nalašč bratca. „Morda kje gori?“ On mi ni znal dati odgovora. Naenkrat zagledava oba nekaj svetlega. Luna se nama je prikazala. Postajala je večja in večja, naposled sva videla že celo. Jaz od veselja poskočim, pa se zopet vsedem na trato. Na nji bi bila zdaj najrajša zaspala, ko bi me brat ne bil motil z raznimi pogovori. Še netopir je bil vesel, da je ljubi Bog dal tako prijeten večer. Kako pač človeku dobro dé, ako se v takih poletnih večerih lahko malo odpočije!

(Vivat Marija, n., gl. str. 65.)

29. spis.

1. Danes je neznosna vročina. (Splošna tema.)
2. V sencí je zdaj najbolj prijetno.

Avgust.

30. spis.

1. Koliko je vreden zadnji dež.
2. Naše polje (naš vrt, travnik) po zadnjem dežju.
3. Dež me je dobil.
4. Danes že zopet solnčece sije.

*

- *5. Letošnji veliki dar božji na našem sadonosniku.
6. Kako obiramo rano sadje.

*

- *7. Velika veteranska slavnost v Rušah.
- *8. Zrakoplov v Rušah.

1. Letošnji veliki dar božji na našem sadonosniku.¹

1.

Ker se že letos vsakdo hvali, koliko je sadja, hočem vam tudi jaz povedati, kako je pri nas.

¹ Se nanaša na sadno leto 1908.

Ker lani ni bilo dosti sadja, je letos spomladi marsikateri rekel, da ga letos najbrž tudi ne bo. Bolj pametno bi pač bilo, ako bi rekel: „Bog nam daj, da bi letos sadno drevje zopet obrodilo!“ Ljudje letos mnogo tarnajo zaradi velike suše. Res je sicer, da je letos velika suša na polju, na travnikih in vrtih, zato pa je na drugem kraju Bog dal obilen blagoslov, to je namreč v vinogradih in sadonosnikih. Ako stopiš zdaj v naš sadonosnik, vidiš vse polno kolov, ki so z njimi podprte veje sadnih dreves. Jaz se ne spominjam, da bi bilo sadno drevje kdaj tako polno kakor letos. Leto 1908. si bode treba torej dobro zapomniti. Rana jabolka so zdaj že zrela. Zato smo jih strosili in sprešali. Dobili smo iz njih jabolčni mošt, ki je sladak kot med. Ker pa je vse tako polno, se še skoraj ne pozna, da smo nekatera drevesa že oklatili. Na našem sadonosniku je še skoraj vse podprto. Zadnjič sem opazovala, kako se morajo veje, ki so obložene z obilnim sadjem, podpreti. Ako gre za posamezno vejo, jo podprejo samo z enim kolom, ki je zgoraj viličasto razdeljen. Ako pa visijo okoli in okoli veje k tlom, tedaj pa položijo na dva vilam podobna kola še tretji drog, ki nosi po več vej istočasno. Taka skrb za s sadjem obloženo drevje je zelo potrebna, da sadjerejec ne trpi škode na svojih drevesih.

Pri nas je sicer dvakrat bila letos toča, drevje na sadonosniku pa je vendar tako polno, da se temu vsi čudimo. Letos bo pač povsod zadosti mošta in jabolk za zimo, pa tudi lepega denarja bodo ljudje dobili za sadje. (Repolusk Valpurga, z. n., gl. str. 44.)

2. Velika veteranska slavnost v Rušah.

1.

V Rušah so pred nekaj leti osnovali dosluženi vojaki veteransko društvo. Imeli so sicer že takrat zastavo, ali cesarskega orla na njej še niso smeli imeti. Še le v par letih so si pridobili pravico, da smejo imeti na svoji zastavi tudi cesarskega orla.

Letos pa so to zastavo slovesno blagoslovili. Ta slavnost se je vršila včeraj dne 11. avgusta. Z bližnjih in daljnjih krajev so bili povabljeni k tej svečanosti veterani, ali prišla so samo nekatera društva.

Jaz, moja starejša in moja mlajša sestra smo bile naprošene, da bi tisti dan bile ovenčane. Zberemo se torej z drugimi vred na slavnostni dan zjutraj pred stotnikovo hišo, kjer izvemo natančni vzpored za slavnost.

Ko je zažvižgal vlak, ki pride v Ruše okoli enajste ure, smo se postavile ovenčane deklice v vrsto in zdaj je vsaka dobila šopek iz hrastovih vejic in dva traka s cesarskimi barvami. Nekatero so dobile tudi hojeve in hrastove vence. Zdajci se zasliši vesela godba in dolga vrsta veteranov nam prikoraka naproti in se pri nas ustavi. Nato gremo deklice z njimi na trg in potem kumici nasproti. Iznad hiš so nas pozdravljale

zastave v cesarskih, slovenskih in deželnih barvah. Pri slavoloku na koncu vasi nas je že čakala kočija s kumico, gospo R. Dve deklici sta zdaj stopili h kočiji, sta kumico pozdravili in ji izročili velik šopek lepih cvetk. Nato pa sta sedli v kočijo, ki je tiho oddržala v vas. Tudi mi se obrnemo ter gremo nazaj na trg naravnost h kapelici, ki je imela na zadnji strani ličen oltar, ves v zelenju. Okoli slavnostnega prostora so potegnili požarni brambovci vrv. Na vsaki strani kapele je bilo pripravljenih par stolov za kumico in za drugo odlično gospodo. Tam je tudi stala belo pogrnjena miza, kamor so položili rdečo žametno blazinico, na kateri je ležalo majhno kladivce. Poleg tega je ležal lovorjev venec, ki so ga potem obesili na zastavo. Okoli te mize smo se postavile v polukrogu belo oblečene deklice, zadi pa so stali čisto do kaplanije sami veterani. Kmalu se je začela služba božja, ki jo je daroval č. gosp. profesor dr. Medved. Po maši je nastopil ta gospod kot govornik in je v krasnih, v srce segajočih besedah razložil pomen vojaškega stanu. Nadalje nam je razlagal o treh vojaških čednostih, ki so: hrabrost, ljubezen in zvestoba do domovine in cesarja. Razložil nam je tudi pomen veteranskih društev. Kot zgled hrabrosti nam je stavil pred oči nepozabnega junaka Nikolaja Zrinskega, ki je junaško potolkel Turka v bitki pri Sisku. Po tem krasnem in ginljivem govoru se je govorniku poveljnik graških veteranov zahvalil, nato pa so razvili novo zastavo domačih veteranov in jo slovesno blagoslovili. Potem so jo odičili z lovorjevim vencem in s šopki hrastovih vejic, nato pa se je priklonila zastavam tujih društev, ki so jo takorekoč zdaj sprejele v svojo sredo. Potem je godba zaigrala cesarsko himno. Ko je bilo vse končano, smo se razšli. Ob treh popoldne pa smo se podali k veteranski veselici k M. Ko smo stopili iz gozda, so nas pozdravljali streli. Tamkaj so nas najprej fotografirali. Potem pa se je zabaval, kakor se je kateri hotel.

(Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

3. Zrakoplov v Rušah.¹

Včeraj dne 9. avgusta 1909. l. je bilo zelo soparno. Zato smo se šli dečki po šoli kopat. Kar zagleda Kosmač visoko v zraku neko reč, ki je bila podobna svinjskemu mehurju. Zato rečem: „Glejte, glejte, Kramarjev pastir ima na vrvci privezan svinjski mehur!“ Tovariši mi pritrdijo. „Glejte, ravno zdaj ga vleče k sebi“, še pristavim. Toda kakor hitro je prišel nižje, je bil ne desetkrat, ampak stokrat večji. Takoj smo se spomnili, da je to zrakoplov. Hitro se oblečemo ter letimo na bližnji travnik. Tu si poiščemo

¹ To je bil namreč zrakoplov „Salzburg“, ki se je dvignil z nadvojvodom Jožefom Ferdinandom in Henrikom Ferdinandom v Celovcu v zrak, da bi „preplul“ Karavanke. Veter pa ga je zanesel na Štajersko, kamor sta nadvojvoda, ki sta med tem že bila izstopila ter ga prepustila drugim, hitela za njim na avtomobilih. Naposled je prišel zrakoplov na severnem vznožju Pohorja blizu Ruš na zemljo, kjer je zbudil med prebivalstvom mnogo pozornosti.

primerno mesto, s katerega smo lahko opazovali zrakoplov. Videli smo natančno, da je imel zgoraj kot hiša velik „mehur“, ki je bil iz svile in kavčuka. Ves je bil preprežen z vrvami. Tudi pod mehurjem je bilo veliko vrvi, na katerih je bil privezan lesen obroč. Na tem obroču pa je visel koš, v katerem smo opazili dva gospoda in eno gospo. Eden je trosil na zemljo nekaj pepelu podobnega. Kar se zaplete tista vrv, ki visi od zrakoplova, med košate smreke, ki rasto na bregu ob cesti poleg Lobnice. Sedaj letimo dečki na breg, čez drn in strn, tako da so nam bile noge polne ostrožnih bodic. Tu zdaj zagledamo že kakih deset mož, ki so vlekli zrakoplov na travnik. Ko ga privlečejo do neke smreke, se prime hitro en gospod, ki je sedel v košu, drevesa ter spleza po njem na zemljo. Zdaj zakliče nekdo: „Izpustite vrv!“ Možje vrv izpuste, velikan pa se spusti v zrak ter se zapelje vrh košatih smrek do velike peči pod Dolinškom. Kar se tista debela vrv, ki so jo prej že odvozljali od dreves, zopet zaplete med smreke. Kako pa zdaj dalje! Zapeljati so se morali z zrakoplovom vrh graščinske žage. Tu spustijo vrv, ki so z njo že prej vlekli velikana navzdol, zopet na zemljo. Možje se kar pripravijo ter primejo za vrv, se uprejo ob hlode pri žagi in ga vlečejo na cesto, kolikor le morejo. Z velikanom sta šla tudi dva lepa vrha smrek na cesto. Jaz sem stal na hloedih. Ko pa vidim, kako se zrakoplov spušča vedno niže in niže, se hočem umakniti vstran, a bilo je že prepozno, kajti veliki mehur prileti med tem kakor kako poslopje na mene, tako da sem bil ves zapleten v mrežo in platno, izpod katerega sem se komaj in komaj skobacal na dan. Pod smrdečim mehurjem — smrdel je namreč plin — pa nisem bil sam, ampak imel sem tam tudi tovariše. V tem hipu pa pridrdrata dva krasna avtomobila med nas, ki sta zasledovala zrakoplov ves čas in sta ga zdaj tu v naši grabi srečno našla. Iz avtomobilov pa stopita dva gospoda. To sta bila dva avstrijska nadvojvoda. Pač si nisem mislil, da bi jaz kedaj tako visokim gospodom gledal v obraz. Ljudstvo je zdaj kar vrelo vkup. Vsi so se čudili zrakoplovu, ki je ležal na cesti, saj pa še tudi nobeden svoje žive dni kaj takega ni videl. Ko so potem spravili ves plin iz zrakoplova — vsi smo se morali valjati po njem, da je hitreje šlo — so možje platno zložili, ga dejali v koš, koš pa na voz ter ga odpeljali na kolodvor. Gospodje pa, ki so ves čas pri tem delu pomagali kot navadni delavci, pa so se z avtomobili odpeljali. Ljudstvo se je pa polagoma razšlo.

(Namestnik Alojzij, z. n, gl. str. 47.)

31. spis.

- *1. Če gledam zvezdnato nebó.
2. Lepó je zvezdnato nebó.
3. Oh, veličasten je solnčni izhod!

4. Včerajšnji solnčni zahod.
5. Kje sem najrajši.
6. Zakaj se veselim jesenskih počitnic.
7. Česa se najbolj veselim koncem šolskega leta.
8. Kateri letni čas je meni najljubši.

Če gledam zvezdnato nebo.

1.

Ko se skrije svetlo solnce za gore, začne ljubi Bog užigati na nebu rumene lučce — zvezde. Najprej užge zvezdo večernico. Ta je največja in najsvetlejša. Za njo pa užiga druge zvezde. Bolj ko se noč temni, več je zvezdâ na nebu. Okoli devete ure po noči je zdaj najlepše gledati zvezdnato nebo. Od jugozahoda proti severoizhodu drži široka rimska cesta, ki pa ni povsod enako široka in tudi ne povsod enako svetla. Kolikokrat jo zagledam, vselej se mi zdi, da vidim tam na nebu mogočen veletok. V resnici pa to ni veletok, ampak ta svetli pas na nebu sestoji iz brezštevilnih drobnih zvezd, ki se baje dado z daljnogledom prav dobro razločevati. Najlepše se rimska cesta vidi, kadar je noč jako temna. Na nebu je tudi lep križ, ki sestoji iz petih zvezd. Poleg križa se vidi Marijina palica. Veliki voz, ki ga zelo lahko najdeš na severnem nebu, je ravno krenil na desno. Blizu njega vozi manjši voz. Celo noč rabita, da se pripeljeta v krogu zopet na tisto mesto, kjer sta bila zvečer. Pri tem pa ostanejo njuna „kolesa“ vedno enako oddaljena drugo od drugega. Med obema vozoma vleče zmaj svoj dolgi rep za seboj. Ob desetih, včasih že prej privede preko Pohorja kokla svoja piščeta in ostane vedno med njimi, le-ti pa neprestano skačejo okoli nje. Tudi druga sozvezdja se še nahajajo na nebu. Jako veselo je gledati zvezde, če se utrinjajo. Včeraj zvečer sem videl, kako se je utrnila lepa zvezda vrh Pohorja ter se kakor blisk speljala čez Kozjak na zemljo. Včasih se pripelje med svetle zvezde tudi tiha luna. Ta nebo tako razsveti, da se marsikatera drobna zvezdica mora skriti, posebno tedaj, če je luna polna. Zdi se mi, da so zvezde bolj vesele, kadar priplava luna med nje, saj je tako tudi pri otrocih, kadar pride mati domov. Na nebu pa niso vse iskrice enako svetle. Nekatere so svetlejše, druge zopet temnejše. Svetlejšje zvezde tvorijo skoraj vedno kako sozvezdje, temnejše zvezde so pa po sinjem nebu navadno raztrošene. Ob dveh zjutraj pridejo trije kosci od izhoda. Ti naznanjajo dan. Zares, lepo je gledati zvezdnato nebo. (Namestnik Alojzij, z. n., gl. str. 47.)

2.

Če gledamo zvezdnato nebo, vidimo marsikaj. Ko pride poldeveta ura, že trosi ljubi Bog po nebu zlate lučce. Najprej pride večernica, tista

je najbolj velika in jo tudi vsakdo pozna. Za večernico pa pridejo druge zvezde, nekatere so srednje, nekatere so pa tako majhne, da jih niti videti ne moremo. Včeraj sem videla koklo in piščeta. Mati pa mi je pokazala voz in rimsko cesto, cesta je dolga in široka, ko pa sem videla veliki voz, sem gledala, kje bi bil mali voz. Ko pa sem vzela tisto širokost, ki jo ima veliki voz med dvema zadnjima kolesoma, šestkrat, sem ga pa takoj našla. Ko sem pa zjutraj zgodaj vstala in ko sem pogledala ne nebo, kaj sem videla? Večji voz je bil daleč tam na izhodu, manjšega pa nisem nikjer mogla najti. Pač pa sem zdaj našla Marijino palico. Ko sem nekaj časa gledala, sem šla zopet spat. A nisem več dolgo spala, šla sem zopet gledat. Tedaj je bilo že tričetrt na pet. Oblekla sem se in ko sem prišla ven, sem videla, kako je ljubi Bog ugašal lučce na nebu. Kmalu potem se je solnce razlilo po zemlji. (Vrhovnik Ivana, s. n., gl. str. 143.)

III. Od spominskih spisov do prostih kompozicij.

Dosedanje izkušnje nas uče, da se v začetku najbolje posrečijo taki spisi, ki nam otroci v njih prosto pripovedujejo, kar so sami doživeli, torej vse to, česar se baš spominjajo. Spise te vrste bi lahko prav primerno imenovali spominske spise.¹

Že v spominskih spisih, kakor smo jih podajali do zdaj, lahko učitelj opazuje majhen napredek. Učenci začenjajo namreč polagoma v svoje spise vpletati, kar so si pri tem ali onem dogodku mislili ali kar so čutili, kako jim je torej bilo takrat pri srcu. Učitelj takoj spozna večjo vrednost teh spisov, ker mu ti-le že odkrivajo del notranjega življenja njegovih učencev.

Takozvani spominski spisi v začetku vsekakor prevladujejo, kar je tudi povsem naravno; kajti snov, ki jo je otrok zaznal s svojimi čuti, ki jo je spravil v kolikor toliko bližnje razmerje do svoje osebe, pač lahko upodobi s pri-

¹ Primerjaj Bernhard Mieth: Freie Aufsätze für die Mittelschule. Wunderlich. Lipsko. 1909.

meroma najmanjšimi težkočami; saj najde za preprosto upodabljanje take snovi najlaže tudi primernih besedi in izrazov.

Do zdaj so torej učenci marljivo zapisovali, kar so videli, slišali, sploh kar so doživeli in česar se spominjajo.

Pri tem so postali toliko izurjeni — to pač dokazujejo doslej podani prosti spisi — da lahko v 5. šolskem letu, saj proti koncu šolskega leta, storijo korak naprej.

V 5. šolskem letu se namreč lahko zahteva od učencev včasih tudi kaj težjega, nego je spominski spis.

Učenci te stopnje naj bi se poskušali namreč v prostih kompozicijah, naj bi poskušali tu in tam samostojno najti in napisati kako povest, kako pravljico ali basen.

Ne glede na veselje, ki ga imajo otroci do takih majhnih pesniških poskusov, imajo tudi od njih posebno korist, ker jim taki proizvodi dajejo najlepših prilik, da pokazujejo svojo samostojnost v upodabljanju in tudi svojo individualnost.

Poleg tega pa še je pomisliti nekaj drugega. Med otroki enega oddelka ali razreda je vedno nekaj takih, ki so bolj iznajdljivi, ki tiči v njih več tvoriteljne sile nego v ostalih njihovih tovariših. No, če je pa temu tako, zakaj bi se pri spisovnem pouku takim otrokom ne dajalo prilik, ustvarjati v gori označeni smeri nekaj popolnoma samostojnega, izvirnega?

Pustimo torej otrokom, ki radi komponirajo, ki imajo bujnejšo domišljijo, to veselje in dajmo jim tu in tam priliko, potovati v ljubljeno deželo domišljije!

Že v 3. in 4. šolskem letu pa naj se pripravljajo otroci na proste kompozicije tako, da se navajajo včasih zapisati svoje lastne, torej resnične dožitke v obliki povestic.

Učencu je treba v takem spisu postavljati samo svoje krstno ime ali besedo „otrok“, in povestica je napisana. Ako se otrokom najprej prečita kak tipičen spis te vrste, dobé tako izpodbudo, da se gotovo vsak rad poskusi v njem.

Evo nekaj zgledov!

1. Otrok in zvonček.

Anzek gre neko jutro v šolo. Med potjo zagleda neko cvetlico, ki je bila jako lepa. Že vidi, da je zvonček, in se ji začudi: „Oj, ti sirotica, sirotica, zakaj li že zdaj priklješ s to lepo belo glavico?“ Zvonček: „Saj vidiš, kako tu sem lepo sije solnce, tedaj se vendar moram prikazati.“ Anzek: „Da, da, sedaj že sije, potlej pa ne bo.“ Zvonček: „Ne, ne, zakaj pa tako lepo ptičice pojo in rožice pa ne bi cvetele?“ Anzek: „Jaz sem že pozabil na to. Res je, da tam, kjer ptičice pojo, še rožice cveto.“ Sedaj pa te utrgam. Zvonček: „Ne, ne!“ Anzek: „Da, hej kak' lepo dišiš!“

(?, 3. šol. leto. n.)

2. Marica in cvetoči bezeg.

Ko je šla Marica nekega dne iz šole, se ji naenkrat naproti pri-smehlja bezeg s svojimi velikimi cveti. Ko ga Marica zapazi, se mu hitro prikloni ter reče: „Dobro jutro, moj ljubi bezeg, ali si se vendar že prebudil, ti zaspanček ti?“ „Bog daj,“ odvrne bezeg. Marica mu zopet reče: „Le hitro razvijaj svoje cvetove, da bom že skoraj jedla krape iz tvojega cvetja!“ „Le počakaj še malo!“ odvrne bezeg. Potem pa je Marica na vsak način hotela imeti cvet. Zato reče: „Saj eden cvet hočem imeti, da ga ponesem dragi mamici.“ Nato sta si Marica in bezeg voščila lahko noč. Potem pa je Marica hitela domov. Mamica njena se je iz srca razveselila lepega bezgovega cveta. (Robič Marija, n., 4. šol. leto.)

3. Lojzek in berač.

Ko je Lojzek šel danes v šolo, je zagledal berača, ki je sedel na kamenu pred hišo ter prosil miloščine. „Slišiš?“ ga pokliče berač, „ali nimaš nič torbice? Ti siromak, ti! Ko sem še jaz hodil v šolo, tudi nisem imel nič torbice, ker so mi bili starši tako ubogi, kakor sem zdaj jaz.“ Ko sliši Lojzek te besede, se mu berač v srce zasmili. Bil je star vojak. Na prsih je imel tri svetinje, znamenja, da se je nekdaj boril za domovino in cesarja. Nekdaj gotovo ni poznal strahu, zdaj pa je trepetal ves bleđ na kamenu. Svojo vojaško kapo pa je imel pred seboj na kolenih obrnjeno. V njej je bilo par vinarjev. Tudi jaz (!) bi mu bil iz srca rad kaj daroval, a nisem imel ničesar.

(Janko Alojzij, z. n., 4. šol. l.)

Evo še nekaj takih tem, ki so si jih učenci 4. šolskega leta izbrali sami ter jih potem obdelali istotako v obliki povestice!

1. Franček in ptička.
2. Otrok in iva.
3. Edek in metuljček.

4. Marijana in jeternica.
5. Deček in škrjanec.
6. Mimica in cvetoča črešnja.
7. Cilika in zrele črešnje.
8. Lojzika in jagode.
9. Olgica in pomlad.
10. Micika in iskrica.
11. Ema in lastovke.
12. Mimica in cvetoči travnik.
13. Marica in cvetoča vrtica.
14. Tonček in potoček.
15. Fridolin pri čolniču ali mlad brodnik.
16. Radodarni Zdenko.
17. Deček in lipa.
18. Deklica in cvetoči mak.

O zgoraj podanih spisih se torej lahko trdi, da nas že nekoliko spominjajo majhnih povestic, saj imajo že tudi njih obliko.

Učencem je zdaj le treba, snov s pomočjo svoje domišljije samostojno iznajti, ne da bi jo doživeli, in prehod do prostih kompozicij je izvršen.

Evo nekaj zgledov prostih kompozicij, ki so jih spisali učenci 5. šolskega leta!

1. Kdor ne uboga, ga tepe nadloga.

Ko je mačka videla, da bodo mladi škorci skoraj začeli letati, se napoti po deblu navzgor, potem po vejah k škorčji hišici in jih tako-le nagovori: „Ljubi škorci, kako ste pač lepi! Veseli me, da sem vam botra.“ „Kaj, vi naša botra?“ „Ali še tega ne veste? Je pač žalostno, da še svoje botre ne poznate! No, pa saj sedaj veste, da sem jaz vaša botra.“ „Ja, tako?“ „Pridite malo ven k meni! Boste videli, kako je tu zunaj veselo. Če pridete brž, dati hočem vsakemu majhno darilce.“ Škorci se spogledajo. „Mati nam je prepovedala. Rekla je: Ne hodite mi ven, sicer vas zadene velika nesreča. Zato pa se zdaj ne upamo iz hišice.“ „Kaj? Taki junaki, kakor ste vi, pa bi se koga bali? Ali vas ni sram? Zdaj sem vendar jaz, vaša botra, tukaj, zdaj se vam vendar nikogar ni treba bati. Ko jaz zopet odidem, no, pa lahko zopet greste v svojo hišico.“

„No, pa pojdimo malo ven!“ reče najstarejši. A komaj ta-le poluka malo ven, že kavsne mačka po njem ter mu zasuče vrat. Mlajša dva se še pravočasno umakneta hinavski „botri“. Ko prideta čez nekaj časa stara domov in ko slišita, kaj se je zgodilo, se najprej ustrašita, potem pa rečeta ostalima škorčkoma: „Zapomnita si! Kdor ne uboga, ga tepe nadloga.“

Zapomnite si to tudi vi! (Ozirn Rudolf, z. n., gl. str. 45.)

2. Čudno jajce.

Nekoč je živel ubožen možicelj. Imel je le majhno utico, v kateri je stanoval s svojim edinim sinčkom Pavletom. Pavletovo mater so že davno pokopali.

Njegov oče je hodil na delo, da jima je služil denar za živež in druge potrebe. Ko pa je oče odšel na delo, tudi deček ni ostal doma. Najrajši je zahajal v gozd. Tu se je igral in zraven poslušal lepo ptičje petje.

Tako gre Pavle nekega jutra zopet v gozd. Šel je s ceste po zelenem mahu daleč tja v gozd. Tu se je vlegel na mehki mah in je sladko zaspal ter začel sanjati čudne sanje.

Zdaj zasanja o velikem gradu z zlato streho. V njem ni bilo žive duše, le neko jajce je ležalo na velikem ograjenem dvorišču. To jajce je bilo zgoraj rdeče, spodaj pa modro.

Deček se zbudi. Poleg njega pa leži jajce, ki je bilo prav tako, kakoršno je videl v sanjah. Komaj se dotakne tega jajca, že stoji pred njim majhen možicelj. Ta mu veli: „Deček, hrani si to jajce! Kadar boš v kakí sili, ti bode na pomoč. Ravnaj pa z njim tako: Ako ti kdo stori kako krivico, spusti jajce na tla, tako da bodè rdeči del spodaj, med tem pa izgovori ime tistega, ki ti je storil krivico. Videl boš, pri njem se bo vrstila nesreča za nesrečo. Ako pa ti kdo izkaže kako dobroto, stori mu tudi ti dobro! Tedaj pa zopet spusti jajce na tla, pa tako, da bode modri del spodaj. Videl boš, da bode tvojemu dobrotniku vedno sreča mila.“ Komaj pa izgovori zadnje besede, že tudi izgine.

Radovednost pa Pavletu ne da miru. Brez potrebe spusti nekoč jajce na tla, da bi videl, kaj se bo zgodilo. V tem hipu pa plane iz jajca oni možicelj, zgrabi dečka ter ga odnese v svoj zakleti grad, kjer še danes dela pokoro za svojo pregrešno radovednost in neubogljivost.

(Kupšič Janez, n., gl. str. 77.)

3. Srečko in vile.

(Pravljica.)

Visoko na Pohorju tam nekje blizu Sv. Areha so bili nekdanj krasni gozdovi. Takrat še namreč niso pohorskih gozdov tako neusmiljeno po-

dirali, kakor se to godi žalibog dandanes. Le žuborenje hladnih virčkov in bistril potočkov je prijetno motilo sveti mir in pokoj, ki je vladal pod širokimi bukvami in stoletnimi smrekami. Zato so tukaj prebivale Vile, h katerim so, ker so bile dobre, hodili kmetje iz Dravske doline po dobre nasvete.

Pod Sv. Arehom pa sta živela mož in žena. Imela sta borno kočico. Mož je izdeloval leseno posodo, žena pa jo je nosila na prodaj. Imela pa sta tudi sinčka, po imenu Srečka. Tega sta zelo ljubila. Bil je še majhen, a pameten.

Nekega dne gre Srečkova mati na semenj ter kupi za denar, ki ga je dobila za leseno posodo, lepo kravico. Drugi dan jo je Srečko moral gnati na pašo. Ker pa še pašnikov takrat pod Sv. Arehom ni bilo, je pasel deček svojo kravico po gozdih, napajal pa jo je ob bistril studencih. Njegova kravica pa je imela čudno navado, da je neprestano mukala, njeno mukanje pa je deček spremljal z veselim juckanjem in glasnim petjem. Tako sta prišla tudi do Vil, ki so bile zaraditega že zelo nevoljne. Najlepša izmed njih pokliče tedaj dečka k sebi in mu prijazno veli, naj s svojo kravico zapusti ta kraj in jih naj dalje ne moti. Dečku pa so se Vile tako dopadle, da se nič več ni mogel ločiti od teh krasnih bitij. Ker ni hotel slušati, ga izpremeni Vila v zeleno bukev, njegovo kravico pa v sivo, molčečo skalo. Zastonj sta iskala oče in mati Srečka in kravico. Še danes stoji tista bukev vrh Pohorja, ker se je nobeden drvar ne upa podreti. (Ozirn Rudolj, z. n., gl. str. 45.)

Druge teme, ki so jih obdelali učenci 5. šolskega leta kot proste kompozicije:

1. Deklica in Vile.¹

¹ To pravljico, ki je žal ne morem tukaj objaviti, ker je predolga, sem prečital v neki učiteljski skupščini kot zgled samostojne kompozicije. Nato se oglasi tovariš ter izjavi, da je ta kompozicija plagijat in da je pripravljen, to tekom 8 dni dokazati. No, od tistega časa pa do danes so minili že 3 meseci, dotični tovariš pa še vedno molči, naravno, ker svoje trditve ne more dokazati. — Ne bi bil tega tukaj omenil, ali tu gre za nekaj važnega. Vse pravljice o Vilah so si namreč nekako podobne, tako da bi celo priznanemu pisatelju bilo težko, spisati o Vilah nekaj popolnoma izvirnega. Sicer pa tudi ni izključeno, da imata dva človeka včasih enake ideje, ki jim pa zna vsak dati svojo lastno obliko. — Naposled še nekaj. Ali je bil Goethe prvi, ki se je pečal z idejo Faustovo? Ne, s to idejo so se bavili že skozi 200 let pred njim drugi, in še le potem je ustvaril Goethe svoj globokomni pesmotvor. In kdo bi se osmelil rdititi, da je Goethejev Faust plagijat? — Je pač že tako. Ko

2. Kakršen je oče, tak je sin.
3. Čudna vrata in čuden pes.
4. Pri povodnem možu.
5. Dva otroka v gozdu.
6. Uboga mati in njena otroka.
7. Kako je Nežika hodila po jagode.
8. Lovec in volk.
9. Čudna svatba.
10. Doma pri ciganih.
11. Na materinem grobu.
12. Kako je gnal Pavliha kozla na semenj.
13. Nepoštena beračica.
14. O zakletem gradu.
15. Deklica in usmiljena grofica.
16. Čudna mačka.
17. Sreča v nesreči.
18. Cvetko in Mira pri Vilah.

Poudarjam še enkrat, da naj se poleg te vrste spisov goji v 5. šolskem letu naprej takozvano spominsko spisje, ki torej temelji na samostojnem opazovanju, ki pa dobivaj čedalje globočjo vsebino in bodi čedalje pravilnejše glede oblike. Proste kompozicije pa naj nastopajo tako, kakor (n. pr.) pri risanju po naravi, kjer tudi učenci najprej predelajo predmete kake določne oblike, potem pa sestavljajo bodisi z dotičnimi predmeti samimi ali z njih oblikami proste kompozicije. Zadošča torej, ako izdelava vsak učenec v celem šolskem letu dve ali tri take kompozicije.

Dostavim samo še to, da se take kompozicije nikakor ne smejo istovetiti s povestmi, pravljicami itd., ki so raz-

sno pred par leti začeli s prostim spisjem, so pri neki veliki učiteljski skupščini nekateri tovariši trdili: „Ah, saj tega niso spisali učenci, to je napravil učitelj!“ Tako zdaj, ko hočemo narediti korak naprej, zopet ne verujejo, dokler se ne bodo prepričali sami.

trošene med ljudstvom, ampak da morajo biti zares popolnoma samostojno delo tako glede vsebine kakor tudi glede oblike.

IV. O prostem spisju na višji stopnji.

1. Nekaj splošnih opazk.¹

Na višji stopnji je treba učitelju posebe vplivati na način izraževanja pri učencih.

Ne bilo bi namreč prav, ako bi se učitelj tudi na višji stopnji hotel zadovoljiti s trivialnimi izrazi in mislimi.

Tu naj bi si učenci jemali za zgled mojstre materinega jezika in izražanja v materinščini ter naj bi si prizadevali, da jim postajajo čedalje bolj enaki.

Kaj je torej neizogibno potrebno? Neizogibno je potrebno, da čitajo otroci dobre knjige.

Ali kako jih naj čitajo, da pri tem pridobivajo na svojem slogu?

V šolskih urah, ki so določene za čitanje, je učence navajati, da čitajo pazljivo, da marljivo iščejo ter zbirajo zlata zrnca proze in poezije in da jih potem bodisi v njihovem duhu ali zmyslu, bodisi tu in tam celo dobesedno vpletajo na primernih mestih v svoje sestavke. Izprva bode treba učencem biti na roko, kmalu pa hočejo tudi v tem oziru biti samostojni, in to je za učitelja najboljše znamenje, da njegovi učenci tudi tedaj s pridom čitajo, kadar čitajo doma sami zase knjigo iz šolarske knjižnice.

No, utegnil bi pa zdaj kdo misliti ali celo trditi, da mora vse to škodljivo vplivati na prosto spisje. Nikakor ne! Pri vsem tem še ima učenec dovolj prilike, da pokaže, kaj more iz svoje lastne moči. Da se je poleg tega tudi

¹ Primerjaj Paul Krause: Der freie Aufsatz in den Oberklassen. Wunderlich. Lipsko. 1908.

učencu na višji stopnji ozirati osobito na resnično življenje, je pa itak samo ob sebi razumljivo.

Tu opozorim na spis „Pomlad v gozdu“, ki se mu pri vsej stilistični prostosti že dobro pozna mogočni vpliv čitanja pri neki učenki 5. šolskega leta. (Glej str. 133.)

Odkod pa naj jemlje učitelj spisovne teme za višjo stopnjo? Moj odgovor na to je zopet: Iz življenja. Trdim samo, da je učitelj na tej stopnji prej in bolj upravičen, dati vsem učencem isto temo, kakor pa na srednji stopnji. Sploh bi rekel, da moramo na srednji stopnji učenca tako daleč dovesti, da je na višji stopnji usposobljen, pisati o tem, kar učitelj hoče, dočim je na srednji stopnji smel pisati, kar je on sam hotel. Ta pot se mi zdi, kolikor me namreč uče moje dosedanje izkušnje, edino pravilna in naravna, ker vodi od konkretnega do abstraktnega, od subjektivnega do objektivnega, od nevezanega do vezanega spisja, kar je pač naravni in zadnji smoter spisovnega pouka v ljudski šoli. Da si pa sme učenec tudi na tej stopnji tu in tam sam izbrati spisovno snov, je zopet samo ob sebi razumljivo.

Znano pa je že, da lahko damo učencem le tedaj kako skupno temo, ako gre za stvari, ki so jih doživeli vsi učenci.

Vendar trdim iz lastne izkušnje, da to tudi ni vselej umestno.

Ako je n. pr. priredil učitelj z učenci srednje stopnje večji izlet, tedaj po mojem prepričanju ne kaže, izvajati iz tega skupne teme.

Snov je namreč v tem slučaju preobširna; zato je bolje, da se taka tema razkroji na več delov ali da si vsak učenec sam izbere to, kar mu najbolj ugaja, kar ga je najbolj zanimalo. Nasprotno pa se taka tema prav lahko porabi na višji stopnji tudi kot skupna tema. Tukaj so namreč učenci bolj zreli, tako da že laže obvladajo tako obširno snov.

Evo zgleда!

Naš šolski zlet na Falo dne 24. aprila 1908.

Pomlad je tu! Kdo bi se je ne veselil! Mislim, da nikogar ni med nami, ki bi se nerad podal za kratek čas v naravo, ki zdaj tako razkošno siplje svoje darove na polja, livade in gozde.

Tudi v šoli nam da gospod učitelj priložnost, da spoznavamo neskončno modrost Vsegamogočnega in da se veselimo krasne pomladi. V ta namen prirejamo zlete.

Tako nam je tudi v petek, dne 24. aprila gospod učitelj rekel, da bomo drugi dan priredili zlet na Falo. Mi smo se tega zelo razveselili.

Drugi dan smo imeli do enajstih šolo. Ko pa je drugikrat pozvonilo, smo stopili v vrsto in odkorakali proti brodu. Brodnik nas je zastoj prepeljal.

Ko smo bili na oni strani, smo šli po cesti proti zahodu. Grede smo našli par cvetic, o katerih nam je gospod učitelj povedal, kako se imenujejo. Solnce je upiralo svoje tople žarke naravnost v naše hrbte tako, da nam je postalo precej vroče. Pot je peljala navkreber, a čez nekaj časa smo prispeli na ravno, namreč na selniško polje. Tu smo se oddahnili. Nudil se nam je kaj lep razgled. Pred nami se je v vsej svojej veličastnosti razprostiralo mogočno naše zeleno Pohorje, za nami z belimi domovi posut Kozjak, na desni in levi pa lepa Dravska dolina. Na Pohorju smo lahko razločevali: Veliko in Malo kopo, Vrelenk in še druge hribe. Tudi v Smolnik in Lobnico se je kaj lepo videlo. S tem razgledom smo bili sploh zelo zadovoljni.

Čez nekaj časa smo spočiti nadaljevali svojo pot. Prišli smo kmalu v takozvani „Gersdorf“. Od tod nas je peljala pot mimo nekaterih kmetij vedno proti zahodu. Med potom nam je gospod učitelj to in ono razlagal in med tem je čas hitro potekal. Vsi smo se čudili toku Drave, ki tvori tukaj obliko velike črke „S“.

Kmalu smo že videli Falo. Med tem smo že prišli do prvih poslopij. Tu je bil tudi studenec in ker smo bili žejni, smo se tam napili. Nato smo nadaljevali svojo pot do broda. Brodnik je ravno prepeljeval neki voz. Ko je prišel do brega, smo takoj stopili v ladjo. Plačali smo vsak 4 h. Ko smo bili na oni strani, je ravno drdral mimo vlak.

Gospod učitelj nam je pravil, da je nekega leta Drava tako narastla, da je odnesla falski most. Na nekem poslopju je visela tabla, na kateri je bilo napisano, da se je to zgodilo 3. listopada 1851. leta.

Ob potu, po katerem smo zdaj hodili, je rastlo mnogo duhtečih cvetk, kakor: vijolice, iskrice, hrušice itd. Tudi lepa košata drevesa so nam senčila pot. Od tod se je kaj lepo videlo v Dravi slapovje, po katerem je baje dobila Fala svoje ime.

Črez nekej časa smo dospeli do falske vrtarije. Tu smo videli gnojake, v katerih je rastle lepa solata in razen tega mnogo druge zelenjave in cvetic. Vrt pa je krasil tudi cvetnjak, poln najlepših cvetk.

Naredili smo še par korakov in bili smo pri gradu. Dva mogočna leva, izklesana iz marmorja, sta branila vhod na grajsko dvorišče. A mi se ju nismo bali, ampak pogumno stopili na dvorišče. Tu smo morali nekoliko počakati, ker oskrbnika baš ni bilo tukaj. Med tem smo si ogledali vodomet. V tolmunu okoli cevi so švigale zlate ribice. Okrog vodometu so bile lepe grede, porastene z živozeleno rušo. Okrog gredic pa so bile stezice, posute z belim peskom. Na desni je bilo stanovanje gospoda grofa. Tu se je igral grofov najmlajši deček Ivan (Giovani).

Črez nekaj časa je prišel oskrbnik in nas peljal v grajski muzej. Na hodniku so bili v treh velikih omarah razpostavljeni vsi stekleni izdelki, ki so jih pred leti izdelovali v falski steklarni. Ta steklarna je, kakor nam je gospod učitelj pravil, zelo slovela; kajti svoje izdelke so izvažali celo v Indijo. Razen tega so bili tukaj na ogledu tudi štori stoletnih gozdnih dreves, ostanki pragozdov pohorskih.

Ko smo si na hodniku vse ogledali, smo šli v neko sobo, v kateri je bilo nakopičenih mnogo najraznovrstnejših reči. Jaz skoraj nisem vedela, kaj bi gledala, da ne bi kake zanimivosti izpustila. Na levi v sobi je bila ogromna omara, v kateri si videl vse polno natlačenih živali in ptic vseh vrst. Sredi sobe je bila tudi taka omara, samo da nižja in je imela vse polno predalov in predalčkov. Tu hranijo raznovrstne rudnine, stare denarje, kolajne, v spodnjem predalu korale, morsko zvezdo in še mnogo drugih zanimivih reči iz nedoglednih morskih globočin. Tudi nojeva jajca smo videli. Pri zadnji steni so bile stare puške, biriški boben iz časa, ko je še bila na Fali sodnija, jelenji in srnji rogovi itd. Ob desni steni pa so bile razpostavljene steklenice, v kateri so bile vsakovrstne golazni, predali z metulji, starinske slike itd. Ne morem vsega omeniti, kar smo videli, ker bi se moj spis preveč nategnil; omenim samo še marmornato ploščo iz rimskih časov, ki so jo našli l. 1845. v ruški dobravi.

Iz muzeja smo šli v grajsko kapelo, katera se mi je zelo dopadla in je v resnici prav lična. Tu smo zapeli eno kitico pesmi „Sladko srce Marije“.

Od tod smo šli v mlekarno, kjer nam je prijazen oskrbnik vse pokazal in razložil. Pravil nam je, kako se mleko s posnemalnikom posnema in kako se dela surovo maslo.

Nato smo si ogledali še hlev za svinje in krave. Oba sta bila polna lepih živali čistega plemena. V govejem hlevu so stale rejene krave, telice in telički, iz kota pa nas je začudeno pogledoval orjaški bik plemenjak.

V svinjskem hlevu je bilo krog petdeset svinj. Dekla jih je bila ravno nakrmila.

Ker smo si zdaj vse ogledali, kar smo želeli videti, smo se obrnili proti domu. Ko smo prišli do nekega mesta, kjer je bila lepa zelena trata, smo se vsedli in južinali. Pri potočku pa, ki je nedaleč od tod žuborel, smo si ugasili žejo s kristalnočisto vodico. Ko smo šli čez falsko peč, nas je gospod učitelj svaril, da naj ne hodimo preblizu roba; lahko bi se komu v glavi zavrtelo in strmoglavil bi v hladne valove. Mi smo se tega zbal in smo oprezno stopali dalje. Na neki zeleni trati smo zopet počivali in veselo zapeli „Sem deklica . . .“

Ko smo šli mimo Turškega zidu, nam je gospod učitelj razložil, zakaj da so ga nekdanji prebivalci napravili. V bregu smo tudi videli pregrajo, ki brani snežnim plazovom, da ne morejo s tako močjo v dolino.

Ko smo prišli do tovarne, smo se začeli razhajati. Tudi jaz sem se ločila od ostale družbe in jo ubrala po neki stranski stezi domov. Koliko je bilo potem doma povpraševanja in pripovedovanja!

V ponedeljek smo se gospodu grofu pismeno zahvalili. Črez kak teden pa so nas presenetile dopisnice iz Rima. Gospod grof se je namreč vsakemu posebej zahvalil za pozdrave.

Jaz sem si to razglednico skrbno shranila. Vselej, kadar jo zagledam, se spomnim tega izleta. Ostal mi bo v trajnem spominu.

(Robnik Marija, z. n., gl. str. 43.)

Umevno je, da rabi učenec za tak spis več časa nego eno uro. Pripomnim tukaj, da je učencem, zlasti na višji stopnji, za daljše spise dati vselej tudi potrebnega časa. (Na srednji stopnji nastane seveda večina spisov takorekoč z eno potezo, v eni uri, včasih tudi v pol uri.)

Sicer pa priporočam, da se tudi na višji stopnji pri temah, ki bi drugače bile primerne kot skupne teme, da učencem včasih prosta roka.

Tako so priredili učenci 5. razreda ruške šole skupen izlet v Maribor.

Na podlagi tega izleta bi lahko učenci izdelali spis „Naš šolski izlet iz Ruš v Maribor“ kot skupno temo, kar so tudi nekateri storili.

Vendar je v tem slučaju snov gotovo preobširna in se je bati, da tak spis postane voden. Zato je vsekakor bolje, dati učencem na prosto voljo, da si izbere vsak v okviru tega omislija primerno temo.

2. Nekaj o izboru spisovnih tem za višjo stopnjo posebe.

Kar se tiče izbora spisovnih tem na višji stopnji, moram omeniti tukaj še nekaj zelo važnega.

Res je sicer, da se tudi na tej stopnji lahko zopet črpajo teme iz vseh tistih poglavij, ki so jih obdelavali učenci prejšnjih šolskih let, vendar je pri tem paziti na to, da snovi niso trivialne, nadalje pa je največjo pozornost obračati na teme, ki so lokalno-zgodovinskega značaja¹, na stvari torej, ki se zanje navadno zanima širša javnost, ki o njih poročajo navadno tudi naši časopisi. (Poleg tega seveda tudi pisma in opravljeni listi!)

Lokalno-zgodovinskega pomena in torej vredni, da učenci o njih pišejo, bi bili zlasti naslednji dogodki:

V prvi vrsti patriotične slavnosti, zgodovinski spomini na kako posebno leto, nadalje dobra ali slaba letina, n. pr. suša, kakor smo jo imeli lani, povodnji, velik požar, gradba nove ceste, mostú, javnega poslopja ali druge javne ali zasebne naprave, ki je pomenljiva za dotični kraj, večja nesreča, ki zbuja splošno pozornost, izkratka vse to, kar registrirajo — kakor sem to že prej omenil — naši časopisi.

S tem pa nikakor nočem trditi, da bi učenci prejšnjih šolskih let ne smeli pisati nič lokalno-zgodovinskega. Mnenja sem le, da je treba v takih spisih o gotovih stvareh bolj stvarno poročati, da morajo biti spisi te vrste bolj objektivni nego subjektivni, in v to je pač potrebno že bolj zrelih učencev.

Sploh se mora že od mladega človeka zahtevati, da se polagoma navadi, svoje dožitke in svoja opazovanja ne le subjektivno upodabljati, ampak se tudi izražati o njih popolnoma objektivno. Že iz tega vzroka bi nikakor ne bilo primerno, ako bi se dala tudi učencem na višji stopnji vselej prosta volja pri izbiranju spisovnih tem. To bi gotovo

¹ Primerjaj Ludovik Commenda: Deutsche Aufsätze für Stadt- und Landschulen. O.-ö. Lehrerhausverein. Linz. 1908.

bilo na kvar zdravemu napredku v spisovni umetnosti in bi rodilo enostranosti, ki bi se v poznejšem življenju brezdvomno maščevale nad človekom.¹

Tu opozorim na lokalno-zgodovinski spis na str. 148, ki ima naslov: „Velika veteranska slavnost v Rušah“. Dasi-ravno ga je spisala učenka srednje stopnje, se sme vendar imenovati precej stvaren in objektiven.

Tu pa še hočem podati dva spisa, ki sta tudi lokalno-zgodovinskega značaja, ki pa ju je napisal slabo nadarjen učenec višje stopnje (6. šol. leto). Naj nam služita v dokaz, da lahko tudi slabo nadarjeni otroci še precej zanimivo poročajo o stvareh, ki zbujajo splošno pozornost, kar nam bodi zopet migljaj, da je na višji stopnji v prvi vrsti obračati pozornost učencev na predmete lokalno-zgodovinskega značaja.

1. Povodnji meseca oktobra t. l.

Meseca oktobra letošnjega leta je Drava dvakrat močno narastla. Prejšnji dan (?) je bilo še precej lepo vreme, zvečer istega dne so se pa prignali črni oblaki izza gorá ter je začelo hudo deževati. Ko sem drugo jutro vstal, sem moral iti klicat brata, ki je ležal v skednju pri našem gospodu. Ko stopim iz hiše, zakličem: „Kako je vendar danes velika voda!“ Malo od naše hiše pa je gospodarjev volar lovil late za streho, ki jih je prinašala voda. Črez nekaj časa so prišli možje z močnimi vrvmi ter so začeli privezovati plohe. Drava pa je naraščala bolj in bolj. Zdaj so šli po vole ter so začeli odvažati plohe od Drave. Ko so to storili, so šli prestavljat splava, pa voda je bila tako močna, da jim je hotela po vsej sili iztrgati in odnesti splav, kar pa se ji ni posrečilo. V tej stiski jim je vse prihitelo na pomoč, kar je le bilo živega, saj so se tako že vsem hlačice tresle od samega strahu.

Za 14 dni je Drava še veliko bolj narasla kakor prvikrat, pa očeta zopet ni bilo doma. Takrat smo še mi precej bukovih drv nalovili iz Drave. Tistokrat so morali tudi pri gospodovi žagi raztrgati most, kajti drugače bi ga bila Drava odnesla. Zvečer pride oče domov. Vso noč smo morali stražiti pri Dravi, da bi nam česa ne odnesla. Hvala Bogu, da je ta velika nevarnost zopet minila. Ne bom kmalu pozabil prvih dni meseca oktobra 1907.

(Pajnik Pavel.)

¹ Primerjaj K. Killer in H. Mülli: Der Aufsatzunterricht auf der Oberstufe der Volksschule. Meyer. Lipsko. 1908.

2. Gradba velike žage ob Lobnici.

Lansko jesen so začeli graditi pri našem gospodu novo žago. Neko jutro so prišli tesarji ter so pričeli trgati staro žago.

Mi smo še imeli precej sena na žagi. Zato smo oče, brat in jaz morali hitro odnašati seno.

Žagar je še rezal, ko je že padala streha na tla. Zvečer ob šesti uri je tam, kjer je stala prej žaga, ležalo še samo nekaj lesa.

Drugo jutro so že prišli kopači in zidarji. Spredaj so kopali, zadi pa zidali. Črez štirinajst dni je bilo zidovje za silo že gotovo. Sedaj so vlačili težka bruna na zid. Ko so že bili pri strehi, je padel debel kos lesa delovodji skoraj na glavo.

Prej ko so spomladi zopet začeli, so še skopali Lobnici novo strugo. Po njej so napeljali vodo, da jih ni motila pri delu. Sedaj so privezali neko kolo k strehi. Na njem je bila debelejša in tanjša veriga. Na to so privezali turbino ter jo spustili v tisti kotel. Ravno tako so storili z drugim železjem.

Ko so to že zgotovili, spustijo vodo po novih žlebih na turbino, pa le na lastno škodo, ker še zidovje ni bilo dovolj suho.

Naš gospod je v jeseni rekel očetu, da žaga ne bode več stala ko 3000 K. Oče pa je rekel, da je dobro, če bo 3000 gl. dovolj.

Sedaj pa je samo železje stalo 10.000 K. Ni čuda, saj je pa to tudi ob celi naši Lobnici najnovejša in edina žaga te vrste, ki zreže več pluhov na dan, ko pet naših navadnih malih žag. (Pajnik Pavel.)

Pripomnja. Prvi prosti spis je spisal ta deček kot učenec 5. šol. leta dne 18. svečana 1907. l. (takrat se je namreč na ruški šoli pričelo s prostim spisjem), to je torej samo 10 do 14 mesecev prej, kakor je spisal oba zgoraj podana spisa.

Ta-le njegov prvi prosti spis se tako-le glasi:

Včerašnja nedelja.

Ko sem zjutraj vstal, sem nakrmil in napojil koze. Potem sem naredil domačo nalogo. Ker nimam praznične obleke, sem moral ostati doma. Ob dvanajsti uri smo šli k obedu, po obedu pa sem vzel knjigo v roko ter celo popoldne čital. Ko sem se naveličal čitati, sem zopet nakrmil in napojil koze. Nato smo šli večerjat, po večerji pa spat.

Ali je ta učenec napredoval v spisju tekom enega šolskega leta in zakaj je napredoval, na to vprašanje naj si odgovori potrpežljivi bralec sam.

3. Nekaj novih opomb glede razmerja med prostim spisjem ter slovnico.

Nekje je bilo čitati, da moramo učence več slovnice učiti, ako hočemo v prostem spisju imeti povoljne uspehe.

Jaz pa trdim, da slovnica nima z bistvom prostega spisja prav nobenega stika; kajti otrok more svoje misli izražati edino le po svojem lastnem jezikovnem čutu in po svojih lastnih jezikovnih zakonih.

Zatorej se prav lahko prigodi, da je kak spis glede svoje vsebine, torej glede misli prav dober ali celo izvrsten, glede oblike pa popolnoma nedostaten, včasih celo nerabljiv.¹

Kdo pa ima za to skrbeti, da se tudi glede oblike polagoma stvar obrne na bolje? To je naloga vsega ostalega pouka; zlasti pa ima pouk v materinščini negovati jezikovni čut, torej piliti obliko.

Poudarjati se mora, da učitelj ne popravlja samo pogreškov, ki jih nahaja v spisih, ampak da prirejaj redno tudi govorne vaje, katerim bodi prvi in glavni namen, trajno odstraniti napake, ki jih narejajo učenci v pravopisju, slovnici in stilistiškem oziru. V to svrhu je treba v vsakem razredu zbirati tipične napake, na katerih odstranitev moramo pač najbolj obračati pozornost.²

Kar se tiče govornih vaj v svrhu odstranitve slovniških napak, je pač edino pravilno, da se prirejajo take vaje, ki pripomorejo do tega, da preide naposled pravilna slovniška oblika učencem v kri in meso, da takorekoč čutijo, so se li izrazili pravilno ali ne.

Ne da se namreč tajiti, da je intenzivno negovanje jezikovnega čuta prvo in glavno sredstvo in da

¹ Primerjaj Alfred Wolf: Freie Kinderaufsätze aus dem dritten, vierten, fünften und siebenten Schuljahr. Wunderlich. Lipsko. 1908.

² Primerjaj dr. J. Bezjak: Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli II. del. 1907. Izdala Slov. Šolska Matica.

z njega pomočjo polagoma učence navadimo pravilnega govorjenja in pisanja; zaradi tega je tudi mnogo važnejše nego vsa pravila, kajti pravila — v kolikor so sploh potrebna učencem v ljudski šoli — se vendar naposled podado sama ob sebi, ako se učenec zaveda pravilnih jezikovnih oblik. Dokler pa otrok tega ni zmožen, dokler njegovo uho ni užaljeno, ako sliši nepravilno jezikovno obliko, tako dolgo slovniški pouk ni nič drugega kot gol verbalizem, ki vsled tega niti najmanje ne pospešuje pravilnega izražanja v spisju.

Ako pripisujemo na eni strani intenzivnemu negovanju jezikovnega čuta v dosego pravilnega govorjenja in pisanja največji pomen, pa smo zopet na drugi strani prepričani, da se človek vendar ne more vedno zanašati na svoj jezikovni čut, vsaj absolutno ne. V gotovih slučajih je pač le pozitivno znanje slovnice neizogibno potrebno.

Na tem stališču je tudi deželni šolski nadzornik na Štajerskem, dr. Karol Tumlirz, ki je izdal lani zanimivo brošurico pod naslovom: „Neue Ziele der Sprachlehre in der Volksschule“. Pisatelj kritikuje potem razne načine slovniškega pouka, kakor so bili dosihmal v ljudski šoli v navadi ter se zavzema za temeljito preosnovo tega pouka v „biološkem“ zmislu.

Mi smemo biti s svojimi jezikovnimi vadnicami prav zadovoljni. S tem pa, da sploh te knjige rabimo, zastopamo tudi mi stališče, da je treba ne samo negovati jezikovni čut, ampak da je vsakemu učencu treba tudi nekaj pozitivnega slovniškega znanja za slučaj, da ga pusti njegov jezikovni čut na cedilu. Kdor to zanika, pač ne pomisli, da bi inače cele generacije naših učencev zapuščale ljudsko šolo s pomankljivo jezikovno naobrazbo, da bi se tega nedostatka dan na dan zavedale in bile šoli za to pač malo hvaležne.

Okorni jezik, ki je lasten posameznim učencem, pa se ublažuje zlasti tudi z redno se povračajočim čitanjem in primernim razpravljanjem tipičnih spisov boljših učencev,

kakor naposled tudi — o čemer pa sem že govoril — s pridnim čitanjem dobrih knjig iz šolarske knjižnice.

Iz vsega tega pa sledi, da si formalna in materialna stran pri spisju nikakor nista nasprotni; zavedati se nam je treba vedno le tega, da pri spisovnem pouku oblika ni smoter, ampak le sredstvo.

Kar se posebe tiče odstranitve stilističnih napak v prostih spisovnih nalogah, priporočam Schillerjevo postopanje, ki je obrazloženo v „Teoretičnem delu“ na strani 6. in 7. Toda da se ne bomo krivo razumeli, izrecno poudarjam, da tu nikakor ne mislim na to, da naj bi se določevala tudi vsebina. Jaz mislim tukaj zgolj na drugi akt Schillerjevega postopanja, ki se v njem namreč vrši le preobrazba vsebine.

V ta namen naj se napiše prost spis kakega slabšega učenca neizpremenjen na šolsko tablo, tako da učenci v tistem trenutku čutijo in vsled tega tudi uvidijo potrebo stilističnih izprememb. To se mi zdi posebno važno in to je tudi vzrok, da priporočam v svrhu preobrazbe dane vsebine spise učencev samih, ker so ti-le v stilistiškem oziru še vedno pomanjkljivi, ne pa dovršenih sestavkov, pri katerih je po učenčevi sodbi itak vse v najlepšem redu.

Pokazalo se je, da so take formalne stilistiške vaje neizogibno potrebne in koristne, zato naj spremljajo prosto pisje, zlasti na srednji stopnji, skozi vse šolsko leto.

*

Svoje posebne opazke v prostem spisju, ki temeljijo nekaj na mojih lastnih izkušnjah, nekaj na izkušnjah merodajnih metodikov in priznanih praktikov, sklepam z iskreno željo, da naj bi ure, ki so namenjene temu pouku, povsod bile ure notranjega zbliževanja učencev in učitelja. Naj bi se v teh urah vsakemu posameznemu otroku dalo na prosto voljo, ubirati, kakor je pač kateremu lastno, bodi si lirične, bodi si epične strune; naj bi se v prostih

spisih vsakemu otroku ponujala prilika za samostojno opazovanje, za samostojno svobodno izražanje.

Tovarišem in tovarišicam pa, ki so primorani, te otroške proizvode čitati in razpravljati, želimo pri tem sicer napor-nem delu mnogo — miru. Miru pravim in veliko ljubezni! Bodimo jim vsi vselej ne samo pravični, ampak tudi pri-zanesljivi sodniki!

Zagovor namesto predgovora.

Važno, znamenito in predvsem zanimivo knjigo imamo pred seboj, mimo katere ne bo kar tako smel iti noben slovenski učitelj, ki mu je količkaj mar za dober pouk, za napredek v slovenski šoli in za — vzgojo svojih učencev. Vsak jo mora čitati in — proučiti.

Da, zanimiva je ta knjiga, tako zanimiva, da bo marsikateri čitatelj zmajeval z glavo in se vprašal: Je-li to pa tudi res? Ali je res spisala deklica ali pa deček šestega šolskega leta poročilo, ki bi se ga kar lahko čitalo v kakem dnevniku? In res, oglasil se je že učitelj, kakor nam poroča pisatelj sam, ki trdi kratko in malo, da ni vse zrastle na domačem zelniku, kar nam g. Lichtenwallner prodaja za pristno domače blago. In jaz sam odkrito priznavam, da sem tudi jaz izprva včasi dvomljivo zmajeval z glavo. Toda, ko sem vse proučil, ne morem več dvomiti, da je pošteno delo, kar nam podaja pisatelj kot proizvod svojih učencev. Žalibog, da nismo mogli objaviti vseh spisov njegovih učencev, ki so nam bili na razpolago. Saj je itak knjiga narastla na več ko dvakratno debelost, ki ji je bila najprej odmerjena. A upam, da nikomur ne bode žal. Izbirali in izbrali so se z veliko pazljivostjo najbolj značilni spisi in gledalo se je na to, da si vsakdo lahko ustvari z njimi svojo lastno sodbo. In ta sodba mu bo rekla, da je stvar v redu, vsaj, kar se tiče vsebine. Kdor prečita spise različnih učencev bodisi o istem predmetu, bodisi o različnih predmetih, mora priznati, da so to različne misli in različna oblika, torej različni spisatelji. Saj ne bode morebiti kdo mislil, da bi mogel učitelj pripravljati vsakega učenca posebe in vsakega na drug na-

čin? Da se pa nahajajo tudi nekatere slične misli pri različnih učencih, temu se pač ne bomo čudili: saj so vsi učenci istega razreda in učenci istega učitelja. Vsak učitelj vtisne svojim učencem nehotе nekoliko svojega duha; to je psihologično utemeljeno. Pričujoči spisi nam pripovedujejo veliko o pouku v ruški šoli — ne glede na pouk v spisju! Ko bi le imeli veliko takih šol!

Kar se tiče oblike, o tem bomo težje sodili na podlagi teh spisov, ker ne vemo, koliko je pomagalo — rdečilo. Toda to je manj važna stvar.

Nekaj nas uče spisi, ki jih imamo pred seboj: na ves glas nam pravijo, da je princip pravi, da je prosto spisje prava pot do zaželenega smotra v tem predmetu. Uspehi so presenetljivi. Tu se nam pač godi, kakor pri novi metodi o risanju. Čudimo se uspehom in nočemo prav verjeti, da je to mogoče — tako smo vajeni slabih uspehov dosedanje metode. In ko bi z novo metodo ničesar drugega ne dosegli, nego to, kar je očividno, da otroci z veseljem pišejo spise — prej jim je bila to največja muka — ko bi torej po novi poti zbujali samo zanimanje za predmet: bi bilo že to neprecenljive vrednosti. Saj je zanimanje podlaga in neizogibni pogoj vsakega uspeha pri pouku.

Vkljub tej sodbi ne morem vsemu pritrditi, česar nas uči pisatelj. Velika napaka, ki jo nahajamo često v metodičnih razpravah, je ta, da radi vržemo vse dosedanje črez brod, hitro ko se porodi kaka nova misel. Vse staro ni za nič, samo novo je edino prava pot, ki vodi naravnost v nebesa, dokler ne pride zopet kaj novega, s čimer se dokaže, da je poprej edina prava pot bila sama gola neumnost. Osobito temperamentni pisatelji, ki se lahko ogrevajo za predmet, so v nevarnosti, da novotariji na ljubo radi pretiravajo in krivično sodijo, kar je bilo poprej. Tudi novejših pisateljev, ki so vzgoje- in ukoslovju začrtali nove smeri in si s tem pridobili velike zasluge, kakor Reiff, Anthes, Scharrelmann, Ernst, in drugih ne moremo popolnoma

oprostiti te napake. Ker razpolagajo ti gospodje navadno čez bleščeči zlog, pač ni čuda, da lahko zgrabijo cele trume posnemalcev za seboj. In ti gospodje so danes v modi. Nič ne de. Čas bo razsodil in pridržal, kar je dobrega v njihovih naukih, in pobral, kar je porabnega med starim.

Ni moj namen in tukaj ni mesto za to, da bi na drobno ocenjeval pričujoči spis. Ponavljam: spis je vse hvale vreden in hvaležni bodimo gospodu Lichtenwallnerju zanj. Ta spis pomeni velik napredek v spisovnem pouku. Vendar se mi zdi potrebno, da opozorim čitatelje na dve točki, ki bi lahko škodovali, ako bi se napačno razumeli.

Gotovo je velik napredek v metodiki spisja, ako se naglaša bolj in bolj misel, vsebina spisa nasproti obliki. Gotovo je pri spisu glavna stvar, da vem kaj povedati, in šele na drugem mestu postane vprašanje, kako naj izrazim svojo misel. Baš to je bil glavni pogrešek dosedanje metode, da je poudarjala v prvi vrsti obliko, za vsebino pa ni marala nič. Vsebina se je učencu najprej vtepla v glavo, naj jo je razumel ali ne, gostokrat so bile to misli, ki jih učenec niti razumeti ni mogel; potem so se delali stavki — torej tudi oblika se je naprej določevala — in nazadnje ni ostalo učencu nič drugega, nego gledati, da je zadel pravopis in da je prav lepo spisal — memoriran spis. Temu je torej nova metoda storila konec. Učenec izražaj svoje misli in — svoja čuvstva, naj bodo še tako preprosta! Prav tako! Ampak ne pozabimo, da je treba k stavbi poleg načrta, poleg smotra, kaj in kakšna bodi stavba, in poleg opeke, kamenja, apna i. t. d. tudi orodja, da se izvrši stavba. Tisto orodje, ki ga rabimo za našo spisovno stavbo pa je jezik in sicer pisan jezik. Kako bom pisal spis, če ne znam zapisavati besed, če ne znam besed vezati v stavke, če ne znam ločiti stavkov i. t. d. Izkratka, preden si ni prisvojil učenec vsaj najpotrebnejšega znanja jezika in pisanja, ne moremo misliti na spisje. Ali mislite, da res zadošča znanje jezika, ki ga učenec z doma prinese v šolo? In kaj šele

pisanje? Od misli do zapisanega stavka je dolga, težavna pot. Še eno samo besedo, ki jo lahko izgovorim, ni lahko prenesti s spisnimi znaki na tablo ali papir, kakor bi morebiti kdo mislil. Pri spisju pa je treba stavke delati, stavke vezati i. t. d. Vsega tega pa se mora učenec naučiti, preden smemo misliti na spis. In tega se uči v jezikovnem pouku z različnimi vajami; tega se uči osobito po „Schillerjevi metodi“ in še poprej z zapisavanjem poedinih besed, oziroma stavkov, kakor to priporoča Roscher¹. To seveda ni spisje, ampak to so potrebne predvaje, preden začnemo s prostim spisjem. Te predvaje trajajo do tretjega, morebiti tudi do četrtega šolskega leta. Tukaj šele začnimo s prostim spisjem! In tudi za naprej, se mi zdi, bo zelo plodonosno, ako zdaj pa zdaj med prosto spisje vrinemo spis, ki ga izvršimo po Schillerjevi metodi. Oblika je sicer manj važna nego vsebina, a itak je tudi oblika velike važnosti in se ne sme v nemar puščati tja do najvišje stopnje. Ampak naopak: Cim bolj dozoreva učenec, tem več zahtevajmo pravilne, lepe oblike! Zato pa je treba vaditi obliko tudi na tej stopnji. Nehote se mi tukaj vsiljuje primerjanje med prostim spisjem in med prostim risanjem. Tudi prosto risanje sega zopet po pravilnih likih, ki jih je izprva brezobzirno zametavalo v nasprotstvu s staro metodo. Samo da pridejo danes pravilni liki kot abstrakcija na poznejše mesto, nekdanj pa so bili začetek risanja. Slično se bo menda razvila metoda spisja. Tudi tu bomo morali obliki posvetiti več skrbi in truda, nego ji nekateri novostrujarji hočejo priznati v svoji sicer opravičeni ogorčenosti proti stari formalistični metodi.

Druga moja opazka je naperjena proti nauku o izboru snovi spisovnim vajam. Res je, da mora biti snov zajeta iz življenja malega pisatelja, da ga mora ogrevati, da mora biti aktualna. A ne pozabimo, da se življenje mnogih učencev pleče v neizmerno ozkem okviru. Kaj pa dožive učenci na-

¹ Georg Roscher, Wie ich den Aufsatzunterricht auf der Unterstufe begründe, Neue Bahnen, 18. Jahrgang 1906/7. Leipzig.

vadno v teku enega leta? Štiri letne čase, sušo po leti, tu in tam točo, mraz po zimi, cerkvene praznike; opravila na polju, travniku in vinogradu itd. Vse to se ponavlja leto za letom. Vsako šesto ali osmo leto je pri fari birma itd. Včasih se obhaja kaka šolska slavnost itd. Veteranske slavnosti ne bo doživela vsaka vas. V tem oziru niso Ruše še dolgo ne najzadnja vas. A zrakoplova tudi v Rušah ne bodo kmalu zopet videli. Toda vsak učenec spisuje spise 5 ali 6 let. Sčasoma mora postati to enolično. S tem nikakor nočem reči, da take teme niso primerne. Saj se dajo na sto načinov izpreminjati, konkretizirati, kakor je to pisatelj pokazal z veliko spretnostjo. Jaz bi mislil, da take teme izvrstno sodijo za srednjo stopnjo, za 4. in 5. šolsko leto. Tudi v 6. in celo v 7. in 8. šolskem letu bodo večkrat prav dobro došle in jako primerne. Toda na višji stopnji — nekaj v 6. in osobito v 7. in 8. šolskem letu — moramo stopiti za korak više. Vsebina mora postajati tehtnejša in bolj jedrnata. Morebiti, da misli pisatelj isto, ko pravi, „da je treba o gotovih stvareh bolj stvarno poročati.“ Da, tako je, bolj stvarno morajo pisati. A zakaj bi v to služile samo teme lokalno-zgodovinskega značaja? Ali nam ne morejo nuditi tudi drugi predmeti šolskega pouka na višji stopnji primernih tem? Zakaj ne bi zajemali tudi iz zgodovine, iz zemljepisja, iz prirodoslovja in iz biologije, izkratka iz realij?

Že vem, kaj mi boste rekli! „Tega učenec ni doživel, o tem ne ve nič lastnega povedati, to ni produkcija, to je zgolj reprodukcija“, tako mi boste odvrnili. Toda oprostite, jaz pa trdim, vsaka pridobitev v našem spoznanju, vsako razširjanje našega znanja je doživljaj v eminentnem zmislu. Seveda je to notranji doživljaj; to je pomnožitev naše osebnosti, ki se ne tiče samo našega razuma, ampak ravno našega čuvstvovanja in hotenja. Tudi tu nam lahko poda učenec nekaj svojega, svojih misli in čuvstev, samo da moramo nalogo prav izraziti. Ako naročimo učencem: Opišite Kranjsko deželo z ozirom na gorovje in vodovje! tedaj seveda bržčas

učenec ne bo vedel ničesar povedati, nego bo ponavljal, česar se je naučil. Zapisal nam bo menda samo besede ali pa nekaj stavkov. Kaj pa, ko bi stilizirali temo tako-le: „Lepa naša domovina.“? Prepričan sem, da bo vsak učenec, ako moj pouk ni bil prazno besedičenje ali „verbalizem“, vlil v ta spis vsa svoja čuvstva do domovine in v to porabil vse, česar se je v zemljepisju naučil o svoji domovini. Takšnih tem nam nudi vsak realni predmet v obilju. Treba jih je le tako zasukati, da spis ne bo gola reprodukcija, treba jim je dati obliko aktualnosti. Zelo primerna oblika, ki daje vsaki temi nekak oseben značaj in jo stori nekako aktualno, je oblika lista. Malone vsaka tema se da v tej obliki izvršiti. Oblika lista pa ne obstoja samo v zunanostih — ogovor, uvod, konec — ampak obsega ves zlog.

Toda bodi dovolj! Samo eno še! Jaz mislim torej tako-le: Na nižji stopnji (1.—3. š. l.) še ne moremo zahtevati spisov. Sem spadajo predvaje. (Glej Roscher, Schiller!) Na srednji stopnji rabimo prosto spisje. Teme za srednjo stopnjo (4., 5. š. l.) naj se zajemajo iz resničnih dogodkov in doživljajev učencev, za višjo stopnjo (6.—8. š. l.) pa izvečjega iz realij, ki se jim pa dajaj po možnosti oblika aktualnosti! Tudi na tej stopnji bodo resnični doživljaji dobro služili, kjer se nam nudijo za to stopnjo primerni dogodki. Oblikovne vaje se tudi na srednji in višji stopnji ne smejo popolnoma zanemarjati.

Maribor, septembra 1909.

H. Schreiner.

Vsebina.

I. Teoretični del.

	Stran
1. Uvod	3
2. Dosedanje smeri pri spisovnem pouku in njih nedostatki	4
3. Prosto pot za prosto spisje	9
4. Pouk, poln življenja — glavni pogoj dobrih uspehov v prostem spisju	10
5. O izboru snovi pri prostem spisju	12
6. O posebni prostosti pri izboru spisovnih tem	14
7. O spisovni temi	18
8. O metodičnem razpravljanju prostih spisov	20
9. Prosti spisi, najdražji doneski k otroški psihologiji	23
10. Kako je premagovati majhne zastanke v prostem spisju	25
11. V katerih slučajih se more in tudi mora pri pismenem upodabljanju oblika sama ob sebi učiti	26
12. O korekturi prostih spisov	29
13. Moja sklepna beseda	35
14. Slovstvo	36

II. Praktični del.

1. Uvod	39
2. Spisovne teme ter prosti šolski spisi.	
A. 4. šolsko leto.	
November.	
1. spis. (1. Kako sem v počitnicah pasel krave, 2. Kako sem letos pobirala kostanje in orehe, 3. V trgatvi)	42—46
2. spis (Moja šolska pot)	46
December.	
3. spis (Prvi sneg)	47
4. spis. (Včerajšnja nedelja)	48
Januar.	
5. spis. (1. Na božični večer v Lembahu, 2. Temni in jasni božični večeri, 3. Naše jaslice)	49—50
6. spis. (1. Na tepežni dan, 2. Tepežkarji pri nas)	51—52

7. spis. (1. Kako pri nas luščimo orehe, 2. Kako sva s sestro predli, 3. Moj nesrečni padec pri vožnji na saneh) 52—55
- Februar.
8. spis. (1. Kako kopljemo studenec, 2. Kako sem si delal sani in se vozil z njimi) 56—57
9. spis. (1. Zakaj smo to zimo tako radi na prostem, 2. Kako in kje sem našel prve pomladne cvetice) 57—60
- Marec.
10. spis. (1. Maškare pri nas, 2. Kako smo pri nas obhajali pust) 60—61
11. spis. (1. Škorci so tu! 2. Kako po zimi krmim ptičke) 62—63
12. spis 63
- April.
13. spis. (1. Kako spomladi sadimo brajde, 2. Moj šopek prvih pomladnih cvetlic, 3. Moj vrtec v prvi pomladi, 4. Kako zdaj v vinogradu kopljemo, 5. Kako sem sestri godel za god) 64—68
14. spis. (1. Kakšno škodo je naredilo zadnje deževje na mojem vrtcu, 2. Ogenj v tovarni za vžigalice 68—71
15. spis. (1. Moj presmec, 2. Kako rabijo pri naši hiši presmečev les) 71—72
16. spis. (1. Naš kres na velikonočno nedeljo, 2. Velikonočni kresi na Kozjaku 73—75
- Majnik.
17. spis. (1. Pri tkalcu na Žavcerjevem vrhu, 2. Kje in kako sem slišala letos prvo kukavico) . . . 76—77
18. spis. (1. Pomlad ob cesti, 2. Pomlad v gozdu, 3. Pomlad krog mojega doma itd.) 77—80
- Junij.
19. spis. (1. Mravljišče v gozdu, 2. Mravljišče ob robu travnika, 3. Mravljišče ob robu borovega gozda itd) 82—84
20. spis. (1. Današnja nevihta, 2. Kako se je škorec smrti rešil) 85—86
21. spis. (1. Naše mlade lastovke, 2. Kako sem lovila kresnice) 87
- Julij.
22. spis. (1. Naše dišeče lilije, 2. Kako je v nedeljo zvečer luna izhajala, 3. Kako sem opazoval kosa) 88—89

	Stran
23. spis. (Kako sem hodila po maline)	90
Avgust.	
24. spis. (Kako sem lovil polha)	92
25. Spisovne serije. Od včeraj.	92—94
B. 5. šolsko leto.	
Opomba	94
November.	
1. spis. (Na dan Vseh svetnikov na našem pokopališču)	96—97
2. spis. (1. Kako smo letos spravljali sadje, 2. Kako sem se v počitnicah vozil v Kraljevec i. t. d.)	98—100
3. spis. (Sneg je že tu!)	100—101
December.	
4. spis. (Večer na mojem domu dne 2. dec. 1909)	102
5. spis. (1. Kaj sem doživela na Miklavžev večer doma, 2. Moj pogovor s parkljem, 3. Naša dolina v gosti megli)	103
6. spis. (Kako sem hodil(-a) po božično drevo)	104
Januar.	
7. spis. (1. Naše jaslice, 2. Moj brat o Božiču na dopustu, 3. Na Sveti večer)	106—107
8. spis. (Danes se zunaj vse blešči)	107—108
9. spis. (1. Kako se vozimo na sankah v šolo, 2. Kako krmim ptičke v hudi zimi)	109—110
Februar.	
10. spis. (1. Zima ob potoku, 2. Kako sem delal sani in še nekaj)	110—111
11. spis. (1. Moja poredna sestra, 2. Moj poredni bratec, 3. Moj prijatelj Namestnik)	112—114
12. spis. (Pust na vasi)	114
Marec.	
13. spis. (Današnji živinski sejem)	115
14. spis. (Vreme na dan 40 mučencev)	116
15. spis. (1. Naš prejšnji pes Milord, 2. Naš petelin in naše pridne kokoši, 3. Moji zajčki, 4. Kako mi je mačka strla krožnik, 5. Naša muca in sosedov pes)	117—121
16. spis. (1. Naši škorci, 2. Prvi zvončki, 3. Prvi metulj, 4. Kako sem nabirala prve pomladne cvetice, 5. Moj pogovor z zvončkom)	121—125
April.	
17. spis. (Današnje slabo vreme)	125—127

18. spis. (1. Drago solnčece, 2. Sijaj, sijaj solnčece,
3. Saj te vidim) 128—129
19. spis. (Pri vstajenju Gospodovem) 130
20. spis. (1. Naša cvetoča črešnja, 2. Na lovu na div-
jega petelina) 131—132

Majnik.

21. spis. (1. Pomlad v gozdu, 2. Pomlad na našem
vrtu) 133—134
22. spis. 135
23. spis. (1. Moja prva hoja na Klopni vrh, 2. Naš
šolski zlet k Sv. Bolfanku na Pohorju) 135
24. spis. (1. Naša mačka in škorec, 2. Glejte jo, li-
sico-tatico!) 137—138

Junij.

25. spis. (1. Pot čez Falsko peč v Puščavo, 2. Na božji
poti v Puščavi, 3. Jagode so zrele) 139
26. spis. (Naš vrt meseca rožnika) 142
27. spis. (Včerajšnji vihar in današnja nevihta) 143

Julij.

28. spis. (1. Kako peče moja mati kruh, 2. Prijetni
poletni večer pred našo hišo) 145—146
29. spis. 147

Avgust.

30. spis. (1. Letošnji veliki dar božji na našem sado-
nosniku, 2. Veteranska slavnost v Rušah, 3. Zrako-
plov v Rušah) 147—150
31. spis. (Če gledam zvezdnato nebo) 150—152

III. Od spominskih spisov do prostih kompozicij . 152

IV. O prostem spisju na višji stopnji.

1. Nekaj splošnih opazk 159
2. Nekaj o izboru spisovnih tem za višjo stopnjo posebe 164
3. Nekaj novih opomb glede razmerja med prostim
spisjem ter slovnico 167
Zagovor namesto predgovora 171

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS

I 38 861 1-2

030041855

COBISS ©